Thilol.

R
1725

C. F. Groot 1805 N.

Be. 580.

4-EA
7319.

A. GELLII LV
CVLENTISSIMI SCRI-
PTORIS NOCTES
ATTICAE.

BIBL. ACADEM. DUISBURG

COLONIAE
Opera & impensa Ioannis Soteris.
Anno M D XXVI.
Mense Iunio.

52753104

INDEX

Abdera Democriti oppidum 111
abluuium 329
abstemiæ mulieres 212
absq; præiudicio 36
academici 221
acca Laurentia 137
acerbitas 254
acerbitudo ibi.
acetum an congelascat 350
accipiter & chamæleon 200
accipiter 391
accij uersus de genethliacis 290
accij responsio ad Pacuuium 254
accius 368
achæi ad pugnam taciti 16
achilles Romanus 44
achillis clypeus 298
acimum neutri generis 170
acina ebriosa ibi.
acritas 254
actiones uxoriæ 94
actiuo uerbum frequentatiuum 179
actiua & passiuis 381
actuariæ 214
ad 157
adamussim iudiciū 7
adagiū quære in prouerbio.
adesse & supesse 28
ad extra 389
ad domū prosequi 233
adfabre 157
adhæse loqui 117
adlegatus 271
admirationem silentiū parere 110
admodum 157
adnotamenta 342
adolescentes ad philosophiā hortatur Taurus 139
adolescens nimis uetuste loquens reprehenditur 14
adoptatio per prætorem 127
adoptator ibi.
adoptiuus ibi.
adulterij lex iniqua 212
adprime 157
adprimum ibi.
adprimus ibi.
adprobus ibi.
adpotus ibi.
adprobe ibi.
aduerbia in im 253
aduersæ res 150
adulterio 329
adulteritas ibi.
æacus 315
ædes sacræ nō omnes sunt templa 299
ædepol muliebre iuramentum 223
ædituimus 246
ædituus ibi.
ædituentes ibi.
ædiles & tribuni quo tempore 364
ægles Samius mutus. 117
ægyptiorum laus 232
ælurus 414
æmilius ad Pyrrhum 77
αἰμονία 298
ænigma 243
æquilibriū 404. 407
æquor uentris 234
ærarij cura 279
æria Aegyptius 298
ære fulua 270
æruscator 285
æruscans 174
æschylus 364
æsopi apologus de casita 66

ætates tres 216
ætnæ mōtis conflagratio 353
ærope 152
æuitas 405
affatim 157
affectum 306
affectares 87
affectus & confectus ibidem
africanus & Tyberius Gracchus amicissimi facti 244
agētia uerba pro patientibus 381
ager Pontinus 183
ager Vaticanus 338
agere cū populo 265
agon, certamen 206
agrippæ unde 337
agrippæ campus 296
ahenum 37
aius deus unde 338
ἀκαλύφη 102
ἀκουστικοί 13
albania 176
albus galerus 203
alce meretrix 103
alcibiades abiecit tibiam 313
alcibiades ad Socratem 24
alea 288
alexandriæ bibliotheca 145
alexandri continentia 137
alexandri equus 111
alexāder Aetolus 315
alexander quando natus 366
alexandri mors 367
alexander Molossus 366
alexādri epistola 386
algificus 388
alæ in exercitu 198
&, 326
alexis comicus 56
alueolus 27.288
amaror 27
amata prima uirgo Vestalis 18
ἀμπελῶνες 52
ambagiosa coniectatio 289
ambages fallaciosæ 290
ambitiosus 184
ambiguū uerbū 225
ambulacrum 2
amici causa an delinquendum quandoque 4
amici comitas minoris erga maiorem 239
amicis dissidētibus qd faciendum 45
ampliter 40.193
amœnus 158
amorabundus 228
amor ciuilis & opinabilis 236
analogia 61
anates Ponticæ 360
androdus seruus Dacus, & leo 122
androgyni 178
anguis cū Scipiōe 146
animaduersiones censoriæ 103
animum excitari atq; euibrari 15
animum alicuius ad inquirendum euerberare 31
animal nullū sensu tactus aut gustus caret 156
animalia parua imitāda 363
animū remittere 370
anio 273
annales et historia 126
anneus Cornutus 38
annibal decē captiuos

Romam misit 167
annibalis crudelitas 39
annibalis exēplū 113
annibalis iocus ad Antiochum ibi.
annosus 82
annus ex quot mensibus ætate Home. 87
annus LXIII. in senibus 307
anneus Seneca leui futiliq; iudicio 236
annus climactericus 307
anuis in genitiuo 105
anuli gestatio 198
anomalia 61
antia lex ib.
antigenidas tibicē 313
ἀντιστρέφοντα argumēta 117.190
antiochus 113
antistita 271
antonij Iuliani responsio 394
anto. Iulia. 7.189.301
anthropophagi 176
aonia nūc Bœotia 298
apathia 399
ἀπαρκτίας 54 (400
apathiæ sectatores
appendices 6
apeliotes uētus 54
apiarium 52
appionis historia 122
appij Cæci filia 197
appius Claudius caudex 367
apices literarū 283
apluda 223
ἄπορον 189
aqua rigens, Græce ὕδωρ κρυόν 283
aqua niualis frugibus & arboribus fœcunda, sed hominibus potu nimio insalubris 389
aquæ intercutis morbo arena calens liberat 391
aquæ fontiū, et fluuiorū an cōgelētur 351
aquilo uentus 54
aquor 343
arbitrij libertas defenditur 287
arbitratus 271
arboretum 344
arbustum ibidē
arcera 406.404
archesilai uerbū 75
archelaus Mithrid. regis præfectus 301
archilochus Tullio Hostilio imperante claruit 364
archytæ Tarentini simulachrum columba 201
area palatina 402
areopagitarum iudicium 244
arena numero singulari 392
ariscō ex fœmina mas cui nomen arescusæ fuerat 178
argentum purum putum quid 134
argentifodinæ 56
argeos 205
ἀργέστης uentus, latine caurus 54
argutulus & minutus doctor 346
argutæ manus 8
ἀργυράγχη 224
argumenta fallaciosa & uafra 152
aristotelicarum artiū duæ species 410
argutia de cōgio 369
argutator 348
arietinū oraculū 73

arimaspi 176
arionis historia 339
ariolatio 314
aristarchus grammaticus 61
aristagoras 353
aristeas Proconnesius 176
aristodemus 224
aristoxenus musicus 101
aristotelis epistola ad alexandrũ 411(256
aristotelis uerecundia
aristoteles quando natus 366
aristoteles 366.85
ἄρκτος 52
arma contra patriam non sumenda 5
arma nũero singulari
arrabo 344 (392
arra ibid.
arrogatio 127
arrogatiõis uerba ibi.
artemisia cum Mausolo 206
arterias ad numerum moueri 80
arteria duplex 380
arteria neutri generis 215
articulatim 73
aruales 137
aruales fratres ibi.
arulator 329
aruspicũ perfidia 96
asculani 304
aselli Pessinuntij 164
assentio 61
assentior 61 382
asseuerate 156
asymboli, ĩmunes 140
asylum fani 133
assiduus ab assib⁹ 334
aspectu in casu dandi à Vergilio 105
astraba 223
astringor 61
atabulus uentus 55
aterina lex 118
atypus 93
atq; aduerbium 216
atq; pro quàm 217
atqueatq; si gemina sit, auget ibidem
atq; præsertim ibi.
atq; & deq; coniunctiones ibidem
atheniensium obseruatio dierum 71
atreus tragœdia Pacuuij 254
atri dies 125
atrium 326
attilius regulus 134
attica, ἀκτή 298
aures philosophiæ libris & disputationibus imbutæ 33
auaritiam uitia omnia habere putabant ueteres 219
auarus 196
auaritia corpus hominis quomodo effœminat 69
auaritia à sapientibus spreta ibidẽ
auentinus mõs cur extra pomœrium 263
auens. 391
auerruncus. 120
au particula 304
audaculus uerborũ reprehensor 129
auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolam 22
aufero. 303
aufugio 303 (307
augustus quo die natus
augusti epistola ad cæsarem ibidem
augusti laus 212
aulus albinus 223

aulus Posthumius Torquatus dictator 365
aulus Gellius quo tempore 403
aurigãtes stellæ 288
aurũ coronariũ 113
aurũ Tolosanũ 78
auspicia maiora 265
auster uentus 54
autumo 304
autũna tẽpestas 390
ἀξίωμα 330
BAcchilydes 413
bagrada 133
baiulus 111
balbus 93
balneæ Sciæ 69
balnea uirilia 193
barba rasa à seĩbus 74
barbarismus 128.256
barbari mobiles 316
barbaricus astus 353
barbarorũ consuetudo ad tractandas pugnas 15.16
babylonij quõ obseruẽt dies 71
bassus Vẽtidius 304
btã uita uirtute fit 368
bellaria 261
bellũ Senonicũ 365
bellũ et pugna 32
bellũ Pelopõnesiacum 365
bellũ Samnitũ 366
bellũ Punicũ 367
bellũ affectũ 306
belli homũculi 260
beneficus ac liberalis 347
bias de re uxoria 118
bibax 82
bibosus ibidem
bibliotheca Alexãdriæ 145
bibliothecã publicã qs primus instituit ibi.
bibliotheca tẽpli Traiani 230
bidentes oues 328
bina corda habentia 337
bina iecora ibidem
blaterones 23
bœotia comœdia 73
bœotia Aonia dicitur 298
boni uiri officiũ 225
boreas uentus 54
borysthenes 177
bosphorum mare quod Cĩmeriũ dicitur 351
botulus 329
bouinator 223
Βοώτης 52
breuiloquẽtia 237
brundusiũ portus 176
brutiani cũ Ro. 195
bucephalus Alexãdri equus 111
bucephalũ oppidũ ibi.
buceta 218
bundus terminata nomina 228
CAduceũ, pacis signum 216
cæcias uentus 55
cæcilius 56.368.109
cæcus 94
cæcilius Sextus iurecõsultus 402
cætero 406
cæruleus color 63
calari 318
calabarriũculus 329
calces plantarũ 272
calcitro equus 93
calceamentum 140
calculus phauorini philosophi de genethliacis 284
caldonia 329
caldor 388
callens linguæ 346
callimachus 367
calorificus 351

callistratus orator 82
c.Bassus 89
c.Cæsar 15
c.Gracchus 193
c.Gracchi fistula 16
c.Gracchi & Ciceronis collatio 194
c.Mancinus 159
c.Trebatius 140
c. Fabritius imperator 20
c.Tarratia 137
c.Tarratiæ honores ibidem
camellia 329
candens 355
cadēs apte oratio 226
canescere pueros ĭ Albania 176
cannabus 345
canaliculæ 356
cannensis pugna 125
caninū prandiū 284
cātator fidibus 339
cantilena de Cænidæ & Ceneo 177
caper coleatus, quem Theocritus ἐνόρχαν appellat 181
capitecensus 333
capitium 329
capillo passo 312
capio.onis 160
captiones dialecticæ 382
captiosis ĭterrogationibus nō respōdēdū 323
captiui decē Romam missi 167
captiuos sub corona uenundari 155
capiti inscriptæ literæ 353
capulica 214
carbili. Ruga primus fecit diuortiū 94
carendum tui 391
carmentæ duæ 338
carneades 368.359
carneades uiolenta dixit 164
carptores 391
cassita auis 66
cassii miser interitus 78
castoris iuramētū 222
castrense uerbū 342
castrensis corona 114
casus interrogādi 279
casus patrius 189
casus dandi ibidē
catamitus 161
catascopium 214
cateiæ 214
cattæ ibidem
cato Cēsorius 266
cato 368
catonis de furibus sententia 232
cato Salonianus 268
catonum familia 267
cato Vticensis ibidem
catomium 329
catulli laus 170
catulli locus 144
caudices 111
caudicæ 214
cauernæ 313
cauillator, canicula et nimis ridicularius fuit 109
caurus uentus 54
ceditij uirtus 75
ceditius Tribunus ibi.
celoces 214
cēsoriæ animaduersiones 109
censores 170
centuriata comitia 318
centussis 314
cepæ Pelusiotæ cur nō edant 414
cephisia uilla 2
cephisia locus in agro Attico 380
celatim 252

cerites tabulæ 336
ceritum gratiæ apud Romanos ibi.
cerimoniæ unde 99
cerimoniæ Dialis 203
cercyon 316
cercuri 214
certandum non esse cū inquinatissimis hominibus 139
cerua Sertoria, et astutia 116
cesellius Vindex reprehēditur 147
chamæleontis natura 200
chaldæi de stellarum motibus 284
charius ac pēsius 241
chilo Lacedæmonius 4
chirodota uestis 162
cibus Pythagoreorum quis 101
cibi diuersi in cœnis regijs 164
cibus puerorū 108
cicatricē auersam nullam, aduersas quinque 44
ciceronis locus 21
ciceronis error 306
cicero quādo natus 319
ciceromastix 340
cidarum 214
cimmerium mare congelatur 351
cinctus 202
circuli septem in cœlo 79
circunspecte & anxie cōsiderare 3
circūspicientia 292
circūspiciens 183
circūsedere oppidū 20
circius 55
cis 249
cispius mons 301
citra calēdas 249
citra ibidem
ciuitates cum coniugio saluæ 9
ciuitas 378
classes procinctæ 15
classici 163
classicus scriptor 393
claustritimus 246
cleopatra 55
clientes 121
climactericus annus
climaculæ 214 (307
climacteres 80
cludere multa uerba ĭ paucissimas lrās 251
cluniculi 308
cn.Seius 78
cn. Martius Coriolanus 364
cn.Flauius Annij filius ædilis 138
cocio 329
cœli partes quatuor 54.55
cœlū singulariter 393
cœlū liquide serenū 52
cœna lauta 307
cœna secundū legē Liciniam 60
cœnarū sumptus 308
cœsius color 63
cogo 49
cognobilis 411
coibatur passiue 14
cohibilis oratio & celer 339
collicior 329
coloniæ 336
colores in oculis 62
color igneus, & flammeus ibidem
color sanguineus ibidē
color croceus, aureus.
color ostrinus ibidē
columba lignea a b Archyta 201
colloqa auiū interpretāda quō 200

comœdiæ Plauti quot 72
comici latini 317
comitia 392
comitia calata 318
comitia cẽturiata ibid.
comitia curiata 127
comitialis morbus 360
cominius Gallis uerba dedit 344
cõmutationes ibidem
cõmunia uerba 311
cõparatio ab ingenijs ad poma 254
cõmodum 36
cõperẽdinationes 290
cõpetentia 1
cõprecationes deorum 272
cõpitalia Laberij 329 332
cõposite indutus 8
cõpluria 128
cõpluries 129
con præpositio 48
cõcionẽ habere 265
contio 378
cõcubitu in datiuo 105
cordalium 73
confiteor 311
confricare 149
cõiacere 106
connexum 331
cõniuere 134
consarcinãs 59
cõsermonabatur 344
consiliarij mali reijciẽdi 372
cõsignatissime 22
consiliosius 100
consolor 311
cõsuetudo domina uerborum 249
consulto 288
consules quãdo creari ex plebe cœpti 366
contagium 245
contra ius & contra q̃ licet 5
contemplo 382
cõtrouersiæ genus q̃d ἄπορον appellatur 189
cõuiuiũ ex quatuor rebus constat 260
cõuiuarũ nũcrus 260
cõuiuales sermões ibi.
conuiuij dominus qualis 261
copiari 342
corda bina lepores ubi 337
cor masculino genere 147
corbitæ 214
corinthus Ephyre 298
coriolanus 364
cornelij Nepo. error 319
cornelius sacerdos pugnã Pharsalicã præ dixit 313
cornucopiæ 12
cornutus Anneus 38
corona plexa 370
triumphalis
ciuica
militaris uariæ
obsidionalis
graminea
corona muralis 114
castrensis (113
naualis
oualis
myrtea
oleagina
coronariũ aurũ 113
coronati serui uenibãt 155
corpus bene habitũ & strenuum 70
corpora apud Aegyptios aperiri 198
corporis procerit atis rõ ex Plutarcho 1
corpus an sit uox 124
corpus hominis auaritia quõ effœminat 69
coruini qui 183
coruini pugna ibidẽ
crassius Mutianus quinque præcipua dona habuit 20
crassi gesta in Asia ib.
crates 61
creta Aëria 298
crepidæ 272
crepidarius ibi.
crepidariũ cultellum ibidem
crepidulæ ibidem
cretensiũ mos in cõseredis prælijs 16
crystallus 389
critolaus peripateticus 368
croesi filius mutus 116
ctesias historicus 176
cubitum 80
cubus 27
cultus Hortensij 8
cultus Demosthenis ib.
cumprime 343
cuneus 198
cupediæ literarũ 140
cupediæ ciborum ibid. & 165
cupide 226
cupressi quomodo serantur 48
cupressus mascul. generis 270
cursim 252
cursus lunaris 79
curiose explorare 7
curro cecurri 159
curuamen 286
cyclops 316
cylindrus lapis 132
cynocephali 177

Daedali pẽnæ 136
Δαφνῶνες 52
darius 353
datiuus quartæ inflexionis 105
datiuus quintæ 188 189
de præpositio 144
debitio et habitio gratiæ 7
decemuiri 365
decima nomen Parcæ 86
decretum 168
decreta naturæ 241
decimi mensis partus 85.86.87
decuriæ 378
defendere 174
defamatissima uita 291
dehonestamentum 65
deiurium 167
delicia in singulari numero 392
delphinus amasius 158
demades 224.225
demetrius 321
demosthenes lana multa collum circumuoluit 224.
demosthenis dictũ de Laide 13
demosthenis mundities 8
demosthenes ad Callistratum uenit 82
demosthenes ad populum 224.
demosthenis uerbũ & mors 366
democritus Protagoram ad philosophiã inuitat 111
democritus quo tempore 365
democritus philosophus se excæcauit. 205

democritus 365
de more 240
dentes in septem primis mensibus gignũ tur 80
dentes uallum esse uerborum 21
deo cui rem diuinã facere oporteat nõ eẽ certum 65
deorũ noia Roma 119
depalmare 404
deprecor 144.223
depudicare 329
deq; cõtraria significatq; 217
derepente 151
descendidi 160
desticatissimus 147
despiciens & circũspiciens 183
detornare 180
diagoras tres filios habuit 84
diagoræ obitus ibidẽ
diatribæ 33
diarium 126
dialecticæ laus 331
dialecticæ captiones 323
dicendi genera tria 163
dictito 179
dicturũ ĩimicos Ci. 11
dido incessu serio instans operi 182
dierũ obseruatio 71
dierũ diuisio ibi.
dies ciuilis 72
dies quibus halcyones nidulantur 79
dies inominabilis 99
dies religiosi ibidẽ
dies nefasti, atri 125
dies allienſis 99
dies patrio casu 188
dies diꝑ ibidem
die crastini 66.213
die quarto 212
die quinto ibid.
diequinti ibidẽ
die pristini 213
dieperendini ibi.
dienoni ibidem
diesiter 120
dies iusti 408
die proximi 213
diem diffindi 291
diffinitio ex qbus 91
digamma 296
digestio quõ fiat 356
dignor passiue 398
diꝑ immortales dicuntur 48
dijouis 119
diluxerit 71
diluculare 66.146
dilucide 14
dimidium 82
dimidiatum ibidem
dimidiũ plus toto 371
diodorus cui Crono cognomentum 225
dioge. Cynici dictũ 50
diogenes modesta dixit 164
diogenis restõsio 383
diogenes Stoicus quãdo 368
diomedis et Glauci ꝑmutatio 56
dionysia gesticularia 8
dionysius Siciliæ tyrãnus 366
dioxippus 356
disciplina rhetoricæ 247
disciplinosus 100
discumbo 89
disiunctum 119
dispessis 312
diuise 30
diuinatio in oratiõe 38
diuortium 94.367
diurnare 343
doctus docte 61

doctrina seria 128
dolentia. æ 391
dolobella mulierẽ reã Athenas misit 244
dolus 245
doloris natura 399
doloris tolerãtia 240
domitius Insanus 377
dominatu ĩ datiuo 105
domus domuis ibi.
draco legislator 231
dulcioriloquus 391
duo & uicesimo 112
duritiẽs 344
duritudo ibidẽ

Ebrietatis laus 302
ebriosus philosophꝰ ib.
equuleus 401
edictũ de templi Dianæ Ephesiæ incensore 40
edulcare 318
effatus 263
efferatius 405
effutire 110
egentissimus quisq; opportunissimus 334
egeo multa 274
egregius an egregi in uocatiuo 296
elegans 219
eloquentia 23
elops Rhodius 164
elucus 335
elutriare 329
eleusiniũ certamẽ 314
empedocles 365
empedoclis carmẽ 102
emplastrum 330
enny natiuitas 367
enses 214
ennius tricor 360
ennianista 374
enim profecto 43
enucleate scripta 4
ἐπαγωγὴ res sophistica 152
epicuri uerbum reprehenditur 43
epicurus 367
epicuri uoluptas 178
epigrammata triũ poëtarum, C. Næuij, Plauti, M. Pacuuij 31
epicteti uersus 50
epictetus Roma discessit 310
epiritos 383
ephemeris 126
ἐφόδιον 343
ephyre 298
eques quadrupes 379
eques pro equo ibi.
equites pedarij 89
equus huberrimus & habilissimus 109
equitare 379
equus equitibus corpulentis adimitur 170
equus strigosus 109
equus Alexandri 111
equus Seianus 78
equi Diomedis ibi.
equorum color 79
errabundus 229
errare 335
erraticæ stellæ 79. &, 286
errones ibi.
error Cornelij Nepotis 319
esse & erit 349
esculenta 356
esito 179
esuritio 324
esui & potui esse 93
etesiæ uenti 55
euathlus cum Protagora 117
euclidis uersutia 139
eudoxus 365
euphorbus, post Pythagoras 102
eunuchus 94

eupolidis uersus 22
euigilatus 10
euripidis laus 220
euripidem quinque & septuaginta tragœdias scripsisse 345
euripidis genus & mors 314
euripides 365
eurus uentus 54
euronotus ibi.
exacta pecunia 312
exaduersum 157
exequiæ 393
ex diatriba Platonis 383
exercitus lectiõe 10
exertare linguam. 187
Exigor 312
exortus & occasus mobilia & uaria sunt 54
exiure manu consertum 415
expassum 312
expergere 139
explicauit 12
exquisite & comperte dicere 29
expergifico 357
extergor 61
extrilidus 384
ἐξωμὶς 162

Fabij iterfecti 365
fabius ad Carthaginienses 216
fabij annales 112
faba nociua 101
fabis nõ esse usum Pythagoram ibi.
fabritius Lucinus 98
fabritius ad Pyrrhum 77
fabritius, cum Samnites aurum donarẽt, quid 21
facies & facij in genitiuo 188
facies 187. & 282
faces 214
facile & procliuiter 9
facinus 245
facundiosus 100
fallaciosa argumenta 152
falsi testimonij pœna 409
fames famij 188
famis uis non tolerabilis 324
fames quomodo sustentanda ibi.
famosus 109
fascinare 335
fascinum ibi.
fatum & necessitas 253
fatum 131
fatiscor 342
Fauissæ capitolinæ 44.
fauces ad uestibulum 327
fauonius uentus 54.
fautores 295
febris quartanæ laus 357
febris rapida & querera 406
febriculosus morbus. ibidem
fecialis uerba 325
fecutinæ grammaticæ 269
fenestellæ error 319
feriæ præcidaneæ 97
feriæ uidemiales 326
feriæ æstiuæ 189
ferrumen 280
ferre qd significet 25
festimare & properare 337
festiui mendacij consilium capere 31
festus Posthumius 401
festucaria uis 416
ficedula auis 308
fidenates 365
fides alieno ictu sonare 179
fidium natura ibi.
fidus Optatus multi nominis grammaticus 37
fides seruata 407
fiere 391
filius Annij ædilis C. Flauius 138
figura Græca 312
figurarũ genera duo 26
figura quali L. Piso usus 320
figura à fingendo 282
filij quomodo alendi 234
filij Iouis 315
filij Neptuni 316
filiorum in patres officium 36
filiorum & parentum inuicem officia ibi.
figuræ geometricæ 26. & 27
finis hic & hæc 270
finitimus 246
fistula C. Gracchi cõcionatoria 16
flagitium & uitium 25
flaminis Dialis ceremoniæ multæ 202
&, 203
flamen Dialis 202
flammigare 355
flauissæ thesauri 44
flauus color 63
floces uini 223
florentem uino animũ lacessentia 141
fluctuis in casu patrio 105
flumina magna quæ 197
fœcunditas 335
fœdifragi 390
fœminæ in mares. 178
fœnerator 335
fœnus ibi.
fœneror pro fœnero 382
fœtus ursinus 353
folia olearum brumali & solstitiali die uerti 179
fontium & fluuiorum aquæ an congelantur 351
forma stata 119
forma uxoria ibi.
formidolosus 185
forum Traiani 275
fortescere 391
fortitudo 243
fortè quadam 333
fraces olei 223
frameæ 214
frater unde 260
fratres aruales 137
frequentatiua uerba. 179
frequentamenta 16
fretum Plauti comœdia maxime genuina 73
fretu q̃ freto scribere mollius teretiusq; uisum Ciceroni 270
frigorificum maxime omnium acetum est 351
frons in acie 198
frõs uirili genere 308
frons. tis 309
fruiscor 342
frustrari & frustratus 371
fuisse in potestatem 12
fuisse in mentem ibi.

fulua 63
fumus 393
fumare Aetnã 355
funis maſ. & fœmini-
ni generis 271
fur manifeſtus, ſeruus
403
furis nocturni pœna.
ibidem
fur. furuum 25
furius Camillus 365
furta per lancem &
licium 231
furta apud Lacedæ-
mones 232
furtum quid ibi.
furti ſe obligauit 164
furius poëta 381
furum punitio 231
furtorũ quæſtiones cũ
lance, & licio 333
furtum concep tum &
oblatum 232
furfureum panem eſi-
tare 222
futilis philoſophia quæ
argutijs ẽ plena 211
futurum 10
furioſus mutus ue 94

GAllus gallice 61
gallica, uerbum
nouum 372
gallus Aſinius 340
gallus ſuperbus 183
ganea 174
gaudium ingens mor-
tis cauſa 84
gault 214
geſtuoſæ manus 8
genethliaci quĩ 290
genitiui et datiui quar
tæ declinat. 105
genitiuus quintæ decli
nationis 187
geometria triplex 338
geſa 214
geſoretæ uel Geſeore-
tæ ibi.
gignendi tempus 85
giluion uinum 283
gladiorũ nomina 214
glans Iberica 164
glaucus. Glaucopis 63
glauci & Diomedis ar
ma 56
globus 198
gloſſaria mortuaria
377
gracchi oratio 224
gracchi parſimõia 310
gratia 244
gratioſus 184
gracilis ſtylus 163
grandem pecuniã de-
mereri 15
gracilentum 103
graphice ac ſcite 239
graſſator 219
grauitatis officiũ 139
grauiter ſimul et comi
ter 36
græci quomodo naues
ſuebant 345
græca quomodo uertẽ
da 180
gryphi 2
grues Melicæ 164
gubernium 329
gurdus ibi.
guſtus ac tactus 386
guttum 350
græci Hiſtorici 176

H. Litera 37
habeo dicere 284
habet, uerbum 7
habeo curam ueſtri an
ueſtrum 412
habentẽ multa, multis
egere 180
halcyones aues 79
halyattes rex in præli
um 16
hallucinari 37.335
hamilcaris pronuntia-
tio 97
ἅμαξα quid 52

harmodius 175
harunce aliqua cauſa
326
haſdrubalis pronuntia
tio 97
haſta 214
haſtæ Martiæ motæ
in templo 96
hebdomada 80
hegeſias 176
hellanici ætas 317
heluari 37
helleborí ſpecies 359
helius Meliſſus 376
helius Tubero 28
hemiolios 383
heraclíi dictũ 418
hercules 204.222
herculis menſura 1
hermaphroditi 178
hermundulus 325
herodotꝰ fabulator 80
herodoti ætas 317
herodotus de leonibus
256
herſilia 273
heſiodus 81.364
hexametri uerſus 383
hiatus uocalium 169
hierocles Stoicus, uir
ſanctꝰ et grauis 197
higinus Maronis in-
terpres 27
hippagines 214
hipparchus 364
hippocrates 65
hircoſus 238
hiſtiæus 353
hiſtorias ſcribere ar-
duum eſt 104
hiſtoria 126
hiſtoria Metij Sufe-
tij 409
hœdus ex Ambracia
164
homerus quid de Vlyſ-
ſe ſentiat 21
homeri patria 81
homeri Heſiodi que æ-
tas ibi. 364
homo aure ſurda ac ta
centi 12
homo nõ bonæ rei 291
homo quomodo in utc-
ro formetur 79
homo morbo affectus
aut ſenio 404
homo leena 329
homines in puericia ca
neſcere in Albania
176
homines uoce effaſci-
nantes 177
hõ explorata aure 12
homines unoculi 176
homines ueloces 177
hominis definitio 92
homĩes monomeri 177
homines plumatiles
nullo cibo utẽtes ibi.
homines canino capi-
te ibi.
honeſtum, bonum 242
honera 37
honos etiã malus 245
honor ſenectæ habi-
tus 47
honos maior, ætati ma
iori habendus ibi.
honuſtum 37
hortenſii cultus 8
hortenſii manus geſti-
culoſæ ibi.
hortenſius Dionyſia ac
geſticulatrix diceba
tur ibi.
hortenſii dictum ibi.
hortor 311
hoſpitis gradus in of-
ficio 121
hoſtia ſuccidanea, præ
cidanea 97
hoſtiæ bidentes 327
hoſtilius Mãcinus 103
huber ſtylus 163
humanitas 265

humanæ literæ ibi.
humanior 266
humani corporis mos adolescendi 80
hyades 259

Iacere 39
iactare ibi.
iaculorũ uocabula 214
ialysis imago 321
iapyx uentus 53.55
icti genitiuus 187
ictus fortuitus 404
idæus præco Troianorum 277
ignarus 186
ignis urinam lacessat 388
ignoscentiæ 154
illatabile 27
illatenus 339
illaudatus quis 40
imbellia 113
imparilitas 287.128
impeccabilis 362
impendio loquacior, et promptior 2
imperceptiora 288
impete pro ĩpetu 391
impolitia 103
imprõspere 181
in præpositio 48
in mentẽ fuit 12
inamabilis 40
inaurita 156
inanes glorias flare 2
inora 156
inauditiunculæ 129
incentiones 103
incipio 106
inchoare 37
incontinentia 362
incontinens, uel intemperans 387
incoibilis 112
inclinamenta 100
inclytus 49
incitabulum 302
incredulæ res 176
incuriosẽ & abiecte positum 38
incuria 103
ĩculpatissima uita 291
inculpatus 40
incruẽta uictoria 115
indeses 171
indipisci animo ac recensere 342
indoctius & apertius 241
indutiæ qua ratione dictæ 32
industria 25
induxit, fefellit 278
ĩdustriæ celeritas 199
indigẽtia ex copia 186
indigetem immortalẽ uocat Anchises Aeneam 48
indignabundus 395
in ærarios relatº 109
inferiæ 393
infelix 49
inferæ aues 136
infestus unde 184
infra classem 163
infortunitas 131
inflammanter 194
ingeniosus 100
ingenui 127
ingenij elegantia 219
ingenij cultum capere 2
ingenium ingurgitare 302
inhumanus 49
inimicitiæ an in singulari 392
in im aduerbia 252
injice 107
iniuriã succensere alicui 334
iniuria factum iur. 201
iniuriæ 185
iniuriæ pœna 404
inlatebrare 342

in mediũ relinquere, & ponere 343
inquies & labor uigiliarum 394
inquinamentum 41
insanus 49
insecenda 379
insectiones ibi.
insignite loqui 143
insignitas iniurias 195
insignita labe corporis 17
inscriptiones seu tituli librorum 417
insilio 106
insolens uerbum atque inauditum 15
insubidus 395
insubide 2
insuper habere 26
instare 31
instar 407
institutum Pythagoricum 13
intempestiue atque in interstitio 416.408
subide 2
instrumẽta musica cur in castris 15
interibi 76
intentio 283
intercise 219
interrogãdi casus 279
intercutia uitia 258
intercutibus adiectiuũ 258
interpretor 311
internecinũ morbi genus 35
intestabilis 137
intolerantia 362
intra modum 250
intra oceanum 249
intra calendas 248
intra montem Taurum 250
inualentia 406
inueterare 28
inuitare quenquam ut sedeat 36
inuidiosus 184
inuolucris 66
inuolucra 190
Iouis filij prudentissimi 315
irasci philosophum turpe 33
iræ signa 34
ira quid ibi.
ire curriculo 350
irroborare 28
isagoge 330
ischiadici 103
isigonus 176
istrus fluuius 197
italia unde 217
itare 139
ualia armentosissima 218
ἴτηλοί 217
iudex pecunia uictus, capite punitur 403
iudicis officium 290
iudicia priuata ibi.
iudicij quoddã genº dõ uinatio dicitur 38
iulianus Hispanus rhetor 394
iulius Paulus 112.390
iumentum 406
iunior paruo 254.
iuniores 216
iupiter Olympius 1
iupiter lapideus 27
iupiter unde dicatur 119
iurisperiti 290
iusiurandum 167
iusiurandum per Iouẽ lapideum 27
ius dicere 147
ius uocationis 262
ius prehensionis 263
ius proferendi pomerij ibi.
ius triũ liberorũ 87

ius sponsaliorum 95
iustitia quid sit 130
iustitiæ imago 295
iusiurandum militum Romanorum 167 & 325
iustitium 408
iuuenta 216
iumentum 406

κίλητες 214
κόλασις 141
κύβος 27
κώμων 101

Abandria 329
Laberij arrogantia 358
Laberij dictum 89
Laberij poëtæ uersus 205
labeonis commentaria 18. & 259
labias 196. 398
laboriosus 184
lacedæmonij uicti 365
lacedæmoniorum mos 232
lacedæmones cum tibijs in aciem 15
lacerna 272
lac plurali numero caret 393
lachrymæ 37
lacerum membrũ 94
lacus Auernus 228
lactis uis 235
lælius Varronis præceptor 330
lælius in Crotopægnijs 60
lætitia 65
λαγωών 25
λάλους 23
leænæ partus 256
lætabundus 229
lais meretrix 12. 13
lana pro pilo 235
lancea 214
lancea non latinum, sed Hispanicum uerbum est 321
lapsare 21
largior 311
laudari frigide turpius quàm uituperari 388
laudare est nominare 40
lauor 61
lebadia oppidum 240
lecti sotérichi 238
legati Mileti 224
leges sumptuariæ 59
leges duodecim tabularum 403
legitimus 246
lembus 214
legio 326
leonidas 76
leontes Ariolus 74
leo & Androdus seruus 122
leo hospes hominis, homo medicus leonis. 124
lepida in cõuiuio quærenda 140
lepide designate que. 38
leporaria 51
lepus unde 25
lepores habentes bina iecora 337
lepidus & Fuluius Flaccus amici facti 245
lestrigones 316
leuitas 160
leuis ibi.
leuare tempus 382
leuatiora ac leuiora gelu durantur 351
leucas oppidum 20
lectus in iudices 290
lex 207
leges Semproniæ 195

lex Aterina 218
lex Lycurgi 47
lex Syllæ 60
lex Licinia 60. 405
lex Popilia 18
lex Papia ibid.
lex Aemilia 61
lex Fannia 60. 405
lex Antia 61
lex Iulia ibid.
lex centũuiraliũ causarum 333
lex Aebutia ibidem
lex Atinia 349
lex talionis 404
lex Stolonis 405
lex Voconia 163. 248. 405
lex usurpandi 72
lex Portia 195
lex Aufeia 224
lex decemuiralis 405
libentiæ 303
liberos alẽdos esse pro prio lacte 234
liberi pro uno filio 46
liberalis 347
liberi patris artifices q 410
libertini adoptari possunt 127
libs uentus 54
libra, & selibra 167
librilis 407
libri Sibyllini 26
liburni quomodo naues suebant 345
libros ad legendũ quis primũ dederit 145
librorũ numerus à Ptolomeis cõquisitus ibi.
licinius imbrex 274
lictor 238
licium 231. 238
lignor 343
lignum alumine illitũ non ardere 301
linea quid 27
linguam recondẽdam Hesio. 22
lingua infrenis 23
linguã exertare 187
lingua qualis esse debeat 21
linguaces 23
lingulæ 214
lĩgua latina magis inops q̃ Græca 62
literæ ad Pyrrhũ 77
literarũ ordo 402
liticines 409
literator 328
litem contestari 118
lituus quid 116
lituus auguralis ibidẽ
locutulci 23
locuples 196
locus Tullij pensatus 10
logistoricus 108
longæuus 48
longæ 214
loquacitas inanis culpatur 21. 22.
loquacitas stulta ibid
loquentia 23
loqui ad populũ 265
lorarij 196
lorea 212
loricatus surculus 352
lucetius 120
l. Liuius poëta 367
lucij Neratij petulantia 404
lucilius de ostreis, echẽnis, muribus 414
lucilius de lege Fũnia 60
l. Scipio Asiaticus 168
l. Papyrius 88
l. Sicinius Dentatus 44
l. Torquatus 8
ludibunda 228
lutescere 381

luteus color 63
luscioſus 94
lux orationis 195
luxuria in cœnis 307
luctari cum ærumnarum uarietate 130
luxuries luxurij 188
luna adoleſcente et deficiente quæ creſcant, & quæ tabeſcant 414
lyntres 214
lyſiæ orationes à Platonis quomodo differãt 38

Macedonia Emathia 298
macedo philoſophus 258
macheræ 214
magiſtratus maiores 264
magniloquentia 75
maiores magiſtratus 264
maiora auſpicia 265
maiorum honor quondam 47
magnum uiaticum 343
malaxare 329
malitia 161
mali argento digni 174.
malitia ſumma miſeria 369
mammoſus 82
mãcipia ſub corona uẽdebantur 155
mancipium morboſum uitioſum'ue 93
manciolæ 391
mãdata an ſemper ſint facienda 19
manliana imperia aſpera 20.187
manlij Torquati hiſtoria 186
manulia meretrix 103
manuatus 329
manum conſerere 415
manubiæ & præda
m. Manilius 365
m. Cicero de iure ciuili 28
m. Ciceronis cõtẽporanei 208
m. Cæſaris contemporanei 401
marathonia pugna 364.
mareplacidæ 214
mare Boſphoricum cõgelatur 351
marini officium erga uxorem 25
maris color à uẽto mutatur 68
marſpiter 120
m. Cato qd de uita humana ſentiat 219
marſius filius Circes 334.
marſi populi uirulenti
maſſilia 204. (ibd.
materfamiliãs 377
matrimus 17
matrona 376
mature 199
maturare ibidẽ
maturitas ibid.
maturi fructus ibidem
mathematici 14
maurus maurice 61
mauſolus 206
mauſoli potio ibidem
mauſoli ſepulchrũ ibi.
mauſolus tragœdia ihmenãder quot tragœdias ſcripſerit 345
menander 58
mecaſtor 222
mei 279
medius ſtilus 165
mediæ 214.
mediocris ibidem

megarẽſes Athenas intrare nõ audebãt 139
mellaria 52
meliſſus Helius 376
μελιαρῶνες 52
memordi 159
memoriarum 201
memnon nocticolor appellatus 390
mendaciũ dicere 225
mendacium à ſe diluere 247
mendicimonium 329
menedem⁹ rhodi⁹ 255
menippææ, ſeu Cynicæ Varronis ſatyræ 50. 283
menipp⁹ philoſoph⁹ 50
mẽs utri prudẽtis 280
menſæ ſecundæ & bellaria 261
menſis octauus 87
mentiri 225
menſanculæ 214
metellus de uxore ducenda 9
metellus aduerſus Mãlium 139
metæ trianguli 27
metius Sufetius 409
metrorum obſeruatio 383
metus 185
mi 279
mihi eſt nomẽ Iulium 279
mileſiarũ uirginũ ſuſpendiũ (320 309
militaris muſicæ diſciplina 15
miles infrequẽs 326
militib⁹ uenam ſolui p ignominiã 198
militaria uocabula ſubſidia, frõs, cuneus, orbis, globus, forfices, ſerra, alæ, turres. 198
mille millia 23
mille hoĩm occiditur ib
milonis interitus 313
mimi ſentẽtiæ iepidiomimos 315 (res 359
miſcella & cõfuſanea doctrina 417
miracula uaria 176. &, 177
miſereri ueſtrũ 412
mithridatis antidotus & mors 360
mithridatẽ duarũ et uiginti gentiũ linguas percalluiſſe ibidem
mœchimoniũ 329
mœnia 392.
modice 250
modus mutãdi ſentẽtiamodificor 1 (as 180
modulandus ibidem
modus & ſpatiũ plantæ Herculis ibidem
modificatio uerborum 195
mos ingrediẽdi prælij ad tibicinũ modulos à quibus 17
modus medẽdi morſui ſerpentum 159
modus A. Gellij interſtudendum 417
molæ truſatiles 74.
mons ex ſale mero magnus 56
mons Auentinus 263
monomeri 177
morboſus 93
morbus & uitiũ 94.
morbus colicus 240
morbus ſonticus 326 &, 406
moriens quãdo moriatẽ
mors 43 (141
mors uiolenta 253
mortẽ alicuius inhiare
mortales 281 (57
mortuaria gloſſaria 379

mortui præ gaudio 84
mos antiquus senatorum 30
mos Apollinaris Sulpitij 267
mos antiquus 293
mulcedo 395
mulier ueneficij rea 244
mulieres abstemiæ 212
mulieres steriles 93
mulieribus nõ licuit iurare per Herculem 222
mulierosus 99
multam dicere 218
multam facere ibidem
multicoloria 229
multiformia ibidem
multijuga ibidem
multijuga ac sinuosa quæstio 292
multigrumis 391
mundus muliebris 91
muneror pro munero 382
municeps 336
municipium ibidẽ
muralis corona 114
muræna tartessia 164
murices 134
murina 212
mus philosophus 50
musonij sapiens dictũ 322
mutitare 59.371
muti magistri 290
mutus loquebatur 116
myops 94
myoparones 214
NAeuius in tragœdia Hesiõa 214
næuij epigramma 31
næuius incarceratus scripsit comœ. 74
nanus 329
nasamones 334
nata res 262
natura 253
natura an morbos fecerit 131
naualis corona 114
nauium genera 214
nausicaa 181
neapolis 189
ne particula 274
necessitas 254
necessitudo ibid.
necessarij ibidem
negotia umbratica 70
nefasti dies 99
neptuni filij 316
neptuni nomina 65
neq; id quoq; 344
nequam 160.161
nequitia 160
nequiter 322
neratij petulãtia 404
nerienes 273
nerio Martis uis ibid.
nero, fortis ibid.
neruiæ 179
neruularia comœdia 73
neruus 198
nescis quid uesper serus uehat 260
nescius 186
nestor trisecli senex 391
neuuli 234
nicias 77
nidum migrauit 67
nigidianæ commentationes cur in uulgus non exeãt 401
nigror 69
nilus fluuius 197
niobes filij 413
nitescit 143
niualis aqua potui pessima 388
noctescere 381
noctes Atticæ 417

nocticolor 391
nola iugo 169
nolo 161
nomina ĩ osus 99.184
nomina in bũdus 228
noĩa non sunt positiua, sed naturalia 196
noĩa fortiũ seruis non danda 174
non peccare, & quare 246
nona 86
nostri pœnitet 412
nostri misertus ibidem
notatiões tẽporũ 364
notæ uocum 256
notus uentus 54
nouitios cum ueteribus pensitare 14
nouitium, nouum 135
nouissimus 208
nouissime ibidem
nubes atra fumat 355
nuces Thasiæ 164
nuctutiæ 214
nudiusquartus 213
nugalia 165.90
nullum sine contrario contrarium 130
numerus conuiuarum 260
numero legere 409
numeri septenarij uis 79
numina læua 120
nummosus 99
nuperrime 134
νȣθεσία 141
OB 106
obba 329
obesus 390
obijces 107
oblitera gens 390
obnoxius 165
obseruate curiose' que 48
obsidionalis corona 113
obuiam in equo uehens uenit 36
oceanus lunæ comes 285
otiosus à metu 66
occecurri 159
oculi ludibundi 75
oculorũ doloribus mos medendi 353
odium Atheniensium. 139
offendere 174
officia filiorum in parentes 41
officiorum gradus 121
officiorũ obseruatio inter patres & filios 36
officia iudicis dubia 292
officium senatus habendi 299
officiosus 100
offuciæ 285
oleagina corona 113
oleum cur sæpe congelascit 351
olympicum stadium 1
olympias Alexan. mater 146.255
onesicritus 176
onychino tegmine 391
operæ in foro 291
opicus a.um 230.259. &, 52
oppido quàm peritus 157
opulescere 381
opus sibi 343
orbis 198
orationem in pectore, non in ore nasci 21
oratio C. Gracchi in Popilium 226
orchius thesaurus 31
ordo rogandi sententias 100

ordo literarum 192
orestis corpus 80
orioles 214
ornatu in datiuo 105
ornithones 51
oropi uastatio 163
orthium carmen 339
oscedo 109
oscitatio ibidem
oscitatio in partu letalis 88
oscus osce 61
ostrea Tarẽtina 164
osus finita 99
oualis corona 114
ouatio ibidem
ouis masculini generis 218
oxiæ 214

PAbulor 343
pacificatio 148
pacificator 292
pacuuij epigrãma 32
pacuuianum carmen 290
pacuuius 254.368
Pactitia pugna 32
palatum habere 308
palmæ natura 75
palma Aegyptia 164
paludamentum 140
pamphila 313
pancratiastæ 280
panis furfureus 222
papyrius Prætextatus 30
paradisus 52
parcæ quæ & unde. 86
parcere uitam 339
parcus unde 90
parentibus esse parendum 41
pariendi tempus 85
parones 214
parsimonia ueterũ 59
partim hominum 201
partus quinq; puerorũ 192
partus ursi 353
paruitas 165.6
passis uelis et manibus 312
passiua pactiuis 382
passum 212
passum à pando 312
patauium 313
patrimus.ma 17
pater Saturnus, Ianus 119
pater 121
patronus ibidẽ
patrocinium ibidẽ
patritij Megalenses 37
paupertinus 298
pauus è Samo 164
pauimentum 140
πάθη 399
παράδειγμα 142
παραίνησις 141
παροιζῶμαι 144
pecatus peccatu 270
peccatũ purgari 207
peccatũ sine tui iactura 269
peccata tribus de causis puniuntur 141
pectũculꝰ Chius 164
peculatus 169
pecunia exacti 312
pecunia mutuatica 408
pecunia data qbus modis probetur 291
pecunia prædatitia 108
pecuniarcus 90
pedarij senatores 88
pedaria sententia 89
pelamis Chalcedonia 164
pellex, quasi πάλλαξ 95
pensitatores uerborum subtilissimi 340

pensiculate scripta 7
penus quid 91
penetrabilis querimonia 193
pepoſci 159
pepugi ibidem
peranna 329
perdolitum est 187
peregrinus philosophus cognomẽto Proteus 246
perdices bina corda habentes 337
perpensatio 36
periclis responsum 5
periculum 245
perfuit familiaris 25
per incertum stolidior an uanior apud Sallustium quid 373
per lancem licium' que furta concepta, uindicata sunt ac si manifesta forent 231
pernicij genitiuus 189
perpetuum 48
perses 148
persa Plauti comœdia 130
perseus 50
persona à personando dicta 115
pertentare 182
pestilenta loca 390
petorritum uehiculi genus 320
pertorritum gallicum uerbum, non grecũ ibidem
phædon Elidensis 50
phalarica 214
phantasiæ non sunt uoluntatis 385
pharmacopola 22
phaseli 214
phauorinus memoriarum ueterũ exequentissimus 201
phauorini sermo cum grammatico iactantiore 90
phauorini de Biantis syllogismo iudicium 119
phauorini de genethalicis calculus 284
phauorini persuasio, ut pueri matrũ lacte alantur 233
philippides poẽta comicus ob insperatam uictoriã repẽte mortuus est 84
philippus Macedo quã do regnũ Macedõiæ adeptus sit 366
philip. epistola ad Aristotelem 176
philistion 357
philolaꝰ pythagori. 88
philosophia gustanda, nõ iniurgitãda 125
philosophia duplex 211
philosophandũ est paucis 124.
pihlosophus 110
philosophus solo habitu 174
philosophus se iactans, reprehenditur 2
philosophum irasci turpe esse 33
philosophi Roma pulsi 310
philosophi solo uerbo 361
philosophi ad fores diuitum 139
phũs re et non nomine exprobratur 274
philosophus cur timet 385
phœniceus color 63
phocion philosophus 12
phrygia attagena 164
pictatium 329

pigritum 272
pigmæi 177
pignus 300.333
pignoriſcapio 160
pigneror pro ro. 382
pileati ſerui uendeban tur 155
pilum 214
piſcinæ 52
piſiſtratus 145.364
planipes ſaltus 16
planum 26.329
plato 38.88.366
platonis orationes & Lyſiæ 38
platonis & Xenophon tis æmulatio 294
plautia rogatio 254
plautius poëta 73
plautus Romæ in pi- ſtrino comœdias ſcri pſit 74
plauti locus in aſina- ria 300
plauti epigramma 31
plautus poëta 72.368
plautiniſſimus 73
plauti laus 165
plebs 208
plebiſcitum ibid.319
pliades 79
plinij laus 177.190
plotium comœdia 56
ploſtrum 406
plurali numero caren tia 393
pluria 128
plutarch⁹ philoſophus 33
poëte melici 54
poëtæ Græci 364
poëtarum ſapientiſſi- mus 110
poëtica iam nullius ho noris 219
pœna falſi teſtimonij 409
pœna indeprecabilis 19
pœna & multa 153
pœnitenda 34
pœnitere 341
poli hiſtrionis hiſtoria 156
poculenta 356
polycrata 84
polyhiſtor Appion 122
polyſtephanus 176
polyphontes rex 152
pomœrium 263
pompilius 50
pontius Samnites 32
pontiones 214
popina nulla 310
populus 208
populabundus 229
porca præcidanea 97
porca Cereri ſacra ibidem
portij Licinij uerſus 395.367
porcetra 376
poſitus, id eſt poſitio 106
poſthuma proles 48
poſthumiana imperia 20
poſt deinde 152
poſtliminium iuſtum 167
poſtprincipia 339
poſtremiſſimus 310
poſtuerta 338
poto 61
potus an defluat ĩ pul- monẽ 356
potus ſum, præteritum à poto 61
prandeo ibidẽ
prandium caninum 284
prandium abſtemium ibidem
praxiteles 266
præ modum 158

præciſe dictum 86
præcidãeæ hoſtiæ 97
præcox.cis 200
præfica 377 (108
prædatitia pecunia. 278
præda 278
prædes 168
præfectus 299
præiudicium 36
prærancidæ finitio- nes 269
præmaturæ 200
præmorſiſſe 159
præneſtini populi 336
præneſtini cur ex co- lonia in municipium relati ſunt ibi.
præpetes loci 136
præpetes aues 135
præpetem portũ 136
præſtabilis homo ſapi- entiæ 4
præſentaneum uene- num 134
præter propter 397
præter naturam 152
præter fatum ibi.
prætextatus Papyri- us 30
prehẽſionẽ habere 261
prima fax 370
primam cutem ac ſen- tiarum ſpeciem eruere 373
prior pueritia 207
priuilegium ibi
priua 208
pro æſtimato captu ſo lertiæ 13
probus probi 61
problematum Ariſtot. libri 388
pro præpoſitio 49. &, 219
procinctæ claſſes 15
prodicus 314
prodromi 55
profata 330
profanum 49
profeſtum ibi.
proficere ibi
proficiſci ibi.
profligare ibi.
proferre ibi.305
profugere ibi.
prognoſtici non ſunt conſulendi 290
proijcere 107
proletarius 333
proloquium 330
prolubium 339
pro meraco 25
promercalia 93
pronuntiatum 330
properare & feſtina- re 337
properatim 252
propere 199
proprium 134
proprie ac ſignate lo- cuti ſunt ueteres 39
propinium 134
propudioſa 42
propugnari oppidum 173
propulſare caloris in- commoda i
proſa 338
proſumiæ 214
protagoras inſyncer⁹ philoſophus 112
protagoræ & Euathli pactum 117
proteus 246
protogenes 321
prouidentia 130
prouidentia ſecũdum Chryſippum ibi.
prouolui & effundi in iram 34

PROVERBIA.

accio idem quod Ti- tio 86
alba linea 418
aurum Toloſanũ 78
argentanginam pati-

tur 224
asinus ad lyram 86
bibere helleborũ 359
caput sine lingua pedaria sent. 89
cum lance & licio 333
dimidiũ plus toto 371
diomedis & Glauci ꝑmutatio 57
equus Seianus 78
haud cuiuis contingit Corinthũ petere 13
hoc noueram antequã Theognis nasceretur 5
homo non bonæ rei. 291
illotis pedibus 14
in lente unguentũ 282
in puluere, incruenta que uictoria obuenit 115
inter os & offam 266
introite, nam & hic dij sunt 416
iouem lapidem iurare 27
loquere uerbis præsentibus 15
malum consilium consultori pessimũ 96
mala ad se attrahens, ut cæcias nubes 55
malui compilari quàm uænire 98
musica abscondita nullius rei 283
muti magistri 290
nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino sui 419
non emo tanti pœnitere 13
oportet commodare amicis, sed usque ad aras 5
præmansum in os inserere 91
Quod in pomis est, itidem aiunt esse in ingenijs 254
sæpe etiam est olitor ualde opportuna locutus 40
rudius ac planius 241
subciſiua opera 380
uir fugiens & denuo pugnabit 366
uiua uox 290
uiue moribus præteritis 15
proxime uiam 313
prudens 225
prudẽtis consiliũ 247
prudẽtia indiserta magis eligenda quàm ſtulta loquacitas 22

P. Nigidij contemporanei 401
pudicitia Gracchi 310
puditum 311
pudor sanguinem diffundit 390
pudoricolor ibi.
puerorum impubiũ uictus 108
puerperium 234
pueri quo pacto in utero matris consistant 337
pueri 216
puerpij numerus 192
pugiones 214
pugna Cæsaris in Pharsalicis campis prædicta 313
pugnatum in Gallos 343
pulueret 381
puruerulenta 391
puluis 393
pumiliones 400
puniceus color 79
puniendi causas duas Plato dicit 142
pupilli 121
purpurare 381
purum 134.135
putare ibi
putum ibi.
puto ibi.
putum argentum ibi.
Pseudo 408
Psylli populus Nasamonibus cõtermini 334
Pygmæi 177
pyramides 27
Pyrrhonij qui 220
Pythagoras 364
Pythagoræ cibus 101
Pythagorica disciplina 13
Pythagorici pecunias in mediũ dabãt 14
Φρίσσω 25
Φθίσις 93
Φῶρ 25

QVadrantalia 27
quadrupes equus 375
quadrans 80
quadrigæ in pluralt. 392
quadrigarij uerba 186
quartum consul 191
quarto consul ibi.
qua ratione contentio & æmulatio oriatur 295
quare oleum sæpe, uina rarenter congelascant 250
quassare 39
quatere ibi.
qui classici, qui infra classem 163
quædam constitutiones super officio iudicis 290.291
quæ legenda in conuiuio 260
quæstor in ius uocari potest 262
quæstiones septem quæsitæ 370
quercera 406
ques. & quiesco 143
quibus ius fuerit intercedere, ne senatusconsultum fieret 299
quibus in locis senatusconsultũ iure fieri potuerit ibi.
quintus Scæuola 349
quintus Catulus 397
quicquid est nomen tibi 91
quin particula 337
quinam magis idoneus 38
quinquatrus 53
quinq; sensus 156
quoad uiuet 170
quoad morietur ibi
quoque pro quidem. 344
quot dentes in infante gignãtur 8

RAbula audaculus 305
radere barbam quando 74
rapacitas nonnullorũ Romanorum 310
rarenter & non rare 61
raro ibi
rasitare 74
ratariæ 214
rectos cupressos 270
recentatur 317
receptitius seruus 348
reciproca argumenta græcis ἀντιστρόφοντα dicta 117
reciproci argumẽti utitum, Plinium Secundum latuit 190
redhibitio in seruis. 348. & 394

redhibere ibi.
reditiones in gratiam 244
refrigerare 283
regiones cœli quatuor 53
regulus attilius 133. &, 134
reuise ad me 283
rhetores expulsi 310
rhetori quid concessum 9
rhodanus fluuius 197
rhodus ciuitas 148
rhomphea 214
religiosa delubra 99
religiosus unde ibi.
religione solui 167
religio 203
remunculi 214
remittere animũ 370
renidens 249
repudiũ cũ uxore quis primus fecerit 94
res inopinata 102
res gestæ 126
rescire 50
restare 30
responsio Accij ad Pacuuium 254
retæ 230
retanda flumina ibi.
retinentissimꝰ proprietatis in uerbis Sallustius 208
retorridi 321
ridibunda 228
ridicularius 109
robigus 97.120
roboraria 52
rogatio 208
rogare sententias 100
romuli sobrietas 227
romanorum institutũ dum pugnas ineunt 16
romanorũ laus in constituendis religionibus 65
romanorũ mos in prænominibus indendis 175
romanorũ ritus in certamine 16
romani præmijs atq; inuitamentis usi ad prolem procreandam 47
romani præferebant patres multorum liberorum ibi.
romani diem à media nocte usque ad mediam proximam cõputabant 7
rubidus color 6
rubi 40
rufus color, & rubi 6
rumigestri 21
rustice loqui 25
rustici ciuusdã imprudentia 39
rutilus color 6
Sabinus medicus 56
Sacellum 14
sacerdos Vestalis 20
sacerdotissa ibi
sacerdotes fœmias antistitas non antistites dictas 27
sacrificor pro sacrifico 36
sallustius de Sertorio 64
sallustij locus 23.104 &, 189.69
sallustij defensio 104
sallust. loris cæsus 361
sallustius nouator uerborum 23
sallustij locus corruptus 413
saltem 251
saltuatim 177.253
samnites ad Fabritiũ

quid dixerint 20
sanates 333
sanctitas 344
sanctimonia ibi.
sanctiuudo ibi.
sandalarium 373
sanguen 76
sanguinis dimissio 198
sapiens cogi non potest 241
sapiens an irasci debeat 33
sapientem non peccaturum 247
sapientia filia usus & memoriæ 258
sarcinula 385
sarpedon 315
satyrarũ Varronis inscriptio 50
satis loquentiæ, sapientiæ parum 23
suauium 398
suauiare 84
suauiatio 371
sauromatæ 177
scari Cilices 164
scaphæ 214
scæuola 219
scibones 214
scimpodium Græcense 396
scipio Tib. Graccho filiam dedit 245
scipio Africanus 107 &, 146.168
scipionis Africani superioris continentia 137
scipionis et Cracchi reditio in gratiã 244
scipionis Africani mater sterilis 146
scorpius 214
scythæ antropophagi 176
scytharum mos 324
scriptũ facere 138
scriptu sese abdicare ibidem
scripserim & uenerim ibidem
scholicus 90 (371
scropha & porcetra 83 (376
scrutarius ibi.
sculna 416
σκυτάλη Lacõica 352
seciderat 160
secundæ res 150
secundo sole 56
scrupulosa & anxia 418
securi nõ securẽ 269
sellularij quæstus 70
seleucus rex libros referendos Athenas curauit 145
seliceo 391
selibra & libra 167
sempronij Gracchi & scipionis Africani amicitia 168
sempronio Asellio 46
semiphalarica 214
senatusconsultũ 298
senatus 378
senatusconsultum quibus in locis iure fieri potuerit 299
senatus ordo 100
senatores pedarij 88
senatuis ingeniti. 105
senatus per quos habebatur more maiorum 299
senectus semper honorata 47
seniores à minoribus domũ ducebãtur ibi.
senibus LXIII. annus grauis 307
seniores 216
sensus quinq; 156.386
sensus legis Solonis 45
sensuum quorundã defectus in ãialib. 156

sententiæ Publij dignæ 359
sentes 400
septentriones 53
septentrionarius uentus 45
septenarius numerus 79
sepulchrum 37
sequestrò aduerbium
sequor 379 (416
secta ibi.
sequester 416
serra 198
sermones conuiuij qui 260
sermonari 344
serpẽs cuius coriũ longum pedes centũ & uiginti 133
sertorij astutia 316
sertorij militum fidelitas ibi.
seruus receptitius 348
seruus pileatus 155
seston, Posidoniũ 298
sicinnista 409
sicinnium ibi.
sicæ 214
sicinius Dẽtatus 44
sicilices 214
sirpus 343
significor pro significo 382
silentium 260
silenta loca 391
sillus liber maledicentissimus Timonis 88
siticines 409
siliqua 203
simulamentum 316
sinuosa quæstio 292
sirenei scopuli 332
socrates 365
socratis patiẽtia 24.35
soleæ 272
sole occaso 43
solonis legis sententia 45
solonis tempora 364
solonis leges 231
solis aut lunæ defectus 65
soliferrea 214
solitauisse 146
solstitiũ & bruma 79
solitarium 254
solœcismus 10.128
solœcum 128
solidum 26
sonus uiridior uegetiorq; 37
somnus nimius in pueris 108
somniculosus 185
sophocles senior Eurpide 36.5
sors proposita gladiatori 152
soror 260
soterichi lecti 238
spadix color 63.79
spari 214
spatæ ibi.
spartum 345
spectationes 119
speculum ut imago 338
spepondi 159
species ab aspectu 282
speusippi libros Aristoteles emit 88
spicea corona 137
sponsus & sponsa 95
sponsalia ibi.
squalere 40
squalentem ibidẽ
stadium Olympicũ 1
staminariæ Laberij. 329
stata forma 119
stati⁹ nomẽ seruile 109
stellæ aurigantes 288
stellæ errones siue erraticæ 79.286
sternutatio 88
stitisses, non stetisses 46
stoici quidam 3
stomachum helloboro purgari 359
stomachabundus 350
stolones 400
stolonis rogatio 405
stolidior 374
strigilis 43
strigosus 223
strigosus equus 109
stribiligo 128
strictim & cursim trãsgredi 4
stuppa 345
stuppa cũ lectica 194
suada medulla 237
suauiloquens iucunditas ibidẽ
suauitudo 354
suauitas ibidem
suetonij Tranquilli ludicra historia 179
sub præpositio 107
subsidiũ memoriæ 349
subnixus animus 342
subsidia 198
subargutuli 320
subcisiuũ studiũ 275
subsiciuũ tempus 420 &, 380
subijces 107
sublustria uerba 277
subnixus sui conscientia 107
subsecundaria 420
subuades 333
surreptum 349
subsolanus 54
suculæ stellæ 259
succidaneæ hostiæ 97
succidiæ humãæ 277
succenturiare 308
successum fortuna, experientiam laus sequitur 25
suffercatus aliâs suffractus 106
suffragium 319
superesse 28.30
super rem quampiam tractare 30
surgens quando surgeret 141
suspiciosus 184
sus'que de'que fero 332
susq; deq; habeo ibi.
sycophantæ 289
syllogismus Epicuri. 43
syllogismus 318
symbola Tauri quæ. 140
symposiacæ quæstiunculæ 141
συνάγχη 224
σπεῦδε βραδέως 199

T

TAbulæ quibus temporibus positæ fuerint 403
tactus ac gustus cum beluis communes. 386
tacendi tempus 13
taciturnitatis utilitas 225
talentum Atticum 88
talio 397
tangere 39
tarentũ oppidum 254
tardigemulum 390
tarquinius Superbus. 25
taurus philosophus 33
tauri mos 380
tegmine onychino 391
telorum nomina 214
tempestate maris cur quis pallescit 384
temetum 212
temere 226
temperantia Socratis 35
tempestas 245

templum 299
templum pacis 129
templum Dianæ Ephesiæ 40
tempus pariendi 85
tempus cœnandi Athenis 350
tenuiter 7
terentius 368
terent. Scaurus 228
terræmotus 65
ternio 27
tertium consul 191
tertio consul ibi.
tessera 27
tesserulæ 216
testamentorum genera 318
testamentum 140
testamentũ per æs & libram 318
testor 311
thessaliaHæmõia 298
theorematium 20
theognis 5
theodectes 206
theopompus ibi.
theophrastus 5
theophrastus Lesbius 255
therſites 22
theſaurus 44
thracia Sithon 298
thuſcus thuſce 61
thucydidis ætas 317
thracis cuiuſdam fabula 399
Tib. Sempr̃ius Gracchus 168
tibiæ ad iſchiadicos tibicen ibi. (103
tibia canere deſitũ 313
tibijs uſi ſunt Lacedæmonij in prælio 15
timarch⁹ accuſatur ab Aeſchine 372
timochares Ambraciensis 77
timon ſcriptor amarulentus 88
timor ſanguinem contrahit 389
timore uenter effluit 388
tingere helleboro ſagũtas quare 360
T. Caſtritius 64. &, 226
tituli uarij operũ 417
toga 162
tolerantia Socratis cũ uxore 24
tollere pro corrigere 25
toloſanum aurum 78
torquatus S. 186. 365
torquati pugna 186
tractim 169
tragemata 261
tragulæ 214
tranſgredi 215
tranſgreſſus ibi.
tres & treis 270
tria dicẽdi genera 163
tribuni 318
tributa comitia 319
tributus 271
tribuni cur ius uocandi non haberent 261
tribus 378
trinoctium 72
triones 53
triquetra 26. 53
triſeclisenex 391
triticum an in plurali 392
triũphalis corona 113
tubicines 409
tuba 116
tullij locus in Verrem
tullij locus 250 (249
tullius quo die & tempore natus 319
tullius quot annos natus cum primã cauſam egit 320

tullius et Demoſt. ibid.
tunicarũ uſus quis 162
turpius frigide laudari quam grauiter uituperari 388
turres 198
turrim uel em 269
turris lignea illita alumine 302
typhones 384
tyrus Sarra 298
tyro M. Tullij libertus 149. 258

VAcãter accumulauit & inaniter
uades 333 (355
uafra & fallaciosa argumenta 152
uagire 338
ualeri in caſu uocatiuo pria ſyl. acuta 279
ualetudo 245
ualere ab oculis 283
ualerij Aeditui uerſus 395
ualerius Coruin⁹ quo tempore 183
uallum dentium 21
uanus, mẽdax, infidus 374
uarro quo tpe 401
uarronis uerba 314
uarronis præceptor Lælius 330
uaſum 274
uaticanus ager 338
uæ particula 120. 327
uecors 120
uectabulum 406
uegrande 120
uehiculum petorritum 320
uehemẽs 38. 120. 327
uehere 39
ueiouis ædes 119
ueliæ oppidum 204
uelinus portus ibidem
uelitare 139
uelitatim 252
uena quid 380
uenam ſolui militibus 198
ueneror 311
ueneficiũ mulieris indecuſsũ mãſit 244
uenenum 245
uentidius Baſſus 304
uentorum nomina etiã græce 53. 54
uerba cõmunia 311
uerba dare 344
uerba reciprocæ ſignificationis 184
uerba ſubluſtria 277
uerba in im, ut ſcripſerim, cuius temporis 371
uerba põt. in uirgine capienda 17
uerba patiẽtia pro agẽtibus 382
uerba inciuilia 197
uerba humida & lapſantia 21
uerba in arrogatione 127
uerbũ augurale 135
uerbũ uehemẽs Archeſilai 75
uerbũ omne ambiguũ 225
uerba noua à Laberio 329
uerborum uolumina 190
uerboſus 100
uerbis antiquiſſimis non utendũ 222
uereor 311
uergiliæ 79
uergilij locus 135. 217
uergilij locus ex Georgicis 29. 188. 375
uerg. locus in I. Aeneidos 204. 181
uergilij locus in VI.

Aeneidos 224.225
uergilij secũdus Aenei dos uigĩti aureis em ptus 37
uergilius parit uersus more ursino 353
uerium, pudium 311
uerũas temporis filia 247
uero as quid 371
uerruca eminens locus 75
uersus amatorij Platonis 398
ueruta 214
uersus Ennij quibus describit uirũ nobilem 279
uersuũ obseruatio 383
uesanus 120
uescum ibidem et 327
uestalis prima à Numa rege capta 18
uestalis uirgo amata cur appelletur ibidẽ
uestibulum 326
uestimentum 140
uestitus indecor⁹ 272
uestri ac nostri 412
uesticeps 127
uesperauerat 350
uetterator in literis 69
uetus 327
uexare uerbũ leue 39
uictor 239
uia Laurentina 193
uiaticum 343
uibices 195
uictus puerorũ 108
uictitare 360
uieta poma 254
uidendi ratio 124
uinũ edormiant 139
uinũ exoticũ 256
uinum Rhodium Lesbium ibidem
uini tria genera 283
uinum eructum 222
uinũ apud antiquos in conuiuijs quare 302
uinũ fomes ingenij ibi.
uinũ nõ cõgelari 351
uinũ, albũ, nigrũ 283
uinũ nouũ, uetus ibidẽ
uinũ interdictũ mulieribus cur 212
uinosus 99
uir bonus 225
uirescere 381
uirgo Vestalis cur capta deligitur 17
uirginis Vestalis capiendæ modus ibidẽ
uigor & cõstantia mẽtis 359
uiris per Castorẽ iurare non licuit 222
uiri illustres quo tẽpore floruerunt 363
uirica 203
uisere ad Frontonẽ 62
uita beata 369
uita humana ferro similis 219
uitiũ & flagitiũ 25
uitiare & obtinere 264
uitiũ & morbus 93
uituperones 391
uiuaria 51
ulysses sapienti facundia præditus 21
ulciscẽdi ratio triplex 141
uls 249
ultra ibidem
umbri quando incipiebant diem 71
undarũ mot⁹ uarij 67
undabundus 68
unctito 179
uocabula positiua non esse 196
uocabula ancipitia 245
uocalior sonus 270
uoculatio 279
uocatiuus casus secũdæ declinationis nominum in us 296
uocũ turba 190
uoluptati aurium mori gerari debet oratio 49
uoluptas Epicuri 178
uoluptas, dolor, duo mala ibidem
uoluptatem maximam Epicurus quomodo definiuit 40
uoluptas medium 178 &, 242
uoluptates duæ 386
uox an sit corpus 124
uox unde constet ibidẽ
urbes & urbeis 169
ursorum partus informis 353
urtica piscis 102
usum in grammatica plus autoritate ualere 143
usurpata in delicijs 138
usuaria 93
ususcapio 160
utor 311
uulcatius Sedigitus de poëtis comicis 317
uulnus 186
uulturnus uentus 54
uxor ducenda ne sit 9
uxoris uitium aut ferẽdum aut tollendum 25
uxorẽ in adulterio deprehensam licebat occidere 212
uxoria forma 119
uxoriæ actiones 94

Xanthippe Socratis uxor 24
xeniades philosophus 50
xenophontis & Platonis æmulatio 294
xerxes uictus à Themistocle 365
Ὑδωρ κρυόν 283
ὕειν 259
ὗς ibidẽ
ὕπνιον ibidem
ὕπνος ibidem
ὑφορβὸς ibidem
Zeno Stoicus 367
Zephyrus uentus 54
Zodiacus 79
Zonæ plenæ argenti 310

FINIS.

ALTER INDEX, QVO QVIC quid in unaquaq; re lector quæsierit, siue id ad grãmaticen, siue ad alias artes pertineat, inuenire q̃ facillime queat.

Quę ad philosophiã de natura, & dialecticã, et medicinam, atq; mathematicam pertinent.

RAtio ꝓceritatis corporis Herculis ex Plutarcho 1
De tempore tacendi & dicendi à Pythagoricis 13
Nõ eẽ æquã reprehẽsionẽ Epicuri à Plutarcho de syllogismo 43
De Iapyge uento, & cæteris à Phauorino 53
De colorũ generibus 62.63
De terræmotu 65
Quid obseruatũ in undarũ motibus, diuersis flãtibus uẽtis 67
Principiũ diei & noctis 71
De ui et natura palmæ arboris 75
De ui septenarij numeri 79.80
Gaudeo multos periisse 84
Temporis uarietas in puerperijs mulierum 85.86.87
De definitione quædam 91.92
Incentiones tibiarum Ischiadicis mederi 103
De moderãda uita impuberũ puerorum 108
De argumẽtis reciprocis 117
Vox an sit corpus, an incorporea 124
De ui oculorũ, atq; uidendi rationibus ibidem
Chrysippi responsio aduersus eos qui negauerũt ꝓuidẽtiã 130.131
Item ab eodẽ de fato cũ consilij nostri arbitrio 131.132
Quid de quorundã sensuũ naturali defectiõe scripsit Aristo. 156
De amore Delphini in puerũ 158
Certiores ictus ad superna q̃ ad inferna esse 173
De prodigijs barbarorũ, et fœminis in mares uersis, et gentiũ miras esse uarietates 176.177
De cõuersiõe foliorũ oleæ, et de fidibus alieno ictu sonãtibus, brumali & solstitiali die 179
Annũ LXIII. ifortunio aliquo agi 187
De genere cõtrouersiæ, qđ dubium dicitur 189
Plinũ Secundũ latuisse genus argumenti, quod ἀντιστρεφον dicitur 190
Quid Aristoteles de nũero puerperij memoriæ mãdauerit 192
Nomina nõ positiua, sed naturalia esse 196
Quæ maxima flumina ultra Romanum imperium 197
Cur anulus gestetur in sinistræ manꝰ digito minimo ꝓximo 198
Plinij Secũdi portẽta fabularũ, et quæ in Democritum indigne cõfert de colũbæ simulacro 200
De ætatum finibus, pueritiæ, iuuẽtæ, senectæ 216
De Pyrrhonibus philosophis, et eorũ differẽtia ab academicis 220
Chrysippus omne uerbũ ambiguũ, Diodorus nullũ dixit 225
Infãtibꝰ à matre lac præbẽdũ 234
Homerũ & Herodot. diuersum dixisse de leonibus 257
Numerus cõuiuarũ, & de mẽsis secũdis, & bellarijs 260
Aduersus eos, q̃ ex motibus siderũ fata hoĩm se dicturos pollicentur 284
Scriptũ eẽ lignũ alumi (tur ne oblitũ nõ ardere 301
Iouis filij hũanissimi, Neptuni crudelissimi à poetis tradũtur 315
Syllogismũ quibus uerbis Aristoteles definierit 318
Reprehẽsio legis apud dialecticos percõtandi, disserẽdiq; 323
Quo pacto fames possit tolerari, ab Erasistrato 324
ἐφεκτικὰ qd significet, et quædã prima q̃ i dialectica tradũtur 330
Bina corda ꝑdices, & bina iecora lepores, quibus regionibus 337
Quædã de q̃busdã geometriæ partibus cognitu pulcherrima 338
Cur oleũ cõgelascit facile, uinum minus, acetum ferè nunq̃, aquæ fluuiorũ & fontiũ durentur maxime, mare minime 350
De habitu et natura stomachi et fistulæ, q̃ προχεῖα dicitur, aduersus Erasistratum 356
De materijs infamibꝰ quas græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους appellãt, exercendi gratia disputatis etiam à philosophis 357
De natura hellebori cãdidi & nigri 359
Anates Põticas uimha (gri bere detegẽdis uenenis, deq; Mithridatis medicamẽto 360
Saturnalia ludicra agitare solitus Gellius q̃us certaminibus, et sophismata, et ænigmata oblectatoria 370
In febre arteria tangẽda, et nõ uena. et qd utraq;, qdq; pulsus 379
Diogenes phũs quali taliõe usus, ꝑtẽtatus à dialectico sophismatico 382
Cur repẽtino timore uẽter effluat, et ignis urinam lacessat 388
Ex Aristote. niuis aqua potui possit ma, et qđ ex niue crystallus con

creatur ibidem
Quod pudor sanguinem ad extra diffundit, timor, contrahit 389
Herodis Attici de ui & natura doloris disputatio 399
De ijs quæ cum luna habent consensum. i. συμπαθειαν 414
Historia de Crœsi filio loquente Leonẽ hominẽ agnouisse 122 (116
De serpẽte imitatæ longitudinis
Quę ad philosophiã (133
de moribus attinent.
Reprehensio in iactantẽ se esse philosophum 2.3
An pro amicis delinquendum quã doque 4.5.6
De infami mũditia Demosthẽis 8
An recte Metellus Numid. dixerit in oratione de uxoribus ducẽdis 9
Dictũ Demosthenis ad Laidẽ, nõ tãti emere pœnitere 12.13
Reprehẽsio Phauorini ĩ adolescẽtẽ prisce nimis loquentẽ 14.15
An rectiº sit mãdatũ facere omnino, uel non 19.20
C. Fabritius quid ad Sãnites dixerit, cum aurum donarẽt 20.21
Aduersus inanẽ loquacitatẽ 21.22
Quãta cũ animi ætate Socrates tolerauerit uxoris ingeniũ 24
Respõsio Tauri philosophi, an sapiens irascatur 33
Quo pacto Socrates patiẽtiã exer (cuit 35
Quæ ratio officiorũ inter parentes & filios 36
An semper patri obsequendũ 41
Lex Solõis utilis, etsi nõ uidet 45
De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus sumptuarijs 59.60
Apologº Aesopi nõ in inutilis 66
Cur Sallustiº auaritiã nõ animũ, sed corpus effœminare tradidit
Deliciarũ uitiũ, & mollities (69
oculorũ & corporis exprobrata acerbe & festiuiter 75
C. Fabritius Corneliũ Rufinũ inimicũ cõsulẽ designauit 98
Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 101
De moderãda uita impuberũ 108
Notæ & animaduersiones censoriæ 109
Historia de Hostilio Mancino, & Manulia meretrice 104.
De Africano superiore 107.108
Initiũ protagoræ ad philosophiæ lẽteras adeundi 111
Annibal cauillatus est apud Antiochum 113
Lonem Romæ hominẽ agnouisse 122
De Attilio Regulo capto à Carthaginiensibus 134

De Alexãdro & Scipione memoratu digna 138
Philosophum non esse laudandum à uociferantibus, & in laudando gestientibus 110
Dictũ Biãtis de re uxoria 118
Adhortatio ad philosophiam exemplo Euclidis 139
Quæ ad officiũ grauitatis & dignitatis ducãt ibidem
Quæstiũculæ sympositacæ 140
Punicẽdis pctis tres uatiões, quarũ Plato duarũ tãtũ meminit 141
Quam seuere ab antiquis in fures uindicatũ sit, et quid de seruato & commodato 164
Confutatio ex Euripide luxuriantis gulæ 165
De obseruantia iurisiurandi Romanorum 167
Mẽtitus nomẽ & habitum philosophiæ, qbus uerbis notatus 174
Epistola Philippi regis ad Aristotelẽ de Alexãdro filio nato 175
De gnẽ et natura uoluptatis 178
Qui multa habet, multis eget 180
Democritus qua causa se lumine oculorũ priuauerit 225
Nõ purgari peccatũ, cũ aliorũ exẽplo præẽditur 207
De falsæ philosophiæ probris ex Platone 209
De mulierũ ueterũ uictu, & morĩbus, & de iure mariti necandi uxorem adulterã 212
Quo pacto M. Cato Albinũ Romanũ græce scribẽtẽ reprehẽde-
De Demosthene rhetore (rit 223
cum legatis Mileti 224
Qui petunt, qui negant, & qui tacẽt, oẽs petũt, & cupiũt in comĩtijs uel cõsilijs ibidem
Sobria et pulcherrima Romuli respõsio circa uini usum 227
De furtis, et qã qdã pœna, quidã præmio dignos fures cẽsebãt 231
Anneus Seneca leui futilíq; iudicio fuit 236
De modo tolerandi dolores, secundum Stoicos 240
Errare eos, qui fidutia latẽdi peccant 246
De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, deº que uerecundiæ Aristotelis successorem eligẽtis 255
Sapientiam esse filiam usus et memoriæ 258
Numerus conuiuarum decens, & de secundis mensis 260
De uestitu atq; calceatu non decoro 272
Exprobratio Catõis cõtra philosophãtes noũe & non re 274

Homines ad cauēdas iniurias semper intentos esse debere 280
Manicatas ueſtes Pub. Africanus Sul. Gallo obiecit 162
Multā filiæ P. Appij dictā, quod locuta petulanter 197
Elegātia apud antiquos de nitidiore cultu, nō de ingenio amœniore, & cultus nitidior uitio dabatur 219
Dolobella proconſul ream ueneficij ac cōſitentē ad Areopagitas reiecit 244
Reditiones in gratiā nobiliū uirorū memoratu dignæ ibidē
De officio iudicis 290
Chryſippus q̄ apte iuſtitiā pinxerit 295
Plato nō inutiles uini inuitatiūculas in conuiuijs cenſuit 302
Cœnarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini 307
De admirando & uoluntario interitu uirginū Mileſiarū 309
Philoſophi & rhetores Romā pulſi ibidem
De parſimonia ac pudicitia Gracchi 310
Aduerſus eos, q̄ curāt q̄ ad luxuriam, & q̄ ad philoſophiā, omittūt
De uita & moribus Euripidis, & morte (314 ibidē
Grauis ſentētia Muſonij à M. Catone recepta 322
Sētentiæ ex Publij mimis ſelectæ
Aduerſus hoīes nequā, (358.359 et impure philoſophiā tractātes, duoq; uerba obſeruāda oīm rerū longe ſalubria 361
Verba ex Sympoſio Plato. exercēdi gratia in latinā linguā uerſa
In perficienda uita beata (362 quātum uirtus ualeat 368
Probatiſſimi hominis, ſed infacundi ſentētia præfertur à Lacedæmonijs ſententiæ improbi & facundi 372
Quid philoſophus palleſcēs tempeſtate maris reſpoderit, et qd̄ primi motus nō ſunt noſtræ poteſtatis 384.385
Guſtus & tactus fœdiſſima uoluptas, quia beſtiarū ſunt, cæteræ ex tribus tantū hominū 386
Turpius frigide laudari, q̄ acerbæ uituperari 388
Antonij Iuliani lepidiſſima reſponſio, et uerſus amatorij ab eo in cōuiuio dicti 394
Plato iuuenis luſit amatorios uerſus 398
Artificū ſcenicorū ſtudiū probroſum, amorēq; inhoneſtū eē, ſupq; ea re uerba Ariſtotelis 410

Exempla epiſtolarum Alexandri regis & Ariſtotelis, ob libros auſcultatorios editos 411
Faceta reſponſio M. Ciceroīs amolientis à ſe crimen manifeſti mēdacij 247
Prudens reſcriptio Olympiadis Alexandro 255
An Xenophon & Plato infenſi inter ſe fuerint 294
Ventidius Baſſus ignobilis, primus de Parthis triumphauit 304
Sertorius dux, quo aſtu ad milites barbaros uſus 316
Rhodij quibus uerbis Demetrium hoſtium ducem ab oppugnatiōe amouerunt, & de inclyta Ialyſi imagine 321
Mithridatē regē duarū & uiginti linguis gentiū locutum 360
Salluſtium in adulterio deprehenſum 361
Valerij Coruini nomen & hiſtoria 183
Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore 186
Ex Ennio, quale ingeniū comitas q; amici minoris erga maiorē 239

Quæ ad grammaticā & rhetoricam attinent.

De uerbo mutato in oratiōe Ciceroīs exploratio tenuis 7
Recte Cicero, rem præſidio futurum dixit 10
Reprehenſio Phauorini in adoleſcentē nimis priſce loquentē 14.
Aduerſus inanē loquacitatē 21.22
Recte dictum, mille hominum occiditur 23
L. Lælium præceptorem reprehēdit M. Varro: quod & ipſe reprehendendus in etymologia fuiſſe 25
De uocabulis geometriæ græcis, & latine dictis 26.27
De uerſu Vergilij ex eius codice, Senſu torquebit amaror 27
An latine dictum, ſupeſſe id quod defendit, & de uerbo ſupeſſe 28
Indutiæ quid ſint à M. Var. 32
H literā qua ratione antiqui quibuſdam uocabulis immiſerunt 37
A C. Baſſo genus quoddā iudicij diuinationem appellari 38
Inter Platonis & Lyſiæ orationē quid interſit ibi.
Vergilij defenſio de uerbis ignauiter et abiecte, quibus uſus 38.39
Iniqua Plutarchi accuſatio in Epicurum de quodā uerbo in definitione uoluptatis 43
Fauiſſæ capitolinæ quid ſignificent 44
Liberos in multitudinis numero;

etiam unum filium filiam' ue ueteres dixisse 46
M. Cato stitisses dicit, non stetisses ibidem
Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus in enarratione Vergiliani uersus 47
De natura quarundam præpositionum ex M. Cicerone 48.49
Rescire quid sit, & quæ eius significatio 50.51
Viuaria uulgo quæ dicantur, & quid pro eo uocabulo à quibusdam dicatur 51.52
In prædonũ potestatem fuisse an eleganter dicatur 12
Super eo sidere, quod Græci ἄρκτον, nos septentrionẽ uocamus, ac de utriusque uocabuli ratione & origine 52.53
De Iapyge uento, & aliorũ uentorum uocabulis à Phauorino 53
&, 54
Consultatio & dijudicatio locorũ comœdiæ Mænandri, & Cæcilij 56
Quid Græci ἀναλογίαν & ἀνωμαλίαν uocent 61
De uocabulis & generibus colorum 62
De Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus Philippum & Sertorium describserunt 64
De explorandis Plauti comedijs, quoniam promiscue ueræ & falsæ in eius nomine inscriptæ feruntur 72.&73
Biboſum à Nigidio & absurdo & nouo uocabulo 82
Dimidium librum, uel dimidiã fabulam uitiose dici ibidem
Parcus homo unde dicatur 89.90
Penus quid, & uarie declinari 90
&, 91.92
Quid hæc uocabula uelint, morbus & uitium, & an eunuchus, & steriles mulieres redhiberẽ possint 93
Verba ueteris senatusconsulti, hostiæ succidaneæ, tempora præcidanea, & feriæ præcidaneæ 96
De accentibus quorundam nominum Punicorum 97.98
Religiosius quid significet 99
Defensa à culpa sententia, ex historia Sallustij 104
De uocabulis quibusdam à Varrone, & Nigidio declinatis contra consuetudinem 105
De naturæ particularũ, quæ præpositæ uerbis intendi atque producti inscite & barbare uidentur 106
De uerbo duo & uicesimo, quod

uulgo incognitum est, & à uiris doctis uarie scriptum est. 112
Personæ uocabuli interpretatio. 115
Defensio Vergilij ab accusatione Higini ibi.
Alphenum iureconsultum in interpretatione ueterum uocabulorũ errasse 134
Adoptatio & arrogatio quid sint, & quo pacto differant 127
Solœcismus quo pacto à latinis appellatur 128
Pluria, compluria, & compluries latine dici 128
Vergilius immerito damnatus, quod præpetes pennas dixerit 135
Testamentum & sacellum, qualia nomina 140
Quæstiunculæ sympositiacæ ibi.
&, 141
An e in uerbo quiesco producatur uel corripiatur 143
Deprecor uerbum bene à Catullo positum ibi.
Historiæ & annalium differentia 126
De pudendo errore Cesellij 147
Excusatio Marci Catonis aduersus Tullium Tyronem Ciceronis libertum 148.&c.
An affatim prima acuta pronuntiandũ, et de accentibus quarundam uocum 157
Pepoſci, memordi, et pepigi, etcætera id genus ab antiquis 159
Vsucapio, et prignoriscapio 160
Leuitatem et nequitiam, non ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur ibi.
M. Cato quem classicum, et quẽ infra classem dicat 163
Tria dicendi genera, et de tribus oratoribus Romã missis ab Athenisibus ibi.
Obnoxius quid significet, & de eius origine 165
Vergilius ob iniuriam Nolanorum, posuit Ora, pro Nola, et de consonantia literarum 169
Quoad uiuet, et quoad morietur, ex contrarijs idem significare 170
Offendere, et defendere, quid significent 174
An frequentatiua in prima syllaba correpta, ut primitiua, pronuntianda sint 179
Quis modus conuertendi in græcas sententias uerba, et quæ bene Vergilius ab Homero, et quæ non 180

Defensio Vergilij, quod operte et pudice cõcubitũ Veneris & Vulcani scripserit 182
De uerbis reciprocæ significationis 184
Hæc facies, huius facies, dicitur ab antiquis 187
De genere controuersiæ, quod dubium dicitur 189
Tertio consul, an tertiũ dici oporteat 191
Contentio, & collatio locorum ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis 193
Auarus, simplex an compositũ uocabulum 196
Quid mature, maturitas, maturare 199
Præcox huius præcocis, & nõ præcoquis 200
Cur partim hominum, id est pars hominum dicatur 201
Iniuria mihi factũ itur, quali ordine uerborũ Cato dixerit ibi.
Vergilij errores in historia Ro. in VI. æneidos 203
Rogatio, lex, priuilegiũ, plebiscitum, quid sit, & quo modo differunt 207
Nouissime & nouissimus M. Cicero cur uitarit 208
Diepristini, diecrastini, diequarti, & diequinti eleganter dicitur 212
Telorum, iaculorum, nauium q; uocabula 214
Sallustius inscite damnatus, quod transfretationem transgressum dixerit ibi.
Atq; particula, plus q̃ completiuã habet uim 216
De origine uocabuli terræ Italiæ 217
Elegantia apud antiquiores de nitidiore cultu & uictu, & non de ingenio amœniore dicebatur. 219
Pro particulæ, quanta, qualis' ue sit uarietas ibi
Quintus Ennius Euripidem æmulatus 220
Verbis antiquis & desitis minime utendum 222
Quo pacto M. Cato Romanum græce scribentẽ accusat 223
Differentia inter mentiri, & mendacium dicere 225
Quid T. Castritio senserit de uerbis, & sententia quadã C. Gracchi 226
De ludibundo & errabundo, & id genus uerborũ productioibus 228
Græcorũ quorundam uerborum difficillima in linguam latinã mutatio 229
Quid significet, flumina retanda publice redempta habẽt 230
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit, iudicãs de Ennio, & M. Tullio 236
Lictoris uocabulũ qua ratione conceptum & ortum 238
Ex Ennio, quale ingeniũ comitas q; amici minoris erga maiorẽ debeat esse, depingitur 239
Quod Græci ænigma, Latini sirpos dixere 243
Quæ dicuntur uocabula ancipitia 245
Quod æditimus uerbum latinum fuit 146
Intra Calendas qd significet, utrũ ante Calendas, an Calendis, an utrunq;. Et de dictione intra, ex M. Cicerone 248
Saltem particula, quam uim habeat & originem 251
Celatim, uelitatim, saltuatim Sisenna usus 252
An fatũ & natura idem apud Ciceronem significant ibi.
An necessitudo & necessitas differant 254
Quod ueteres latini προσωδίας dixerũt. Itẽ quod uocabulũ Barbarismi non usurpauerunt 256
De suculis et hyadibus stellis, quid Tullius Tyro scripserit 258
Sororis & fratris recta interpretatio 259
Humanitas quid sit 265
Maior ratio habita sonitus uocũ, q̃ disciplinæ grammaticæ 269
Scripsisse eadem, qui diuersorum temporum fuerunt. Nam Plato Euripidi Sophoclis uersum ascribit 266
Neriene seu Nerio quid importet 273
Manubiæ quid sint 275
Facies quid sit 282
In Valeri nomine primã syllabam acuendam, de q; ratione scribendi 279
Versus quos Vergilius imitatus, Homeri ac Parthenij 280
Quantũ differat, cũ multis mortalibus, & cũ multis hoĩbus 281
De libro familiaris cuiusdã, doctrinã, sed nullã delectationẽ aut utilitatẽ habente, de q; uocabulis urbium immutatis 297
An aufero, aufugio, autumo, eodẽ modo au particulam sortiantur ex Cicerone 303
Verbũ profligo à pleriq; dici improprie inscite q; 305
Erratum à Cicerone in secundo de gloria, de Hectore & de Aia

ce 306
Frontem masculino genere, à Cæcilio poëta 308
Philosophi & rhetores olim Roma pulsi 309
De uerbis communibus utor, uerear, & alijs 311
Figuram nouam orationis, à græcis Metellus Numidicus mutuatus est 312
Passis uelis, passis manibus dixisse ueteres nõ à patior, sed à pando ibidem
Iouis filij humanissimi, Neptuni inhumanissimi à poëtis traduntur 316
De ætatibus historicorum nobilium 317
De comicis latinis iudicium Vulcatij Sedigiti ibi.
De uerbis nouis in C. Matij mimambis inuentis ibi.
Comitia calata, curiata, centuriata, tributa quid sint 318
Errasse Cor. Nepotẽ, cũ dixit Ciceronẽ triũ & XX. annorũ causam dixisse pro Sex. Roscio 319
Quali figura orationis, & q̃ noua L. Piso usus 320
Vehiculum, quod petorritum dicitur, cuiatis linguæ uocabulum sit ibidem
Vestibulum quid significet, & eius uocabuli origo 326
Hostiæ quæ bidẽtes dicũtur, quid sint 327
Quibus uerbis Laberius usus, quæ an sint latina, quæri solet 329
ἀξίωμα quid significet, & quædã alia ad dialecticã ptinẽtia 330
Suúq; deúq;, in libris antiquorum quid significet 332
Proletarij & Capitecensi qd sint, quid item sit in duodecim tabulis assiduus, & eius uocabuli origo 333
Cloatius Verrius quædam ad originem græcæ linguæ redegit, aut cõmode aut absurde 335
Quid municipium, & quid à colonia differat, & quid sint municipes 336
Properare & festinare differre ex M. Catone 337
Agrippas à partu ægro appellatos, & de ijs deabus, quæ uocantur Prosa & Postuerta ibi.
Quæ ratio uocabuli agri Vaticani 338
Aduersus inique accusantes M. Ciceronem in oratione pro M. Cælio 340
Verba ex Claudio annotata 342
De sparto interpretatio M. Var-

ronis ex Homeri uersu contra uulgariam opinionẽ 345
Mænander & Euripides abigno bilioribus poëtis quandoq; superati ibid.
Non esse uerum, M. Ciceronem in libro de amicitia usum uitioso argumento, dubio pro confesso 346
Quid seruus receptitius 348
An de præterito, uel futuro cauent hæc uerba legis, quod subreptum erit, eius rei æterna auctoritas esto 349
Vergilius in describendo Aetnæ incendio, Pindarum imitatus est 353. & 354
Quin particula, quot quantasq; uarietates significationis habeat 357
Sallustij uerbis, per incertum stolidior an uanior, illusus quidam, quod sese tantum Sallustium intelligere iactabat 374
Q. Ennius, quadrupes eques, & non equus dixit 374
Matronam, & matremfamiliãs non differre, ut Helius Melissus scripsit 376
Concio quot significationes capiat, & quem in modum Phauorinus tractauerit intempestiuum, de ambiguitatibus uerborũ quærentem 377
Similiter cadentia esse puerilia, & non ornamẽta orationis 378
Insecenda apud M. Catonẽ quid, & an insequenda 379
Vena, arteria, pulsus, quid sint 380
Verba ex carminibus Furij Antiatis, inscite à Cesellio Vindice reprehensa 381
Morem ueteribus fuisse, uerba pætiendi mutare in agendi modum ibidem
Numerus hemiolios & epitritos quid sit 383
Quod M. Varro in herois uersibus obseruauerit rem nimis anxiæ obseruationis ibi.
Turpius frigide laudari q̃ acerbe uituperari 388
Obesum quid, & quædam prisca uocabula 390
An arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, & an inimicitiæ, quadrigæ in singulari. 392
Præter propter, & si in usu uulgi, tamen ab Ennio dicta 396
Plato admodum iuuenis amatorios lusit uersus 398
Antonij Iuliani lepidissima respõ-

fio, & uersus amatorij ab eo dicti in conuiuio 394
Quos pumiliones, græce νάνους dici 400
Siticinum uocabulum quid significet in M. Catonis oratione 409
Quam ob causam Sicinistas nebuloso nomine dixerit Lucius Accius ibi.
An rectius, habeo curã uestri, an uestrum dicatur 412
Quàm diuersæ sententiæ Græcorum super numero filiorum Niobæ 413
Quibus uerbis delectari solitus sit Antonius Iulianus 414
Quid uocabulum, iure manu consertum significet 415
Quid sit sculna apud M. Varronem 416

Quæ ad mores ueterũ & historiã pertinent,

Tibijs in bello usos antiquos 15
&, 16
De conditione uirginis Vestalis 17
&, 18
Caius Fabritius quid ad Samnites dixerit, cũ aurũ darent 20.21
De libris Sibyllinis, & Tarquinio rege 26
Papyrius Prætextatꝰ quis fuerit, & causa cognomenti 30
Tria epigrammata trium ueterũ poëtarum 31
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna 44
Honores senectæ habiti & ad patres & ad maritos 47
Phædon Socraticus seruus, & alij 50
Non esse compertum, cui deo rem diuinã fieri oporteat, cum terra moueatur uiribus 65
Quod P. Africano, & alijs nobilibus ante senectã barbam radere patrij moris fuit 74
De Q. Ceditio æquiparato Spartano 75.76
Literæ consulum Romanorũ ad Pyrrhum regem 77
De ætate Hesiodi & Homeri 81
Demosthenes dimisso Platone, sectatus est Callistratum 82
Plato & Aristoteles mercati sunt libros pretijs maximis 88
Nullæ uxoriæ actiones ante Carbilianum diuortium 94
De more ueterum sponsaliorũ, ex Seruio Sulpitio 95
Historia de perfidia Hetruscorũ aruspicum 96
De ordine rogandarum sententiarũ, iurgiorumq; in scena C. Cæsaris, & M. Catonis 100

Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 101
Notæ et animaduersiones cẽsoriæ 103
Historia de Hostilio Mancino, & Manulia meretrice ibidem
De Africano superiore, ex annalibus desumpta 107
De seueritate censoriæ notæ 109
De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur 111
Quæ causa quodq; initium Protagoræ philosophiam adeundi ibi.
Annibal Pœnus cauillatus est Antiochum regem 113
De coronis, uarijs, et quæ unaquæque 113.114
Historia de Crœsi filio 116.117
De nominibus deorum populi Romani 119
Leonem Romæ hominẽ agnouisse 122
De officiorum ordine & gradu populi Romani 124
Cur dies primi post calendas, Nonas, Idus, atri, quartus ante eas religiosus habeatur 125
Historiæ & annalium differentia 126
De serpente inusitatæ lõgitudinis 133
Attilius Regulus à Carthaginiensibus captus 134
De Acca Laurentia, Caia Tarratia, deq; origine sacerdotij fratrum Arualium 137
De Alexandro et Scipione digna memoratu ibidem
Cn. Flauij ædilis curulis egregiũ factum 138
Quis primus ediderit libros, et quantus numerus Athenis fuerit librorum 145
Admiranda de P. Scipione Africano superiore 146
Cur serui pileati uenũdati, et quæ mancipia sub corona more maiorum uenierint, et quid sit, sub corona 155
Historia de Polo histrione dolorẽ imitante 156
De amore Delphini in puerũ 158
Manicatas uestes Pub. Africanꝰ Sul. Gallo obiecit 162
Quàm seuere in fures apud antiquos uindicatum sit, et de seruato, & commodato 164
Obseruãtia iurisiurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam missis 167
Historia de Tiberio Sempronio Graccho tribuno plebis 168
Equos à censoribus, pinguibus equi

tibus demptos,& an fuerit ignominia,an non 170
Valerij Coruini nomẽ et historia 183
Manlij Torquati pugna cũ Gallo prouocatore picta,postquam descripta à Quadrigario 186
Multa filiæ P. Appij, quod petulanter locuta 197
Inter militares ignominias fuisse sanguinis emissionẽ,& quæ huius causa 198
Acies Romana quibus modis,& quo habitu instrui solita sit,quæ q; earum institutionũ sint uocabula ibidẽ
Cur anul⁹ in eo digito q est in manu sinistra minimo proximus, portetur ibidem
De flaminis Dialis cerimonijs,& uirginum Vestæ iuramẽto 202
Historia de Artemisia,et de certamine apud Mausoli sepulchrum 206
Historia de populo Rom. et Punico,& quod æmuli fuerunt pari uigore 216
De suprema multa,& minima,et lege Aterina,& de ratione uocabuli Italiæ 218
Elegãtia apud antiquos de nitidiore cul.u & uictu, quod q; idem uitio dabatur 219
Mulieres Romanæ per Herculẽ, uiri per Castorem nõ iurauerũt 222
Dolobella proconsul ream ueneficij ac confitentem,ad Areopagitas retecit 244
Reditiones in gratiam nobiliũ uirorum memoratu dignæ ibidẽ
Faceta responsio M. Ciceronis, amolientis à se crimen manifesti mendacij 247
Colloquium Pacuuij et Accij poëtarum 253
Olympiadis rescriptio prudens ac comis ad Alexãdrũ filiũ 255
Tribunos plebis prehensionẽ habere,uocationẽ non habere 261
Aediles, & quæstores populi Romani in ius ad prætorem à priuato posse uocari,ex M. Varrõe 262
Qui sint magistratus maiores & minores 263
Aliud est loqui ad populum,aliud cum populo agere,& qui magistratus à quibus auocent comitia tum 265
De genere atq; nominibus Portiæ familiæ 267
Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt dijs 270

De officio iudicis 290
An Xenophon & Plato æmuli & infensi inter se fuerint 294
M. Varro ad Cn. Pompeũ de officio senatus habendi commentarium dedit 298
An præfectus latinarũ causa creatus,ius conuocandi senatus consulendiq; habeat 300
Diuus Augustꝰ in epistola ad Caium filium, lætatur se annũ euasisse, quo senes infortunio agi solent 307
Nouũ genus interitus Milõis Crotoniensis 313
Cur nobiles Atheniensium tibijs canere desierunt ibidem
Pugna Cæsa. in Pharsalia à Cornelio sacerdote nũtiata Patauij ibidem
Euripidis uita,mores,& interitus 314
Historia de Sertorio duce,& eius astu, quo est ad milites Barbaros usus 316
De ætatibꝰ historicorũ nobiliũ 317
Errasse Cor. Nepotem, qui dixit Ciceronẽ XXIII. annorum,causam dixisse pro Sex. Roscio 319
Rhodij quibus uerbis Demetrium hostium ducem ab oppugnatiõe amouerunt 321
Quo ritu po. Ro. fecialis bellũ indicere solitus sit,& multa de mẽsibus 325
Hostiæ iidẽtes dictæ, qd sint 328
De Psyllorũ interitu,ex Herodoto 334
Super fidicine Arione ex historia Herodoti 339
De literis clandestinis C. Cæsaris,& aliorum 351.352
Mithridatẽ regem uigintiduarum gentium linguis locutum 360
Sallustium in adulterio deprehensum 361
Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romaniq; illustres floruerunt 363
Contemporaneos fuisse Cæsari et Ciceroni, M. Varronem,& P. Nigidium, cuius cõmentaria ob obscuritatem non exeunt in uulgus 401
Probatissimi, sed infacũdi sententia præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi, sed facundi 372
Disputatio Sex. Cæcilij iureconsulti,& Phauorini philosophi de legibus duodecim tabellarũ 403

FINIS.

Iuuat hic lector candide indicare tibi errores aliquot, quos cum Gellium ipsum relegeremus, admisisse nos, deprehendimus.

Lege igitur facie 2. linea 25. asseuerabat. fa. 24. li. ult. insuesco. fa. 43. li. 15. Enim profecto. fa. 80. li. 14. Orestis. fa. 99. li. 16. omine. 124. li. 1. omnesq;. 238. li. 5. Soterichi. Sic enim legit Eras. li. 7. minimæ. 363. li. 6. animalium.

In græcis si quid est aberratum, id quantum licuit, ἐν τῇ ἀνακεφαλαιώσῃ dictionum græcarum expurgauimus reposuimusq;: quanq; & illuc quædã irrepserint: ut sub numero 4. ubi legas, ἢ μέχρι. nu. 15. græca è Thucydidis quinto restituimus, relicta tamen tralatione latina, ut quæ ueteri respõdeat lectioni. nu. 21. li. 2. φύγεν. nu. 42. li. 3. διαζευγμένον. nu. 118. κοινήν. nu. 189. ἄπρον. 220. li. 3. κἀμ. 267. li. 8. σιγᾶν. 280. νήφ. 324. πέινυς. 387. li. 8. μόναι. 394. li. 8. μάχαισι. li. 14. βοωτίω. li. 19. ἔρωτα ἢ.

Sunt tamẽ quæ ex industria mutauimus, quale est hoc fa. 304. li. 16 ἀνίρυσαν μὴν πρῶτα &c. Sic est enim apud Homerum locis aliquot, quanquam Gelliana exẽplaria ferè ἀνίρυσαν habeant.

Præterea ἐν τῇ προκεφαλαιώσῃ capitis 5. li. 17. adiecimus ex Venetæ impressionis exẽplari uerba hæc: ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse: quod sine ipsis sententia consistere non posse uideretur, quanquam magno cõsensu in nuper impressis aliquot exẽplaribus prætermissa uidere.

Ite in προκεφαλαιώσῃ capitis 2. li. 19. in eodẽ exemplari plura erãt quam in ijs quæ nos imitanda susceperamus, nempe hæc: Quod'q; turpis & improba est uoluptas, quæ ex auditu, uisu, odoratu'q; procedit: quæ uero ex gustu tactu'q; est, rerum omnium fœdissima est: quã hæ duæ bestiarum etiam sint, reliquæ hominum tantum. Sed quum uiderentur non admodum necessaria, & nos prætermisimus.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER I.

Quali proportione, quibus'q; collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret. CAPVT I.

PLVTARCHVS IN LIbro quem scribit ὁπόσῳ φυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώπεις περὶ ψυχὴν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ, scite, subtiliter'q; rõcinatũ Pythagoram philosophum dicit in reperiẽda modulanda'q; statura, longitudinis'q; Herculis præstãtia. Nam cũ ferè constaret curriculum stadij, quod est Pisis apud Iouem Olympium, Herculem pedibus suis metatum, id'q; fecisse longum pedes sexcentos, cætera quoq; stadia in terris Græciæ, ab alijs postea instituta, pedũ quidem esse numero sexcentũ, sed tamen esse aliquantulum breuiora, facile intellexit modũ spatiumq; plantæ Herculis ratione proportionis habita, tanto fuisse, q̃ aliorum procerius, quanto olympicum stadium lõgius esset, q̃ cætera. Comprehensa autem mensura Herculani pedis, secundũ naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est. Atq; ita id collegit, quod erat consequens, tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem q̃ alios, quanto Olympicum stadium cæteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari uiro tempestiue deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiæ sectatorem, uerba Epicteti Stoici, quibus festi-

uiter à uero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

CAPVT II.

HErodes Atticus uir & Græca facundia, & consulari honore præditus, accersebat sæpe nos, cum apud magistros Athenis essemus, in uillas ei urbi proximas, me & clarissimum uirum Seruilianum, complures q; alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum concesserant. Atq; ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere autumni flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totius q; uillæ uenustate aquis undiq; canoris, atq; auibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens, philosophiæ sectator, disciplinæ, ut ipse dicebat, Stoicæ, sed loquacior impendio, & promptior. Is plerunq; in conuiuio sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atq; immodica de philosophiæ doctrinis intempestiue, atq; insubide disserebat: præq; se uno cæteros omnes linguæ Atticæ principes, gētemq; omnē togatam, totumq; nomen latinum, rudes esse, & agrestes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud facile cognitis, syllogismorum captionumq; dialecticarum laqueis strepebat: κυρτῶν τὰς σκαζούσας θεωρίας, aliosq; id genus gryphos, neminem posse dicens nisi se dissoluere. Rem uero Ethicam, naturamq; humani ingenij uirtutumq; origines, officiaq; earum confinia, aut contrà morborum, uitiorumq; fraudes, animorumq; labes, ac pestilētias asseuerebat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, cōperta, meditataq;. Cruciatibus autem doloribusq; corporis, & periculis mortem minitantibus, habitum statumq; uitæ beatæ, quam se esse adeptū putabat, neq; lædi, neq; imminui, existimabat: ac ne oris quoq;, & uultus serenitatem Stoici hominis, unquam ulla posse ægritudine obnubilari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq; omnes finem cuperēt, uerbisq; eius defatigati pertæduissent, tū Herodes Græca, cuius

plurimus

plurimus ei mos fuit, oratione utens: Permitte inquit, philosophorum amplissime, quoniam respondere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiuscemodi magniloquentia uestra senserit, dixeritq; Epictetus Stoicorum maximus: iussitq; proferri disertationum Epicteti digestarum ab Ariano primum librum, in quo ille uenerandus senex iuuenes, qui se Stoicos appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorematibus tantum nugalibus, & puerilium Isagogarū commētationibus dilatrātes, ob iurgatione iusta incessuit. Lecta igitur sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus se uere simul ac festiuiter seiunxit, atq; diuisit à uero, atq; syncero Stoico qui esset proculdubio ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔτρος, εὐδαίμων, uulgus aliud nebulonū hominum, qui se Stoicos nuncuparent. Vltroq; uerborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissimæ disciplinæ noīe mentirētur.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούσας;
ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος κικόνεσσι πέλασσεν.
Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστιν ἀγαθά. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων. πλοῦτος. συζυγία. ζωὴ. θάνατος. ἡδονή. πόνος. πόθεν οἶδας; οὕτως ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς. τί δὲ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ. ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, καὶ δῶγμα σαυτοῦ πεπρίησαι; δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐάν τοι τὶς οὕτω πως παρασταθεὶς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ ἃ πρώην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι; μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ τοὶ ἄνθρωπε; ἀπολύμεθα. καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. ἐὰν δέ σε ὁ καίσαρ μεταπέμψητε κατηγορουμένον.

Quod Chilo Lacedæmonius consiliū anceps pro salute amici cepit. Quodq; est circūspecte & anxie considerandū, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit. Notataq; ini-

 bi, &

bi, & relata quæ Theophrastus, & Marcus Cicero super ea re scripserunt.

CAPVT III.

Chilo Lacedæmonius.

CHilo præstabilis homo sapientiæ, quoñ usq; debuerit contra legem cõtraq; ius pro amico progredi, dubitauit. Eaq; res in fine quoq; uitæ ipso, animũ eius anxit. Et alij deinceps multi philosophiæ sectatores (ut in libris eorũ scriptum est) satis, inquit, scite, satisq; solicite quæsierunt, ut uerbis quæ scripta sunt ipsis utar: εἰ δεῖ βουθῦν ἕνεκα φίλου παρὰ τὸ δίκαιον, ἢ μὴ μέχρι τούτου καὶ οὐ πρόσω. Ea uerba significant quæsisse eos, an contra ius, contra ue morem faciendũ pro amico sit, & in qualibus, & in quibus causis, & quemnam adusq; modũ. Super hac quæstione tum ab alijs (sicuti dixi) multis, tum uel diligentissime à Theophrasto disputatur, uiro in philosophia peripatetica modestissimo, doctissimoq;. Eaq; disputatio scripta est (si recte meminimus) in libro eius de amicitia primo. Eum librum M. Cice. uidetur legisse, cum ipse quoq; librũ de amicitia componeret, & cætera quidem, quæ sumenda à Theophrasto existimauit (ut ingenium facundiaq; eius fuit) sumpsit, & transposuit commodissime aptissimeq;. Hunc autem locum (de quo satis quæsitum esse dixi) omnium rerum aliarũ difficillimũ, strictim atq; cursim transgressus est. Neq; ea, quæ à Theophrasto pensiculate, atq; enucleate scripta sunt, executus est: sed anxietate illa, & quasi morositate disputationis prætermissa, genus ipsum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere quis uellet) apposui: * His igitur finibus utendũ esse arbitror, ut cum emẽdati mores amicorũ sint, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, uoluntatum, sine ulla exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus iustæ uoluntates amicorum adiuuandæ sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandũ sit de uia, modo ne summa turpitudo sequatur. Est enim, quatenus amicitiæ uenia dari possit. Cum agetur inquit, aut caput amici, aut fama, declinandũ est de uia, ut etiã nonnunq; uolũtatem illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat,

Amici causa an delinquẽdum aliquando sit.

beat, qualisq; ad adiuuandũ digressio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire, me in huiusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitudo insecutura est, de uia recta esse declinandũ, nisi id quoq; me docuerit, quã putet magnã turpitudinẽ? & cum decessero de uia, quousq; digredi debeã? Est enim, inquit, quatenus dari amicitiæ uenia possit. Hoc imo ipsum est, quod maxime discendũ est, quodq; ab ijs, qui doceant, mẽ nime dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitiæ uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conseruandi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousq; progressus est: falsum enim pro amici salute consiliũ dedit. Idipsum tamen in fine quoq; uitæ, an iure possit reprehendi culpariq;, dubitauit. Contra patriã, inquit Cic. arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & priusq; Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Sed id quæro, id desidero, cum pro amico contra ius, & contra q licet, salua tamen libertate atq; pace faciendũ est, & cũ de uia (sicut ipse ait) declinandũ est, quid & quantũ, & in quali causa, & quonam usq; id fieri debeat? Pericles ille Athenienſis egregius uir ingenio, bonisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidẽ specie, sed planius tamen, quid existimaret, professus est. Nam cũ amicus eum rogaret, ut pro re causaq; eius falsum deieraret, his ad eũ uerbis usus est: Ἀξιοῖς με συμπροσθεῖναί σοι τῷ φίλῳ, ἀλλὰ μὴ μέχρι ἐπιορκίας. Theophrastus in eo quẽ dixi libro, inquisitius quidẽ super hac re ipsa, & exactius pressiusq; q Cic. disseruit. Sed is quoq; in docẽdo, non de uno quoq; facto singillatim æstimat, neq; certis exemplorũ documẽtis, sed generibus rerũ summatim uniuersimq; utitur, ad hunc ferme modũ: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudo, uel infamia subeunda est, si ea re magna utilitas amico quæri potest. Repẽditur quippe, & cõpensatur leue damnũ delibatæ honestatis maiore alia, gratioreq; in adiuuando amico honestate. Minimaq; illa labes, & quæ si lacuna famæ imminentis, partarũ amico utilitatũ ratione solidatur. Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet, quod paria gene-

re ipso non sunt, honestas meæ famæ, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim, potestatibusq; præsentibus, non uocabulorũ appellationibus, neq; dignitatibus generũ dijudicãda sunt. Nã cũ in rebus aut paribus, aut nõ lõge secus, utilitas amici, & honestas nostra cõsistit, honestas proculdubio præpõderat. Cũ uero amici utilitas nimio est amplior, honestatis aũt nostræ in re nõ graui, leuis iactura est, tũc quod utile amico est, id primũ illo, quod honestũ nobis est, fit plenius: sicuti magnũ põdus æris, parua lamina auri fit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti sup ea re ascripsi: οὐκ ἔστι που τούτου ζῆν γνῶ, τιμιώτερον ἡμῖν, ἢ, ὅτι οὖν ἂν ᾖ μέρος τούτῳ πρὸς τὸ τηλίκον θατέρῳ σωκρινόμενον ἀφιερὸν ἔσει· λέγω δ' ὅσον, οὐκ ἀξ, χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, ἢ τηλίκον τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸ τηλίκον χαλκῶ μέγεθος ἀντιπαραβεβλλόμενον πλέον λόξει, ἀλλὰ πρήσει τινὰ ῥοπὴν ἢ, τὸ πλῆθος ἢ, τὸ μέγεθος. Phauorinus quoque philosophus huiusce modi indulgentiã gratiæ, tẽpestiuius laxato paulũ, pmissoq; subtili iustitiæ examine, his uerbis definiuit: ἡ μεταμέλεια χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἔστιν ὕφεσις ἀκριβείας ἐνδίδοντι. Post deĩde idẽ Theophrast' ad hãc ferme sententiã disseruit: Has tamẽ, inqt, & paruitates rerũ, et magnitudies, atq; has omneis officiorũ æstimatiões, alia nõnunq; moneta extrinsecus, atq; alia quasi appẽdices psonarũ, & causarũ, & tẽporũ, & circũstantiæ ipsius necessitates, quas includere in præcepta difficile est, moderãtur & regũt, et quasi gubernãt, & nũc ratas efficiũt, nũc irritas. Hæc talia quæ Theophrastus satis caute, et solicite, et religiose, causa disserẽdi magis disputãdiq; diligẽtia, q̃ cũ decernẽdi sentẽtia, atq; fidutia disseruit: quoniã pfectio causas sciẽtiæ, corporũ uarietates, disertionũq;, et differẽtiarũ ignorãtes, directũ atq; ppetuũ, distinctũq; in rebus singulis præceptũ, quod ego in prima tractatus istius parte desiderare dixerã, nõ capiũt. Eius aũt Chilõis (à quo disputatiũculæ huiusinitiũ fecimus) cũ alia quædã sunt monitu utilia, atq; prudẽtia, tũ id maxĩe exploratæ utilitatis ẽ, qd' duas ferocissimas affectiões amoris atq; odij, intra modũ tantũ coercuit: Hac, inqt, fini

Appẽdices.

ames,

ames, tanq̃ forte fortuna osurus: hac itidẽ tenus oderis, tanq̃ fortasse post amaturus. Sup hoc eodẽ Chilone Plutar. philosophus in li. περὶ ψυχῆς, uerbis ita scripsit: χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μισῶ σε ἐχθρὸν, ἀπώτισον εἰ ἢ, μισῶ σε φίλον· ἔχθρα, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθῆν ἢ, συνεπάγεσθαι φιλίας ἢ, ἀπιχθείας.

Quàm tenuiter, curiosẽq; exploraueritAnto. Iulianus in oratione M. Tullii uerbi ab eo cõmutati, argutiã. CAPVT. IIII.

ANtonius Iulianus rhetor perq̃ fuit honesti, atque amœni ingenij, doctrina quoq; ista utiliore, ac delectabili, uetere rũq; elegantiarũ cura, & memoria multa fuit. Ad hæc, scripta oĩa antiqora tã curiose spectabat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabatur, ut iudiciũ factũ esse adamussim diceres. Is Iulianus sup eo enthymemate, qd' est in orõne M. Tullij quã pro Cn. Plãco dixit, ita æstimauit. Sed uerba prius, de quibus iudiciũ ab eo factũ est, ipsa ponã: Quanq̃ dissimilis est pecuniæ debitio, & gratiæ. Nã q pecuniã dissoluit, statim nõ habet id qd' reddidit: Qui aũtẽ debet, æs retinet alienũ: Gratiã aũt, & q refert, habet: & q habet in eo ipso qd' habet, refert. Neq; ego nũc Plãco desinã debere, si hoc soluero. Nec minus ei reddere uolũtate ipsa, si hoc molestiæ nõ accidisset. Crispũ sane inqt, agmẽ orõis rotũdũq;, ac modulo ipso numerorũ uenustũ, sed, qd' cũ uenia legẽdũ sit, uerbi paulũ immutati, ut sententiæ fides salua esset. Nanq; debitio gratiæ & pecuniæ collata uerbũ utrobiq; seruari posset. Ita enim recte oppositata inter sese gratiæ pecuniæq; debitio uidebitur, si & pecunia qdẽ deberi dicatur, & gratia. Sed qd eueniat in pecũia debita, soluta' ue: quid cõtra in gratia debita, reddita' ue, debitiõis uerbo utrinq; seruato disseratur. Cicero aũt inquit, cum gratiæ, pecuniæq; debitio nẽ dissimilẽ esse dixisset, eiusq; sententiæ rationẽ redderet, uerbũ, debet, in pecunia ponit, in gratia habet, subijcit, pro debet. Ita n. dicit: Gratiã autẽ, & qui refert habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Sed id uerbũ habet, cũ propesita cõparatione non satis conuenit. Debitio enim gratiæ, nõ habitio cũ pecunia confertur.

An Iulianus

oratione

Atque ideo consequens quidē fuerat sic dicere: & qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum & nimis coactum foret, si nōdum redditam gratiā, eo ipso redditam diceret, quia debetur: Immutauit ergo, inquit, & subdidit uerbum ei uerbo, quod amiserat, finitū: ut uideatur & sensum debitionis collatæ nō reliquisse, & concinnitatem sententiæ retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq; ueterum scriptorum sentētias, quas apud eum adolescentes lectitabant.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atq; uestitu probris obnoxio, infamiq; munditia fuit, Quodq; item Hortensius orator ob eiusmodi munditias gestumq; in agendo histrionicū Dionysiæ saltatriculæ cognomēto cōpellatus est. CAPVT V.

Demosthenis cultus.

DEmosthenem tradunt, & uestitu, cæteroq; cultu corporis nitido, uenusto, nimisq; accurato fuisse. Hinc etiam κόμψον illa χλαινίς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι, ab æmulis, aduersarijsq; probro datum: hinc etiam turpibus, indigniq; in eū uerbis non temperatum, cum parum uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus fermè oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio clarior: qui multa munditia, & circunspecte compositeq; indutus, & amictus esset, manusq; eius inter agendum forent argutæ admodum, & gestuosæ, maledictis appellationibusq; proprijs iactatus est: multaq; in eum quasi in histrionē, in ipsis causis atq; iudicijs dicta sunt. Sed cum L. Torquatus subagresti homo ingenio, & festiuo, grauius, acerbiusq; apud consiliū iudicum, cum de causa Syllæ quæreretur, non iam histrionem eū esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamq; eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret, tum uoce molli, atq; demissa Hortensius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidem esse, q̄ quod tu Torquate, ἄμουσος, ἀγροικίστος, ἀπρόσιτος.

Hortensius. L. Torquatus.

Dionysia.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populū in censura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur, eaq; oratio quam ob causam reprehēsa, & quo contrà modo defensa sit. CAPVT VI.

Multis

MVltis & eruditis uiris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac diserti uiri, quam in censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eū ad matrimonia capessenda adhortaretur. In ea oratiōe ita scriptū fuit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit, saluti perpetuæ potius, q̄ breui uoluptati consulendū. Videbatur quibusdā Metellū CENS. cui consilium esset ad uxores ducendas populum hortari, nō oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri, neq; adhortari magis, q̄ dissuadere, absterrereq;. Sed contrà illud potius oratione debuisse sumi dicebant, ut & nullas pleruq; esse in matrimonijs molestias asseueraret: & si quæ tamen accidere nonnunq̄ uiderentur, paruas & leues faciles q; esse toleratu diceret, maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neq; omnibus, neq; naturæ uitio, sed quorundā maritorum culpa, & iniustitia euenire. T. autem Castritius recte, atque condigne Metellum esse locutum existimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori concessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si mō uerisimiles sint, & possint, ad mouendos hominum animos qualicunque astu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud Populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod uerum sibi esse, atque omnibus uidebatur, præsertim cum super ea re diceret quæ quotidiana intelligentia & communi, peruulgatoq; uitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatisq; commeritus, tum denique facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atque uerissimum persuasit, ciuitatem saluam esse sine ma-

Metellus de uxore ducenda.

trimoniorum frequentia non posse. Hoc quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, q̃ quæ a grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: Dij immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent nobis, q̃ parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exhæredant. Quid ergo nos a dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? ijsdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hãc sibi rem sperant præsidio futurum, neq; mendam esse, neq; uitium. Erraréq; istos, qui bonos uiolant libros, et futuram scribunt. Atq; ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probe scriptum perperam mutatur, & aspersa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero auide sectatus est. CAPVT VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrẽ libro spectatæ fidei, Tyroniana cura atq; disciplina facto, ita scriptum fuit: Homines tenues obscuro loco nati, nauigant, adeuntq; ad ea loca, quæ nunq̃ antea adiuerant, neque noti essent, quo uenerũt: neq; semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tantum fidutia ciuitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur, neque apud ciues solum Romanos, qui & sermonis & iuris, & multarum rerum societate iũcti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocunque uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur q̃ pluribus in extremo uerbo menda esse: decuisse enim scribi putabant, non futurum, sed futurã, neq; dubitabant, quin liber emẽdatus esset, ne ut in Plauti comœdia mœchus (sic enim mendæ suæ illudebant) ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat ibi forte amicus noster, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quæsita, meditata, euigilataq; erant. Is libro inspecto ait, nullum esse in eo uerbo neque mẽdam, neque uitium, Cicero-

Ciceronem probe, ac uenuste locutum. Nam futurum inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus temere & incuriose uidetur, neque pro participio positum est, sed uerbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris, neque generibus præseruiens, sed liberum undique & impromiscuum est. Quali Ca. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est de Q. Popilio circum conciliabula: in qua ita scriptũ est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & nõ dicturos. Videtur' ne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, qua est apud Ciceronem futurum? sicut in græca oratione sine ulla uitij suspicione omnibus numeris generibusq;, sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba τρίπτειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & similia. In Q. quoq; Quadrigarij tertio annali uerba hæc esse dixit: Dum ij conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo annali esse Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ualetudo suppetit, est quod speremus deos bonis benefacturum. Item in Valerij Antiatis, libro quarto & uicesimo simili modo scriptum esse: Si hæ res diuinæ factæ, recte' que perlitatæ essent, aruspices dixerunt omnia ex sentẽtia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis:

Etiam' ne habet Casina gladium? habet, sed duos,
Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis:

Non putaui, inquit, hoc eam facturum. Nõ ergo isti omnes solœcismus quid esset, ignorauerũt? Sed & Gracchus dicturum, & Quadrigarius futurum, & benefacturum, & Plautus occisurum, & Antiâs processurum, & Laberius facturum, indefinito mõ dixerũt. Qui modus neq; in numeros, neq; in personas, neq; in genera, neq; in tempora distrahitur, sed oĩa istæc una eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili

uirili genere, neque neutro (solœcismus enim foret planè) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratiõe, quæ est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lectitabat: Cum nostros portus, atque eos portus quibus uitam ac spiritũ ducitis, in prædonũ fuisse potestatẽ sciatis. Neq; solœcismum esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgus semidoctũ putat, sed ratione dictũ certa et proba contendebat: qua & Græci ita uterentur, & Plautus uerborum latinorum elegantissimus in Amphitrione dixit: Non uero mihi in mentem fuit: non (ut dici solitum est) in mente. Sed enim præter Plautum (cuius ille in præsenti exemplo usus est) multam nos quoque apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgo annotamentis inspersimus. Vt rationem istam missam facias, & autoritates, sonus, qui εὐφωνία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarant, id potius ἐπιμελεία τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse, ut quoniam utrumuis dici latine posset, potestatem dicere mallet, non potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq;, insuauius hoc imperspectiusq; est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacẽti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, q̃ explicuit, quod esse iam usitatius cœperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quã multis undiq; cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

In mentem fuit.

Euphonia.

Explicauit.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demosthene rhetore. CAPVT VIII.

PHocion ex Peripatetica disciplina haud sane ignobilis uir fuit. Is librum multæ uariæq; historiæ refertũ composuit, eumq; inscripsit κέρας ἀμαλθείας: Ea uox hoc fermè ualet, tanq̃ si dicas cornucopiæ. In eo libro super Demosthene rhetore, &

Cornucopiæ

re, & Laide meretrice historia hæc scripta est: Lais inquit, Corinthia ob elegantiam uenustatemq; formæ grandẽ pecuniã demerebat. Conuentusq; ad eam ditiorũ hominũ ex omni Græcia celebres erant, neq; admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. Poscebat autẽ illa nimiã quantitatẽ. Hinc ait natũ esse illud frequẽs apud Græcos dictũ adagiũ: οὐ πανὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς. Quod frustra iret Corinthũ ad Laidẽ, qui nõ quiret dare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculũ adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Lais μυριὰς δραχμὰς ἢ τάλαντον poposcit. hoc facit nũmi nostratis denariũm decẽ milia. Tali petulãtia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus expauidusq; Demosthenes auertit iter: & discedens ego (inquit) Pœnitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt: οὐκ ὠνούμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Adagiũ.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ, quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendi simul ac tacendi. CAPVT. IX.

ORdo atq; ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ successionis eius, recipiendi instituendiq; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur: Iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant ἐφυσιογνωμόνει: Id uerbũ significat mores naturasq; hominũ coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq; totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eũ, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certũ tacere. Non omnes idem, sed aliud alijs tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat. Neq; percontari, si parum intellexerat: neq; cõmentari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, q̃ biennium. Hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiẽdiq;, ἀκουστικοὶ. Ast ubi res didicerant rerũ omniũ difficillimas tacere, audireq;, atq; esse iam cœperant silentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία, tũ uerba facere & quærere, quæq; audissent scribere,

Pythagorica disciplĩa.

ἀκουστικοὶ

bere, & quæ ipſi opinarentur, expromere poteſtas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ, ſcilicet ab iis artibus, quas iam diſcere atq; meditari inceptauerant: quoniã geometriã, & gnomonicã, muſicã, cæteras q; itẽ diſciplinas altiores μαθήματα ueteres Græci appellabant, uulgus autẽ (quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet) mathematicos dicit. Exinde his ſcientiæ ſtudijs ornati, ad perſpicienda mũdi opera, & principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur φυσικοί. Hæc eadẽ ſuper Pythagora noſter Taurus cum dixiſſet, nunc autẽ inquit iſti, qui repente pedibus illotis ad philoſophos diuertunt, non eſt hoc ſatis, quod ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι, ſed legẽ etiã dant, qua philoſophari diſcant. Alius ait, hoc me primũ doce. Itẽ alius, hoc uolo inquit diſcere, iſtud nolo. Hic à ſympoſio Platonis incipere geſtit propter Alcibiadis cõmeſſationem: Ille à Phædro propter Lyſiæ orationẽ. Eſt etiã inquit (proh Iupiter) qui Platonẽ legere poſtulet, non uitæ ornandæ, ſed linguæ orationiſq; comendæ gratia: nec ut modeſtior fiat, ſed lepidior: Hæc Taurus dicere ſolitus, nouitios philoſophorũ ſectatores cum ueteribus Pythagoricis penſitans. Sed id quoq; nõ prætereundũ eſt, quod omnes ſimul qui à Pythagora in cohortẽ illã diſciplinarum recepti erant, quod quiſq; familiæ pecuniæq; habebãt, in mediũ dabant. Et coibatur ſocietas inſeparabilis, tanquam illud fuerit antiquũ conſortiũ, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur κοινόβιον.

Mathematici.

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philoſophus adoleſcentem, uetuſte nimis & priſce loquentẽ. CAPVT. X.

PHauorinus philoſophus adoleſcẽti ueterũ uerborũ cupidiſſimo, & pleraſq; uoces nimis priſcas & ignotiſſimas, in quotidianis communibuſq; ſermonibus expromẽti, Curius, inquit, & Fabritius, & Doruncanus antiquiſſimi uiri noſtri, & his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucide cum ſuis fabulati ſunt: neq; Auruncorũ, aut Sicanorũ, aut Pelaſgorũ, qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſed ætatis ſuæ uerbis locuti ſunt. Tu autẽ

Phauorini uetuſte loquẽtes reprehẽſio.

autem proinde quaſi cum matre Euandri nunc loquare, ſermone ab hinc multis annis iam deſito uteris, quod ſcire atque intelligere neminẽ uis, quæ dicas. Nonne homo inepte, ut quod uis abunde cõſequaris, taceres? ſed antiquitatẽ tibi placere ais, quod honeſta, & bona, & ſobria, & modeſta ſit. Viue ergo moribus præteritis, loquere uerbis præſentibus. Atque id quod à C. Cæſare excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in de Analogia libro ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria atque in pectore, Vt tanquam ſcopulum, ſic fugias inauditum, atque inſolens uerbum.

C. Cæſar.

Quod Thucy. hiſtoriæ ſcriptor inclytus, Lacedæmonios in acie nõ tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit. Verbaq; eius ſuper ea re poſita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit, atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula cõcionatoria. CAPVT XI.

AVtor hiſtoriæ græce grauiſſimus Thucydides, Lacedæmonios ſummos bellatores, non cornuum, tubarum' ue ſignis, ſed tibiarum modulis in prælijs uſos eſſe refert. Non prorſus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atque euibrarentur animi, quod cornua, & litui moliuntur, ſed contrà, ut moderatiores, modulatiores q; fierent, quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in cõgrediendis hoſtibus, atque in principijs præliorum ad ſalutem, uirtutem' que aptius rati, quàm ſi permulcti ſonis mitioribus, non immodice ferocirent. Cum procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructa acies, cœptũq; in hoſtẽ progredi, tibicines inter exercitum poſiti, canere inceptabãt. Ea ibi præcẽtiõe trãquilla & uenerabili, ad quandã quaſi militaris muſicæ diſciplinã, uis et impetus militũ, ne ſparſi diſpalatiq; prorueren, cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet, quæ et dignitate, et fide grauiora ſunt: κ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀργοῖ μὲν, κ᾽ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως, κ᾽ ὁρμῇ χωρῶντες. λακεδαιμόνιοι ὄ ἔρασθῶς κ᾽, ὑπὸ νόμοις πολλῶν ὁ μῶ ἐσκοῦσι ὡτ. οὐ ζῦ ἥδιος χάριν. ἀλλ᾽ ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες

βαίνοντες προσίλθοιεν. ἢ μὴ διὰ τοσαύτης αὐλοῦς ἢ τοιᾶσδε πηᾶ ἀεὶ πρίεν μεγάλας στρόπιδας ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenses quoq; prælia ingredi solitos memoriæ datũ est, præcinente, ac præmoderante cithara gressus. Halyattes autẽ rex terræ Lydiæ, more atq; luxu barbarico præditus, cum bellũ Milesiis faceret, ut Herodotus in historijs tradit, concinentes habuit fistulatores, & fidicines, atq; fœminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit lasciuientium delitias conuiuiorum. Sed enim Achæos Homerus pugnã indipisci ait, non fidicularũ, tibiarumq; concentu, uerum conspiratu tacito nitibundos:

Achæi ad pugnam taciti.

ὀισθ' ἅπαν ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentissimus clamor militũ Romanorũ, quẽ in cõgressibus præliorũ fieri solitũ scriptores annalium memorauere? Contra' ne institutũ fiebat antiquæ disciplinæ tam probabile? An tum etiam gradu clementi, & silentio est opus, cum ad hostẽ iur in conspectu longinquo procul distantẽ? Cum uero prope ad manus uentum est, tum iam è propinquo hostis, & impetu propulsandus, & clamore terrendus est. Ecce autem pro tibicina Laconica, tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem uenit, quam C. Gracho cum populo agente præisse, ac præmonstrasse modulos ferũt. Sed nequaq; sic est, ut à uulgo dicitur, canere tibia solitum, qui pone eum loquentẽ staret, uarijs'q; modis tum demulcere animũ, actionem'q; eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, si ut planipedi saltanti, ita Gracchо concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædam uaria tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, stetisse in circunstantibus dicũt occultius, qui fistula breui, sensim grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum, sedandumq; impetũ uocis eius. Refuescente nanque impulsu, & instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indiguisse non (opinor) existimanda est. M. tamen Cicero fistulatorẽ istum utrique rei adhibitum esse à Gracchо putat, ut

Romanorũ ritus in certamine.

C. Gracchi fistula.

sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemq; orationẽ eius erigeret, aut ferocientẽ, sæuientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui: Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quẽ seruum sibi habuit ille ad manũ, cũ eburnea solitus est hærere fistula, qui staret post ipsum occulte cum concionaretur, peritũ hominẽ, qui inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem aũt illũ ingrediendi ad tibicinum modulos prælij institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris problematum scripsit, quo manifestior fieret, exploratior'q. militũ securitas, & alacritas. Nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingressione huiusce modi minime conuenit: & mœsti, atq; formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedẽdi modulatione alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: Διὰ τί ἐπὶ μὲν τὸν πόλεμον μέλλουσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσιν; ἵνα ζῷα δεινὰ ἄχυμον ὄντας γινώσκωσιν.

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremoniis, ac religionibus, ac cognomine à pont. max. capiat', & quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatę quisquã iure hæres est.

CAPVT XII.

Virginis Vestalis capiendæ modus.

QVi de Vestali uirgine capiẽda scripserunt (quorũ diligẽtissime scripsit Labeo Antistius) minorẽ q̃ annos VI. maiorẽ q̃ annos X. natã, negauerũt capi fas esse. Itẽ, quæ nõ sit patrima, & matrima. Item, quæ lingua debili, sensu'ue aurium diminuta, alia'ue quauis corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater emancipatus sit, etiam si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parentes alter ambo'ue seruitutem seruierunt, aut in negotijs sordidis diuersantur. Sed eam cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Item cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir sacris faciũdis, aut qui septemuir epulonum, aut salius est. Sponsæ quoque pontifi-

cis, & tibicinis sacrorum filiæ uocatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atteius scriptũ reliquit, neq; eius legendã filiã, qui domicilium in Italia non haberet, & excusandã eius, qui liberos treis non haberet. Virgo autem Vestalis simulatq; capta, atque in atriũ Vestæ deducta, & pontificibus tradita est, eo statim tempore sine emancipatione, ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testamenti faciundi adipiscitur. De more autem, ritũq; capiundæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extãt, nisi quod capta fuisse fertur, quæ capta prima est à Numa rege. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur, ut pontificis maximi arbitratu uirgines è populo uiginti legantur: Sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege Papia nõ necessaria nũc uideri solet. Nam si quis honesto loco natus adeat pontificẽ maximũ atq; offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat saluis religionum obseruationibus, ratio haberi possit, gratia Popiliæ legis per se ratum fit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur, quia pontifex maximus manu præhensa ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello capta abducitur. In libro I. Fabij Pictoris, quæ uerba pontifex maximus dicere oporteat, cum uirginem capit, scriptum est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotem Vestalem, quæ sacra faciat, quæ iussi & sacerdotem Vestalem facere pro populo Romão Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te amata capio. Plerique autem capi uirginem solam debere dici putant. Sed flamines quoque diales, item pontifices, & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro. 2. ita scripsit: P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impositum est, flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit, esse dicit ius pontificum dicere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificum optime scire. Iam' ne ea causa pontifex capiat? Si uolo auguriũ optime tenere, ecquis me ob eam rem augur est capiat? Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptũ est: Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato; neque intestatæ quisq;

Amata prima uirgo Vestalis.

tæ quisquam, sed bona eius in publicũ redigi aiunt. Id quo iure fiat, quæritur. Amata inter capiẽdum à pont. max. appellatur, quoniã quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditũ est.

Quæsitum in philosophia est, quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contrà, si id speres ei, qui mãdauit, utilius fore. Superq; ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ.

CAPVT XIII.

IN officijs capiendis, censendis, iudicandisq;, quæ græce uocẽ βιωφελῆ philosophi appellant, quæri solet, an negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito, contrà quid facere debeas, si eo facto uideri possit res euentura prosperius, ex'q; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quæstio, & in utranque partem à prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte defixerint, & re semel statuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id pontificiumq; esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus, rem commodius agi posse polliceretur: ne si spes fefellisset, culpa impatientiæ, & pœna indeprecabilis subeunda esset: Si res forte melius uertisset, dijs quidem gratiam habendam. Sed exemplum tamen intromissum uideretur, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumperentur. Alij existimauerũt incommoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter feret q̃ imperatũ est, cum emolumento spei pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraq;, utilitas autẽ contrà grauior, & amplior, spe quantũ potest firma ostenderetur, tum posse aduersum mandata fieri, censuerũt: ne oblata diuinitus rei bene gerẽdæ occasio amitteretur. Neq; timendũ exemplũ non parendi tradiderunt, si rationes huiuscemodi duntaxat non adessent. Cum primio autẽ respiciendũ putauerunt, ingeniũ naturamq; illius, cui ea res præceptumq; esset, ne ferox, durus, indomitus, inexorabilisq; sit,

sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Manliana. Nam si tali præceptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptū est. Instructius deliberatiusq; fore arbitramur, theorematium hoc de mandatis huiuscemodi obsequendis, si
P. Crassius. exemplum quoque P. Crassi Mutiani clari, ac inclyti uiri apposuerimus. Is Crassius à Sempronio Asellione, & plerisq; aliis historiæ Romanæ scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima & præcipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quòd eloquentissimus, quod iurisconsultissimus, quod pont. max. Is cum in consulatu obtineret Asiam prouinciam, & circunsedere oppugnareq; Leucas oppidū pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτωνα molis Athenienſium ſociorum, amicorumq; populi Romani ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset, uter maior esset, eum mittendū curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων comperto, quamobrē malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed quem esse magis idoneum, aptioremq; faciendo arieti, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur nō quem iusserat misisset, causis, rationibusq;, quas dictitabat spretis, uestimenta detrahi imperauit, uirgisq; multum cecidit: corrumpi atque dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, fecerit q; C. Fabritius magna uir gloria, magnis q; rebus gestis, sed familiæ pecuniæq; inops, cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent, plenumq; odii.

CAPVT XIIII.

C. Fabritius
IVlius Higinus in libro de uita, rebusq; illustrium uirorū sex legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperatorem po. Ro. uenisse, & memoratis multis, magnisq; rebus, quæ bene ac beneuole post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandē

grandem pecuniam, orasseq; uti acciperet, utereturq;, atque id facere Samnites dixisse, quod uiderent multa ad splēdorem domus, atque uictus defieri, neque pro magnitudine, dignitateq; lautum paratumq; esse. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulam, atque inde porrò ad uentrem imum deduxisse, & legatis ita respondisse: Dum illis omnibus membris, quæ attigisset, obsistere, atque imperare posset, nunq; quicq; defuturū. Propterea pecuniā, qua nihil sibi esset usus, ab iis, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quàm importunum uitium sit, futilis inanisq; loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriusq; linguæ uiris, detestatione iusta culpata sit. CAPVT XV.

QVi sunt leues & futiles, et importuni locutores, quiq; nullo rerum pondere inmixi, uerbis humidis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam aūt debere aiunt non esse liberā, nec uagam, sed uinculis de pectore imo, ac de cor de apertis moueri, & quasi gubernari. Sic enim uideas quosdā scatere uerbis sine ullo iudicij negotio cum securitate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideātur, loqui sese nescire. Vlyssem Homerus de
cōtrà Homerus uirū sapiēti facundia præditū, uocem mittere ait Vlysse.
non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitū q; uocis, q ex sententiarū penitus conceptarū altitudine pertineret. Petulatiāq; uerborū coercendæ uallū esse oppositū dentiū, luculente dixit, ut loquendi temeritas, non cordis tantū custodia, atque uigilia cohibeatur, sed et quibusdā quasi excubijs in ore positis sepiatur. Homerica, de quibus supra dixi, hæc sunt:

ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπατε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵεῖ
τέτυκον ἠμὲν ἐπῶν οἷοι χειμερίησι θέωσιν.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, et inanem dicendi copiam grauiter, & uere detestatus est: Dummodo, inquit, hoc constet, neque infantiam eius, qui rem norit, sed eam explicare dicendo

cendo non queat, neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudandam: quorū si alterum sit optandū, malim equidem indisertā prudentiā, q̄ stultā loquacitatē. Item in libro de oratore I. uerba hæc posuit: Quid enim est tam furiosum, q̄ uerborū uel optimorū et ornatissimorū sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? Cū primis aūt M. Cato atrocissimus huiusmodi uitiī insectator est: nāq; in oratione, quæ inscripta est, Si se Cæcilius trib. pleb. appellasset. Nunq̄, inquit, tacet, quē morbus tenet loquendi, tanq̄ ueternosum bibendi, atq; dormiendi: Quod si non cōueniant, tū conuocari iubet. Ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet. Itaq; auditis nō auscultatis tanq̄ pharmacopolā. Nā eius uerba audiūtur: uerū ei se nemo cōmittat, si æger est. Idem Cato in eadē oratione eidē M. Cæ. trib. pleb. utilitatē opprobrās, non loquendi tantū, uerūetiam tacendi: Frusto, inquit, panis cōduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; nō merito Homerus unum ex omnibus Therſitem ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellabat: uerba illius multa, ἄκοσμα strepentium sine modo graculorum similia esse dicit. Quid enim est aliud ἀμετροεπῆ ἐκολῶα? Eupolidis quoque uersus de id genus hominibus cōsignatissime factus est: ἀκαλεῖν ἄριστος ἀλυνατώτατος λέγειν. Quod Sallustius noster imitari uolens, loquax, inquit, magis quàm facūdus. Quapropter Hesiodus poëtarum prudentissimus linguam non uulgandam, sed recōdendā eē dicit, perinde ut thesaurū. Eiusq; eē in promēdo gratiam plurimam, si modesta, & parca, & modulata sit:

γλώσσης δι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μίτρον ἰούσης.

Epicharmium quoq; illud non inscite se habet,

οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profecto sumptū est, qui cum loqui nō posset, tacere non poterat. Phaorinum ego audiui dicere uersus istos Euripidis, ἀχαλινῶν στομάτων ἀνόμματι ἀφροσύνας τὸ τάλας λυσυχία. Non de ijs tātū factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent, sed uel maxime de

me de hominibus quoq; posse dici stulta, & immodica blaterantibus, quorum lingua tam prodiga, infrenisq; sit, ut fluat semper, et æstuet colluuione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis significantissimo uocabulo λάλους appellatos Valerius Probum grammaticum illustrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Sallustianum illud: satis eloquentiæ, sapientiæ parum, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Quod loquētia nouatori uerborum Sallustio maxime congrueret: Eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huiuscemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam facetissimus poëta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus. Satis loquētiæ, sapiētiæ parum.

ἄνθρωπον ἀγριώτερον αὐθαδέστερον
ἔχοντα χαλινὸν ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
στόμα πρὸς λαλιὰν κομποφακελορήμονα.

Neque minus insigniter ueteres quoque nostri, hoc genus hoīes in uerba prouectos, locutuleios, & blatterones, et linguaces dixerūt.

Quod uerba istæc Quadrigarii ex annali tertio ibi: Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de poetarum figura, sed ratione certa, & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.

CAPVT XVI.

QVadrigarius in iij. annaliū ita scripsit: Ibi occiditur mille hominū: occiditur, inquit, non occidūtur. Item Lucilius in iij. satyrarum. Mille hoīi occiditur.

Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

Mille inquit est, nō mille sunt. Varro in XVIII. rerū humanarū: Ad Romuli initiū plus mille, & centū annorū est. Cato in I. originum: Inde est fermè mille passus. Mar. Cicero in VI. in Antonium: Ita'ne Ianus medius in L. Antonij clientela est? quis unquā in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummūm ferret expensum? In his atque multis alijs, mille numero singulari dictū est. Neque hoc (ut quidam putant) uetustati concessum est aut

per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur ratio poscere. Mille enim nō pro eo ponitur, quod græce χίλιοι dicitur, sed quod χιλιὰς, & sicuti una χιλιὰς, & duæ χιλιάδες, ita unum mille, & duo milia, certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrē id quoq; recte, & probabiliter dici soliū, mille denariūm in arca est, & mille equitū in exercitu est. Lucilius aūt præterq; superius posui, alio quoque in loco id manifestius demonstrat. Nam libro XV. ita dicit.

Hunc mille passūm qui uicerit, atque duobus,
Campanus sonipes, succussor nullus sequetur.
Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire. Itē alio libro IX.
Mille die nummūm potes uno quærere centum.

Mille passūm dixit pro mille passibus, et uno mille nummūm, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulū esse, & singulari numero dici, eiusq; pluratiuū esse milia, & casum etiam cadere ablatiuū, neq; cæteros casus requiri oportere, cū sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quædam etiam, quæ in nullum inclinentur: quapropter nihil iam dubium est, quin M. Cicero in oratione quā scripsit pro Milone, ita scriptū reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptū est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

Quāta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atq; inibi quod M. Varro in quadā satyra de officio mariti scripserit. CAPVT XVII.

Xantippe. XAntippe Socratis philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa. Irarumq; & molestiarum muliebrium, per diem, perq; noctem scatebat. Has eius intemperies in maritū Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quænā ratio esset, cur mulierē tam acerbā domo nō exigeret: Quo niā, inquit, Socrates, cū illā domi talē perpetior, inuesco & exer-

Socratis patientia.

ceor:

ceor: ut cæterorum quoq; foris petulātiam, & iniuriam facilius feram. Secūdum hanc sententiā quoq; Varro in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollēdū, aut ferendum est. Qui tollit uitium, uxorem commodiorem præstat: qui fert, sese meliorē facit. Hæc uerba Varrōis tollere, et ferre, lepide quidem composita sunt: sed tollere, apparet dictum pro corrigere. Id etiā apparet, eiusmodi uitiū uxoris si corrigi nō possit, ferendum esse Varronem censuisse, quæ ferri scilicet à uiro honeste possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum XIIII. L. Lælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falsa dixisse reprehendit, quodq; idem Var. in eodem libro furis ἐτυμολογίαν falsam dicit. CAPVT XVIII.

IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctissimū tunc ciuitatis hominē L. Lælium errasse ostendit, quod uocabulum græcū uetus traductum in linguā Romanam pro meraco, & quasi à se primitus latine fictū esset, resoluit in uoces latinas, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborū antiquorū græcorū, perinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim leporē dicimus (ut ait) quod est leuipes, sed quod est uocabulū antiquū græcū. Multa enim uetera illorū ignorantur, quod pro ijs, alijs nūc uocabulis utūtur, et illorū esse pleriq; ignorēt græcū, quod nūc nomināt ἄλλαντα. Puteū esse, quod uocāt φρέαρ: leporē, quod λαγωὸν dicunt. In quo non mō Lælij ingeniū nō reprehēdo, sed industriā laudo. Successum enim fortuna, experientiā laus sequitur. Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulorū scientissime, de usu utriusq; linguæ peritissime, de ipso Lælio clementissime. Sed in posteriore eiusdē libri parte dicit, furē ex eo dictū, quod ueteres Ro. furuū atrū appellauerint, & fures per noctē, quæ atra sit, facilius furētur. Nō ne sic uidetur Varro de fu-

Lepus.

Fur.

re erraſſe, tanꝝ Lælius de lepore? Nã quod græcis nunc κλίνη dicitur, antiquiore græca lingua φῶρ eſt dictũ. Hinc p affinitatẽ literarũ, quæ φῶρ græce eſt, latine fur. Sed ea res fugerit ne tũc Varronis memoriã, an cõtrà aptius & cohærẽtius putarit furẽ à furuo, id eſt nigro, appellari, in hac re de uiro tã excellẽtis doctri (næ nõ meũ iudiciũ eſt.

Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege. CAPVT XIX.

Libri Sibyllini.

IN antiquis annalibus memoria ſup libris Sibyllinis hæc prodita eſt: Anus hoſpita atq; incognita ad Tarquiniũ Superbũ regẽ adijt, nouẽ libros ferens, quos eſſe dicebat diuina oracula, eos uelle dixit uenũdare. Tarquinius pretiũ percõtatus eſt. Mulier nimiũ atq; immenſum popoſcit. Rex quaſi anus ætate deſiperet, riſit. Tũ illa foculũ corã eo cũ igni appoſuit, & treis libros ex nouẽ deurit, & ecquid reliquos ſex an eodẽ pretio emere uellet, regẽ interrogauit. Sed enim Tarquinius id multo riſit magis, dixitq; anũ iã proculdubio delirare. Mulier ibidẽ ſtatim treis libros alios exuſſit, atq; idipſum denuo placide rogauit, treis reliquos eodẽ illo pretio emat. Tarquinius ore iã ſerio, atq; attentiore animo fit, eã cõſtantiã cõfidentiãq; nõ inſuper habendã intelligit, & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, q̃ quod erat petiũ pro omnibus. Sed eã mulierẽ tunc à Tarquinio digreſſam, poſtea nusq̃ loci uiſam cõſtitit. Libri tres in ſacrariũ cõdti, Sibylini appellati. Ad eos quaſi ad oraculum quindecim uiri adeunt, cum diꝝ immortales publice conſulendi ſunt.

Quid geometræ dicant Græci, quibuſq; omnia iſta latinis uocabulis appellentur. CAPVT XX.

Planum.

Solidum.

FIgurarũ, quæ σχήματα geometræ appellant, genera ſunt duo, planũ et ſolidũ: hæc ipſi uocãt ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. Planũ eſt, quod in duas partes ſolũ lineas habet, qua latũ eſt, & qua lõgũ: qualia ſunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiũt ſine altitudine. Solidũ eſt, quãdo nõ lõgitudines mõ, & latitudines planas nũeri linearũ efficiũt, ſed etiã extollũt altitudines,

nes, quales ſunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas appellãt, uel qualia ſunt quadrata undiq;, quæ κύβους illi, nos quadrantalia dicimus, κύβος enim eſt figura ex omni latere quadrata, quales ſunt (inquit M. Varro) teſſeræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipſe quoq; appellatæ κύβοι. In numeris etiam ſimiliter κύβος dicitur, cũ omne latus eiuſdem numeri æqualiter in ſeſe ſoluitur, ſicuti fit cũ ter terna ducuntur. Atq; idẽ ipſe numerus triplicatur. Huius nũeri cubũ Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, quod & luna orbẽ ſuũ luſtret ſeptẽ & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui græcè dicitur τριὰς, tantundẽ efficiat in cubo: Linea aũt à noſtris dicitur, quã γραμμὴν Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea eſt (inquit) longitudo quædã ſine latitudine et altitudine. Εὐθεῖάν aũt breuius, prætermiſſa altitudine: γραμμὴ eſt (inquit) μῆκος ἀπλατὲς, quod exprimere uno latine uerbo nõ queas, niſi audeas dicere illatabile.

Ternio.

Linea.

Quod Iulius Higinus affirmatiſſime contendit legiſſe ſe librum P. Vergilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet: Et ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror. non, quod uulgus legeret, ſenſu torquebit amaro. CAPVT XXI.

VErſus iſtos ex Georgicis Vergilij pleriq; oẽs ſic legunt:

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus aũt non hercle ignobilis grãmaticus in cõmentarijs, quæ in Vergiliũ fecit, confirmat & perſeuerat, non hoc à Vergilio relictũ: ſed quod ipſe inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora triſtia tẽtantũ ſenſu torquebit amaror. Neq; id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdã etiã uiris cõplacitũ: quoniã uidetur abſurde dici, ſapor ſenſu amaro torquet: cum ipſe (inquiũt) ſapor ſenſus ſit, nõ aliũ in ſemetipſo ſenſum habeat, ac pinde ſit quaſi dicatur, ſenſus ſenſu amaro torquet. Sed enim cum Phauorino Higini cõmẽtariũ legiſſem, atq; ei ſtatim diſplicata eẽt inſolẽtia & inſuauitas amaroris, louẽ lapidẽ, inquit, quod ſanctiſſimũ iuſiurãdum eſt

Amaror.

Prouerbiũ.

Iouẽ lapidẽ iurare.

dum est habitum) paratus sum ego iurare, Vergiliũ hoc nunq; scrẽ pſisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentum non est aspernatus, autoritate poëtæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis,
Cum mare uersamur propter, dilutaq; contrà
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba aũt sola, sed uersus propè totos, & locos quoq; Lucretij plurimos sectatum esse Vergilium uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit, & superesse proprie quid sit. CAPVT XXII.

Superesse.

IRroborauit, inueterauiq; falsa atque aliena uerbi significatio, quod dicitur, hic illi superest, cum dicendũ est: Aduocatũ esse quem cuipiã, causamq; eius defendere: atq; id dicitur nõ in cõpitis tantũ, neque in plebe uulgaria, sed in foro & in comitio apud tribunalia. Qui integre aũt locuti sunt magnam partem superesse, ita dixerunt, ut eo uerbo significarẽt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessariũ modum. Itaque M. Varro in Satyra, quæ inscripta est: Nescis quid uesper serus uehat, superfuisse dicit immodice & intẽpestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent potius, ut id quoq; uideatur nõ superfuisse. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte assistere, atq; ibi aduocatũ non incelebrẽ sic postulare, ut quã causam diceret, remq; quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei cuia res erat, dixisse aduocatũ eũ non habere: & cũ is qui uerba faciebat, reclamasset, ego illi uir clariss. superfum, respõdisse prætorem festiuiter: Tu plane superes, non ades. M. aũt Cicero in libro qui inscriptus est de iure ciuili in artẽ redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina, etiã superfuit: In quo loco supfuit, significare uidetur su-

tur supra fuit & præstitit, superauiq; maiores suos doctrina suæ superfluenti, tum & nimis abundanti. Disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de republica secundo, idipsum uerbum Ciceronis non temere transeundum. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauarer Læli, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cum heri dixeris, te nobis etiam superfuturum: uerum si id quidem fieri non potest, ne desis omnes te rogamus. Exquisite igitur & comperte Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dici tam latine q̃ græce. Græcos enim περιεῖναι etiam in utraque parte ponere, uel quod superuacaneum esset, ac non necessarium, uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliàs dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neque admodum necessario, ita ut suprà posuimus Varronem dicere: Aliàs ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cæteris anteiret: tum supra modum, tum & largius prolixiusq; flueret q̃ esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorum uult dicere, sed nescio quid aliud indictum insciumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum modo uita supersit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀκυρώτερον uerbo usus uidetur, quod supersit dixit pro longinquius diutiusq; adsit. Illud contrà eiusdem Vergilij est aliquanto probabilius:

Florenteis q; secant herbas, fluuios q; ministrant,
Farraq;, ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborem esse, neq; opprimi à labore. An aũt superesse dixerint ueteres pro restare, & præficiendæ rei adesse, quærebamus. Nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exer- Superare.
citũ ductare, & omneis res exequi solitus erat, quæ Iugur. hæ fes-

so, aut

so, aut maioribus astricto superauerant. Sed inuenimus in tertia Ennij annalium in hoc uersu:

Inde sibi memorat unum superesse laborem:

Restare. Supesse.

Id est reliquũ esse & restare. Quod quidẽ diuise pronuntiandum est, non ut una pars orationis esse uideatur, sed duæ. Cicero autẽ in II. Antonianarũ, quod est reliquũ, non superesse, sed restare dicit. Præter hæc superesse inuenimus dictũ pro superstitẽ esse. Ita enim scriptũ est in libro epistolarũ M. Ciceronis ad L. Plancũ, et in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronẽ uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se uiuere. In Plauti autẽ Asinaria manifestius idipsum scriptũ est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ (prima:
Supereſſe uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis, si quis se nũc senior aduocatus adolescẽti supesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ ue istius causa cognomenti sit, historiaq; ista omnis super eodem Papyrio cognita iucunda. CAPVT XXIII.

Papyrius.

HIstoria de Papyrio Prætextato dicta scripta est à Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbã, cũ multa quidẽ uenustate atq; luce, ac munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidissem, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res fermè ad hunc modũ est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamẽ cum in senatu res maior quæpiã consultata, eaq; in diem posterũ prolata est: placuitq; ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enuntiaret prius q̃ decreta esset. Mater Papyrij pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percõtata est filium, quidnam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior, secretũ

secretum rei: & silentiũ pueri, animumq; eius ad inquirendũ euerberat. Quærit igitur compressius, uiolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi atq; festiui mendacij consiliũ capit: Actum in senatu dixit utrũ uideretur utilius, exq; republica esse, unus ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit, animus cõpaescit, domo trepidans egreditur, ad cæteras matronas peruenit. Ad senatũ postridie matrum familiãs caterua lachrymantes atq; obsecrantes orant, una potius ut duobus nupta fieret, q̃ ut uni duæ. Senatores ingredientes curiã, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio illa uellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Se natus fidem atq; ingenium pueri exosculatur. Consultũ facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introcant, nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentũ honoris gratia inditum Prætextatus, ob tacẽdi loquẽdiq; in ætate prætextata prudentiã. Prætextatus.

Tria epigrãmata triũ ueterũ poëtarũ, Næuij, Plauti, Pacuuij, quæ facta ab ipsis eorũ sepulchris incisa sunt. CAPVT XXIIII.

TRium poëtarũ illustriũ epigrãmata Cn. Næuij, Plauti, M. Pacuuij, quæ ipsi fecerunt, & incidẽda suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenum superbiæ Campanæ, quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Immortales, mortales si foret fas flere, (Næuij epi-
Flerent diuæ camœnæ Næuium poëtam. (gramma.
Itaq; postq̃ est Orchio traditus thesauro,
Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitassem modo an Plauti foret, nisi à Marco Varrone positum esset in libro de poëtis primo:

Postquam est morte captus Plautus, (Plauti epi-
Comœdia luget, scena est deserta: (gramma.

Deinde

Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Pacuuij epigramma. Epigramma Pacuuij uerecundissimum, & purissimum, dignumq; eius elegantissima grauitate:

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,
Vt se aspicias: deinde quod scriptũ est, legas.
Hic sunt poëtæ Pacuuij Marci sita
Ossa, hoc uolebã nescius ne esses. uale.

Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quæsitumq; inibi curiosius quænam ratio sit uocabuli inducarum.

CAPVT. XXV.

Inducię. DVobus modis M. Varro in libro humanarum, qui est de bello & pace, inducię quid sint definit: Inducię (inquit) sunt pax cã strensis paucorũ dierũ. Item alio in loco: Inducię (inquit) sunt belli feriæ. Sed lepidæ magis atque iucundæ breuitatis utraq; definitio, q̃ plena aut proba esse uidetur. Nam neque pax est inducię: bellum enim manet, pugna cessat. Neque in solis castris, neque paucorum tantum dierum inducię sunt. Quid enim dicemus, si inducijs in mensium aliquot factis, castris concedatur, non ne tum quoq; inducię sunt? Aut rursus quid esse id dicemus, quod in primo annalium Quadrigarij scriptũ est, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse, si inducię paucorum tantum dierum appellandæ sunt? Belli autem ferias festiue magis dixit q̃ aperte atq; definite. Græci autem significãtius consignantiusq; cessationẽ istam pugnæ pactitiã, ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera sonitus uastioris, & subiuncta lenioris. Nam quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni negotium, ut inducias superstitiose definiret, & legibus rationibusq; omnibus definitionũ inseruiret. Satis enim uisum est, eiusmodi facere demonstrationem: Quod genus Græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς uocãt. Inducirũ autem uocabulũ, qua

qua sit ratione factũ, id diu est quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti iam. Pactum inducirum eiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilq; incõmodi detur: sed ex eo die postea uti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumq; fit, ut ante eũ diem ne pugnetur, atque is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur. Idcirco ex ijs quibus dixi uocibus, quasi per quendam coitum & copulam, nomen inducirum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit: Inducię (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utrinq; utroq; alteri ad alteros impune, & sine pugna ineunt. Inde ab eo (inquit) nomen esse factũ uidetur, quasi initus atq; introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij, ne cui harum noctiũ æmulo, eo tantũ nomine elegantius id uideretur, tanq̃ id nos originẽ uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit per contantian sapiens irasceretur. CAPVT. XXVI.

INterrogaui in diatriba Taurum, an sapiens irasceretur: Dabat enim sæpe post quoti dianas lectiones quærendi quod quis uellet potestatem. Is cum grauiter & copiose de morbo affectu' ue iræ disseruisset, quæ & in ueterum libris, & in ipsis commentarijs exposita sunt, conuertitur ad me qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac prudentissimus senserit, non abre est, ut id quoq; audias: Plutarchus (inquit) seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusq; philosophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cædiq; eum loro iussit: cœperat uerberari, obloquebatur, nõ meruisse ut uapularet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum incipit, neque iam querimonias aut gemitus eiulatusq; facere, sed uerba seria & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum, ut diceret philosophum irasci turpe esse, sæpe eum de malo iræ dissertauisse,

tauisse, librum quoq; περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conscripsisse. Is omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquàm cõuenire, quod prouolutus effususq; in irã plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lente & leniter, quod autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideor, ex uultu' ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neque oculi (opinor) truces sunt, neq; os turbidum, neque immaniter clamo, neq; in spumam ruborem' ue efferuesco, neq; pudẽda dico, aut pœnitenda, neq; omnino trepido ira, & gestio: hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent, & simul ad eum, qui cædebat, conuersus, interim inquit, dum ego atq; hic disputamus, hoc tu age:

Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit, non idem esse existimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν. Aliudq; esse non iracundũ animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Nam aliorũ omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiões, Græci πάθη appellãt, ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa sæuior, ita dicitur, non priuationẽ esse utilem censuit, quã Græci στέρησιν dicunt, sed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER II.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis, deq; eiusdẽ uiri patientia. CAPVT I.

INTER LABORES uoluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse: Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu perdius atq; pernox, à summo lucis ortu ad solem alterum orientẽ inconniuẽs, immobilis, ijsdem in uestigijs, & ore atq; oculis eundem in locum directis cogitabũdus, tanq̃ quodã secessu mentis, atq; animi facto à corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut pleraque disserens attigisset, πολλάκις inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditũ est, ut omnia ferè uitæ suæ tẽpora à ualetudine in offensa uixerit. In illius etiã pestilentiæ uastitate, quæ in bello Peloponnesiaco in primis ipsam Atheniensiũ ciuitatẽ internecino genere morbi depopulata est, his parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatũ labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaq̃ fuerit communi omnium cladi obnoxius. Socratis patientia.

Quæ rõ obseruatioq; officioꝝ eẽ debeat inter patres filiosq; in discũbẽdo sedẽdoq;, atq; in id genus rebus, domi forisq;, si filii magistratꝰ sũt et prẽs priuati, supq; ea re Tauri philosophi dissertatio,

& exemplũ ex historia Romana petitũ. CAPVT II.

AD philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendiq; eius gratia, uenerat uir Cl. præses Cretæ prouinciæ, & cum eo simul eiusdem præsidis pater. Taurus se clatoribus commodũ dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiuit prouinciæ præses, & cum eo pater. Assurrexit placide Taurus, & post mutuam salutationẽ resedit. Allata mox una sella est, quæ in prõptu erat: atq; dum aliæ promebantur, apposita est. Inuitauit Taurus patrẽ præsidis ut sederet. Atq; ille ait: Sedeat hic potius, qui po. Ro. magistratus est. Absq; præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dũ inspicimus quærimusq; utrũ conueniat te ne potius sedere, qui pater es, an filiũ qui magistratus est. Et cum pater assedisset, appositumq; esset aliud filio quoque eius sedile, uerba super ea re Taurus facit cum summa (diu boni) honorum atq; officiorum perpensatione. Eorum uerborum sententia hæc fuit: In publicis locis, atque muneribus, atque actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conniuere. Sed cum extra rempublicam in domestica re atque uita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officijs disceptamus, priuata actio est. Itaq; utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; nostræ te uti priorem decet. Hæc atq; alia in eandem sententiã Taurus grauiter simul, & comiter disseruit. Quid autem super huiuscemodi patris, atque filij officio apud Claudiũ Iegerimus, non ab re uisum est, ut ascriberemus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarij ex annali eius VI. transcripta: Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat consul, ei consuli pater proconsul obuiam in equo uehens uenit. Neque descendere uoluit,

Filiorum in patres officium.

uoluit, quod pater erat, & quod inter eos sciebant maxima concordia conuenire, lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxtà uenit, tum consul ait descendere iube: quod posteaq; lictor ille qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconsulem descendere iussit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cũ imperium quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam, uocabulisq; ueteres immiscerunt h, literæ spiritum. CAPVT III.

HLitera, siue illam spiritum magis quàm literã dici oportet, inserebant eam ueteres nostri pleriq; uocibus uerborum firmandis roborandisq;, ut sonus earum esset uiridior uegetiorq;. Atq; id uidentur fecisse studio, & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum est Atticos ἐχθὲς ἵππον, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. Sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic uehemens, sic inchoare, sic heluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoq; exemplo usu sumus, uenit nobis in memoriam, Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandæ uetustatis, emptum in sigillarijs xx. aureis, quem ipsius Vergilij fuisse credebat, in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

H litera.

Vide Cæliũ li. 7. cap. 12.

Lachrymæ.
Sepulchrũ.
Ahenum.
Vehemens.
Inchoare.
Heluari.
Hallucinari.
Honera.
Honustum.

Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus,
Exultat telis, & luce coruscus aena.

Addiuam supra uidimus h literam, & ahena factum. Sic in illo quoq; Vergilij uersu in optimis libris scriptum iuenimus:

Aut folijs undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicii diuinationem appellari scripsit. Et quam aliam causam esse eius uocabuli dixerunt. CAPVT IIII.

CVm de constituendo accusatore quæritur, iudiciumq; super ea redditur, cuinam potissimum ex duobus pluribusue accusatio subscriptioue in reum permittatur, ea res atq; iudicũ cognitio, diuinatio appellatur. Id uocabulũ quã ob causam ita factũ sit, quæri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorũ composuit: Diuinatio inquit, iudicium appellatur, quoniã diuinare quodammodo iudicem oporteat, quã sententiam sese ferre par sit. Nimis quidẽ est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops et ieiuna. Sed uidetur eũ significare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem causis iudex ea quæ dicit, quæq; argumentis uel testibus demõstrata sunt, sequi solet. In hac aũt re, cũ eligendus accusator est, parua admodum et exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quinam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinãdum est: Hæc Bassius. Sed alij quidem diuinationem esse appellatam putãt, quoniã cum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coĩũctæq; sint, neq; utra sine altera cõstare possit, in hoc tamẽ genere causæ reus quidẽ iam est, sed accusator nõdum est, & idcirco quod adhuc usq; deest & latet, diuinatione supplendum est, quisnã sit accusator futurus.

Diuinatio.

Quã lepide designateq; dixerit Phauorinus phũs, qd interfit inter Platonem & Lysiæ orationem. CAPVT V.

PHauorinus de Lysia & Platõe solitus est dicere: Si ex Platonis, inquit, oratione uerbum aliquod demas mutesue, atque id cõmodissime facias, de elegantia tantum detraxeris, si ex Lysia, de sententia.

Plato. Lysias.

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius usus esse dicat, & quid iis qui improbe dicunt, respõdeatur. CAPVT VI.

NOnnulli grãmatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Anneus, haud sanè indocti, neq; ignobiles, qui cõmentaria in Vergilium composuerunt, reprehendunt, quasi incuriose & abiecte uerbum positũ in his uersibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris

Anneus Cornutus. Aegloga sexta.

Dulichias

Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homines repente à belua immanissima rapti laniatiq; sint. Item aliud huiusce modi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Eurystia durum,
Illaudati nescit Busiridis aras?

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt. neque id satis esse ad faciendam scelerati hominis detestationem, qui quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, nõ laude indignus, sed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus esset. Item aliud uerbum culpauerunt:

Per tunicam squalentem auro latus hausit apertum.

Tanq; non conuenerit dicere, auro squalentem, quoniam nitoribus splendoribusq; auri squaloris illuuies sit contraria. Sed de uerbo uexasse ita responderi posse credo: Vexasse graue uerbum est: factũq; ab eo uidetur, quod est uehere, in quo inest iam uis quædam alieni arbitrij. Non enim sui potens est, qui uehitur. Vexare autẽ, quod ex eo inclinatũ est, ui atq; motu proculdubio inclinatum est: Nã qui fertur et raptatur, atq; huc atq; illuc distrahitur, is uexari proprie dicitur; sicuti taxare pressius crebriusq; est, q̃ tangere: unde proculdubio id inclinatum est: & iactare multo fusius largiusq; est, quam iacere: id unde uerbũ traductũ est: & quassare, q̃ quatere grauius uiolẽtiusq; est. Nõ igitur quia uulgo dici solet, uexatũ esse quẽ fumo, aut uento, aut puluere, propterea debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signate locuti sunt, ita ut decuit) cõscruata est. M. Catonis uerba sunt ex oratiõe quã de Achæis scripsit: Cũq; Annibal terrã Italiã laceraret atq; uexaret: Vexatã Italiã dixit Cato ab Annibale, quãdo nullũ calamitatis, aut sæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tempore Italia nõ perpessa sit. M. Tullij in Verrẽ:

Vehere. Vexare. Taxare. Tangere. Iactare. Iacere. Quassare. Quatere.

Quæ ab isto sic spoliata atq; direpta est ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, & consuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris prædonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidentur respondere non posse: Vnũ est eiusmodi: Nemo quisq̃ tam efferis est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquissimus uersuum uice pro uerbij celebratus est:

πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni re atque omni tẽpore laudi uacat, is illaudatus est, isq; omnium pessimus deterrimusq; est: sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatum facit. Inculpatus autem instar est absolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis est extremæ malitiæ. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis, sed uitijs detrahendis laudare ampliter solet. hoc enim est:

Inculpatus.

οὔδα μάντις ἀμύμων.
τώδ' οὐκ ἄκουτε πετέσθην. Et item illud:
ἔνθ' οὐκ ἂν ὑβρίζοντα ἴδοις ἀγαμέμνονα δῖον.
οὐδὲ καπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoq; simili modo maximam uoluptatẽ, detractionẽ, priuationẽq; omnis doloris definiuit his uerbis: ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idem Vergilius inamabilem dixit Stygiã paludem. Nam sicut illaudatum κατὰ laudis στέρησιν, ita inamabilem κατὰ amoris στέρησιν detestatus est. Altero modo illaudatus ita defenditur. Laudare significat prisca lingua nominare appellareq;: sic in actionibus autem ciuilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neq; unq̃ nominandus est: Sicuti quondam à communi consilio Asiæ decretum est, uti nomen eius qui tẽplum Dianæ Ephesiæ incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium restat ex ijs, quæ reprehensa sunt, quod tunicã squalentẽ auro dixit. Id aũt significat copiã, densitatẽq; auri in squamarum speciẽ intexti. Squalere enim dictũ est à squamarũ crebritate

Inamabilis.

Laudare.

Squalere.

tate asperitateq;, quæ in serpentiũ pisciũq; corijs uisuntur. Quam rem alij, & hic quidem poëta locis aliquot demonstrat:

Quem pellis inquit, ahenis
In plumã squamis auro cõserta tegebat. Et alio loco:
Iamq; adeo rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit: Eius serpentis squamæ squalido auro, & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumq; aliqua re erat, & incuteret uisentibus facie noua horrorẽ, id squalere dicebatur: sic in corporibus incultis squamosisq; alta cõgerie sordiũ, squalor appellabatur. Cuius significationis multo assiduoq; usu totum id uerbũ ita cõtaminatũ est, ut iã squalor de re alia nulla, q̃ de solis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deq; ea re ex philosophię libris, in quibus scriptum quæsitumq; est, an semper in omnibus patris iussis obsequendum sit. CAPVT VII.

Officia filiorũ in patres.

QVæri solitũ est in philosophorũ disceptationibus, an semp inq; omnibus iussis patri parendũ sit. Super ea re Græci, nostriq; qui de officijs scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæq; sint tradiderũt, easq; subtilissime dijudicauerunt. Earũ una est: Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendũ. Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, & parére. Hæc sententia quoniam primore aspectu nimis infamis est, super ea quæ prius dicta sunt dicemus: Aut recte, inquiũt, imperat pater, aut perperam: Si recte imperat, non quia imperat parendũ, quoniã id fieri ius est, faciendũ est: si perperam, nequaquã scilicet faciendũ, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt: nunq̃ est igitur patri parendũ, quæ imperat. Sed neq; istã sententiam probari accepimus. Argutiola quippe hæc (sicuti mox ostẽdemus) friuola & inanis est. Neq; aũt illa (quam primo in loco diximus) uera & proba uideri potest, oĩa esse, quæ pater iusserit, parendum.

rendum. Quid enim si proditionem patriæ, si matris necẽ, si alia quædã imperarit turpia aut impia? Media igitur sentẽtia optima atq; tutissima uisa est: Quædã esse parendũ, quædã nõ obsequendum. Sed ea tamẽ, quæ obsequi nõ oportet, leniter & uerecunde, ac sine detestatione nimia, sine opprobratione acerba reprehensionis declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, q̃ respuẽda. Cõclusto uero illa, qua colligitur (sicuti supra dictum est) nihil patrẽ parẽdũ, imperfecta est, refutariq; ac dilui sic potest: Omnia quæ in rebus humanis fiunt (ut docti censuerũt) aut honesta sunt, aut turpia. Quæ sua ui recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, siue imperet pater; siue non imperet. Sed quæ his cõtraria, quæq; turpia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ uero in medio sunt, & à Græcis τῶν ἀδιαφόρων μέσα appellãtur: ut in militiã ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorẽ ducere, uti iussum proficisci, ut accersitũ uenire: quoniã & hæc & his similia per sese ipsa neq; honestum sunt, neq; turpia: sed perinde ut à nobis agũtur, ita ipsis actionibus aut probanda fiũt, aut reprehendenda. Propterea in eiusdem omnium rerum generibus, patrẽ parendum esse censent, ueluti si uxorem ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrumque in genere ipso, per sese neq; honestũ, neq; turpe ẽ, idcirco si pater iubeat obsequẽdũ ẽ. Sed enim si impet uxorẽ ducere, infamẽ, ꝓpudiosam, criminosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, nõ scilicet parendũ: quoniã accedente aliquo turpitudinis nũero, desinũt esse per sese hæc media atq; indifferẽtia. Nõ ergo integra est propositio dicenda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neq; νόμιμον διεζευγμένον uideri potest. Deest enim disiũctioni isti tertiũ: aut neq; honesta sunt, neq; turpia: quod si additur, potest ita cõcludi: Nõnunq̃ est igitur patri parendum.

nihil patri parendum.

Quod parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina. CAPVT VIII.

Plutar-

PLutarchus secundo librorũ, quos de Homero cõposuit, imperfecte atq; præpostere atq; inscite syllogismo esse usum Epicurũ dicit. Verbaq; ipsa Epicuri ponit. ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Nã prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tũ deide eode ipso quod omiserat quasi posito cõcessoq;, ad cõfirmandũ aliud utitur. Progredi aũt hic (inquit) syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidem Plutarchus de forma & ordine syllogismi scripsit. Nã si (ut in disciplinis traditur) ita colligere et ratiocinari uelis, sic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ· τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, nõ insciũ uidetur partẽ illã syllogismi prætermisisse. Neq; id ei negotiũ fuit syllogismũ tãq̃ in scholis philosophorũ cum nũeris omnibus, & cũ suis finibus dicere: & profecto quia separatio animi & corporis in morte euidẽs est, nõ est ratus necessariã esse eius admonitionẽ, quod omnibus prorsus erat obuiũ: sicuti etiã quod cõclusionẽ syllogismi non in fine posuit, sed in principio. Nã id quoq; nõ imperite factum quis non uidet? Apud Platonẽ quoq; multis in locis reperias syllogismos repudiatos, cõuersoq; ordine isto qui in docẽdo traditur, cũ eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

Mors.

Quod idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum insectatus sit. CAPVT IX.

IN eodẽ libro idẽ Plutarchus eũdẽ Epicurũ reprehẽdit, q̃d uerbo usus sit parũ ꝓprio et alienæ significatiõis. Ita enĩ scripsit Epicurus: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπαιρεσις. Nõ (igit) παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, sed παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, nõ dolẽtis. Nimis minute ac propẽ etiam subfrigide, Plutarchus in Epicuro accusando λέξεως τυρεῖ. Has enim curas uocũ uerborũq; elegãtias, nõ mõ nõ sectatur Epicurus, sed etiã insectatur.

detractio

Quid

Quid sint fauissæ Capitolinę, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti rescripserit. CAPVT X.

Fauissæ Capitolinæ.

SEruius Sulpitius iuris ciuilis autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem, rogauitq; ut rescriberet, quid significaret quod in censorijs libris scriptũ esset. id erat, uerbũ fauissæ Capitolinæ. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituendi Capitolij dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestuq; pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniam fauissæ impedissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiose donarijs consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur fauissæ dictæ sint. Sed Quintum Valerium Soranum solitum dicere ait, quos thesauros græco noĩe appellaremus, priscos Latinos flauissas dixisse, quod in eos non rude æs, argentumq;, sed flata signataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur se detractam esse ex eo uerbo secũdam literam, & fauissas esse dictas cellas quasdam & specus, quibus ædituĩ Capitolini uterentur ad custodiendas res ueteres religiosas.

Thesauri flauissæ.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna. CAPVT XI.

Sicinius Dẽtatus.

LVcium Sicinium Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thremo consulibus, scriptum est in libris annalium, plus q̃ credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumq. esse Achillem Romanum. Is pugnasse in hostem dicitur centũ et XX. prælijs. Cicatricem auersam nullam, aduersas quinq; & quadraginta tulisse. Coronis esse donatũ aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim, torquibus tribus & octoginta, armillis plus centum sexaginta, hastis duodeuiginti. Phaleris item

Achilles Romanus.

item donatus est quinquies uicies q̃. Populi militaria dona habuit multijuga, in his prouocatoria pleraq;: Triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

Considerata perpensaq; lex quædam Solonis, speciem habẽs primorem iniquæ iniustæq; legis, sed ad usum & emolumentũ salubritatis penitus repertam. CAPVT XII.

Solonis legis sententia.

IN legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quas q̃, latas ab eo, Athenienses (ut sempiternæ manerent) pœnis & religionibus sanxerunt: legẽ esse Aristoteles refert scriptã ad hanc sententiã: Si ob discordiam dissentionemq; seditio atq; discessio populi in duas parteis fieret, & ob eã causam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnaretur q;, tum qui in eo tempore, in eoq; casu ciuilis discordiæ, non alterutra parte sese adiũxerit, sed solitarius separatusq. à cõmuni malo ciuitatis secesserit, is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul, extorrisq; esto. Cum hanc legẽ Solonis singulari sapiẽtia præditi legissemus, tenuit nos grauis quædã admiratio, requirentes quã ob causam dignos esse pœna existimarit, qui se procul à seditione & ciuili pugna remouissent. Tum qui penitus atq; alte usum, ac sententiã legis inspexerat, non ad augendã, sed ad desinendã seditionẽ, legẽ hãc esse dicebat, & res prorsum se sic habẽt. Nam si boni homines, qui in principio coẽrcendæ seditionis impares fuerint, populumq; percitũ & amentẽ non deterruerint, ad alterutrã partẽ diuisi sese adiunxerint, tum eueniet, ut cum socij partis seorsum utriusq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi cœperint, concordia per eos potissimũ restitui conciliariq; possit, dum & suos apud quos sunt, regũt atq; mitificant, & aduersarios seruatos magis cupiunt q̃ perduos. Hoc idem Phauorinus philosophus inter fratres quoq;, aut amicos dissidenteis oportere fieri censebat, ut qui in medio sunt utriusq; partis beneuoli, si in concordia amittenda parum autoritatis, quasi ambigui amici habuerint, tum alter in alterã partẽ discedat. Ac per id meri-

φαυωρινος φιλοσοφος

id meritum uiam sibi ad utriusq; concordiã muniant. Nunc autem pleriq; (inquit) partis utriusq; amici, quæ si probe faciãt, duos litigantes destituunt & relinquũt, deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animas q; eorũ inflamment, aut odij studio aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam ue ueteres dixisse. CAPVT XIII.

Liberi. ANtiqui oratores historiæq; aut carminũ scriptores, etiã unũ filiũ filiam ue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in compluriũ ueterũ libris scriptum aliquoties aduerteremus, nũc quoq; in libro Sempronij Asellionis rerũ gestarũ quinto ita positũ esse ostendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militũ ad Numantiã fuit, resq; eas quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. Eius uerba de Tiberio Gracchо tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: Nam Gracchus domo cum proficisceretur, nunquam minus terna, aut quaterna milia hominũ sequebantur. Atq; inde infrà de eodẽ Gracchо ita scripsit: Orare cœpit ut se defenderet, liberosq; suos, eum quem uirilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populoq; commendauit propè flens.

Quod M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem, stitisse uadimonium, per ì literam dicit, non stetisse. Eiusq; uerbi ratio reddita. CAPVT XIIII.

Stitisse. IN libro uetere M. Cato, qui inscribitur cõtra Tiberiũ exulẽ, scriptũ quidẽ sic erat: Quid si uadimoniũ capite obuoluto stitisses? Recte ille stitisses scripsit. Sed falsi & audaces emendatores, è scripto, per libros stetisses fecerũt: tanq; stitisses uanũ et nihili uerbũ esset, quin potius ipsi nequã & nihili sunt, qui ignorãt stitisses dictũ à Catone, quoniã sisteretur uadimoniũ, nõ staretur.

Quod antiquitus ætati senectæ potissimũ habiti sunt amplj honores, & cur postea ad maritos & patres iidẽ isti honores delati sint, atq; ibi q̃dã de capite legis Iuliæ septio. CAPVT XV.

Apud

APud antiquissimos Romanorũ neq; generi, neq; pecuniæ præstantior honos tribui, q̃ ætati solitus. Maiores q; natu à minoribus colebantur ad deũm propè & parentum uicẽ. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potiores q; habiti. A conuiuio quoq; (ut scriptũ est in antiquitatibus) seniores à minoribus domũ reducebantur; eumq; morẽ accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditum est: apud quos Lycurgi legibus maior rerũ omniũ honos maiori ætati habebatur. Sed posteq; soboles ciuitati necessaria uisa est, & ad prolẽ populi frequentandã præmijs, atq; inuitamentis usus fuit, tum antelati quibusdã in rebus, qui uxorẽ, quiq; liberos haberent, senioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus. Sicuti capite septimo legis Iuliæ, priori ex consulibus fasces sumendi potestas sit, non qui plureis annos natus est, sed qui plureis liberos q̃ collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utrique numerus liberorũ est, maritus, aut qui in numero mariorũ est, præfertur. Si uero ambo & marii, & patres totidem liberorum sunt, tum ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super ijs autem, qui aut cœlibes ambo sunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mareti sunt, & liberos non habent, nihil scriptũ in lege de ea ætate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis cõcedere, aut longe ætate pricribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulatum ineuntibus.

Quod Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus est in sensus Vergiliani enarratione. CAPVT XVI.

VErgilij uersus sunt è libro sexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta,
Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras
Aetherias Italo commistus sanguine surget
Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles,
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx

Educet

Educet ſyluis regem, regumq; parentem:
Vnde genus longa noſtrũ dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaq; conuenire,

Tua poſthuma proles, &
Quem tibi longæuo ſerũ Lauinia coniunx
Educet ſyluis regem.

Nam ſi hic Syluius, ut in omnium fermè annaliũ monumentis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, ob eamq; cauſam prænomẽ ei impoſitum hoc fuit, qua ratione ſubiectũ eſt:

Quem tibi longæuo ſerũ Lauinia coniunx
Educet ſyluis?

Hæc enim uerba ſignificare uideri poſſunt, Aenea uiuo, ac iam ſene, natũ ei Syluiũ & educatũ. Itaq; hanc ſententiã eſſe uerborũ iſtorum Ceſellius opinatus in commentario lectionũ antiquarum. Poſthuma (inquit) proles, nõ eum ſignificat qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt: ſicuti Syluius, qui Aenea iam ſene, tardo ſeroq; partu eſt editus. Sed huius hiſtoriæ autorẽ nullũ idoneũ nominat. Syluiũ aũt poſt Aeneæ mortẽ (ſicuti diximus) natũ multi tradiderũt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Ceſelliũ reprehendit, hoc quoq; eius quaſi erratum animaduertit. Erroriſq; iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quòd ſcriptũ ita ſit: Quem tibi longæuo, inquit, non ſeni. Significatio enim eſt contra hiſtoriæ fidẽ, ſed in longũ iam æuũ et perpetuũ recepto, immortaliq; facto. Anchiſes enim qui hæc dicit ad filiũ, ſciebat eum cum hominũ uita diſceſſiſſet, immortalẽ indigetẽ futurũ, & longo perpetuoq; æuo potiturũ: Hoc ſane Apollinaris argute. Sed aliud tamen eſt longũ æuũ, aliud perpetuũ. Neq; dij lõgæui appellãtur, ſed immortales.

Cuiuſmodi naturã eſſe quarundã præpoſitionum M. Cicero animaduerterit, diſceptatumq; ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat. CAPVT. XVII.

In & con.

OBſeruate curioſeq; animaduertit M. Tullius, in & con, præpoſitiones, uerbis aut uocabulis præpoſitas, tũc producendi atq; protendi, cum literæ ſequerentur, quæ primæ ſunt in ſapiente atq; felice, in alijs autẽ omnibus correpte pronuntiari. Verba Ciceronis hæc ſunt: Quid uero hoc elegantius quod non fit natura, ſed quodam inſtitutoſ? Inclytus dicimus breui prima litera, in ſanus producta, inhumanus breui, infelix longa. Et nẽ multis, quibus in uerbis eæ primæ literæ ſunt, quæ in ſapiente atq; felice, producte dicuntur: in cæteris uero omnibus, breuiter. Itemq;, compoſuit, conſueuit, concrepuit, confecit, conſule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita ſit? dicent, probe ſe iuuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio. Manifeſta quidem ratio ſuauitatis eſt in his uocibus, de quibus Cicero locutus eſt. Sed quid dicemus de præpoſitione pro? quæ cum producti & corripi ſoleat, obſeruationẽ hanc tamen M. Tullij aſpernata eſt. Non enim ſemper producitur, cum ſequitur ea litera, quæ prima eſt in uerbo fecit, quam Cicero hanc habere uim ſignificat, ut propter eam rem in & con, præpoſitiones producantur. Nam profiſci, & profundere, & profugere, & profanum, & profeſtum correpte dicimus: proferre autẽ, & profligare, & proficere, producte. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis cauſam facere obſeruauit, non in omnibus conſimilibus eandem uim aut rationis, aut ſuauitatis tenet, ſed aliam uocem produci facit, aliam corripi? Neq; uero con particula, tum ſolum producitur, cum ea litera de qua Cicero dicit, inſequitur. Nam & Cato & Salluſtius, fœnoribus, inquiũt, coopertus eſt. Propterea colligatus & connexus, producte dicuntur. Sed tamen uideri poteſt in ijs quæ poſui, ob eã cauſam particula hæc produci, quoniã elidiur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productione ſyllabæ compenſatur. Quod quidem etiam in eo ſeruatur, quod eſt cogo. Neq; repugnat quod coegi & correpte dicimus. Non enim ſalua συναίρεσει dicitur à uerbo, quod eſt cogo.

Inclytus.
Inſanus.
Inhumanus.
Infelix.
Pro.
Proficiſci.
Profundere
Profugere.
Profanũ.
Profeſtum.
Proferre.
Profligare.
Proficere.

Quod Phædon Socraticus ſeruus fuit, quodq; item alii cõplu ſculi ſeruitutem ſeruierunt. CAPVT. XVIII.

Phædon. PHædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, Socratiq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini Plato illū librū diuinū de immortalitate animæ dedit. Is Phædon seruus fuit, forma atq; ingenio liberali, & (ut quidā scripserunt) à leno-
Cebes. ne domino puer ad meretrem coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atq; is postea philosophus illustris fuit: sermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci serui fuerunt,
Menippus. qui post philosophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus est. quas alij Cynicas, ipse appellat Menippeas. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pompilius, & Zenonis Stoici seruus, qui Perseus uocatus est:
Mus. & Epicuri, cui nomē Mus fuit, philosophi non incelebres uixerūt.
Diogenes cynicus. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruiuit, sed is ex libertate in seruitutem uenum ierat: quem cum emere uellet Xeniades Corin-
Xeniades Corinthius. thius, & quid is artificij nouisset percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tum Xeniades responsum eiusdem miratus, emit, & manumisit: filiosq; suos ei tradens, acci-
Epictetus. pe (inquit) liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, q̄ ut scribi quasi obliteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de se scripti duo uersus feruntur, ex quibus latenter intelligas, non omnes modo dijs exosos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur, sed esse arcanas causas, ad quas paucorum potuit peruenire curiositas.

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
καὶ πενίην ἰρὸς, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Rescire uerbum quid sit, & quam habeat ueram & propriā significationem. CAPVT XIX.

Rescire. VErbum rescire obseruauimus uim habere propriam quandam, non ex communi significatione cæterorū uerborū, quibus cadē præpositio, re, imponitur. Neq; ut rescribere,

re, relegere, restituere dicimus, itidem rescire. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatū insperatumq; cognouit, is dicitur proprie rescire. Cur autē in hoc uno uerbo re particula huius sententiæ uim habeat, equidem adhuc quæro. Aliter enim dictū esse rescisci, aut rescire apud eos, qui diligenter locuti sunt, nondū inuenimus, q̄ super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut cōtra spem opinionemue usu uenerint, quanq̄ ipsum scire de omnibus cōmuniter rebus dicatur, uel aduersis, uel prosperis, uel insperatis, uel expectatis. Næuius in * Triphalo ita scripsit:

Si unquam quicquam filium rescisti
Argentū amoris causa sumpsisse mutuum,
Extemplo illo te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadrigarius in I. annali:

Ea Lucani ubi rescisserunt sibi per fallacias uerba data esse. Item Quadrigarius in eodem libro in re tristi, & inopinata, uerbo isto ita utitur: Id ubi rescisserunt propinqui obsidū, quos Pontio traditos suprà demonstrauimus, eorum parentes cum propinquis capillo passo in uiam prouolarunt. M. Cato in iiij. originū: Deinde dictator iubet postridie magistrum equitum arcessi. Mittā te, si uis, cum equitibus. Sero est, inquit magister equitū, iam rescisse.

Quæ uulgo dicūtur uiuaria, id uocabulū ueteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populū, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit, usurpatum.

CAPVT XX.

Viuaria. VIuaria quæ nunc dicuntur septa quædam loca, in quibus feræ uiuæ pascuntur, M. Varro in lib. de re rustica iij.
Leporaria. dicit leporaria appellari. Verba Var. subieci: Villaticæ
Ornithones pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscinæ. Nunc ornithones dico omniū alitum, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritaui nostri dicebāt, ubi soli lepores sint, sed omnia septa ædificia uillæ, quæ sunt & haleē inclusa animalia quæ pascuntur. Is itē infra in eodē li. ita scribit:

Cum emisti fundum Thusculanum à M. Pisone, in leporario apte fuere multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, sunt quos παροδείτας Græci appellant: quæ autẽ leporaria Var. dicit, haud usquã memini apud uetustiores scriptũ. Sed quod apud Scipionẽ
Roboraria. omniũ ætatis suæ purissime locatũ legimus, roboraria aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id significare, quod nos uiuaria dicimus: Appellataq; esse à tabulis roboreis, quibus septa essent, quod genus septorũ uidimus in Italia locis plerisq;. Verba ex oratione eius cõtra Clau. Asellũ quinta hæc sunt: Vbi agros optime cultos, & uillas expoliuissimas uidisset, in his regionibus excelsissimo loco rum murũ statuere aiebat, inde corrigere uiã alijs per uineas me-
Piscinæ. dias, alijs per roboratiũ atq; piscinã, alijs per uillã. Lacus uero & stagna, quæ piscibus uiuis coercentur clausa, suo atq; proprio nomi
Apiaria. ne piscinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulgus dicit loca, in quibus siti aluei apum: sed neminẽ eorum fermè, qui incorrupte locuti sunt, aut scripsisse memini, aut dixisse. M. autẽ Var. de re rustica
Melissones. iij. μελισσῶνες, ut ἀμπελῶνες, idest, λαχανῶνες inquit, ita facere o-
Mellaria. portet, quæ quidẽ mellaria apellabant. Sed hoc uerbum quo Var. usus est, græcum est: nam μελισσῶνες ita dicuntur.

Sup eo fidere, qd Greci ἄμαξαν, nos septentriones uocamus, ac de utriusq; uocabuli ratione & origine. CAPVT XXI.

AB Aegina in Pyræũ cõplusculi earundẽ disciplinarũ sectatores Græci Romaniq; homines eadẽ in naui transmittebamus; nox fuit, & clemens mare, & anni æstas, cœlũq; liquide serenũ: sedebamus ergo in puppi simul uniuersi, & lucentia sidera considerabamus: Tum quispiã ex ijs, qui eodẽ in numero græcas res eruditi erant, quid ἄμαξα esset, quid ἄρκτος, qd βοώτης, & quænã maior ἄρκτος & quæ minor, & cur ita appellata, & quam in partem procedentis noctis spatium mouerentur, & quamobrem Homerus solam eam non occidere dicat, cum & quædam alia scite, tum ista omnia, ac perite disserebat: hic ego ad nostros iuuenes conuertor, & quid inquam, uos opici di-

citis mihi? quare quod ἄμαξαν Græci uocant, nos septentriones Septẽtriões
uocamus? Non enim satis est quod septem stellas uidemus, sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire inquam id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, qui se ad literas memoriasq; ueteres dediderat: Vulgus, inquit, grammaticorum septentriones Triones.
à solo numero stellarum dictum putat. Triones enim per se se ni- Quinqua-
hil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum, sicut in eo, trus.
quod quinquatrus dicamus, quod quinq; ab idibus dierũ numerus Triões
sit, atrus nihil: sed ego quidem cum Lælio, & M. Var. sentio, qui triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones, hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituraq; ipsa quia simile plaustri uidetur, antiqui Græcorum ἄμαξαν dixerunt, nostri quoq; ueteres à bubus iũctis vnde dict
septentriones appellarunt, id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit opinionẽ, id quoq; Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ triones appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ proximæ quæq; inter se se faciant trigona, id est triquetras figuras. Ex his duabus rationibus quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uento iapyge, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq; accepta à Phauorini sermonibus. CAPVT XXII.

APud mensam Phauorini in conuiuio familiari legi solitum erat aut uetus carmẽ melici poëtæ, aut historia partim græce linguæ, aliàs latine. Legebatur ergo tũc ibi Iapyx.
in carmine latino ἰάπυξ uentus, quæsitumq; est, quis hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio esset. Atq; etiã petebamus, ut super cæterorũ nominibus regionibusq; ipse nos docere uellet: quia uulgo neq; de appellationibus eorũ, neque de finibus, neq; de nũero conueniret. Tũ Phauorinus ita phauori
fabulatus est: Satis inquit notũ est, limites regionesq; esse cœli qua

Ventorũ de scriptio.

tuor, exortum, occasum, meridiem, septentrionem. Exortus & occasus mobilia & uaria sunt. Meridies septentrionesq; statu perpetuo stãt & manẽt. Oritur enim sol nõ indidem semper, sed aut æquinoctialis oriens dicitur, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut, ἰσημερινὸς, aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt, θεριναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί. Item cadit sol non in eundem semper locum: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis, aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriẽte uerno, id est æquinoctiali uenit, nominatur eurus ficto uocabulo, ut isti ἐτυμολογικοὶ aiunt, ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων. Is alio quoq; à Græcis nomine ἀπηλιώτης, à Romãis nauticis subsolanus cognominatur. Sed qui ab æstiua, & solstitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce dicitur, eumq; propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην appellatũ. Boream aũt putãt dictum ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniã sit uiolenti flatus & sonori. Tertius uentus, qui ab oriente hyberno spirat, uulturnum Romani uocãt. Eum pleriq; Græci misto nomine, quod inter notũ & eurũ sit, εὐρόνοτον appellãt. Hi sunt igitur tres uenti oriẽtales, aquilo, uulturnus, eurus, quorum medius eurus est. His oppositi & cõtrarij sunt alij tres occidui, caurus, quem solent Græci ἀργέστην uocare. is aduersus aquilonẽ flat. Item alter fauonius, qui græce uocatur ζέφυρος. is aduersus eurũ flat. Tertius africus, qui græce uocatur λίψ. is aduersus uulturnũ flat. Eæ duæ regiones cœli orẽtis occidẽtisq; inter sese aduersæ sex habere uẽtos uidẽtur. Meridies aũt quoniã certo atq; fixo limite est, unũ meridionalẽ uentũ habet, is latine auster, græce νότος nominatur, quoniã est nebulosus atque humectus: νοτὶς enim græce humor nominatur. Septẽtriones aũt habẽt ob eandẽ causam unũ: is obiectus directusq; in austrũ, latine septẽtrionarius, græce ἀπαρκτίας apellatus. Ex his octo uentis, alij quatuor detrahunt uentos, atque id facere se dicũt Homero autore, qui solos quatuor uẽtos nouerit, eurũ, austrum, aquilonem, fauonium. Versus Homeri sunt:

Apeliotes. Subsolanus. Aquilo. Boreas. Vulturnus. Euronotus. Caurus. Argestes. Fauonius. Libs. Auster. Zephyrus. Africus. Notus. Septentrionarius. ἀπαρκτίας.

σὺν δ' εὖρος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαῆς

καὶ βο

καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

A quatuor cœli partibus, quas quasi primas nomina uimus, oriẽte scilicet atq; occidente latioribus atque simplicibus, non tripartitis: Partim autem sunt, qui pro VIII. XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inserentes, cum meridie septentriones, eadem ratione, qua secundi quatuor intersiti sunt inter primores duos apud orientem occidentemq;. Sunt porrò alia quædam nomina quasi peculiarium uentorum, quæ incolæ in suis quiq; regionibus fecerũt, aut ex locorũ uocabulis, in quibus pollent, aut ex aliqua causa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Nostri nanq; Galli uentum ex sua terra flantem, quem sæuissimum patiuntur, circium appellant, à turbine (opinor) eius ac uertigine: ἰάπυγα ex ipsius Appuliæ oræ proficiscentem quasi finibus, Appuli eodem quo ipsi nomine iapygem dicũt. Eum esse propemodum caurum existimo. Nam & est occidentalis, & uidetur aduersus eurum flare. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegyptum fugientem uento iapyge ferri ait: equum quoque Appulum eodem quo uentum uocabulo iapygem appellauit. Est etiam uentus nomine cæcias, quem Aristoteles ita flare dicit, ut nubes nõ procul propellat, sed ut ad sese uocet, ex quo uersum istum prouerbialem factum ait:

Circius. Iapyx. Caurus. Cæcias.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti cõmentitij, suæ quisq; regionis indigenæ, ut est Horatianus quoq; ille atabulus, quos ipse quoq; executurus fui: adidissemq; eos, qui etesiæ et prodromi appellantur, qui certo tempore anni, cum canis oritur, ex alia atq; alia parte cœli spirãt, ratiõesq; omniũ uocabulorũ (quia plus paulò adbibi) effudissem, nisi multa iam prorsus omnibus uobis reticentibus uerba fecissem, quasi fieret à me ἀκρόασις ἐπιδεικτική. In cõuiuio aũt frequenti loqui solũ unum, neque honestum est (inquit) neque commodum: Hæc nobis Phauorinus in eo quo dixi tempore apud mensam suam summa cum elegantia uerborum to-

Atabalus. Etesiæ. Prodromi.

tiusq; sermonis comitate atq; gratia denarrauit. Sed quod ait uectum, qui ex terra Gallia flaret, circium appellari, M. Cato in libris originum eum uentum cercium dicit, non circium. Nam cum de Hispanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, uerba hæc posuit: Sunt in his regionibus ferrariæ argentifodinæ pulcherrimæ: Mons ex sale mero magnus: quantum demas, tantũ accrescit. Ventus cercius cum loquare, buccam implet. Armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.

Argẽtifodinæ.

Quod suprà aũt dixi ἐτησίας ex alia et alia parte cœli flare, haud scio an secutus opinionẽ multorũ, temere dixerim. P. Nigidij in ij. librorũ, quos de uento composuit, uerba hæc sunt:

Et austri anniuersarij secundo sole flãt. Considerandũ igitur est, quid sit secundo sole.

Consultatio diiudicatioq; locorum facta ex comedia Menandri, & Cæcilii, quæ Plotium inscripta est. CAPVT XXIII.

COmœdias lectitamus nostrorũ poëtarũ sumptas ac uersas de Græcis, Menãdro, ac Posidio, aut Apollodoro, aut Alexide, & quibusdã itẽ alijs comicis. Atqui cum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepide quoq; & uenuste scriptæ uideantur, prorsus ut melius posse fieri nihil censeas. At enim si cõferas & cõponas græca ipsa, unde illa uenerũt, ac singula consideres atq; apte iũctis, & alternis lectionibus cõmutas, oppido q̃ iacere atq; sordere incipiũt quæ latina sunt: Ita græcarũ, quas æmulari nequiuerũt, facetijs atq; luminibus obsolescũt. Nup adeo usus huius rei nobis uenit: Cæcilij Plotiũ legebamus, haud quaq̃ mihi, & qui aderãt, displicebat. Libiũ est Menãdri quoq; Plotiũ legere, à quo istã comœdiã uerterat. Sed enim postq̃ in manus Menandri uenit, à principio statim (dij boni) quantũ stupere, atq; frigere, quantũq; nutare à Menãdro Cæcilius uisus est: Diomedis hercle arma et Glauci, nõ dispari magis pretio æstimata sunt. Accesserat dehinc lectio ad eũ locũ, in quo marius senex super uxore deuixe atque deformi querebatur, quod ancillã suã nõ inscito puellã ministerio

Plotium cœmœdia.

ministerio & facie nõ illiberali, coactus erat uenundare, suspectã uxori quasi pellicem. Nihil dicã ego quantũ differat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs ad iudiciũ faciẽdũ exponi. Menãder sic:

ἐπ' ἀμφοτέραν νῦν' ἐπίκλινος ἢ μᾶλλον κἀπενδιδόσθ'
κἀπεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυτροῦσαν, ἣν βούλεσθ.
ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς ἐμὲ κρεωδύλης πρόσωπον,
ὅτ' ἐγνωσμένος ἔτυχέ μοι γυνὴ δι' ἀποίνων.
καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσαθ' ὄνος ἐν πιθήκοις.
τί δὲ λεγόμενόν ἐστι δὴ ζῶντ' σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πρώτην κακῶν ἀρχηγόν.
οἴμοι κρεωδύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ δι' ὅλου τάλαντα,
* γύναιον οὖσα πυγίως. εἶτ' ἐστὶ δὲ φρύαγμα
εἴ πως ἀννυήσαθον. Δίος δὲ ὀλύμπιον.
καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδιχαίριον, θιραπευτικὸν δι',
λόγου τάχιον. ἀπαγίδω μὲ τίς ἢ ἀρ' ἀντιφαγόγοι.

Fortassis γυναικῶν.

Cæcilius autem sic:

Senex. Is demum miser est, qui ærumnam suam nequit
Occultare. ferre ita me uxor forma, & factis facit.
Si taceam, tamen iudicium est, quæ nisi dotem, omnia
Quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi
Ab hoste captus libere seruio, salua urbe atque arce.
Quæ mihi quicq̃ placet, eo priuatũ, uim' me seruatum?
Dum eius mortem inhio, egomet uiuo mortuus
Inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait
Consuetum, id me arguit, ita plorando, orando,
Instando, atque obiurgando me obtudit, uti eam
Venundarem, nunc credo inter suas æquales
Et cognatas sermonem serit: Quæ nostrarum fuit
Integra ætatula, quæ hoc itidem à uiro
Impetrarit suo, quod ego anus modo
Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?

Hæc erunt consilia hodie, differor sermone miser.

Præter uenustatẽ aũt rerũ atq; uerborũ, in duobus libris nequaq̃ parẽ, in hoc equidẽ soleo animũ attendere, qd' Menãder præclare & apposite & facete scripsit, ea Cæcilius nequaq̃ potuit, & quidẽ conatus enarrare. Sed quasi minime probanda prætermisit, & alia nescio, quæ inimica inculcauit: & illud Menãdri de uita hominũ media sumptũ, simplex, & uerũ, & delectabile, nescio quo pacto omisit. Idẽ enim ille maritus senex cũ altero sene uicino colloquens, & uxoris locupletis superbiã deprecans, hæc ait:

Menãdrum Cæcilio præfert.

ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν οὐκ εἰρηκάτοι
τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν * ἀπ' ὅλων χαλεπῶν
χαλεπώτατον. ἅπασι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
ἡ ᾧ τρὶ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα
ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα.

Fortass. ἀπόλλων.

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis quàm personæ isti, quã tractabat, aptus atque conueniens uideri maluit, sic enim hæc corrupit:

Sed tua morosa ne uxor quæso est? Quam rogas?
Qui tandem? Tedet mentionis: quæ mihi ubi domum
Adueni, ac sedi, extemplo suauium datat, ieiuna anima
Nihil peccat de suauio, ut deuomas uolt, quod foris potaueris.

Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia posito æstimari debeat, manifestũ est. Cuius loci hæc fermè sententia: Filia hominis pauperis in peruigilio uitiata est. Ea res clam patre fuit, & habebatur pro uirgine. ex eo uitio grauida mensibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cũ pro foribus domus staret, et propinquare partũ herili filiæ, atq; omnino uitiũ esse oblatũ ignoraret, gemitũ & ploratũ audit puellæ in puerperio enitentis, timet, irascitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes motus eius affectiõesq; animi in græca quidem comœdia mirabiliter acres & illustres, apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, et à rerum dignitate atq; gratia uacua sunt. Post ubi idẽ seruus percontando quid acciderat, reperit, has apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ
καὶ παιδοτριεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔστ' ἀνὴρ.
ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀνασκαίων ἔχει.
εἰ μήτ' * ἀνατεῖ χίσιν εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου
ἐπαμφίεσθαι δύνατρ τοῦτο χρήμασιν.
ἀλλ' ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
χειμαζόμενος ζητῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος,
ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
ὑπὲρ τὸ ἑνὸς ἀλέγων, ἅπαντας νουθετῶ.

Fotassis ἀνατὶ χύσιν

Ad horum autem synceritatem ueritatem' que uerborum, an aspirauerit Cæcilius consideremus. Versus sunt hi Cæcilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & consarcinantis uerba tragici tumoris:

Is demum infortunatus est homo pauper,
Qui educit in egestate liberos, cui fortuna
Et res est ut continuo pateat. nam opulento famam
Facile occultat factio.

Itaq;, ut suprà dixi, cum hæc Cæcilij uerba seorsum lego neutiq̃ uidentur ingrata ignauaq;. Cum autem græca comparo & cõtendo, non puto Cæcilium sequi debuisse, quod assequi nequiret.

De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus sumptuariis.
CAPVT XXIIII.

PArsimonia apud ueteres Romanos & uictus atque cœnarum tenuitas non domestica solum obseruatione ac disciplina, sed publica quoque animaduersione legum' que cõplurium sanctionibus custodita est. Legi adeo nuper in Capitonis Attei collectaneis senatus decretũ uetus, C. Fannio, & M. Valerio Messala COSS. factũ, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese conuiuia

conuiuia agitarent, iurare apud Coſs. uerbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, q̃ centenos uicenosq; æris præter holus & far & uinum, neque uino alienigena, ſed patrio uſuros: neque argenti in conuiuio plus pondo, q̃ libras centum illaturos. ſed poſt id ſenatuſcon. lex Fannia lata eſt, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis, & ſaturnalibus, & alijs quibuſdam diebus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſſit, decẽq; alijs diebus in ſingulis menſibus tricenos: cæteris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta legem ſignat cum dicit:

Vinum alienigene.

Fãnia lex.

Fanni centuſſisq; miſellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores, quod putauerunt Fannia lege perpetuos in omni dierum genus centenos æris ſtatutos. Centum enim æris Fannius cõſtituit, ſicuti ſuprà dixi, feſtis quibuſdam diebus, eosq; ipſos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in ſingulos dies ſumptus incluſit intra æris aliâs tricenos, aliâs denos. Lex deinde Licinia rogata eſt, quæ cum certis diebus ſicuti Fannia centenos æris impẽdi permiſiſſet, nuptijs ducenos indulſit, cæterisq; diebus ſtatuit æris tricenos: cum & carnis aridæ, & ſalſamenti certa põdera in ſingulos dies conſtituerit. Sed quicquid eſſet tum è terra, uite, arboreq;, promiſcue atque indefinite largita eſt. Huius legis Lælius poëta meminit in Crotopægnijs. Verba Lælij hæc ſunt: Quibus hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimiſſum, cœnamq;, ita ut lex Licinia ſanxiſſet pomis holeribusq; inſtructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, lux liquida hœdo redditur. Lucilius quoq; legis iſtius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Poſtea L. Sylla dictator, cũ legibus iſtis ſitu atq; ſenio obliteratis, pleriq; in patrimonijs amplis heluarentur, & familiam pecuniamq; ſuam prãdiorum gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit, qua cautum eſt, ut calendis, idibus, nonisq;, diebus ludorum, & ferijs quibuſdam ſolẽnibus HS. tricenos in cœnam inſumere ius poteſtasq; eſſet: cæteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ternos. Præter has

Licinia lex.

ter has leges, Aemiliam quoq; legem inuenimus, qua lege non ſumptus cœnarum, ſed ciborũ genus, & modus præfinitus eſt. Lex deinde Antia præter ſumptum æris id etiam ſanxit, ut qui magiſtratus eſſet, magiſtratum' ue capturus eſſet, ne quò ad cœnam niſi ad certas perſonas itaret. Poſtremo lex Iulia ad populum peruenit, Cæſare Auguſto imperante, qua profeſtis quidẽ diebus ducenti finiuntur: calendis, idibus, nonis, & alijs quibuſdã feſtiuis trecenti: nuptijs autẽ & repotijs HS. millies eſſe. Etiam dicit Capito Atteius edictũ, diui' ne Auguſti, an Tiberij Cæſaris nõ ſatis commemini: quo edicto per dierũ uarias ſolennitates, à CCC. HS. aduſque duo milia ſumptus cœnarum propagatus eſt, ut his ſaltem finibus luxuriæ efferueſcentis æſtus coerceretur.

Aemilia lex.

Antia lex.

Iulia lex.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν uocent.

CAPVT. XXV.

IN latino ſermone, ſicut in græco alij ἀναλογίαν ſequendã putauerunt, alij ἀνωμαλίαν. Αναλογία eſt ſimiliũ ſimilis declinatio, quã quidã latine proportionẽ uocant. Ανωμαλία eſt inæqualitas declinationũ conſuetudinem ſequens. Duo autẽ Græci grammatici illuſtres, Ariſtarchus & Crates, ſumma ope, ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defenſitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingua latina octauus, nullã eſſe obſeruationẽ ſimiliũ docet. Itaq; in omnibus penè uerbis conſuetudinẽ dominari oſtendit. Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi, probus probi, & lepus leporis. Item paro paraui, lauo laui, pũgo pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. Cumq;, inquit, à cœno, & prandeo & poto, & cœnatus ſum, & pranſus ſum, & potus ſum dicamus, & aſtringor, tum & extergor, & lauor, aſtrinxi, & exterſi, & laui dicimus. Item cum dicamus ab oſco, thuſco, græco, oſce, thuſce, græce. A Gallo tamen & à Mauro gallice & maurice dicimus. Item à probus probe, à doctus docte, ſed à rarus non dicitur rare, ſed alij raro dicunt, alij rarenter. Idem M. Varro in eodẽ libro: Sentior, inquit, nemo dicit, & id per ſe nihil eſt, aſſentior tamen ferè omnes dicunt. Siſenna

Analogia

Anomalia

Ariſtarchus.

Crates.

Raro.

Rarẽter.

Aſſentio.

na unus assentio in senatu dicebat, & eum postea multi secuti, neque tamen uincere consuetudinem potuerunt. Sed idem Varro in alijs libris multa pro ἀναλογίᾳ tuenda scripsit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, contra ἀναλογίαν dicere, & item rursus pro ἀναλογίᾳ.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philosophi de generibus colorum, uocabulisq; eorum græcis & latinis, atq; inibi color spadix, & cuiusmodi sit. CAPVT XXVI.

PHauorinus philosophus, cum ad M. Frontonem consulare pedibus ægrũ uiseret, uoluit me quoq; ad eum secũ ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plerisq; uiris doctis præsentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorũ agitarentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, sunt Phauorinus in sensibus oculorum, q̃ in uerbis uocibusq; colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti, rufi & uirides colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atq; eam uocũ inopiã in lingua magis latina uideo, q̃ græca: quippe qua rufus color à rubore quidẽ appellatus est: Sed cũ aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrũ, aliter crocus, has singulas rufi uarietates, latina oratio singulis propriisq; uocabulis non demonstrat, omniaq; ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorũ mutuetur, & igneum aliquid dicit, & flammeum, & sanguineum, & croceum, & ostrinum, & aureum. Rufus enim color, & ruber nihil à uocabulo rufi differunt, neq; proprietates eius omnes declarant. ξανθὸς ἢ καὶ πυῤῥὸς, καὶ ἐρυθρὸς, καὶ φοινικοῦς scilicet, habere quasdam distantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum, non inficias, inquit, imus, quin lingua græca, q̃ tu uidere legisse, prolixior fusiorq; sit, q̃ nostra. Sed in ijs tamen coloribus quibus modo dixisti, designandis, nõ perinde inopes sumus, ut tibi uidemur. Non enim hæc sunt

Rufus color
Ruber.

sola uocabula rufum colorem demonstrãtia, quæ tu modo dixisti, rufus, & ruber, sed alia quoq; habemus plura, q̃ quæ dicta abs te græca sunt. Fuluus enim & flauus & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & spadix, appellatiões sunt rufi coloris, aut acutentes eum, quasi incendentes, aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uirẽti sensim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem tu græce φοίνικα dixisti, noster est: & rutilus, & spadix phœnicei συνώνυμα, qui factus græce, nostra est, exhuberantiam splẽdoremq; significat ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris non admodũ sole incocti, unde spadicis & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitem cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo atque uiridi mistus, in alijs plus uiridis, in alijs plus rufi habere. Sic poëta uerborum diligentissimus, fuluam aquilam dicit & iasidem, fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leonem, Sicq; Ennius in annalibus fuluo ære dixit. Flauus contrà uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ, & quod mirari quosdam uideo, frondes olearum è Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo antè Pacuuius aquam flauam dixit, & flauũ puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens commemini:

Cedo tamen pedem lymphis flauis flauum ut puluerem,
Manibus ijsdem, quibus Vlyssi sæpe permulsi, abluam:
Lassitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus aũt est rufus atrore & nigrore multo mistus. Luteus contra, rufus color est dilucidior: unde eius quoq; nomen esse factũ uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine species rufi coloris plures apud Græcos, q̃ apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidẽ color pluribus ab illis, q̃ à nobis uocabulis dicitur. Neq; non potuit Verg. colorẽ equi significare uiridẽ, uolens cæruleum magis dicere equũ q̃ glaucum. Sed maluit uerbo uti notiore græco, q̃ inusitato latino. Nostris aũt latinis ueteribus cœsia dicta est, quæ à Græcis γλαυκῶπις dicitur: ut Nigidius ait, de colore cœli, quasi cœlia. Postq̃ hæc

Rubidus.
Flauus.
Rubidus.
Phœniceus.
Rutilus.
Luteus.
Spadix.
Cæruleus.
Glaucus.
Cœsia.
Glaucopis.

Fronto

Fronto dixit, tum Phauorinus scientiã rerũ huberem, uerborumq; eius elegantiam exosculatus, absq; te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longe anteisset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homerico est, id facies:

καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Sed cum omnia libẽs audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatẽ flaui coloris enarrasti, fecistiq; ut intelligerẽ uerba illa ex annali XIIII. Ennij amœnissima, quæ minime intelligebã:

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo,
Cæruleũ spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur cæruleũ mare cũ marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, flauus calor uiridi & albo mistus, pulcherrime prorsus spumas uirẽtis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit super Sallustii uerbis & Demosthenis, quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium.

CAPVT XXVII.

VErba sunt hæc grauia atque illustria de rege Philippo Demosthenis: ἑώρων δὲ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὰ χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον. πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προιέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari uolens Sallustius, de Sertorio duce in historijs ita scripsit: Magna gloria * tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperante, magno usu bello Marsico, paratu militũ & armorũ fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatẽ, deinde per inuidiam scriptorum, celebrata sunt, quæ eminus faciẽ suã ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo, quo ille dehonestamento corporis maxime lætabatur. Neq; illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusq; his uerbis T. Castritius cum pensitaret: nonne inquit, ultra naturæ modum humanæ est, dehonestamẽto corporis lætari? Siquidẽ lætitia dicitur exultatio quædã animi, cum

tribunus militũ in Hispania T. Didius impator.

cum gaudio efferuentiore, euentu rerum expetitarum. Quanto illud syncerius & humanius, magisq; omnibus conueniens πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προιέμενον. Quibus uerbis, inquit, ostenditur Philippus non ut Sertorius corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicum, sed præ studio laudis & honoris, iacturarum damnorumq; corporis contemptor, qui singulos artus suos fortunæ prodigẽdos daret, quæstu atq; compendio gloriarum.

Lætitia.

Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cũ terra mouetur uiribus.

CAPVT XXVIII.

QVænã esse causa uideatur quamobrẽ terræmotus fiant, non modo his communibus hominũ sensibus opinionibusq; compertum non est, sed ne inter physicas quidem philosophias satis constitit, uentorum' ne ui accidant, specus hiatusq; terræ subeuntium, an aquarũ subter in terrarum cauis undantiũ fluctibus pulsibusq;, ita uti uidentur existimasse antiquissimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιον, καὶ σεισίχθονα appellauerunt, an cuius aliæ rei causa, alterius' ue dei ui ac numine, nondum etiã (sicut diximus) pro certo creditũ. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in constituendis religionibus, atque in dijs immortalibus animaduertendis castissimi cautissimiq;, ubi terrã mouisse senserant, nuntiatum' ue erat, ferias eius rei causa edicto imperabant. Sed dei nomẽ, ita uti solet, cui seruari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant: ne alium pro alio nominando, falsa religione populum alligarent: eas ferias si quis polluisset, piaculoq; ob hãc rem remotus esset, hostiam siue deo, siue deæ immolabat. Idq; ita ex decretis pontificũ obseruatum esse M. Varro dicit: quoniam & qua ui, & per quem deorum, dearum' ue terra tremeret, incertum esset. Sed de lunæ motibus, solisq; defectionibus, non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt. Quippe M. Cato uir in cognoscendis rebus multi studij, incerta tamen causa & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis

Terræmotus ratio.

ex originũ quarto hæc sunt: Nõ libet scribere quod in tabula apud Ponti. max. est, quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obstiterit, usq; adeo parui fecit rationes ueras solis & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aesopi Phrygis memoratu nõ inutilis. CAP. XXIX.

Aesopi apologus.

AEsopus ille è Phrygia fabulator haud immerito sapiens existimatus est, cum quæ utilia monitu suasúq; erãt, nõ seuere, nõ imperiose præcepit, & censuit, ut philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq; apologos cõmentus, res salubriter ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum cum audiendi quadam illecebra induit: uelut hæc eius fabula de auiculæ nidulo, lepide atq; iucunde præmonet spem, fiduciamq; rerum, quas efficere quis possit, haud unquã in alio, sed in semetipso habendã. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat nidulaturq; in segetibus, id fermè temporis ut appetat messis, pullis iamiam plumantibus. Ea cassita in sementes forte concesserat tempestiuiores, propterea frumentis flauescentibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si quid ibi rei nouæ fieret diceretur ue, animaduerterent, idq; uti sibi ubi redisset, renuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem uocat, & uides' ne inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? Iccirco diecrastini, ubi primum diluculabit, fac amicos adeas, & roges ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hanc nobis adiuuent. Hæc ille ubi dixit, discessit: atq; ubi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere ora req; matrẽ, ut statim iam properet, atq; alium in locum sese asportet: nam dominus, inquiunt, misit qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reiecit, crastino seges non metetur, neque necesse est hodie uti uos auferam. Die igitur postero mater in pabulum uolat, dominus quos rogauerat opperitur, sol fertur, & fit nihil, & amici nulli erant. Tunc ille rursum ad filium

filium, amicis isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt, quin potius imus, & cognatos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras tempori ad metendum? Itidem hoc pulli pauefacti matri nuntiãt. Mater hortatur, ut tum quoq; sine metu, ac sine cura sint: cognatos affinesq; nullos fermè tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capessendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modo (inquit) aduertite. si modo quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in pastum profecta est, cognati & affines operã quã dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum igitur dominus filio: ualeant (inquit) amici cum propinquis: afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audiuit, tempus, inquit, est cedendi & abeundi, fiet nunc dubio procul quod futurum dixit. In ipso enim iam uertitur cuia est res, non in alio unde petiuur. Atq; ita cassita nidum migrauit, & seges à domino demessa est. Hæc quidẽ est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, q̃ ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autẽ omnia quæ extra nos, extraq; nostrum animum sunt, neq; pro nostris, neq; pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Q. Ennius in satyris, scite admodum & uenuste uersibus quadratis composuit, quorum duo postrema isti sunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretiũ esse hercle puto.

Hoc erit tibi argumentũ semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus, & quæ in mari alio atque alio modo fiunt, austris flantibus aquilonibusq;.

CAPVT XXX.

Vndarũ motus uarij.

HOc sæpenumero in undarum motu obseruatũ est, quas aquilones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aër fluit, quas' ue faciunt in mari austri atq; africi. Nam fluctus, qui flante aquilone maximi ac creberrimi excitantur, simulac

uĕtus posuit, sternuntur & conflauescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idē fit flante austro, uel africo, quibus iam nihil spirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidē iam dudum tranquillæ sunt. Sed mare est etiam atque etiam undabundum. Eius rei causa esse coniectatur, quod uenti à septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorsum in aquarū profunda quasi præcipites deferuntur, undasq; faciunt non prorsus impulsas, sed ui intus commotas, quæ tantisper erutæ uoluuntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austri uero & Africi, ad meridianum orbis circulum, & ad partem axis infimam depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntis protrudunt magis fluctus, q̄ eruūt, & iccirco non desuper læsæ, sed propulsæ in aduersum aquæ etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsu impetum. Id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis non incuriose legat, adminiculari potest. Nam de austri flatibus ita scripsit:

ἔνθα νότος πρήθοιο λυδῶνα εἰς λάαν ὠθῇ.

Contrà autē de borea, quē aquilonē appellamus, alio dicit modo:

καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Ab aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolui dicit. Ab austris aūt ijs, qui humiliores sunt, maiore ui quadā propelli sursum atq; subijci. Id enī significat uerbū λάαν ὠθῇ: Sicut in alio loco, λάαν ἄνω ὠθῇ. Id quoq; è peritissimis rerū philosophis obseruatū est, austris spirantibus mare fieri glaucum, & cæruleum, aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpsimus, notaui, cur austro spirante mare cæruleū fiat, aquilone obscurius atriusq;: an propterea quod aquilo minus mare perturbat? Omne autem quod tranquillius est, atrum esse uidetur.

Maris colorem à uento mutari.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER III.

Quæsitum ac traditum quam ob causam Sallustius auaritiā dixerit non animum modo uirilem, sed corpus quoque ipsum effœminare. CAPVT I.

HYEME IAM DISCEdente, apud balneas Scias in arca sub calido sole cum Phauorino philosopho ambulabamus, atq; ibi inter ambulandū legebatur Catilina Sallustij, quem in manu amici conspectū legi iusserat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta eēnt: Auaritia pecuniæ studiū habet, quam nemo sapiens concupiuit, ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat, semper infinita & insatiabilis est, neq; copia, neque inopia minuitur: Tum Phauorinus me aspiciens: quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim istuc sit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor fermè assequi: sed quonam modo corpus quoq; hominis effœminet, nondum reperio. Et ego inquam longè iamdiu in eo ipso quærendo fui, ac nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus, atq; inibi quispiam de sectatoribus Phauorini, qui uidebatur esse in literis ueterator: Valeriū inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallustium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere uellet, hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanq; homo ex anima & corpore est. Nunquam,

Sallustius in Catilina.

inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam importuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimum breuitatis artificem, periphrasim poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiam sanè doctus, is quoque à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; sese quærenda undiq; pecunia dediderunt, eos plerosq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his oĩa præ pecunia, ita labor quoque uirilis exercendiq; corporis studiũ relictum sit. Negotijs se plerunq; umbraticis, & sellularijs quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elanguescit, & quod Sallustius ait effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadẽ Sallustij iubet, atq; ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniæ cupidos, & eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualenti? Tum ille ita respondit, non hercle inscite: Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, aliarum quoque rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atque in sese colendo non æque esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq; occupet, & si ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neque uirium, neque corporis, neque animi cura assit, tum deniq; is uere dici potest effœminato esse & animo, & corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallustius odio auaritiæ, plus quàm potuit eam criminatus est.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam postue eam nati sunt. Atque inbi de tẽporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequaque gentium uarie obseruantur, & præterea quid Q. Mutius scripserit super ea, quam maritus nõ iure usurpasset, quod rationem ciuilis anni non habuerit.

CAPVT II.

Quæri

Quæri solitũ est, qui noctis hora tertia quarta' ue siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat, is' ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecuturus est. M. Varro in lib. rerũ humanarum, quẽ de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediam noctem in his horis xxiiij. nati sunt, una die nati dicũtur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse, ut qui post solem occasum ante mediam noctẽ natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit. Cõtrà uero qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natũ, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses aũt aliter obseruare idem Varro in eodẽ libro scripsit, eosq; à sole occaso, ad solem iterum occidẽtem omne id mediũ tẽpus unum diem esse dicere. Babylonios porrò aliter. A sole enim exorto, ad exortum eiusdẽ incipientẽ, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uero in terra Vmbria unum & eundẽ diem esse dicere à meridie ad insequẽtẽ meridiem. Quod quidem, inquit, minus absurdũ est. Nam qui calẽdarũ hora sexta natus est apud Vmbros, dies eius natalis uideri debebit & calẽdarum dimidiarum, & qui est post calẽdarũ dies, ante horam eiusdẽ sextam. Populũ aũt Romanum ita uti Varro dixit dies singulos annumerare à media nocte usq; ad mediam proximam multis argumentis ostẽditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna, sed ea quæ inter noctẽ fiunt, diebus adijciũtur, nõ noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicũtur, qui proximus eam noctẽ illucescit. Ad hoc ritus quoq;, & mos auspicãdi eandem esse obseruationem docet. Nam magistratus quãdo una die eis auspicandum est, & id super quo auspicauerunt agendum, post mediam noctem auspicantur, & post exortum solem agunt, auspicati esse et egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, nõ dicuntur abfuisse unũ diẽ, quando ante

Dierũ obseruatio.

 horam

Vsurpandi lex.

horam noctis sextam regressi partem aliquam illius in urbe Roma na sunt. Q. quoq; Mutinum iurisconsultum dicere soliu legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cœpisset, ante diem quartam calendas ianuarias sequentes usurpatum isset: Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à uiro usurpandi causa ex xij. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posterioris sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Istæc autem omnia de dierum temporibus, & finibus ad obseruationem disciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; idipsum ostenderet, nõ expositè atq; aperte, sed ut hominem decuit poëticas res agentem recondita, & quasi operta ueteris riuus significatione,

Torquet, inquit, medios nox humida cursus,
Et me sæuus equis oriens afflauit anhelis.

Dies ciuilis.

His enim uersibus oblique (sicuti dixi) admonere uoluit diem, quẽ Romani ciuilem appellauerunt, à sexta noctis hora oriri.

De noscendis explorandisq; Plauti comœdiis, quoniam promiscue ueræ atque falsæ nomine eius inscriptæ ferunrur. Atque inibi quod Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scripsitarint.

CAPVT III.

Plautus.

VErum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui pleraq; Plauti comœdias curiose atq; contente lectitauerunt, nõ indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, sed ipsi Plauto moribusq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronẽ quoq; usum uidemus. Nã præter illas unã & uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniã dubiosæ nõ erãt, sed cõsensu oĩm Plauti esse cẽsebantur. Quasdã item alias probauit adductus stylo atq; facetia sermonis Plauto cõgruentis. Easq; iã nominibus aliorũ occupatas Plauto uindicauit. Sicuti istã quam

quã nuperrime legebamus, cui est nomen Bœotia. Nã cũ in illis una & uiginti nõ sit, & esse Aquilij dicatur, nihil tamẽ Varro dubitauit, quin Plauti foret, neq; alius quisq; nõ infreques Plauti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit, qui quoniã sunt, ut de illius Plauti more dicã, Plautinissimi: propterea & meminimus eos, & ascripsimus. Parasitus ibi esuriẽs hæc di

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit, (cui:
Quũq; adeo primus statuit hic solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uetus erat solarium
Multo omnium istorum optumum & uerissimum.
Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.
Itaq; adeo iam oppletum'st oppidum solarijs.
Maior pars populi aridi reptant fame.

Bœotia comœdia.

Phauorinus quoq; noster cũ Neruulariã Plauti legerẽ, quæ inter incertas est habita, & audisset ex ea comœdia uersum hunc:

Neruulariæ comœdia.

Strateæ scrupedæ stratiuolæ sordidæ, delectatus faceta uerborũ antiquitate, meretricum uitia atq; deformitates significantiũ uel unus hercle inquit, hic uersus Plauti esse hanc fabulã satis potest fidei fecisse. Nos quoq; ipsi nuperrime, cũ legeremus Fretum (nomen est id comœdiæ, q.iã Plauti esse quidã nõ putant) haud quicq; dubitauimus, quin & Plauti foret, & omniũ maxime genuina. Ex qua duos hos uersus excripsimus, ut historiam quæreremus oraculi Arietini. Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

Fretum comœdia.

Arietinũ oraculum.

Peribo, si non fecero,
Si faxo, uapulabo. Marcus aũt Varro in libro de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Cordalium, nec Anus Plauti, nec Bis cõpressa, nec Bœotia unq; fuit. Neq; adeo ἄγνωστος, neq; Cõmorientes, sed M. Acutici. In eodẽ libro Var. id quoq; scriptũ etiã Plautiũ fuisse

Plautius poeta.

quępiā poētā comœdiarū. Cuius quoniā fabulæ Plauti inscriptæ forēt, acceptas esse quasi Plautinas: cū essent nō à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautiāæ. Ferūtur aūt sub Plauti noīe comœdiæ circiter cētū atq; xxx. Sed hō eruditissimus Lælius quinq; & xx. esse eius solas existimauit. Nō tamē dubiū ē, quin ista, & quæ scripta à Plauto nō uidētur, & nomini eius adiiciūtur, ueterū poētarū fuerint, & ab eo retractatæ expoliatæq; sunt, ac ꝓpterea recipiāt stylū Plautinū. Sed enim Saturionē & Addū, & tertiā quādā, cuius nūc mihi nomē nō suppetit, in pistrino eū scripsisse Varro et plerig; alij memoriæ tradiderūt, cū pecunia omni, quā in operis artificū scenicorū pepererat, in mercatiōibus ꝑdita inops Romā rediisset, & ob quærēdū uictū ad circūagēdas molas, quæ trusatiles appellātur, operā pistori locasset. Sicuti de Nævio quoq; accepimus, fabulas eū in carcere duas scripsisse, Ariolū & Leontē, cū ob assiduā maledicētiā, et probra in principes ciuitatis, de græcorū poētarū more dicta, in uincula Ro. à triūuiris cōiectus esset. Vnde post à tri. ple. exēptus ē, cū in ijs quas suprà dixi, fabulis, delicta sua et petulātias dictorū, qbus multos ante læserat, diluisset.

Molæ trusatiles.

Nævius.

Quod P. Africano, & aliis tunc uiris nobilibus ante ætatem senectam barbam, & genas radere moris fuit CAPVT IIII.

IN libris quos de uita P. Scipiōis Africani cōpositos legimus, scriptū eē animaduertimus P. Scipiōi Pauli filio, postq̄ de Pœnis triūphauerat cēsorq; fuerat, eidē dicē dictū esse ad populū à Clau. Asellio trib. pleb. cui equū in cēsura ademerat. Eūq; cū eēt reus, neq; barbam desisse radi, neq; nō cādida uestē utī, neq; fuisse cultu solito reorū. Sed cū in eo tpe Scipionē minorē. xl. annorum fuisse cōstaret, quod de barba rasa ita scriptum esset, mirabamur. Cōperimus aūt cæteros quoq; in ijsdē tēporibus nobiles uiros, barbā in eiusmodi ætate rasitauisse. Iccirco pleraq; imagines ueterū, non admodū senum, sed in medio ætatis, ita factas uidemus.

Radendæ barbæ mos.

Deliciarū uitiū, et mollities oculoꝝ & corporis, ab Archesilaophō cuidā opprobrata acerbe simul & festiuiter, CAPVT V.

Plutar-

PLutarchus refert Archesilaum philosophū uehemēti uerbo usum eē, de quodā nimis delicato diuīte, qui incorruptus tamē, & castus perinteger dicebatur. Nā cū uocē eius infractā, capillumq; arte compositum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uoluptatisq; plenos uideret: nihil interest inquit, quibus membris cynædi sitis, posteriōribus, an prioribus.

Archesilai uerbum.

Dictū in mol les.

De ui atq; natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impositis renitatur. CAPVT VI.

Erhercle rem mirandā Arist. in VIII. problematū, & Plutar. in VIII. sympositacorū dicit: Si supra palmæ (inquit) arboris lignū, magna pōdera imponas, ac tā grauiter urgeas onerēsq;, ut magnitudo oneris sustineri nō queat, non deorsum palma cedit, nec intra flectitur, sed aduersus pōdus resurgit, & sursum nititur recuruaturq;. Propterea, inquit, Plutarchus in certaminibus palmā signū esse placuit uictoriæ, quoniā ingenium eiusmodi ligni est, ut urgētibus opprimētibusq; non cedat.

Palmæ natura.

palma & victoria.

Historia ex annalibus sumpta de Q. Ceditio tribuno militū, uerbaq; ex originibus M. Catonis appositā, quibus Ceditii uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat. CAPVT VII.

VIchrū diȳ boni facimus, græcarūq; facundiarū magniloquentia cōdignū M. Cato libris originum de Q. Ceditio tribuno militū scriptū reliquit. Id profecto est ad hanc fermē sententiam: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginiensi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq; idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insinuant fraudi & pernicei obnoxium. Tribunus ad cōsules uenit: ostendit exitium de loci importunitate, & hostium circunstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciundum ut CCCC. aliquos milites ad uerrucam illam (sic enim M. Cato locū editū asperūq; appellat) ire iubeas, eāq; uti occupēt imperes horterisq;: hostes profecto ubi id uiderint, fortissimus quisq; & promptissimus, ad occursandum pugnandūq; in eos præuer-

Cæditius tribunus.

Verruca.

præuertentur: uno'q; illo negotio sese alligabunt, atque illi omnes CCCC. proculdubio obtruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Cōsul tribuno respondit, cōsiliū quidē fidū atq; prouidēs sibi uiderier. Sed istos (inqt) milites CCCC. ad eū locū in hostiū cuneos quisnā erit qui ducat? Si aliū (inquit tribunus) neminē reperis, me licet ad hoc periculū utare. Ego hāc tibi & rei pub. animā do. Cōsul tribuno gratias laudesq; egit. Tribunus & CCCC. ad moriendū proficiscuntur. Hostes eorū audaciam demirantur. Quorsum ire pergant in expectando sunt. Sed ubi apparuit ad eandē uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduersum illos imperator Carthaginiēsis peditatū equitatū q;, illos quos in exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites circūueniuntur, circumuenti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandem superat multitudo. Quadringenti omnes tum una perfossi gladijs, aut missilibus operti, cadunt. Consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atq; æditos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum diuinitus eo prælio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius Catonis uerbis subiecimus: Verba Catonis: Dij immortales tribuno militū fortunā ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq; inter mortuos defatigatū uulneribus, atq; spirantem quod sanguen defluxerat, cognouere, eum sustulere. Isq; conualuit. Sæpeq; post illā operā rei pu. fortem atq; strenuam perhibuit. Illoq; facto quod illos milites subduxit, exercitum cæterum seruauit. Sed idē benefactum loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit: Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atq; gratiā præcipuam claritudinis inclytissimæ decorauere monumentis, signis, statuis, elogijs, historijs: Alijq; rebus gratissimum id eius factū habuere. At tribuno militū parua laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atque rēp. seruauerat. Hāc Q. Cedicij

Sanguen.

Leonidas.

dicij uirtutē M. Cato tali suo testimōio decorauit. Cl. aūt Quadrigarius annaliū tertio, nō Cedicio nomē fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximiæ consulum C. Fabritii & Aemilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ. CAPVT VIII.

Pyrrhus.

CVm Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq; aleram pugnam prospere pugnasset, satisq; angerentur Romani, & pleraque Italia ad regem desciuisset, tum Ambraciēsis quispiā Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritiū consulem furtim uenit, ac præmiū petiuit: & si de præmio conueniret, promisit regem uenenis necare. Idq; facile esse factu dixit, quoniā filij sui pocula in conuiuio regi ministrarent: eam rem Fabritius ad senatū scripsit. Senatus legatos ad regem misit, mandauitq; ut de Timochare nihil proderent, sed monerent uti rex circū spectius ageret, atq; à proximorū insidijs salutem tutaretur. Hoc ita uti diximus, in Valerij Antiatis historia scriptū est. Quadrigarius autē in libro III. non Timocharē, sed Nicīa adisse ad consulē, scripsit. Neq; legatos à senatu missos, sed à consulibus. Et regē populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; omnes quos tum habuerit, restituisse & reddidisse. Consules tum fuerunt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regē Pyrrhū super ea causa miserunt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutē dicunt Pyrrho regi: NOS pro tuis iniurijs continuo animo strenui, commoti inimiciter tecū bellare studemus. Sed communis exempli & fidei ergò, utsum est uti te saluū uelimus, ut esset, quē armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretiū à nobis peteret, si te clàm interfecisset. Id nos negauimus uelle. Ne' ue ob eam rem quicq cōmodi expectaret. Et sē mul usum est, ut te certiorē faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro consilio ciuitates putarent factū: & quod nobis non placet, pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis.

Timochares Fabritius.

Nicias.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus Seiantius.

ianus. & qualis color equorum sit, qui spadices uocantur, deq; ipsius uocabuli ratione.

CAPVT IX.

Equus Seianus.

CAius Bassus in commentarijs suis, item Iulius Modestus in II. quæstionũ confusarũ, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atq; admiratione. Cn. Seium quẽpiam scribunt fuisse, eumq; habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset tanquàm de genere equorum

Equi Diomedis.

progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore Phœniceo, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorũ laudibus quoq; longe præstitisse. Sed eundẽ equũ tali fuisse fato siue fortuna ferunt, ut quisquis haberet eum, possideretq;, ut is cum omni domo, familia, fortunisq; omnibus suis ad internicionem deperiret. Itaq; primum illum Cn. Seium dominum eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolobellã consulẽ in Syriam proficiscentẽ, fama istius equi adductũ Argos diuertisse, cupidineq; habendi eius exarsisse, emisseq; eum HS. centum milibus. Sed ipsum quoq; Dolobellã in Syria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eundẽ equũ qui Dolobellæ fuerat, C. Cassiũ quẽ Dolobellã obsederat, adduxisse. Quem Cassium postea satis notũ est, uictis Partis fusoq; exercitu suo, miserã mortẽ oppetijsse. Deinde Antoniũ post interitũ Cassii parta uictoria, equũ illũ nobilem Cassii requisisse: & cum eo potitus esset, ipsum quoq; posteà uictum atq; desertum, detestabili exitio interisse. Hinc prouerbiũ de hominibus calamitosis ortũ, dicíq; solitum: Ille homo habet equũ Seianum. Eadem sententia est illius quoq; ueteris prouerbij, quod

Aurũ Tolosanum.

ita dictum accepimus: Aurum Tolosanũ. Nam cum oppidũ Tolosanum in terra Gallia Q. Cepio consul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Bassius uidisse

esse se Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq;, & colore exhuberantissimo. Quem colorem nos (sicuti dixi) puniceum, græce partim φοινικᾶ, alij ἀσπάδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur.

Puniceus color.

Spadix.

Quod est quædam septenarij numeri uis & facultas, in multis naturæ rebus animaduersa, de qua M. Varro in hebdomadibus differit copiose.

CAPVT X.

Septenarius numerus.

MArcus Varro in primo librorum qui inscribuntur hebdomades, uel de imaginibus, septenarij numeri (quẽ Græci ἑβδομάδα appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inquit, septentriones maiores minoresq; facit in cœlo. Itẽ uergilias, quas πλειάδας uocãt. Facit etiã stellas, quas alij erraticas, P. Nigidius errones appellat. Circulos quoq; ait in cœlo circum longitudinem axis septẽ esse, è quibus duos minimos qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit. Sed eos in sphæra quæ ἀρκτοῦρος uocatur, propter breuitatem non inesse. At neq; ipse zodiacus septenario numero caret. Nam in septimo signo fit solstitium à bruma, in septimo bruma à solstitio, in septimo æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoq; septẽ esse dicit. Præterea scribit lunæ curriculum confici integrum quater septenis diebus. Nam duodetricesimo luna (inquit) ex quo uestigio profecta est, eodem redit. Autoremq; opinionis huius Aristidem esse Samnium. In qua re non id solum animaduerti debere dicit, quòd quater septenis, id est octo & uiginti diebus, conficeret iter luna suum. Sed quòd is numerus septenarius, si ab uno profectus, dũ ad semetipsum progreditur, omneis per quos progressus est numeros comprehendat, ipsumq; se addat, facit numerum octo & uiginti, quot dies sunt curriculi lunaris. Ad homines quoq; nascendos uim numeri istius porrigi, pertinereq; ait. Nam cum in uterum (inquit) mulieris genitale semen datum est, primis

septẽ

Vergiliæ. Pliades. Errones. Zodiacus.

septem diebus conglobatur coagulaturq;: fit ad capiendã figuram idoneũ. Post deinde quarta hebdomade, quod eius uirile fœtus futurũ est, caput, & spina quæ est in dorso, informatur. Septima autem ferè hebdomade, id est nono & quadragesimo die, totus (inquit) homo in utero absoluitur. Illam quoq; uim numeri huius obseruatã refert, quòd ante mensem septimũ neq; masculus neq; fœmina, salubriter ac secundũ naturã nasci potest: & quòd ij qui iustissime in utero sunt, post ducentos septuagintatres dies, postq̃ sunt concepti, quadragesima deniq; hebdomade ita nascũtur. Pericula quoq; uitæ fortunarumq; hominũ, quæ climacteras Chaldæi appellant, grauissima quæq; fieri affirmat septenarijs. Præter hæc, modũ esse dicit summũ adolescendi humani corporis septẽ pedes: quod esse magis uerũ arbitramur, q̃ quod Herodotus homo fabulator in I. historiarũ, inuentũ esse sub terra scripsit Oresti corpus, cubita longitudinis habens septẽ, quæ faciunt pedes duodecim & quadrantẽ: Nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora prolixioraq; fuerint corpora hominũ antiquorũ: & nunc quasi iam mundo senescente, rerũ atq; hominũ decremẽta sunt. Dentes quoq; & in septẽ primis mensibus, & septenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere annis septenis, & genuinos annasci annis ferè bis septenis. Venas etiã in hominibus, uel potius arterias medicos musicos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi appellant ἢ διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione quaternarij numeri. Discrimina etiam periculorũ in morbis maiore ui fieri putant in diebus, qui cõficiuntur ex numero septenarij. Eosq; dies omniũ maxime, ita ut medici appellant, κριτικοὺς ἢ κρισιμοὺς, cuiquã uideri primã hebdomadã & secundã & tertiã. Necnon id etiã est ad uim, facultatesq; eius numeri augendas, quòd quibus inedia mori consiliũ est, septimo demũ die mortẽ appetũt: Hæc Var. de numero septenario scripsit admodũ cõquisite. Sed alia quoq; ibidẽ congerit frigidiuscula, ueluti septẽ opera esse in orbe terrarũ miranda, & sapientes item ueteres septẽ fuisse, & curricula ludorũ circensiũ solennia septem esse,

Climacteres.

Herodotus fabulator.

Oresti corporis longitudo.

esse, ad oppugnandas Thebas duces septẽ electos, tum ibi addit se quoq; iam duodecimã annorũ hebdomadã ingressum esse, & ad eũ diẽ septuaginta hebdomadas librorũ cõscripsisse. Ex quibus aliquã diu cum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis, nõ cõparuisse.

Quibus, & q̃ friuolis argumẽtis Accius in didascalicis utatur quibus docere nititur Hesiodum esse quàm Homerum natu antiquiorem.

CAPVT XI.

SVper ætate Homeri atq; Hesiodi non consentitur. Alij Homerũ q̃ Hesiodũ maiorẽ natu fuisse scripserunt, in queis Philochorus, & Xenophanes. Alij minorẽ in queis L. Accius poeta, & Ephorus historiæ scriptor. M. aũt Varro in primo de imaginibus: uter natus prior sit, parũ constare dicit: sed nõ esse dubiũ, quin aliquo tẽpore eodẽ uixerint, idq; ex epigrãmate ostẽdit, quod in tripode scriptũ est, qui in monte Helicõe ab Hesiodo positus traditur. Accius aũt in I. didascalico leuibus admodũ argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodũ natu priorẽ: Quod Homerus, inqt, cum in principio carminis Achillẽ esse filiũ Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit: quã rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictũ uideretur. De Cyclope itidẽ, inquit, uel maxime quòd unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria quoq; Homeri multo maxime dissensum est: Alij Colophoniũ, alij Smyrnæũ: sunt q Atheniẽsem, sunt q Aegyptiũ dicãt fuisse. Aristot. tradit ex insula Io natũ. M. Var. in li. de imaginib. I. Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Homeri Hesiodiq; ætas.

De patria Homeri concertatio.

Capella Homeri candida hoc tumulũ indicat,
Quod ariete mortuo faciunt sacra.
ἑπτὰ τρόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου
σμύρνα, ῥόδος, κολοφών, σαλαμίν, ἴος, ἄργος, ἀθῆναι.

Largum atque auidum bibendi, à P. Nigidio doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo bibosum dictum.

CAPVT XII.

Bibax. Biboſus.

BIbendi auidum P. Nigidius in commẽtarijs grammaticis, bibacem & biboſum dicit. Bibacẽ ego, ut edacẽ, à pleriſq; aliijs dictũ lego. Biboſum dictũ etiã nuſq; reperi, niſi apud Labertũ. Neq; aliud eſt, quod ſimili inclinatu dicatur. Non enim ſimile eſt, ut uinoſus, aut uitioſus, cæteraq; quæ hoc modo dicũtur, quoniam à uocabulis, non à uerbis inclinata ſunt. Laberius in mimo lib. I. qui Salinator inſcriptus eſt, uerbo hoc ita utitur:

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

Quod Demoſthenes etiã tũ adoleſcẽs, cũ Platonis philoſophi diſcipulus foret, audiro forte Calliſtrato rhetore in cõcione populi, deſtitit à Platõe, & ſectatus eſt Calliſtratũ. CAPVT XIII.

Demoſthen. Callistratus

HErmippus hoc ſcriptũ reliquit, Demoſthenẽ admodũ adoleſcentẽ uentitare in academiã Platonem q; audire ſolitum. Atq; is inquit: Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, cum ad Platonẽ pergeret, complureis q; populos concurrenteis uideret, percontatur eius rei cauſam: cognoſcitq; currere eos auditũ Calliſtratũ. Is Calliſtratus Athenis orator in rep. fuit, quam illi ῥητορικὸν appellant. Viſum eſt paulũ diuertere, expeririq; an ad digna auditu tanto properatũ ſtudio foret. Venit, inquit, atq; audit Calliſtratũ, nobiliẽ illã καὶ περὶ ὁρόπου λόγων dicẽtem. Atq; ita motus, & demulctus, & captus eſt, ut Calliſtratum iam inde ſectari cœperit, academiã cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuſcemodi qui dicat, uitioſe dicere. Eiusq; uitii cauſas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum iiſſe uerbis ita uſum eſſe. CAPVT XIIII.

Dimidiatũ. Dimidium.

DImidium librũ legi, aut dimidiã fabulã audiui, uel quid aliud huiuſcemodi, te male ac uitioſe dici exiſtimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere dimidiatũ librũ, non dimidium: & dimidiatã fabulã, non dimidiã. Contrà autem, ſi è ſextario hemina fuſa eſt, non dimidiatũ ſextariũ fuſum dicẽdum eſt. Et qui quoq; ex mille nũmũm, quod ei debebatur, quingentos recepit,

pit, nõ dimidiatũ recepiſſe dicemus, ſed dimidiũ. At ſi ſcyphus (inquit) argẽteus mihi cum alio cõmunis, in duas partes diſſectus ſit, dimidiatũ eum dicere eſſe ſcyphũ debeo, non dimidiũ: Argenti aũt quod in eo ſcypho ineſt, dimidiũ meũ eſſe, non dimidiatũ: diſſerit, ac diuidi ſubtiliſſime, quid dimidium dimidiato interſit; & Q. Ennium ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait:

Sicuti ſi quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deeſt è uaſe, non dimidiata dicẽda eſt, ſed dimidia. Omnis autẽ diſputationis eius, quã ſubtiliter quidẽ ſed ſubobſcure explicat, ſumma hæc eſt: Dimidiatũ eſt quaſi diſmediatum, & in parteis duas pares diuiſum. Dimidiatũ ergo niſi ipſum quod diuiſum eſt, dici haud conuenit. Dimidiũ uero eſt, non quod ipſum dimidiatũ eſt, ſed quæ ex dimidiato pars altera eſt. Cum igitur partem libri dimidiã legiſſe uolumus dicere, aut partẽ dimidiã fabulæ audiſſe: ſi dimidiã fabulã, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipſum, quod dimidiatum atq; diuiſum eſt, dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem ſecutus:

Vno oculo (inquit) pedibuſq; duobus
Dimidiatus ut porcus. Et alio loco:
Quid ni? & ſcruta quidem ut uendat, ſcrutarius laudat, Scruta.
Præfractam ſtrigilem ſoleam improbus dimidiatam. Scrutarius.

Iam in uigeſimo manifeſtius dimidiam horã dicere ſtudioſe fugit. Sed pro dimidia dimidium poſuit in hiſce uerſibus:

Tempeſtate ſua, atq; eodem uno tempore, & horæ
Dimidio tribus confectis duntaxat eandem,
Et quartam.

Nam cum obuium proximum q; eſſet dicere: & hora dimidia tribus confectis, uigilate atq; attente uerbum non probum mutauit, per quod ſatis apparet ne horam quidẽ dimidiã recte dici, ſed uel dimidiatã horam, uel dimidiã partem horæ. Propterea Plautus in Bacch. dimidium auri dicit, non dimidiatũ aurum. Item in Aulularia, dimidium obſonij, non dimidiatum obſonium in hoc uerſu:

Ei adeo obsonij hinc iussit dimidiũ dari.

In Menæchmis autẽ dimidiatũ diem, non dimidium, in hoc uersu:

Dies quidẽ iam ad umbilicũ dimidiatus mortuus est.

M. Cato in libro quẽ de agricultura conscripsit. Semẽ cupressi seruio crebrũ, ita uti linũ seri solet, eo crebro terrã insternito dimidiatum digitũ. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus cõplanato. Dimidiatũ aũt, inquit, digitũ, non dimidiũ. Nam digiti quidẽ dimidiũ, digitũ autẽ ipsum dimidiatũ dici oportet. Item M. Cato de Carthaginiensibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, igneq; circunposuerũt, ita interfecerunt. Neq; quisquã omniũ qui probe locutisunt, his uerbis secus q̃ dixi usus est.

Extare in literis perq; hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, intercluſa anima & uim magni nouiq; motus non sustinente.

CAPVT XV.

Gaudio ene cti.

Polycrata.

Philippides.

Diagoras.

COgnito repẽte insperato gaudio, expirasse animã refert Aristoteles philosophus Polycratã, nobilẽ fœminã è Naxo insula. Philippides quoq; comœdiarũ pœta, haud ignobilis ætate iam edita, cum in certamine poetarũ præter spẽ uicisset, & lætissime gauderet, inter illud gaudiũ repẽte mortuus est. De Rhodio etiã Diagora celebrata historia est. Is Diagoras tres filios adolescentes habuit, unũ pugilẽ, alterũ pancratiastẽ, tertiũ luctorẽ. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodẽ Olympiæ die: & cũ ibi eũ tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis suauiarentur, cumq; populus gratulabũdus flores undiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectãte populo, in oculis atq; in manibus filiorũ animã efflauit. Præterea in nostris annalibus scriptũ legimus, qua tẽpestate apud Cannas exercitus po. Ro. cæsus est, anũ matrẽ nuntio de morte filij allato, luctu atq; mœrore affectã esse. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adolescens nõ diu pòst ex ea pugna in urbem rediit. Anus repente filio uiso, copia atq; turba, et quasi ruina incidẽtis inopinati gaudij oppressa, exanimataq; est.

Temporis

Temporis uarietas in puerperiis mulierum, quænã sit à medicis & philosophis tradita, atque inibi poëtarum quoque ueterum super eadem re opiniones. Multaq; alia auditu atq; memoratu digna. Verbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est περὶ τροφῆς. id quoq; esse a grauissimis uiris memoriæ mandatum. CAPVT XVI.

Tẽpus partus humani.

ET medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quæsiuerũt, πόσος ὁ τῶν ἀνθρώπων κύησεως χρόνος. Et multa opinio est. Eaq; ità pro uero recepta: Postq̃ mulieris uterus conceperit semen, gignì hominem septimo rarenter, nũquam octauo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eumq; esse hominem gignendi summum finem, decem menses non inceptos, sed exactos. Idq; Plautum ueterem poëtam dicere uidemus in comœdia Cistellaria his uerbis:

Tum illa quam compresserat
Decimo pòst mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idẽ tradit etiã Menander poëta uetustior, humanarũ opinionũ uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula Plotio posui:

γυνὴ κυεῖ δεκάμηνον.

Sed noster Cæcilius, cum faceret eodem nomine & eiusdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mẽsibus tamen genitalibus nominandis, non prætermisit octauum, quem prætereiret Menander. Cæcilij uersus hi sunt:

Insolet' ne mulier decimo mense parere?
Pol nono quoq;, septimo atque octauo.

Eam rem Cæcilium non inconsiderate dixisse, neq; temere à Menandro, atq; à multorũ opinionibus desciuisse, M. Varro uti credamus, facit. Nam mense nonnunq̃ octauo editum esse partum in lib. XIIII. rerum diuinarũ scriptum reliquit. Quo in libro etiam XI. mense aliquando nasci posse hominem dicit. Eiusq; sententiæ, tam de VIII. q̃ de XI. mense, Aristotelem laudat autorem. Sed huius de mense VIII. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis,

cratis, qui inscriptus est περὶ τροφῆς. Ex quo libro uerba hæc sunt: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. Id tam obscure, atque præcise, tam' que aduerse dictũ Sabinus medicus qui Hippocratẽ commodissime cõmentatus est, his uerbis enarrauit: ἐστὶ μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἐστὶν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα. δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. Antiquos aũt Romanos Varro dicit nõ recepisse huiuscemodi quasi mõstrosas raritates. Sed nono mẽse aut decimo, neq; præter hos alias partionem mulieris secundũ naturã fieri existimasse. Iccircoq; eos nomina Parcis tribus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mense. Nam parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item nona & decima à partus tempestiui tẽpore. Cesellius aũt Vindex in lectionibus suis antiquis, tria, inquit, nomina parcarũ sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum hunc Liuij antiquissimi poëtæ ponit ex ὀδυσσείᾳ: Quando dies adueniet, quem profata Morta est? Sed homo minime malus Cesellius, mortam quasi nomen accepit, cum accipere quasi μοῖραν deberet. Præterea ego de partu humano, præterq̃ quæ scripta in libris legi, hoc quoq; uenisse usu Romæ cõperi: Fœminã bonis, atq; honestis moribus, nõ ambigua pudicitia in XI. mẽse post mariti mortem peperisse: Factũq; esse negotiũ propter rationẽ tẽporis, quasi marito mortuo, postea cõcepisset: quoniã decẽuiri in decimo mẽse gigni hominẽ, nõ in undecimo scripsissent. Sed diuũ Hadrianũ causa cognita, decreuisse in XI. quoq; mẽse partũ edi posse: idq; ipsum eius rei decretũ nos legimus. In eo decreto Hadrianus id statuere se dicit, requisitis ueterũ philosophorũ, & medicorũ sentẽtijs. Hodie quoq; in satyra forte M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentũ, uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures' ue in decẽ mensibus gignuntur, ij si erũt ὄνοι λύρας, exhæredes sunto. Quod si quis undecimo mense, κατ' Ἀριστοτέλη, natus esto, Accio idem qđ Titio ius esto apud me. Per hoc uetus prouerbiũ Varro significat, sicuti uulgo dici solitum erat, de rebus inter se nihil distantibus, idẽ Accij qđ Titij: ita pari eodemq;

Sunt qui μοῖρα legũt. Vide Cæliũ li. 12. ca. 13.

Prouerbiũ.

eodẽq; iure eẽ in X. mensibus natos, & in XI. Quod si ita, neq; ultra decimũ mẽsem fœtura mulierũ protolli potest, quæri oportet cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

χαῖρε νῦν φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπὶ οὐκ ἀτροφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Id cum ego ad complureis grammaticos attulissem, partim eorum disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romuli, annum fuisse nõ XII. mensium, sed X. Alij conuenisse Neptuno maiestatiq; eius dicebãt, ut lõgiore tẽpore fœtus ex eo grãdesceret. Alij alia quædã nugalia. Sed Phauorinus mihi ait, περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, nõ confecto esse anno, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgariæ significationis. Affecta enim (sicuti M. Cicero & ueterum elegãtissimi locuti sunt) ea proprie dicebantur, quæ non ad finẽ ipsum, sed proxime fini progressa deducta' ue erant. Hoc uerbum ad hanc sententiã in Ciceronis oratione fuit, quã dixit de prouincijs consularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo suprà scripsi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum confirmatur, & tempus ipsius partionis nono aut decimo mense definisset, neque id tamen semper eadem esse fini dixisset: sed aliâs ocyus fieri, alias serius, hisce ad postremum uerbis usus est: γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλου κατὰ μέρος. καὶ εἴτρομεν δὲ καὶ πλείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων: Quibus uerbis significat quod aliquando ocyus fieret, non multo tamen fieri ocyus: neque quod serius, multo serius. Memini ego Romæ accurate hoc atq; solicite quæsitum, negotio nõ rei tunc paruæ postulãte, an VIII. mẽse infans ex utero uiuus editus, & statim mortuus, ius trium liberorũ suppleuisset, cum abortio quibusdã, nõ partus uideretur mẽsis octaui intẽpestiuitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu, ac de XI. mense diximus quæ cognoueramus, uisum est nõ prætereũdũ, quod in Plinij secũdi lib. VII. naturalis historiæ legimus. Id aũt qa extra fidẽ eẽ uideri põt, uerba ipsius Pli. posuimus:

Affecta q̃ sint.

Ius triũ liberorum.

Massurius autor est, L. Papyrium prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum se XIII. mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum ei uideretur. In eodem libro. Plinij secũdi uerba hæc scripta sunt: Oscitatio in enixu letalis est, sicut sternuisse à coitu abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt, pretiis fidem nõ capientibus.

CAPVT XVII.

MEmoriæ mãdatum est, Platonem philosophũ tenui admodum pecunia familiari fuisse: atq; eum tamẽ treis Philolai Pythagorici libros decem milibus denariûm mercatum. Id ei pretium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum. Aristotelẽ quoq; traditum libros pauculos Speusippi philosophi post mortẽ eius emisse talentis Atticis tribus: ea summa fit nummi nostri. HS. duo, et LXX. milia. Τίμων amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σίλλος inscribitur: In eo lib. Platonẽ philosophum, quẽ dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuisse, cõtumeliose appellat, quòd impenso pretio librũ Pythagoricæ disciplinæ emisset, exq; eo Timeũ nobilem illũ dialogũ cõtinuasset. Versus super ea re τίμωνος hi sunt:

καὶ σὺ πλάτων κ̀ γάρ σε μαθητὴν ὁ πόθος ἔσχε,
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον
ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Quid sint pedarii senatores, et quam ob causam ita appellati. Quãq; habeant originem uerba hæc ex edicto tralatitio cõsulũ: Senatores quibusq; in senatu sententiam dicere licet.

CAPVT XVIII.

De pedarijs senatoribus.

NOn pauci sunt qui opinantur pedarios senatores appellatos, qui sententiam in senatu non uerbis dicerent, sed in alienam sententiam pedibus irent. Quid igitur cum SENAT. Consult. per discessionem fiebat, nõ ne uniuersi senatores

tores sententiam pedibus ferebant? Atqui hæc etiam uocabuli istius ratio dicitur, quam C. Bassus in commentarijs suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur. Sed eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperãt, pedibus itauisse in curiam. Propterea senatores nondum maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro satyra Menippea, quæ ἱπποκύων inscripta est, equites quosdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos significare, qui nondum à CENS. in senatum lecti, senatores quidem non erant. Sed quia honoribus populi usi quidem erant, in senatum ueniebant, & sententiæ ius habebant. Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias: sed quas principes dixerant, in eas descendebant. Hoc significabat edictũ, quo nunc quoq; COSS. cũ senatoribus in curiam uocant, seruandæ consuetudinis causa, translatitio utuntur. Verba edicti hæc sunt: Senatores, quibusq; in senatu sententiã dicere licet. Versum quoq; Laberij, in quod id uocabulum positũ est, notari iussimus, quẽ legimus in mimo, qui Scriptor inscriptus est:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Hoc uocabulum à plerisq; barbare dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.

Qua ratione C. Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli causam putarit, & contra quẽ in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit.

CAPVT. XIX.

APud cœnam Phauorini philosophi cũ discubitũ fuerat, cœptusq; erat apponi cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceptabat, aut græcarũ quid literarũ, aut nostratium: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi ui C. Bassus.

Parcus. ri liber de origine uerborũ, & uocabulorũ in quo ita scriptũ fuit: Parcus cõposito uocabulo dictus est quasi par arcæ: quãdo sicut in arca omnia recõduntur, eiusq; custodia seruãtur & cõtinẽtur, ita homo tenax paruoq; cõtẽtus, omnia custodita & recõdita habet sicuti arca, quam ob causam parcus, quasi par arcæ nominatus est. Tũ Phauorinus ubi hæc audiuit, superstitiose, inquit, & nimis moleste atq; odiose cõfabricatus cõmolitusq; magis est originẽ uocabuli C. iste Bassus, q̃ enarrauit. Nam si licet res dicere cõmentitias, cur non probabilius uideatur, ut accipiamus parcũ ob eam causam dictũ, quod pecuniã cõsumi atq; impendi arceat & prohibeat, quæ

Pecuniarcus sit pecuniarcus? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq; est id dicimus? Parcus enim neq; ab arca, neq; ab arcendo, sed ab eo quod est parum & paruum denominatus est.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER IIII.

Sermo quidam Phauorini philosophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum, atq; ibi inter sermonem dictum, quibus uerbis penus à Q. Scæuola definita sit, quodq; eadẽ definitio culpata reprehensaq; sit. CAPVT I.

IN VESTIBVLO ædium Palatinarũ omnis ferè ordinũ multitudo opperiẽtes salutationẽ Cæsaris constiterãt: atq; ibi in circulo doctorũ hominũ Phauorino philosopho præsente, ostentabat quispiã grãmaticæ rei doctior scholica quædã nugalia, de generibus & casibus uocabulorum

bulorum differens, cum arduis supercilijs uocisq; & uultus grauitate composita, tanquã interpres & arbiter Sybillæ oraculorũ. Tum aspiciens ad Phauorinũ (q̃q̃ ei etiã nondũ satis notus esset) Penus quoq;, inquit, uarijs generibus dictũ, et uarie declinatũ est. Nã & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peneris, & penẽ tiris & penotiris ueteres dictitauerũt: Mundũ quoq; muliebrẽ Lucilius in satyrarum XVI. nõ uirili genere, ut cæteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;. Mundum omne.
Quod mundum atq; penum? nam qui dijudicet istuc?

Atq; omniũ horũ & testimonijs & exẽplis constrepebat. Cũq; nimis otiose sibi placeret, intercessit placide Phauorinus: & iã bone, inquit, magister quicquid est nomẽ tibi, abũde multa docuisti, quæ quidẽ ignorabamus, & scire haud sanè postulabamus. Quid enim refert mea eiusq; qui cũ loquor, quo genere penũ dicã, aut in quas extremas uiteras declinem, si nemo id non nimis barbare fecerit? Sed hoc plane indigeo addiscere, quid sit penus, & quo sensu id Penus quid uocabulum dicatur, ne rẽ quotidiani usus, tanq̃ qui in uenalibus latine loqui tentant, alia q̃ oportet, uoce appellẽ. Quæris, inquit, rẽ minime obscurã. Quis adeo ignorat penum esse, uinũ, & triticũ, & oleũ, & lentẽ, & fabam, atq; huiuscemodi cætera? etiam'ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus est? Sunt enim propemodum hæc quoq; eiusmodi. Cũq; ille retices hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appellẽtur: sed potes'ne mihi non speciẽ aliquã de penu dicere, sed definire, genere proposito, & differentijs appositis quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, plane dicam. Postulas quod difficilius ẽ, dici planius. Nã hoc quidẽ peruulgatũ est, definitionẽ omnẽ ex genere & differentia cõsistere. Sed si idẽ me tibi præmandere (quod aiunt) postulas, faciam sane id quoq; honoris tui habendi gratia, atque deinde ita exorsus est: Si (inquit) Locus restiego te

tutus ab Erasmo in adagio, præmãsum in os inserere.

ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circunscribas uerbis, quid homo sit, non opinor respondeas hominem esse te atque me. Hoc enim quis homo sit, ostendere est, nõ quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) peterem, ut ipsum illud quod homo est, definires, tum profecto mihi diceres hominem esse mortale animal, rationis et scientiæ capiens, uel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus separares. Perinde igitur nunc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille ostentator, uoce iam molli atq; demissa: Philosophias (inquit) ego nõ didici, nec discere appetiui. Et si ignoro an hordeũ ex penu sit, aut q̃bus uerbis penus definiatur, nõ ea re literas quoq; alias nescio. Scire (inquit ridẽs iam Phauorinus) quid penus sit, non ex nostra magis est philosophia, q̃ grammatica tua. Meministi enim credo quæri solitũ quid Vergilius dixerit penum instruere, uel longam, uel longo ordine. Vtrunq; enim profecto scis legi solitũ. Sed ut faciã æqore animo ut sis, ne illi quidẽ ueteris iuris magistri, qui sapiẽtes appellati sunt, definisse satis recte existimãtur, quid sit penus. Nã Q. Scæuolã ad demonstrandũ penũ his uerbis usum audio: Penus est, inquit, quod esculentũ aut poculentũ est. Quod enim ipsius patrisfamiliâs, aut liberorũ patrisfamiliâs, eiusq; familiæ quæ circũ eos aut liberos eius est, & opus nõ facit, causa paratũ est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendũ bibẽdũq; in dies singulos prandij aut cœnæ causa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis lõge uisionis gratia cõtrahuntur & recõduntur, ex eo quod nõ in prõptu sint, sed intus, et penitus habeãtur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophiæ me dedissem, nõ insuper tamẽ habui discere: quoniã ciuibus Romãis latine loquentibus, rẽ nõ suo uocabulo demõstrare, nõ minus turpe esset, q̃ hominẽ non suo nomine appellare. Sic Phauorinus sermones in genus cõmune, à rebus paruis et frigidis, abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, nõ allata extrinsecus, nõ per ostẽtationẽ, sed indidẽ nata, acceptaq;. Præterea de penu ascribendũ hoc

hoc etiã putaui, Ser. Sulpitiũ in reprehẽsis Scæuolæ capitibus scripsisse, Seio Helio placuisse, non quæ esui tantũ & potui forent, sed thus quoq; & cereos in penu esse, quodq; esset eius fermè rei causa comparatũ. Massurius aũt Sabinus in iuris ciuilis secundo, etiam quod iumentorum causa apparatũ esset, quibus dominus uteretur, penori attributũ dicit. Ligna quoq; & uirgas, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdã ait uideri esse in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & usuaria in locis ijsdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differat morbus & uitium, & quam uim habeant uocabula ista in edicto ædilium, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint. diuersa q; sup ea re sentẽtiæ. CAPVT II.

IN edicto ædilium curulium, qua parte de mancipijs uendundis cautũ est, scriptũ sic fuit: Titulus seruorũ singulorũ ut scriptus sit curato, ita ut intelligi recte possit, quid morbi uitijq; cuiq; sit: quis fugitiuus erro' ue sit: noxa' ue solutus non sit. Præterea quæsierunt iurecõsulti ueteres, quid mancipiũ morbosum, quid' ue uitiosum recte diceretur: quãtũq; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quẽ de edicto ædiliũ curuliũ cõposuit, Labeonẽ refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse: Morbus est habitus cuiusq; corporis contra naturã, qui usum eius facit deteriorẽ. Morbus.

Sed morbũ aliâs in toto corpore accidere dicit, aliâs in parte corporis. Totius corporis morbũ esse, ueluti φθίσις, aut febris: Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autẽ, inquit, & * atypus, uitiosi magis q̃ morbosi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, non morbosus est. Sed cui morbus est, is etiam uitiosus est. Neq; id tamen contrà fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quamobrẽ cum de homine morboso ageretur, nequaq̃ (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitiũ minoris erit? De eunucho quidem quæsitũ est, an contra edictũ ædiliũ uideretur uenundatus, si ignorasset emptor eum eunuchũ esse. Labeonẽ respondisse aiunt, redhiberi posse quasi morbosum. Sues autẽ fœminas si steriles

* Bap. Egnatius aphthiphũ legit.

riles essent, & uenum issent, ex edicto ædilium posse agi Labeonẽ scripsisse. De sterili aũt muliere, si natiua sterilitate sit, Trebatiũ contra Labeonẽ respondisse dicunt. Nam cum redhiberi eam Labeo, quasi minus sanã putasset, non oportere aiunt Trebatiũ ex edicto apposuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset: at si ualetudo eius offendisset, exq; ea uitiũ factũ esset, ut concipere fœtus non posset, tum sanã non uideri, & esse in causa redhibitionis. De myope qui luscioſus latine appellatur, & πρὶ νωδῶν quoque dissensum est. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrà, nisi id uitiũ morbo contractum esset. Eum uero cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibendi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo carent. Neq; eo magis pleriq; homines morbosi sunt. Et absurdũ admodũ est dicere, non sanos nasci homines, quoniã cum infantibus nõ simul dentes gignuntur. Non prætercundũ est id quoq;, in libris ueterũ iuris peritorum scriptũ esse, morbum & uitium distare: quòd uitiũ perpetuũ, morbus cum accessu discessúq; sit. Sed hoc si ita est, neq; cæcus neq; eunuchus morbosus est, contra Labeonis (quã suprà dixi) sententiã. Verba Massurij Sabini apposui, ex libro iuris ciuilis II. Furiosus, mutus'ue, cui'ue quod membrum lacerũ læsum'q; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbosi sunt. Qui non longe uidet, tam sanus est, q̃ qui tardius currit.

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid sit proprie pellex, quæq; eius uocabuli ratio sit. CAPVT III.

Diuortiũ primum Romæ factum.

MEmoriæ traditũ est, quingentis ferè annis post Romã conditã, nullas rei uxoriæ neq; actiones, neq; cautiões in urbe Roma, aut in Latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiã tunc matrimonijs diuertentibus. Seruquoq; Sulpitius in libro quẽ cõposuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriæ necessarias esse uisas scripsit, cũ Sp. Carbilius cui Ruga cognomentũ fuit, uir nobilis, diuortiũ cum uxore fecit, quia liberi

liberi ex ea corporis uitio non gignerentur, anno urbis conditæ DXXIII. M. Attilio, P. Valerio consulibus. Atq; is Carbilius tradidit uxorẽ, quã dimisit, egregie dilexisse, charissimã'q; morũ eius gratia habuisse, et iurisiurandi religione animo atq; amori præuertisse, quòd iurare à censoribus coactus erat, uxorẽ se liberorũ quærendorum gratia habiturũ. Pellicẽ aũtẽ appellatã, probrosam'q; habitam eã, quæ iuncta consuetáq; esset cum eo, in cuius manu mancipioq; alia matrimonij causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: Pellex ædẽ Iunonis non tanguto: si tangit, Iunoni crinibus dimissis agnum fœminã cædito. Pellex aũtẽ quasi πολλαξ, id est quasi πολλοκις, ut pleraq; alia, ita hoc quoque uocabulum de Græco flexum est. Pellex.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atque more ueterum sponsaliorum. CAPVT IIII.

SPonsalia in ea parte Italiæ, quæ Latiũ appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quẽ scripsit de dotibus: Qui uxorẽ (inquit) ducturus erat, ab eo unde ducẽda erat, stipulabatur eã in matrimoniũ ductũ iri: qui daturus erat, uidẽ spondebat. Is cõtractus stipulationũ sponsionũq;, dicebatur spõsalia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui spopõderat ducturũ, sponsus. Sed si post eas stipulatiões uxor non dabatur, aut non ducebatur, qui stipulabatur ex sponsu agebat, iudices cognoscebãt. Iudex quã ob rẽ data, accepta'ue non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litem pecuniæ æstimabat. Quantiq; interfuerat eam uxorẽ accipi aut dari, eum qui spoponderat, aut qui stipulatus erat, cõdemnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatũ dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scripsit in libro quem de nuptijs composuit. Spõsaliaquũ fiebant. Sponsus. Sponsa.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorum, quod'q; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est. Malum consiliũ consultori pessimũ est. CAPVT V.

Statua

Hor. Cocles.

STatua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimẽ uiri de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum aruspices ex Hetruria accĩi, inimico atq; hostili in populũ Ro. animo, instituerãt eam rem contrarijs regionibus procurare. Atq; illam statuã suaserunt in inferiorẽ locũ perperam transponi, quẽ sol oppositu circũ undiq; aliarum ædiũ nunq; illustraret. Quod cũ ita fieri persuasissent, delati ad populũ, proditiq; sunt. Et cum de perfidia confessi essent, necati sunt. Constituq; eam statuã (perinde ut ueræ rationes post cõpertæ monebant) in locũ editũ subducendã: atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendã. Eaq; res bene & prospere reipublicæ cessit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices male consulentes animaduersum uindicatumq; fuerat, uersus hic scite factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Aruspicum fraus.

Malum consilium consultori pessimum est.

Ea historia de aruspicibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro XI. & in Verrij Flacci lib. I. rerũ memoria dignarũ. Videtur autem hic uersus de græco illo Hesiodi uersu expressus:

κακὴ βουλὴ βουλεύσαντι κακίστη. (

Verba ueteris senatusconsulti ista, quo decretum est hostiis maioribus expiandũ, quod in sacrario hastæ Martiæ mouissent. Atque ibi enarratũ, quid sint hostiæ succidaneæ: quid item tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quasdam præcidaneas appellauit.

CAPVT VI.

VT terrã mouisse nuntiari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptũ legimus, nuntiatũ esse senatui in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultum factum est M. Antonio, A. Posthumio consulibus, eiusq; exemplum hoc est: Quod C. Iulius L. filius pontif. nuntiauit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D.E.R.I.C, ut M. Antonius cõsul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris dijs (quibus uideretur) placãdis, uti procurasset, satis habendũ censuerunt. Si quid succidaneis opus esset,

D.E.R.I.C hoc est, de ea re ita cẽsuerunt.

Robigus

Robigus accederet. Quod succidaneas hostias senatus appellauit, quæri solet quid uerbũ id significet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso uerbo requiri audio, in his uersibus.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,
Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morem compositi uocabuli in, i, literam commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ: quoniã si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdẽ ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nomĩnatæ, litera, i, scilicet tractim pronuntiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbare corripere. Eadẽ autẽ ratione uerbi, præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridiæ cæduntur. Porca etiã præcidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri cœptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiã funestam aut non purgauerãt, aut aliter eam rem q̃ oportuerat, procurauerant. Sed porcã, & hostias quasdã præcidaneas (sicuti dixi) appellari, uulgo notum est. Ferias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure composuit, scripsi. Ibi Cornucario pont. max. feriæ præcidaneæ in atrium diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ essent.

Succidaneæ hostiæ.

Præcidaneæ hostiæ.

De epistola Val. Probi grãmatici ad Marcellũ scripta sup accẽtu nominũ quorundã Punicorũ.

CAPVT VII.

VAlerius Probus, grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. Is Annibãlẽ & Asdrubãlem, & Hamilcãrẽ ita pronuntiabat, ut penultimã circunflecteret, ut testis est epistola eius scripta ad Marcellũ: in qua Plautũ, & Ennium, multosq; alios ueteres eo modo pronuntiasse affirmat, solius tamen Ennij uersum unum ponit, ex libro qui Scipio inscribitur:

Val. Probus

Eum uersum quadrato numero factum subiecimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibâlis nomine circumflexe ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Qui propter Annibâlis copias considerant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit: quem cum odisset, inimicusq; esset, designandũ tamen eum consulem curauit.

CAPVT VIII.

Fabritius. Rufinus.

FAbritius Lucinus magna gloria uir, magnisq; rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidẽ strenuus, & bellator bonus, militariq; disciplina peritus admodũ fuit, sed furax homo, & auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, osusq; eum morũ causa fuit. Sed cum temporibus reip. difficillimis consules creandi forent, & is Rufinus peteret consulatum, competitoresq; eius essent imbelles quidẽ & futiles, summa ope adnisus est Fabritius, uti Rufino cõsulatus deferretur. Eam rem plerisq; admirantibus, quod hominẽ auarũ cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabritius inquit, nihil est quod miremini, si malui compilari q̃ uenire. Hunc Rufinum postea bis consulatu & dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argẽti factitaret. Id autẽ quod suprà scripsi, Fabritiũ de Cor. Rufino (ita in pleraq; historia scriptũ est) dixisse, M. Cicero non alijs à Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictũ esse refert in libro II. de oratore. Verba Ciceronis hæc sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re & sæpe uerbo res obscura & latens illustratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut existimatur) auarus & furax, sed egregie fortis & bonus imperator, gratias ageret quòd se homo inimicus consulẽ fecisset, bello præsertim magno & graui, Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari q̃ uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in quę diuerticula significatio istius uocabuli flexa sit, & uerba Nigidii Figuli ex commentariis

mentariis eius super ea re sumpta.

CAPVT IX.

Nigidius Figulus.

NIgidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronẽ doctissimus, in undecimo cõmentariorũ grãmaticorũ uersum ex antiquo carmĩe refert memoria hercle dignũ

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Cuius autem id carmẽ sit, non scribit. Atq; in eodẽ loco Nigidius: hoc (inquit) inclinamentũ semper huiuscemodi uerborũ, ut uinosus, mulierosus, religiosus, nummosus signat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur. Quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & superstitiosa religione sese alligauerat. Eaq; res uitio assignabatur. Sed præter ista quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis, religiosus pro casto atq; obseruanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq;, dici cœptus. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuersum significare uidentur, religiosi dies, & religiosa delubra. Religiosi enim dies dicuntur tristi omino infames impediti'que, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri, temperandum est, quos multitudo imperitorum praue & perperam nefastos appellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum: Maiores (inquit) nostri funestiorem diem esse uoluerunt allienſis pugnæ, q̃ urbis captæ, quòd hoc malum ex illo. Itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamen M. Tullius in oratione de accusatore constituendo, religiosa delubra dicit, non ominosa: nec tristia, sed maiestatis uenerationisq; plena. Massurius aũt Sabinus, in commentarijs quos de indigenis composuit: Religiosum (inquit) est, quod propter sanctitatem aliquã remotũ ac sepositũ à nobis est. Verbũ à relinquendo dictum, tanquã ceremoniæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationẽ, templa quidẽ ac delubra, quia horũ cumulus in uẽ iuperationẽ non cadit, ut illorũ quorũ laus immodesta est, quæ nõ uulgo ac temere, sed cum castitate ceremoniaq; adeunda, & reuerenda, & reformidãda sunt, magis q̃ inuulgãda. Sed dies religiosi dicti,

Osus finita. Religiosus.

Religiosi

dies. dicti, quos ex contraria causa propter ominis diritatem relinquimus. Idcirco ait Terentius in Heaut.

Tum quod dem ei, recte est.
Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Quod si (ut ait Nigidius) omnia istiusmodi inclinamenta, nimiũ ac præter modũ significant, & iccirco in culpas cadunt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus, famosus, cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus, quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata sunt, cur etiã disciplinosus, cõsilliosus, uictoriosus, quæ M. Cato ita affiguauit, cur itẽ facundiosa, quod Sempronius Asellio xiij. rerũ gestarũ ita scripsit: Facta sua strectare oportere, dicta non: si minus facũdiosa essent, cur, inquã, ista omnia nunq̃ in culpã sed in laudẽ dicuntur? q̃q̃ hæc quoq; incrementum sui nimiũ demonstrẽt: an propterea, quia illis quidẽ, quæ suprà posui, adhibendus est modus quidã necessarius? Nam & gratia, si nimia atq; immodica: & mores, si multi atq; uarij: & uerba, si perpetua, atq; infinita, & obtundentia: & fama, si magna, & inquieta, & inuidiosa sit, neq; laudabilia, nec utilia sunt. Ingeniũ autẽ, & officium & forma, & disciplina, & consiliũ, & uictoria, & facundia, sicut ipsæ uirtutũ amplitudines, nullis finibus cohibentur, sed quanto maiora auctioraq. sunt, etiã tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumq; in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis. CAPVT X.

Rogandi senatus ordo.

ANte legem, quæ nunc de senatu habendo obseruatur, ordo rogandi sententias uarius fuit: Aliàs primus rogabatur, qui à CENS. princeps in senatum lectus fuerat: aliàs qui designati COSS. erant. Quidã è COSS. studio aut necessitudine aliqua adducti, quẽ ijs usum erat, honoris gratia extra ordinẽ sententiã primũ rogabant. Obseruatũ tamen est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio quàm ex consulari loco sententiam primum rogaret. C. Cæsar in consulatu quem

eum M. Bibulo gessit, quatuor solos extra ordinem rogasse sententiam dicitur. Ex ijs quatuor, principem rogabat M. Crassum. Sed postq̃ filiam Cn. Pompeio desponderat, primum cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus refert, itaq; se ex patrono suo audisse scribit. Idipsum Capito Atteius in libro, quem de officio senatorio composuit, scriptũ reliquit. In eodẽ libro Capitonis, id quoq; scriptum est: C. inquit, Cæsar consul, M. Catonẽ sententiã rogauit: Cato, rem quæ cõsulebatur, quoniam non è rep. uidebatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatq; dicendo diẽ. Erat enim ius senatori, ut sententiam rogatus, diceret antè quicquid uellet alius rei, et quoad uellet. Cæsar COS. uiatorẽ uocauit: eumq; cum finẽ non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequebatur Catonem in carcerem: Hac (inquit) inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit.

Quæ qualia q̃ sint, quæ Aristoxenus, quasi magis comperta de Pythagora memoriæ cõmendauit, & quæ itẽ Plutarchus in eundẽ modũ de eodẽ Pythagora scripserit. CAPVT XI.

Pythagoræ cibus.

OPinio uetus falsa occupauit & conualuit Pythagorã philosophũ nõ esitauisse ex animalibus. Itẽ abstinuisse fabulo quem κύαμον Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta scripsit:

κρὸς κυάμων ἀπὰ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἔολδαι
μ' ἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Ci. in lib. de diuinatione I. hæc uerba posuit: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemq; afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba uescerẽtur, quæ res habet inflationẽ magnã. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius: Hæc equidem M. Cice. Sed Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligẽtissimus,

Fabæ inflãt.

Aristotelis philosophi auditor in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo sæpius legumento Pythagoram dicit usum, quàm fabis: quoniam is cibus, & subduceret sensim aluum, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi: πυθαγόρας ἢ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε ἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρητο αὐτῷ.

Porculis quoque minusculis, & hœdis tenerioribus uictitasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur cognouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex quibusdã alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ, haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia quæ Pythagoræ uita inscribitur, docet. Videtur autem, de κυάμῳ non esitato causam erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄτρ χεῖρας ἑλέσθε.

Legumẽtũ. Opinati enim sunt plerique, κύαμον legumentum uulgo dici. Sed qui diligentius scitiusq; carmina Empedoclis arbitrati sunt, κυάμους hoc loco testiculos significare dicunt: eosq; more Pythagoræ operte atq; symbolice κυάμους appellatos, quod sunt εἰς τὸ κυεῖν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.

Iccirco Empedoclem uersu isto non à fabulo edendo, sed à rei uenereæ proluuio uoluisse homines deducere: Plutarchus quoq; homo in disciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero composuit, Aristotelem philosophũ scripsit, eadẽ ipsa de Pythagoricis scripsisse, quod nõ abstinuerunt edundis animalibus, nisi pauca carne quadã. Verba ipsa Plutarchi (quoniã res inopinata est) subscripsi: Ἀριστοτέλης ἢ, μύτας, καὶ καρδίας, ἀκαλύφης. καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τὴν πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. Ἀκαλύφη aũt est aĩal marinũ, qd' urtica appellatur. Sed & piscibus nõnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in symposiacis dicit: Pythagorã uero ipsum, sicut celebre est, Euphorbũ primo se fuisse dictitasse: Ita hæc remotiora sunt ijs, q̃ Clearchus, & Dicæar-

Dicæarchus memoriæ tradiderũt, fuisse eũ postea Pyrandrũ, deinde Callideã, deinde fœminam pulchra facie meretricẽ, cui nomẽ fuerit Alce. in ueteribus monumẽtis repertæ memoria dignę. CAPVT XII. Alce meretrix.

Notę & animaduersiones cẽsorię

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumq; indiligẽter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat: siue quis arborẽ suam, uineãq; habuerat derelictui, non is sine pœna fuit: sed erat opus censoriũ, censoresq; ærarium faciebant. Item si quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parũ nitidum uisus erat, impolitiæ notabatur: Id uerbum significat, quasi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq; autoritates sunt: & Mar. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quod incentiones quædam tibiarũ certo modo factæ ischiadicis mederi possint. CAPVT XIII.

CReditum hoc à plerisq; est, & memoriæ mandatũ, ischiadici cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibicẽ incinat, minui dolores. Ego nuperrime in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibicinem scite modulateq; adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν κανῶν. In quo docet plurimis hominum morsibus, medicinam fuisse incentiones tibiarum. Tãta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusq;, & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum. Ischiadicis tibicine mederi. Fortassis κακῶν.

Narratur historia de Hostilio Mãcino ædili & Manulia meretrice. Verbaq; decreti tribunorum ad quos à Manulia prouocatum est CAPVT XIIII.

CVm librum VIII: Attei Capitonis coniectaneorũ legeremus, q inscriptus ẽ de iudicijs publicis, decretũ tribunorũ uisum ẽ grauitatis antiquæ plenũ, ꝓpterea id meminimus: Idq; ob eam causam, & in hãc sententiam scriptum est: A. Hostilius Mãcinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diẽ ad populum dixit, qd' de ambulacro eius noctu lapide ictus eẽt: uulnusq; ex eo lapide Hostilij postulatio. Manulia meretrix.

pide ostentabat. Manulia ad trib. pleb. prouocauit. Apud eos dixit comessatorem Mancinum ad ædes suas uenisse. Eum sibi recipere
uoluisse. non * fuisse in æde sua. Sed cũ ui irrũperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt ædilem ex eo loco iure deiectum, quo eum uenire cum coronario nõ decuisset: propterea ne cum populo ædilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa sentẽtia ex historia Sallustii, quã inimici eius cũ insectatione maligne reprehenderunt. CAPVT XV.

Elegantia orationis Sallustij uerborumq; facundia, & no uandi studiũ cum multa prorsus inuidia fuit: multiq; non mediocri ingenio uiri conati sunt reprehẽdere pleraq; & obtrectare. In quibus plura insciæ aut maligne uellicant. Nõnulla tamẽ uideri possunt nõ indigna reprehẽsione: quale illud in Catilinæ historia repertũ est, quod habeat eã speciẽ, quasi parũ attente dictũ. Verba Sallustij hæc sunt: At mihi quidẽ, tãetsi haud quaq; par gloria sequatur scriptorẽ & autorẽ rerũ, tamẽ in primis arduum uidetur res gestas scribere: Primũ, quod factis dicta exæquanda sunt. Deinde quod pleriq; quæ delicta reprehẽderis, maleuolẽtia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bonorũ memores, quæ sibi quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit: Supra ea, ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquiunt, dicturũ causas, quãobrẽ uideatur esse arduũ res gestas scribere, atq; ibi nõ primũ causas sed querelas dicit. Nõ enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduũ sit, qd ij qui legũt, aut iniq; interpretẽtur quæ scripta sunt, aut uera esse nõ credãt. Obnoxiã quippe, & obiectã falsis existimationibus eã rẽ dicendã, magis aiunt ẽ arduam: quia quod arduũ est, sui operis difficultate est arduũ, nõ opinionis alienæ erroribus: Hæc illi maleuoli reprehẽsores dicunt.
Arduum. Sed arduum Sallustius nõ pro difficili tantum, sed pro eo quoque ponit, quod Græci ἄυσχιρές, aut χαλεπὸν appellant, quod est, cũ difficile, tũ molestũ quoq;, & incõmodũ & intractabile. Quorũ uerborũ significatio à sentẽtia Sallustij suprascripta nõ abhorret.

De uo-

De uocabulis quibusdam, à Varrone & Nigidio cõtra quotidiani sermonis consuetudinẽ declinatis. Atq; inibi id genus quædam, cum exemplis ueterũ relata. CAPVT XVI.

MAr. Varronẽ, & P. Nigidium uiros Romani generis doctissimos cõperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, q̃ senatuis, et domuis, et fluctuis, qui est patrius casus ab eo, qd est senatus, domus, et fluctus, huic senatui, domui, fluctui, cæteraq; his cõsimilia pariter dixisse. Terẽtij quoq; comici uersus in libris ueteribus uidem scriptus est: Eius anuis opinor causa, quæ est mortua. Senatuis. Domuis. Fluctuis.

Hanc eorũ autoritatem quidam è ueteribus grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt, quod omnis datiuus singularis litera finitus, i. si non similis est genitiui singularis, s litera addita genitiuum singularem facit: ut patri patris, duci ducis, cædi cædis. Cum igitur, inquiunt, in casu dandi, huic senatui dicamus, genitiuus ex eo singularis senatuis est, & nõ senatus. Sed nõ omnes cõcedunt in casu datiuo senatui magis dicẽdũ, q̃ senatu: sicut Lucil. in eodẽ casu, uictu, & anu dicit, nõ uictui, & anui, in hisce uersibus:

Quod sumptum atq; epulas uictu præponis honesto:

Et alio in loco:

Anu noceo inquit.

Ver. quoq; in casu dandi aspectu dicit, non aspectui:

Teq; aspectu ne subtrahe nostro. Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam Cæsar grauis autor linguæ latinæ, in Anticatone, Vnius, inquit, arrogantiæ superbiæq; dominatuq;. Item in Dolobella: Actiõis illibustri: quorum in ædibus fanisq; posita, & honorati erant, et ornatu. In libris quoque analogicis, oĩa illiusmodi sine i, littera dicenda censet.

De natura quorundã particularũ quæ præpositæ uerbis, intẽdi atq; produci barbare atq; inscite uidẽtur, exẽplis rationibusq; pluribus disceptatum. CAPVT XVII.

LVcilij ex undecimo uersus sunt:

Scipiadæ magno improbus obijciebat asellus,
Lustrum, illo censore, malum infelixq; fuisse.

Obijciebat, o litera producta multos legere audio: idq; eo facere dicunt, ut ratio numeri salua sit. Idem infra: Etiam

Cõijcere in uersus dictũ præconis uolebã Graij.

In hac quoque prima uerbi præpositione ob eandem causam producunt. Item XV.

Subijcit hinc humilem, & * suffercatus posteriorem.

Fortassis suffractu. Subijcit, u litera longa legunt, quia primam syllabam breuem esse in uersu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico, cõ, syllabam productam pronuntiant:

Age nũc iã & orna te Epidice, & palliũ in collũ cõijce.

Apud Vergilium quoq; subijcit uerbum produci à plerisq; audio:

Etiam Parnasia laurus
Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.

Sed neque ob, neque sub præpositio, producendi habet naturam, neque item con, nisi cum eam literæ sequuntur, quæ in uerbis constituit, & confecit, secundum eam primæ sunt, uel cum elidituꝛ ex ea n litera, sicut Sallustius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In ijs autem quæ suprà posui, & metrum esse integrum potest, & præpositiones istæ possunt non barbare protendi. Secunda enim litera in his uerbis per duo, ij, non per unum scribenda est. Nam uerbũ istud, cui supradictæ particulæ præpositæ sunt, non icio est, sed iacio, & præteritum non icit, sed iecit: Idq; ubi compositum est, ex, a, litera, in, i, mutatur: sicut fit in uerbis insilio, & incipio, atq; ita uim cõsonantis capit. Et iccirco ea syllaba productius latiusq; paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patiuꝛ, sed reddit eam positu longam. Propteꝛea q; & numerus in uersu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eo etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Injice,

Injice, Sic esse injice, ut suprà dixi, & scribendũ & legendum sciamus: Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoq; uerbo, in, præpositionem metri causa protendat. Quærimus igitur in obijcibus, o, litera, qua ratiõe intendatur, cũ id uocabulũ factũ sit à uerbo obijcio, & nequaquam simile sit, quod à uerbo moueo motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem uirum præstanti literarum scientia, obijces, & obijcibus, o, litera correpta dicere, in Vergilio quoque sic eum legere,

Qua ui maria alta tumescant

Obijcibus ruptis: Sed ita ut diximus, i, literã, quæ in uocabulo quoq; gemina eẽ debet, paulo huberius largiusq; pronũtiabat. Cõgruens igitur est, ut subijces etiã, quod perinde ut obijces cõpositũ est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, subijces pro aëre alto ponit, qui cœlo subiectus est, in his uersibus: Ergo deũm sublimes subijces, humidus

Vnde oritur imber, sonitu sæuo, & strepitu. Plerosq; omnes tamẽ legere audias, u, litera producta. Idipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit in oratione, quam de cõsulatu suo habuit: Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchise: Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit.

De Africano superiore sumpta quędam ex annalibus memoratu dignissima. CAPVT. XVIII.

Scipionis Africani altitudo animi. SCipio Africanus antiquior, quanta uirtutũ gloria præsterit, & q̃ fuerit altus aĩo, atq; magnificus, & qua sui conscientia subnixus, pluribus rebus, quas dixerit, quasq; fecerit, declaratũ est. Ex quibus sunt hæc duo exẽpla eius fiduciæ, ac exuperantiæ ingentis: Cũ M. Næuius tribu. plebis accusaret eum ad populũ, diceretq; accepisse à rege Antiocho pecuniã, ut cõditionibus gratiosis & mollibus, pax cũ eo Po. Ro. nomine fieret, & quæ dã uem alia crimini daret, indigna tali uiro, tũ Scipio pauca præfatus, q̃ dignitas uitæ suæ, atq; gloria postulabat, memoria, inqt,

Quirites

Quirites repeto diem esse hodiernum, quo Annibalẽ Pœnum imperio nostro inimicissimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam uobis peperi insperabilem. Non igitur simus aduersum deos ingrati, sed censeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nũc protinus Ioui opt. max. gratulatum. Id cum dixisset, auertit, et ire in Capitolium cœpit. Tum concio uniuersa, quæ ad sententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium comitata, atque inde ad ædes eius cum lætitia et gratulatione solenni prosecuta est. Fertur etiã oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam nõ ueram, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud est factũ eius præclarũ: Petilius quidam trib. pleb. à M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis, cõparatus in eum atq; immissus desiderabat in senatu instantissime, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Asiatico fratri suo imperatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è sinu togæ libro, rationes in eo scriptas esse dixit omnis pecuniæ, omnisq; prædæ. Ille tũ, ut palam recitarentur, & ad ærariũ deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec meipse afficiam contumelia. Eumq; librũ statim coràm discidit suis manibus, & concerpsit: ægre passus, quod cui salus imperij ac reipublicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatiuæ posceretur.

Quid M. Varro in Logistorico scripserit de moderando uictu puerorum impubium. CAPVT XIX.

Crapula ingenio officit.

PVeros impuberes compertum est, si plurimo cibo, nimioq; somno uterentur, hebetiores fieri, aduertimusq; hinc elicẽ tarditatem corporaq; eorum improcera fieri, minusq; adolescere. Idem pleriq; alij medicorum philosophorumq;, & M. Varro in Logistorico scripsit, quæ inscripta est Capys, aut de liberis educandis.

Notatiã censoribus, qui audientibus iis dixerunt ioca quædam

dam intempestiuiter: ac de eius quoq; nota deliberatum, qui steterat forte apud eos oscitabundus. CAPVT XX.

Cẽsoriæ notæ.

INter cẽsorias seueritates tria hæc exempla in literis sunt cẽstigatissimæ disciplinæ. Vnum est huiusmodi: CENS. agebat de uxoribus solẽne iusiurandum. Verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententia uxorẽ habes? Qui iurabat, cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicendi ratus, cum ita, uti mos erat CENS. dixisset, & tu ex animi tui sententia uxorẽ habes? Habeo equidem, inquit, uxorem, sed non hercle ex animi tui sentẽtia. Tum CENS. eũ, quod intẽpestiue lasciuisset, in ærarios retulit, causamq; hanc ioci scurilis apud se dicti subscripsit. Altera seueritas eiusdẽ sectæ disciplinæq; est: Deliberatum est de nota eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus est, & in iure stans, clare nimis ac sonore oscitauit, atq; inibi prope ut plecteretur, fuit, tanquã illud iudiciũ uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atq; apertæ securitatis. Sed cum ille deieraret, inuitissimũ sese, ac repugnantẽ oscitatione uictũ, teneriq; eo uitio, quod oscedo appellatur, tum notæ iam destinatæ exemptus est. P. Scipio Africanus Pauli filius, utranq; historiam posuit in oratione, quã dixit in censura, cum ad maiorũ mores populum hortaretur. Itẽ aliud refert Sabinus Massurius in septimo memorabiliũ seuere factũ: CENSS. inquit. P. Scipio Nasica, & M. Pompilius, cum equitũ censum agerent, equũ nimis strigosum & male habitũ, sed equitẽ eius huberrimũ & habitissimũ uiderunt. Et cur, inquiunt, ita est, ut tu sis, q̃ equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius meus seruus. Visum est parũ reuerens esse responsum, relatiusq; in ærarios, ut mos est. Statius autem seruile nomen fuit. Pleriq; apud ueteres serui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoq; ille comœdiarum poëta inclytus seruus fuit, & propterea nomen habuit Statius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Statius.

Iocus intẽpestiuus.

Oscedo.

Equus strigosus.

Statius.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER V.

Quod Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differentem à uociferantibus, & in laudando gestientibus. CAPVT I.

Musonius.

MVSONIVM PHIlosophum soliũ dicere accepimus: Cum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliudue quid disciplinarũ differit, tũ qui audiunt, si de summo & soluto pectore obuias uulgatasq; laudes effutiunt, si clamitãt, etiã si gestiũt, si uocũ eius festiuitatibus, si modulis uerborũ, si quibusdã quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt: tum scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neq; illic philosophũ loqui, sed tibicinẽ canere. Animus is, inquit, audietis philosophũ quæ dicũtur utilia, ac salubria sunt, quæq; & errorũ atq; uitiorũ medicinas ferunt, laxamentũ atq; otium prolixe profuseq; laudandi non habet. Quisquis ille est qui audit, nisi ille est plane deditus, inter ipsam philosophi orationẽ & perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeo uultus dissarilesq; sensus gerat, perinde ut eum conscientiamq; eius affecerit, utrarumq; animi partium, aut syncerarum aut ægrarum, philosophi pertractatio. Præterea dicebat magnã laudẽ non abesse ab admiratione: admirationẽ autẽ quæ maxima est, non parere uerba, sed silentiũ. Iccirco inquit poëtarum sapientissimus, auditores illos Vlyssi,

Vlyssi, labores suos illustrissime narrãtis, ubi loquendi finis actus, non exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed consiluisse unẽ uersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis auriũ ad origines usq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est. CAPVT II.

EQuius Alexãdri regis, & capite & nomine bucephalus fuit. Emptum Cares scripsit talentis XIII. & regi Philippo donatũ: æris nostri summa est HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uisum, quod ubi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiã de isto equo memoratũ est: Quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiũ cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, conjectisq; undiq; in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfossus est. Moribũdus tamen ac prope iam exanguis, è medijs hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atq; ubi eum extra tela extulerat, ilico concidit: & domini iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animam expirauit. Tum rex Alexander parta eius belli uictoria, oppidum in ijsdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit. Bucephalus. Bucephalon oppidum.

Quæ causa, quodq; initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeundi. CAPVT III.

PRotagorã uirũ in studijs doctrinarũ egregiũ, cuius nomẽ Plato libro suo illi inclyto inscripsit, adolescentẽ aiunt uictus quærendi gratia in mercede missum, uecturasq; onerum corpore suo factitauisse, quod genus Græci βαστάζοντας uocant, latine baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderã oppidũ, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circundatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cum illo genere oneris Protagoras. Baiulus. Abdera Democriti oppidum.

oneris tam impedito ac tam incoibili, facile atq; expedite incederem. Et prope accedit, & iuncturam posituramq; ligni scite peritéq; factam considerat, petiitq; ut paulũ acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidẽ Democritus aceruũ illũ, & quasi orbẽ caudicũ breui uinculo cõpressum, ratione quadã quæ si geometrica librari, contineriq; animaduertit: interrogauit quis id lignum ita cõposuisset. Et cum ille à se cõpositum dixisset, desiderauit uti solueret, ac denuo in modum eundẽ collocaret. At postq; ille soluit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciẽ, solertiamq; hominis non docti demiratus, mi adolescens, inquit, cum ingeniũ benefaciẽdi habeas, sunt maiora melioraq;, quæ facere mecũ possis. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit, & sumptũ ministrauit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quantus postea fuit. Is tamen Protagoras insyncerus quidẽ philosophus, sed accerrimus sophistarũ fuit. Pecuniã quippe ingentẽ cum à discipulis acciperet annuã, pollicebatur se id docere, quanã uerborũ industria causa infirmior fieret fortior. Quam rem græce ita dicebat, κρείττω τὸν ἥττω λόγον ποιεῖν.

De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitũ est, à uiris doctis multifariã in libris scriptũ est. CAPVT IIII.

Iulius Paulus.

APud Sigillaria fortè in libraria, ego & Iulius Paulus poëta uir memoria nostra doctissimus, consederamus, atq; ibi expositi erant Fabij annales, bonæ atq; synceræ uetustatis libri, quos uenditor sine mendis esse contendebat. Grammaticus autẽ quispiam è nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unum in libro mendum dicebat. Sed contrà librarius in quoduis pignus uocabat, si in una uspiam litera delictum esset. Ostendebat grammaticus ita scriptũ in lib. 4. Quapropter tum primum ex plebe alter C O S. factus est, duo & uicesimo anno postq; Romã Galli ceperunt: Non, inquit, duo & uicesimo, sed duodeuicesimo scribi oportuit. Quid enim est duo & uicesimo? Alio quoq; loco hic ita scripsit: Mortuus est anno duo & uicesimo

Duodeuicesimo.

cesimo. Rex fuit anno uicesimo primo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochũ regem Pœnus Annibal. CAPVT V.

Annibalis cauillatio in Antiochum.

IN libris ueterũ memoriarũ scriptũ est Annibalẽ Carthaginiensem, apud regẽ Antiochũ facetissimè cauillatũ esse. Ea cauillatio huiuscemodi fuit: Ostendebat ei Antiochus in cãpo copias ingenteis, quas bellũ po. Ro. facturus cõparauerat: conuertebatq; exercitũ insignibus argenteis & aureis florentẽ. Inducebat etiã currus cum falcibus, & elephantos cũ turribus, equitatũq; frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentẽ. Atq; ibi rex contẽplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabũdus, Annibalẽ aspicit: & putas' ne, inquit, cõferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tũ Pœnus, eludens ignauiã imbelliãq; militũ eius pretiose armatorũ: Satis plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiã si auarissimi sunt. Nihil prorsum, neq; tam lepide, neq; tam acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de æquipa ratione æstimanda quæsierat: Respondit Annibal de præda.

De coronis militaribus, quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ nauales, quæ oualis, quæ oleagina. CAPVT VI.

Coronæ militares.

MIlitares coronæ multifariæ sunt: Quarũ quæ nobilissimæ sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicã, muralẽ, castrensem, naualem. Est ea quoq; corona, quæ oualis dicitur. Est item postrema oleagina, quæ uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant.

Coronæ triumphales.

Triumphales coronæ sunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgo dicitur aurũ coronariũ. Hæ antiquitus è lauro erant, post fieri ex auro cœptæ.

Obsidionalis.

Obsidionalis est, quam ij qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est: obseruariq; solitũ ut fieret è gramine, quod in eo loco generatũ esset, intra quẽ clausi erant qui obsidebãtur. Hanc coronam gramineam S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello

Graminea.

Pœnorum secundo, quod urbem Romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur, quã ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio, testem uitæ salutisq; perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, quoniam cibus uictusq; antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximũ est: sicuti scriptũ est in quadam comœdia Cæcilij:

Ciuica.

Aduehuntur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde,
Dij uostram fidem.

Massurius autem Sabinus in XI. librorum memorabilium ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodẽ tempore & hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinuisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoque ciuica dignum uideri: quod appareret, è tam iniquo loco ciuem ab eo seruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuerit. Hac corona ciuica L. Geluir censorius in senatu Ciceronem consulem donari à republica censuit, quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicataq;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murũ subijt, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostiũ castra pugnans introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem ui armatus trãsiliuit. Ea quasi nauium rostris insignita est. Et muralis autem, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uero corona myrtea est: Ea utebantur imperatores, qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neque cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut seruorum, piratarumq;, aut dedi-

Muralis.

Castrensis.

Naualis.

Oualis.

deditione repente facta, in puluere (ut dici solet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderũt, quod nõ Martius, sed quasi Venereus quidã triũphus foret. Hãc myrteã coronã M. Crassus cũ bello fugitiuorũ cõfecto, ouãs rediret, insolẽter aspernatus est: Senatusq; cõsultũ faciundũ p gratiã curauit, ut lauro nõ myrto corõaretur. M. Cato obiecit. M. Fuluio nobiliori, quod milites p ambitionẽ coronis leuissimis de causis donasset: de qua re uerba ipsa apposui Catõis: Nã principio, qs uidit corona donari quẽq;, cũ oppidũ captũ nõ esset? aut castra hostiũ nõ incẽsa essent? Fuluius aũt in quẽ hoc à Catõe dictũ est, coronã donauerat milites, quia uallũ curauerãt, aut qa puteũ strenue foderãt. Prætereundũ nõ est, quod ad ouatiões attinet: su p quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarẽt, introire solitos equo uehẽtes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouãtes dicit, sequentibus eos, non militibus, sed uniuerso senatu.

Personæ uocabulum q̃ lepide interpretatus, quam q; esse uocis eius originem dixerit C. Bassus. CAPVT VII.

LEpide mehercules, et sciteC. Bassus in libris quos de origine uocabulorũ cõposuit, unde appellata persona sit, interpretatur. A personãdo enim id est uocabulũ factũ esse cõiectat. Nã caput, inquit, & os, cooperimẽto p sonæ tectũ undiq;, unaq; tantũ uocis emittẽdæ uia peruiũ, qã no uaga neq; diffusa est, in unũ tantũ mõ exitũ collecta coactãq; uocẽ, & magis claros canorosq; sonitus facit. Quoniã igitur indumẽtũ illud oris clarescere et resonare uocẽ facit, ob eã causam p sona dicta est, o litera pter uocabuli for-

Defensus error à Vergilii uersibus, quos (mã productiore. arguerat Iulius Higinus grãmaticus. Et ibidẽ quid sit lituus, atq; de etymologia uocis eius. CAPVT VIII.

IPse quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.

In his uersibus erraſſe Vergilii Higinus scripsit, tanq̃ non animaduerterit deesse aliquid hisce uerbis: Ipse quirinali lituo.

Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum.

Lituus. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua augures utuntur: quonam modo succinctus lituo uideri potest? Imò ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraq; dici per defectionem solent, ueluti cum dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, atq; Roscius histrio summa uenusta te: non plenum hoc utrunq;, neq; perfectum est: sed enim pro pleno, atq; perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco:

Victorem Buten immani corpore:

Id est, corpus immane habentem. Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cæstus
Proiecit. Ac similiter:
Domus sanie dapibusq; cruentis
Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoq; uideri dictũ debet: Picus quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua grandi capite erat. Et est aũt, & erat, & fuit, plerunq; absunt cum elegantia sine detrimento sententiæ. Et quoniam facta litui mentio est, non prætermittendum est, quod posse quæri animaduertimus, utrũ lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurũ, lituus dicta sit. Vtrunq; enim pari forma, & pariter in capite incuruũ est. Sed si (ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homerico uersu λίγξε δὲ σάλπιγξ, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ similitudine lituus uocetur. Vtitur aũtẽ uocabulo isto Verg. & pro tuba:

Tuba.

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Historia de Crœsi filio sumpta ex Herodoti libris. CAPVT IX.

Crœsi filius muto uocalis.

FIlius Crœsi regis, cum iam per ætatem fari posset, infans erat: & cum iam multũ adoleuisset, item nihil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est. Cum uero in patrẽ eius bello magno uictũ, & urbe in qua erat capta, hostis gladio deducto regem esse ignorans inuaderet, diduxit que adolescens os, clamarẽ

clamare nitẽs, eoq; nixu atq; impetu spiritus, uitium nodumq; linguæ rupit, planeq; & articulate elocutus est, clamans in hostem, ne rex Crœsus occideretur. Tum & hostis gladium reduxit, & rex uita donatus est, et adolescens loqui prorsus deinceps incepit. Herodotus in historijs huius memoriæ scriptor est, eius que uerba Her. ĩ Clio
sunt quæ prima dixisse filium Crœsi refert ὦ ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Sed & quisquam Samius athleta, nomen illi fuit Ἄγλως, Aegles Samius.
cum antea non loquens fuisset, ob similẽ dicitur causam loqui cœpisse. Nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos & aduersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam subijci animaduertisset, repente in eum, qui id faciebat, sese uidere quid faceret, magnum inclamauit. Atq; is oris uinculo solutus, per omne inde uitæ tempus, non turbide, neq; adhæse locutus est.

De argumentis quę græce ἀντιστρέφοντα appellãtur, à nobis reciproca dici possunt. CAPVT X.

INter uitia argumentorum, longe maximum esse uitium uidetur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. Ea quidam ex Antistrepha.
nostris, non hercle nimis absurde reciproca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo: Cum argumentum propositũ referri contrà, conuertiq; in eum potest, à quo dictum est, & utrũq; pariter ualet, quale est peruulgatum illud, quo Protagorã sophistarum acerrimum, usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanq; inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discẽdæ, causarumq; orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedem grandẽ pecuniam, quãtã Protagoras petiuerat. Dimidiumq; eius dedit iam tunc statim priusq; disceret. Pepigitq; ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cum diutile auditor assectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen non reciperet, tempusq; iam longum transcurreret, & facere id uideretur, ne reliquum mercedis Protagoræ & Euathli pactio.

daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum: Petere institit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices conijcendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce inquit, stultissime adolescens, utroq; id modo fore uti reddas quod peto, siue contra te pronuntiatũ erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego uicero: Sin uero secundũ te iudicatũ erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris: Ad ea respõdit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tã ancipiti captioni isse obuiã, si uerba nõ ipse facerem, sed alio patrono uterer. Sed magis mihi in ista uictoria proludium est, cũ te nõ in causa tantũ, sed in argumento quoq; isto uinco. Disce igitur tu quoq; magister sapientissime, utroq; modo fieri, uti nõ reddã quod petis, siue contra me pronuntiatũ fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sentẽtia debebitur, quia ego uicero: Sin cõtra me pronũtiauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia ego nõ uicero. Tũ iudices dubiosum hoc inexplicabileq; esse, quod utrinq; dicebatur rati, ne sententia sua utrancunq; in partẽ dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causamq; in diem longissimam distulerunt. Sic ab adolescente discipulo, magister disciplina eloquentiæ inclytus, suo sibi argumento confutatus est, et captionis uersutæ excogitatæ frustratus fuit.

Biantis de re uxoria syllogismum non posse uideri ἀντιστρέφοντα.

CAPVT XI.

Existimauit quidã etiam illud Biantis, uiri sapientis, ac nobilis, responsum cõsimile esse, atq; est Protagoriõ illud de quo dixi modo ἀντιστρέφον. Nam cum rogatus esset à quodam Bias, deberet' ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχρὰν, ἢ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις τρινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθὸν, οὐ λυπτέον ἄρα. Sic aũt hoc respõsum cõuertũt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω τρινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινήν, γαμητέον ἄρα. Sed minime hoc eẽ uidetur

Biantis argumentum.

ἀντι

ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere conuersum, frigidius est infirmiusq;. Nam Bias proposuit nõ esse ducendã uxorẽ propter alterutrũ incõmodũ, quod necessario patiendum erit ei qui duxerit. Qui conuertit aũt, non ab eo se defendit incõmodo quod adest, sed carere se altero dicit quod nõ adest. Satis est aũt tuẽdæ sentẽtiæ, quã Bias dixit, qd' eũ q duxit uxorẽ, pati necesse est ex duobus incõmodis, alterũ: ut aut κοινὴν habeat, aut τρινήν. Sed Phauorinus noster, cũ facta eẽt forte mẽtio syllogismi istius quo Bias usus est, cuius prima πρότασις, ἤτοι καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχράν, non ratũ id, neque iustum disiunctum esse ait: quoniam non necessum est alterum ex duobus, quæ disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. Eminẽtia enim quadã significari formarum turpes & pulchræ uidentur. Est autem, inquit, tertium quoque inter duo ista quæ disiunguntur, cuius rationem prospectumq; Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam fœminam & deformissimam, media quædam forma est, quæ à nimiæ pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa, perquã eleganti uocabulo stata dicitur, quia neq; κοινή, futura sit, neq; τρινή: quam formam modicam & modestã, Phauorinus nõ mehercle inscite appellabat uxoriã. Ennius autem in ista (quam dixi) tragœdia, eas ferè fœminas ait in columi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

Protasis.

Stata forma.

Vxoria forma.

De nominibus deorum populi Romani, Diiouis, & Veiouis.

CAPVT XII.

In antiquis spectatiõibus nomina hæc deorum inesse animaduertimus, Dijouis & Veiouis. Est aũt etiã ædes Veiouis Romæ inter arcem & Capitolium. Eorum nominum rationem esse hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauere, eundem' que alio uocabulo iuncto patrem dixerunt. Nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam literis Iupiter, id plenum atque integrũ est Iouis pater. Sic & Neptunus pater cõiuncte dictus est & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater: hoc enim est

Dijouis.

Veiouis.

Iupiter.

Marspiter. Marspiter. Item Iouis Diespiter appellatus id est diei & lucis pa-
Diespiter. ter, Iccircoq; simili nomine Dijouis dictus est & Lucetius, quod
Lucetius. nos die & luce quasi uita ipsa afficeret, & iuuaret. Lucetium au-
tem Iouem Cn. Naeuius in libris belli Punici appellat. Cum Iouẽ
igitur & Dijouem à iuuando nominassent, eum quoq; contrà deũ
qui non iuuandi potestatem, sed uim nocendi haberet (nam deos
quosdam ut prodessent, celebrabant, quosdam ut ne obessent, pla-
cabant) Veiouem appellauerunt, dempta atq; detracta iuuãdi fa-
Væ. cultate. Væ enim particula, quæ in alijs atque alijs uocabulis ua-
riatim per has duas literas cum à litera media immissa dicitur,
duplicem significatum eundemq; inter se diuersum capit. Nam et
augendæ rei & minuendæ ualet, sicuti aliæ particulæ plurimæ:
propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula ista
Væscum. præponitur, ambigua sint, et utroq; uersum dicantur, uæscum, uæ
Væhemens. hemens, & uægrande, de quibus alio in loco huberiore tractatu fa
Vægrande. cto admonuimus. Vesanos autem & uecordes ex una tantum par
Vesanus. te dici, quæ priuatiua est, quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt.
Vecors. Simulacrum igitur dei Veiouis, quod est in æde, de qua suprà di-
xi, sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendum. Qua-
propter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt. Immolatur
que illi ritu humano capra: eius que animalis figmentum iuxta si-
mulacrum stat. Propterea Vergilium quoque aiunt multæ anti-
quitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina læua in
Georgicis deprecari, significantem quandam uim esse huiuscemo-
di deorum, in lædendo magis quàm in iuuando potentem. Versus
Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

Auerrũcus. In istis aũt dijs, quos placari oportet uti mala à nobis uel à frugi-
Robigus. bus natis amoueãtur, Auerrũcus quoq; habetur, & Robigus.

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani
obseruato. CAPVT XIII.

Seniorum

Seniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum di
sciplinarumq; ueterum doctrina memoriaq; præstantium,
disceptatio quædam fuit, præsente & audiente me, de gra-
du atque ordine officiorum. Cumq; quæreretur, quibus nos
ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opera
danda, faciundoq; officio alios alijs anteferre, non constabat. Cõ-
ueniebat autem facile, constabatq; ex moribus Populi Romani pri
mum iuxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæq;
nostræ creditos: Secundum eos, proximum locum clientes habere,
qui sese itidem in fidem patrociniumq; nostrorum dederunt: Tum
in tertio loco esse hospites, posteaq; esse cognatos affinesq; que. Huius
moris obseruationisq; multa sunt testimonia, atque documenta in
antiquitatibus perscripta. Ex quibus unum hoc interim de clientie
bus cognatisq;, quod præ manibus est, ponemus: M. Cato in oratio
ne quam dixit apud CENS. in Lentulum, ita scripsit, quod ma
iores sanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non falle-
re. Aduersus cognatos, pro cliente testatur. Testimonium aduer-
sum clientem nemo dicit. Patrem primum, posteà patronum pro-
ximum nomen habere. Massurius autem Sabinus in libro iuris ci-
uilis iij. antiquiorem locum hospiti tribuit quam clieti. Verba ex eo
libro hæc sunt: In officijs apud maiores ita obseruatum est, primũ
tutelæ, deinde hospiti, deinde clienti, tum cognato, posteà affini:
de qua causa fœminæ uiris potiores sunt habitæ, pupillarisq; tute
la mulieri prælata: etiam aduersus quẽ affuissent eius filij tutores
relicti, in eadem causa pupillo aderant. Firmum atque clarum isti
testimonium rei perhibet autoritas C. Cæsaris pont. max. qui in
oratione quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est: Vel pro
hospitio regis Nicomedis, uel pro horum necessitate, quorũ res agi
tur, refugere hoc munus Mumi non potui. Nam neque hominum
morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neq; cliẽ
tes sine summa infamia deseri possunt, quibus etiam à propinquis
nostris opem ferre instituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor appellatus est, uī disse se Romæ scripsit recognitionem inter sese mutuam exuetere notitia hominis & leonis. CAPVT XIIII.

Appion polyhistor.

APpion, qui polyhistor appellatus est, literis homo multis præditus, rerum que græcarum plurima atq; uaria scientia fuit. Eius libri nō incelebres feruntur, quibus omnibus fermè, quæ mirifica in Aegypto uisuntur audiunturq;, historia comprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel legisse sese dicit, fortasse à uitio studioq; ostētationis fit loquacior. Est enim sanequam in prædicādis doctrinis suis uēditator. Hoc aūt, quod in libro Aegyptiacorū V. scripsit, neq; audisse, neq; legisse, sed ipsum sese in urbe Roma uidisse oculis suis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis amplissimæ pugna populo dabatur. Eius rei, Romæ cū forte essem, spectator, inquit, fui. Multæ ibi sæuientes feræ, magnitudine bestiarū excellētes, oīmq; inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia oīa leonū, inquit, immanitas admirationi fuit, præterq; omnes cæteros unus. Is unus leo corporis impetu & uastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuātibus, animos oculosq; oīm in sese cōuerterat. Introductus erat inter cōplureis cæteros ad pugnā bestiarū Dacus, seruus uiri cōsularis. Androdus Dacus seruus. Ei seruo Androdus nomē fuit. Hūc ille leo ubi uidit procul, repēte, inquit, quasi admirās stetit, ac deinde sensim atq; placide, tanq noscitabūdus ad hominē accedit. Tū caudā more atq; ritu adulantiū canum clemēter & blāde mouet, hominisq, sese corpori adiūgit: cruraq; eius & manus prope iā exanimati metu, lingua lenter demulcet. Homo Androdus inter illa tā atrocis feræ blandimēta amissum animū recupat, paulatimq; oculos ad cōtuendū leonē refert. Tū quasi mutua recognitiōe facta, lætos, inqt, & gratulabūdos uideres hominē & leonē. Ea re prorsus tā admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit. Arcessitumq; à Cæsare Androdum, quæsitā causam, cur ille atrocissimus leonū uni parsisset. Androdus rem mirificā narrat atq; admirādam: Cum prouinciam, Leonis & seruī innouata notitia.

inquit, Africam pro consulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam sum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præside tutiores latebræ forent, in camporū & arenarū solitudines concessi: ac si defuissent cibus, consiliū fuit mortē aliquo pacto quærere. Tum sole, inquit, medio rapido, & flagranti, specū quandam nactus remotā latebrosam q;, in eam me penetro & recōdo: neq; multo pōst ad eandem specum uenit hic leo debili uno & cruento pede gemitus edens, & murmura dolorē cruciatūq; uulneris cōmiserātia. Atq; illic primo quidē conspectu aduenientis leonis territum sibi & pauefactū animū dixit: sed postq introgressus, inquit, leo (uti re ipsa apparuit) in habitaculum illud suum, uidet me procul delitescentē, mitis & mansuetus accessit, & sublatū pedem ostēdere mihi & porrigere, quasi opis petendæ gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpē ingētem uestigio pedis eius hærētē reuulsi, cōceptāq; saniē uulnere intimo expressi, accuratiusq; sine magna iā formidine siccaui penitus, atq; detersi cruorē. Ille tūc mea opera, et medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & requieuit: atq; ex eo die trienniū totū ego & leo in eadē specu eodēq; uictu uiximus. Nā quas uenabatur feras, membra opimiora ad specū mihi suggerebat: quæ ego, ignis copiam non habens, sole meridiano torrens edebam. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferimæ iam pertæsum est, leone in uenatum profecto, reliqui specum: & uiam fermè tridui permensus, à militibus uisus apprehensusq; sum, & ad dominū ex Africa Romā deductus. Is me statim rei capitalis damnandū, dādumq; ad bestias curauit. Intelligo aūt, inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gratiam nunc mihi beneficij & medicinæ referre: Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Eaq; omnia scripta circunlataq; tabellæ populo declarat. Atq; ideo cunctis petētibus dimissum Androdū, & pœna solutum, leonemq; ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Androdum, et leonem loro tenui reuinctū, urbe tota circū tabernas ire, donari ære Androdū, floribus spargi leonem,

nem, omnes ferè ubique obuios dicere: Hic est leo hostes hominis, hic est homo medicus leonis.

Corpus' ne sit uox, an ἀσώματον, uarias esse philosophorum sententias. CAPVT XV.

Corpus.

VEtus atque perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpus' ne sit uox an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod Græce dicitur ἀσώματον. Corpus autem est, quod aut efficiēs est aut patiens: id græce dicitur τὸ δραστικὸν ἢ πάσχον σῶμά ἐστι. Quam definitionē significare uolens Lucretius, ita scripsit:

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res.

Alio quoque modo corpus esse græci dicunt τὸ λιχῦ διασκέν. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq; esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse uocem corpus putat. Non enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa atque percussio, uox est. οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή· πλήττει μὲν γὰρ ἀέρα καὶ διάκτυπος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω τρίτη φωνή· ἀλλ' ἡ πρόσω πληγή, καὶ σφόδρα, καὶ πρόσω δὲ ὥστε ἀκουσὴν γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare dicunt: eam'que (ut ipsis eorum uerbis utar) ῥεύμασι λόγων appellant. Hos alios' que tales argutè delectabilisq; desidiæ aculeos cum audiremus, uel lectitaremus, neque in his scrupulis aut emolumentum aliquod solidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quærendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nam omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus. CAPVT XVI.

Vidēdi causæ.

DE uidendi ratione, de'que cernendi natura diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici cau sas esse uidēdi dicunt radiorum ex oculis, in ea quæ uideri queāt, emissionē, aëris simul intentionē. Epicurus effluere semp ex omnibus

ex omnibus corporibus simulacra quædam corporum ipsorum, eaq; sese in oculis inferre, atq; ita fieri sensum uidendi putant. Plato existimat genus quoddā ignis lucisq; de oculis exire, idq; cōiunctū continuatūq; uel cū luce solis, uel cū alterius ignis lumine, sua ui et externa nixū efficere, ut quæcunq; offenderit illustraueritq;, cernamus. Sed & hic quæ disserimus imaginandū: eiusdēq; illius Enniani Neoptolemi, de quo suprà scripsimus, consilio utendū est; quī deguſtandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant. CAPVT XVII.

Atri dies.

VErrius Flaccus in quarto de uerborum significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in senatu uerba fecit, Q. Sulpitiū trib. militū ad Alliam aduersus Gallos pugnaturū, rem diuinā dimicandi gratia postridie idus fecisse. Tum exercitū po. Ro. occidione occisum, & post diem tertium eius diei urbē præter Capitoliū captam esse. Complures'q; alij senatores recordari sese dixerunt, quoties bellī gerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus à magistratu populi Ro. facta esset, eius belli proximo deinceps prælio reip. male gestum esse. Tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi quod uideretur statuerent. Pontifices decreuerūt nullum iis diebus sacrificium recte futurum. Ante diē quoq; quartum Calēdas, uel Nonas, uel Idus, tanq; inominalē diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus, nisi quod Claudius annaliū quinto, cladem illam pugnæ Cannensis uastissimam, factā dicit ante diē quartum Nonas Sextileis.

In quo, & quantum differat historia ab annalibus: superq; ea re uerba posita ex libro rerum gestarum Sempronii Asellionis primo;

primo.

CAPVT. XVIII.

Historia. HIstoriam ab annalibus quidam differre eo putant, quòd cum utrunq; sit rerum gestarũ narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret. Eamq; esse opinionẽ quorundã Verrius Flaccus refert in libro de significatu uerborũ quarto, ac se quidẽ dubitare super ea re dicit. Posse autem uideri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quòd historia græce significat rerũ cognitionẽ

Annales. præsentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, quod historiæ sint: historias non omnino esse id, quod annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est hominem esse. Ita historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionẽ, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est: annales uero esse, cum res gestæ plurium annorum, obseruato cuiusq; anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestæ scribuntur, ea historia græco uocabulo ἐφημερὶς dicitur: cuius latinum interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Asellionis primo: ex quo libro plura uerba ascripsimus, ut simul ibidẽ, quid ipse

Ephemeris. inter res gestas & annales esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui annales relinquere uoluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit: Annales libri tantummodo quod factum quo'ue anno gestum sit, id demonstrabant. Id eorum est, quasi qui diarium scri-

Diarium. bunt, quam Græci ἐφημερίδα uocant. Nobis non modo satis esse ut deo, quod factũ esset id pronuntiare, sed etiam quo consilio, quáq; ratione gesta essent, demonstrare. Paulo pòst idem Asellio in eodem libro: Nam neque alacriores ad rempublicam defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundã annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, exq; eo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non prædicare

ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio'ue lata sit, neque quibus consilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit adoptatio, quid itẽ sit arrogatio, quantũq; hæc inter se differant: uerbaq; eius quæ qualia'q; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.

CAPVT XIX.

CVm in alienã familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, Adoptatio. arrogatio. Adoptantur autem, cum à parente in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, Arrogatio. qui cum sui iuris sunt, in alienam sese potestatem tradunt, eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes non temerè, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam pontificibus præ- Curiata. bentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoque eius qui arrogare uult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonaq; eius qui arrogatur, ne insidiosè appetita sint, consideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps. Vesticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiã transitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure lege'que filius sibi siet, quàm si ex eo patre matre'que familiãs eius natus esset: Vti'que ei uitæ necis'que in eum potestas siet, uti pariendo filio est, hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neque pupillus autem, neque mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum fœminis nulla comitiorum communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse autoritatem potestatem'que, fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum, alienæ ditioni subijciant. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidẽ iure posse Massurius Sabinus scripsit. Sed id neque permittẽ dicit,

dicit, neq; permittendum esse unquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorũ inuadant. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruetur, etiã seruus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. Id'q; ait plerosq; iuris ueteris autores posse fieri, scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populũ de moribus, inter ea quæ reprehendebat quòd contra maiorũ instituta fierent, id etiam eum culpauisse, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratiõe hæc sunt: In alia tribu patrẽ, in alia filiũ suffragiũ ferre. Filiũ adoptiuũ tam procedere, q̃ si ex se natũ habeat. Absentis censeri iubere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quod uocabulum latinũ solœcismo fecerit Capito Asinius, quid ipsum appellauerint ueteres Latini, quibus'q; uerbis solœcismum definierit idem Asinius. CAPVT XX.

Solœcismus. Imparilitas. Stribiligo.

SOlœcismus latino uocabulo ab Asinio Capitone, eiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatus, à uetustioribus Latinis stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet & prauitate tortuosæ orationis, tanq; sterobligo quædam. Quod uitium Asinius Capito in literis quas ad Clodiũ Thuscũ dedit, hisce uerbis definit: Solœcismus est (inquit) impar & inconueniens cõpositura partiũ orationis. Cum Græcũ autẽ uocabulũ sit solœcismus, an Attici homines qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. Sed nos neq; solœcismũ, neq; barbarismũ apud Græcorũ idoneos adhuc inuenimus. Nã sicut βάρβαρον, ita σολοῖκον dixerunt. Nostri quoq; antiquiores solœcũ facile, solœcismũ haud scio an unq̃ dixerint. Quod si ita est, neq; in græco, neq; in latino solœcismus probe dicitur.

Barbarũ. Solœcum.

Pluria qui dicat & compluria, & compluries nõ barbare dici, sed latine. CAPVT XXI.

PLuria forte quis dixit sermocinans uir apprimè doctus meus amicus, non hercle studio ferens ostentandi, neq; quo plura, dicendũ non putaret. Est enim doctrina homo seria, & ad

& ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. Sed opinor assidua ueterũ scriptorũ tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quã in libris sæpe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborũ, qui perpauca eademq; à uulgo protrita legerat. Habebat'q; nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudeis inchoatas'q;, partim non probas: eas'q; quasi puluere ob oculos, cum adortus quenq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro, barbare (inquit) dixisti pluria. Nanq; neq; rationẽ uerborũ hoc, neq; autoritatẽ habet. Ibi ille amicus ridens, anabo te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis seriis'q; rebus otiũ est, uelim doceas nos, cur pluria siue cõpluria (nihil enim differt) non latine, sed barbare dixerint M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antiãs, L. Lælius, P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbatores'q; huius uerbi habemus, præter poetarũ oratorum'q; ueterũ multã copiã. Ad quæ ille nimis arroganter, tibi (inquit) habeas autoritates istas, ex Faunorũ & Aboriginũ sæculo repetitas, atq; huic rationi respondeas. Nullũ enim uocabulũ neutrũ comparatiuũ, numero pluratiuo, casu recto, ante extremũ, a, habet i literã, sicuti meliora, maiora, grauiora: proinde igitur plura, & non pluria dici conuenit, ne contra formã perpetuã in comparatiuo, i litera sit ante extremũ a. Tum ille amicus noster, cum hominẽ confidentẽ pluribus uerbis non dignũ existimaret, Asinij (inquit) Capitonis doctissimi uiri epistolæ sunt uno in libro multæ, opinor positæ in templo Pacis. Primáq; epistola scripta est ad Pacuuium Labeonem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non plura dici debere. In ea epistola rationes grammaticas posuit, per quas docet pluria latinum esse, plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoq; simul disces, si modo assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura, absolutum esse siue simplex, non (ut tibi uidetur) comparatiuum. Huius opinionis Asiniæ id quoque adiumentum est, quod compluries cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem quod est compluria, aduerbium

Cõpluries.

est factum compluries. Id quoq; quoniam minus usitatum est, uersum Plauti subscripsi ex comœdia, quæ Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uero. Sensi ego compluries.

Item M. Cato in IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Compluries eorum milites mercenarij inter se multi, alteri alteros occidere, compluries multi simul ad hostes transfugere, cõpluries in imperatorem impetum fecere.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER VI.

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt. CAPVT I.

De prouidẽtia.

HOMINES FECISse dicitur tantã uim esse ærumnarum & malorũ. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro περὶ προνοίας quarto dissereret, nihil est prorsus istis (inquit) insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidẽ mala. Nam cũ bona malis cõtraria sint, utraq; necessariũ est opposita inter sese, & quasi mutuo aduersoq; fulta nisu consistere. Nullũ adeo contrariũ esse sine contrario altero. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? Aut quid aliud iustitia est, q̃ iniustitiæ priuatio? Qui item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauiæ oppositione? Qui continentia, nisi ex intemperantiæ? Quo item modo prudentia esset, nisi foret contrà imprudentia? Proinde (inquit) homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nanq; itidẽ sunt

sant bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (sicuti Plato ait) ueluti ex contrarijs deliquatũ est. Si tuleris unũ, abstuleris utrunq;. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratq;, dignumq; esse id quæri putat, εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται, id est, naturane ipsa rerũ uel prouidentia, quæ compagẽ hanc mundi, & genus hominũ fecit, morbos quoq; & debilitates & ægritudines corporũ, quas patiũtur homines, fecerit? Existimat autẽ non fuisse hoc principale naturæ consiliũ, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc conuenisse naturæ autori, parentiq; rerum omniũ bonarum. Sed cum multa (inquit) atq; magna gigneret, parereteq; aptissima & utilissima, alia quoq; simul agnata sunt incommoda ijs ipsis quæ faciebat cohærentia. Eaq; non per naturam, sed per sequelas quasdã necessarias facta dicit, quod ipse appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, cum corpora hominũ natura fingeret ratio subtilior, & utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis minutisq; ossiculis caput compingeret: Sed hanc utilitatẽ rei maioris, alia quædam incõmoditas extrinsecus consecuta est, ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusq; paruis fragile: Proinde morbi quoq; & ægritudines partæ sunt, dum salus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus per consiliũ naturæ gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

Al. deligatũ

Quo itidem modo, & uim necessitatem q̃ fati cõstituerit, & esse tamen in nobis consilii iudicij q̃ nostri arbitrium confirmauerit. CAPVT II.

Fatum.

FAtum, quod Græci πεπρωμένην uel εἱμαρμένην uocant, ad hanc fermè sententiã Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definit: Fatũ est, inquit, sempiterna quædã & indeclinabilis series rerum & catena, uoluens semetipsa sese, & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta connexaq; est. Ipsa aũt uerba Chrysippi, quantũ ualui memoria, ascripsi: ut si cui meum istud interpretamentum uidebitur esse obscurius,

ad ipsius uerba animaduertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto, εἱμαρμένην esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων καὶ ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. Aliarũ autẽ opinionũ disciplinarumq; autores huic definitioni ita obstrepunt: Si Chrysippus (inquiunt) fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendiq; posse agmina fati & uolumina, peccata quoq; hominũ & delicta non sustentanda, neq; inducenda sunt ipsis, uoluntatibusq; eorũ, sed necessitati cuidã & instantiæ quæ oritur ex fato, omniũ quæ sit rerũ domina & arbitra, per quã necesse sit fieri quicquid futurũ est. Et propterea nocentiũ pœnas legibus iniq; cõstitutas, si homines ad maleficia non sponte ueniunt, sed fato trahũtur. Contra ea Chrysippus tenuiter multa & argute disserit, sed omniũ ferè quæ super ea re scripsit, sententia huiuscemodi est: Quanq̃ ita sit, inquit, ut ratione quadã necessaria principali, & coacta atq; connexa sint fato omnia, ingenia tamẽ ipsa mentiũ nostrarũ perinde sunt fato obnoxia, ut proprietas eorũ est ipsa & qualitas. Nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterq; ficta, omnẽ illam uim quæ de fato extrinsecus ingruit, inoffensius tractabiliusq; transmittunt. Sin uero sunt aspera & inscita & rudia, nullisq; artiũ bonarũ adminiculis fulta, & etiã si paruo siue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur, sua tamen leuitate & uoluntario impetu, in assidua delicta & errores ruunt. Idq; ipsum ut ea ratione fiat, naturalis illa & necessaria rerũ consequentia efficit, quæ fatũ uocatur. Est enim genere ipso quasi fatale & consequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis aliene neq; illepide utitur: Sicut (inquit) lapidẽ cylindrũ si per spatia terræ prona atque dirupta iacias, causam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius & formæ uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & necessitas fati, genera ipsa & principia causarum mouet: impetus uero consiliorum mentiumq;

Chrysippus de fato.

Mala ingenia peccatis non uacent.

tiumq; nostrarum, actionesq; ipsas, uolũtas cuiusq; propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentia: Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρητς.

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ' ἕλοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat oportere ferri audiriq; homines aut nequã, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui, cum in culpa & in maleficio reuincti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fani asylum: & quæ pessime fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapiẽtissimus & antiquissimus poëtarum dixit in hisce uersibus:

ὦ πόπρι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
ἐξ ἡμέων γάρ φασι κακ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγε' ἔχουσιν.

Itaq; M. Cicero in libro quem de fato conscripsit, cum quæstionẽ istam diceret obscurissimam esse et implicatissimam, Chrysippum quoq; philosophum non expedisse se in ea refert his uerbis: Chrysippus æstuans, laboransq; quonã pacto explicet & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente inusitatę lõgitudinis.

CAPVT III.

Serpens inusitatæ magnitudinis.

TVbero in historijs scriptum reliquit, bello I. Punico Attilium Regulum consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positis, prælium grande atq; acre fecisse aduersus unum serpentem, in illis locis stabulantem, inusitatæ immanitatis. Eũq; magna totius exercitus conflictatione, balistis atq; catapultis diu oppugnatum. Eiusq; interfecti longum corium pedes C. & XX. Romam misisse.

Quid idem Tubero in historiis de Attilio regulo à Carthaginiensibus capto literis mandauerit. Quid etiam Tutidanus su-

per eodem Regulo scripserit. CAPVT IIII.

QVod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditani libris: Regulũ captum ad ea, quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiui cum Carthaginiensibus permutarẽtur: Id quoq; adidisse, uenenum sibi Carthaginienses dedisse, non præsentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: pòst aũt grassante sensim ueneno cor tabesceret. Eundẽ uero Regulum Tubero in historijs redijsse Carthaginem, nouisq; exemplorũ modis excruciatum à Pœnis dicit: In atras, inquit, & profundissimas tenebras eũ claudebant: ac diu pòst ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoque eius ne conniuere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum, atque ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interisse.

Attilij Reguli cõstantia.

Quod Alphenus iurisconsultus in uerbis ueteribus interpretãdis errauit. CAPVT V.

ALphenus iureconsultus, Seru. Sulpitij discipulus, rerũq; antiquarum non incuriosus, in libro digestorum XXX. & III. Coniectaneorum aũt secundo: In fœdere, inquit, quod inter Po. Ro. & Carthaginienses factum & scriptum inuenitur, ut Carthaginienses quotquot annis darent Po. Ro. certum pondus argenti puri puti, quæsitum est quid esset argentum purum putun, respondi ego, inquit, esse purum putum ualde purum: sicut nouũ nouitiũ dicimus, & propriũ propritiũ, augere atq; intẽdere uolentes noui & proprij significationẽ. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatẽ uisam esse Alpheno puri & puti, quæ sit noui & nouitij. Nam si esset puritium, tum sane uideretur dici, quasi

quasi nouitium. Id etiam mirum fuit, quòd nouitiũ per augendi figurã dictũ existimauit: cũ sit nouitiũ non quod magis nouũ sit, sed quod à nouo dictum inclinatũq; sit, Iis ergo assentimus, qui putum esse dicũt à putando dictum, & ob eam causam prima syllaba breui pronuntiant, non longa, uti existimasse Alphenus uidetur, qui à puro id esse factum scripsit. Putare aũt ueteres dixerunt, uacantia ex quaq; re, ac non necessaria, aut etiam obstantia & aliena auferre, & excidere, et quod esset utile, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic nãq; arbores & uites, & sic etiã rationes dictæ putari. Verbũ quoq; ipsum puto, quod declarandæ sentẽtiæ nostræ causa dicimus, nõ signat profecto aliud q̃ id agere nos in re dubia obscuráq;, ut decisis amputatisq; falsis opinionibus, quod uideatur esse uerum & integrũ, et incorruptũ, retineamus. Argentum ergo in Carthaginiensi fœdere putum dictum esse, quasi exputatum excoctumq;, omniq; aliena materia carens, omnibusq; ex eo uitijs detractis, emaculatum & candefactum. Scriptum est autem purum putum non in Carthaginiensi solum fœdere, sed cum in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inscribitur Alexander, & in satyra M. Varronis, quæ inscripta est Δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

Nouitium.

Puto.

Putũ argentum.

Temere ineptéq; reprehensum esse à Iulio Higino Vergiliũ quòd præpetes Dædali pennas dixerit. atque ibi quid sint aues prepetes. Et quid illæ sint aues quas Nigidius inferas appellauit.

CAPVT VI.

DAedalus (ut fama est) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis ausus se credere cœlo,
Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

In his Vergilij uersibus reprehendit Higinus præpetibus pennis, quasi improprie & inscite dictũ. Nã præpetes, inquit, aues ab auguribus appellãtur, quæ aut opportune præuolant, aut idoneas sedes capiunt. Non apte igitur usum uerbo augurali existimauit in Dædali uolatu, nihil ad augurũ disciplinã pertinẽte Sed Higinus

Præpetes aues.

nimis hercle ineptus est, cũ quid præpetes essent se scire ratus est, Verg. aũt & Trimatium doctum uirum ignorasse, qui in secũdo Iliadis uictoriam uolucrem præpetem appellauit hoc uersu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, sed longe diuersius inquit: Quid

Brundusium pulchro præcinctum præpete portu?

Et si uim potius naturãq; uerbi cõsiderasset, neq; id solũ quod augures dicerent, inspexisset, ueniam prorsus poëtis daret, similitudine ac translatione uerborũ non significatione utentibus. Nam quoniã nõ ipsæ tantũ aues, quæ prosperius præuolant, sed etiã loci, quos capiũt, qui idonei felicesq; sunt, præpetes appellãtur. Iccirco Dædali pẽnas præpetes dixit, quoniã ex locis in quibus periculũ metuebat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrò præpetes et augures appellant: Et Ennius in annalium primo dixit:

Præpetes loci.

Præpetibus bilares sese pulchrisq; locis dant.

Auibus aũt præpetibus cõtrarias, aueis inferas appellari Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita dicit: Discrepat dextra sinistræ, præpetibus inferæ. Ex quo est cõiectare præpetes appellatas, quæ alius sublimiusq; uolitent, cum differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit. Adolescens ego Romæ, tum cum etiã ad grãmaticos uarẽ, audiui Apollinarẽ Sulpitiũ, quẽ in primis sectabar, cũ de iure augurio quæreretur, & mẽtio præpetũ auiũ facta esset, L. Claro præfecto urbis dicere præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus τανυπτέρυγας appellauerit. Quoniam istas potissimum augures spectarent, quæ ingentibus alis patulæ atq; porrectæ præuolarent. Atq; ibi hos Homeri uersus dixit:

Inferæ aues

Τύ νυ δ' οἰωνοῖσι τανυπτέρυγεσι πειθοῦ,
πείθωμαι, τῶν οὔτι μεταβήσομαι οὐδ' ἀλεγίζω.

De Acca Laurentia, & Caia Tarratia, deq; origine sacerdotij fratrum Arualium. CAPVT VII.

Accæ

ACcæ Laurentiæ, & Caiæ Tarratiæ, siue illa Suffetia est, nomina in antiquis annalibus celebria sunt. Earũ altera post mortẽ, Tarratiæ aũt uiuæ amplissimi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiã quidem uirginẽ Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad populũ lata, qua lege ei plurimi honores fiunt; inter quos ius quoq; testimonij dicẽdi tribuitur, testabilisq; una omniũ fœminarũ ut sit, datur: Id uerbũ est ipsius legis Horatiæ. Cõtrariũ est in XII. tabulis scriptũ: Improbus intestabilisq; esto. Præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abiere, ac nubere uoluisset, ius ei potestasq; exaugurãdi atq; nubẽdi facta est, munificẽtiæ & beneficij gratia, qð cãpũ Tiberinũ siue Martiũ Po. Ro. cõdonasset. Sed Acca Laurentia corpus in uulgus dabat, pecuniãq; emeruerat ex eo quæstu huberẽ. Ea testamẽto ut in Antiatis historia scriptũ est, Romulũ regẽ, ut quidã alij tradiderũt, Po. Ro. bonis suis hæredẽ fecit. Ob id meritũ à flamine Quirinali sacrificiũ ei publicè fit, & dies è nomine eius in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo memorabiliũ secutus quosdã historiæ scriptores, Accã Laurentiã Romuli nutricẽ fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex XII. filijs maribus unũ morte amisit. In illius locũ Romulus Accæ Laurẽtiæ sese filiũ dedit, seq; et cæteros eius filios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium mansit fratrum Arualiũ numero XII. cuius sacerdotij insigne est spicea corona, & albæ infulæ.

Tarratia.

Testabilis.

Intestabilis.

De Alexãdro, & de P. Scipiõe memoratu digna. CAPVT VIII.

APpion Græcus homo, qui πολυΐστωρ est appellatus, facili atq; alacri facundia fuit. Is cũ de Alexandri regis laudibus scriberet, uicti, inquit, hostis uxorem facie inclyta mulierem, uetuit in cõspectum suum deduci, ut eã ne oculis suis quidem contingeret. Lepida igitur quæstio agitari potest, utrũ uidere uiri continentiorem par sit, Publium ne Africanum superiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hispania expugnata, uirginem tẽpestiuam, forma egregia, nobilis uiri Hispani filiam, captam perductam q;

Lepida quæstio.

ductũq; ad se, patri inuiolatã reddidit, an regẽ Alexãdrũ, qui Darij regis uxorẽ eandẽ eiusdẽq; sororẽ prælio magno captã, quã esse audiebat exuperãti forma, uidere noluit, perducíq; ad sese prohibuit. Sed hãc utrãq; declamatiũculã sup Alexãdro et Scipiõe celebrãuerint, qbus abũde et ingenij, et otij, et uerborũ cõ. Nos satis habebimus, qd' ex historia est id dicere, Scipionẽ istũ uero' ne an falso, incertũ: fama tamẽ, cũ esset adolescens, haud syncera fuisse: & propemodũ cõstitisse hosce uersus à Cn. Næuio poëta in eum scri-

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriose, (ptos esse:
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus
Præstat, eum suus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego uersibus credo adductũ Valeriũ Antiatẽ aduersus cæteros omnes scriptores de Scipiõis moribus sensisse, & eã puellã captiuã nõ redditã patri scripsisse, cõtra quã nos suprà diximus, sed retentam à Scipione, atq; in delicijs amoribusq; ab eo usurpatam.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis, historiæ & orationis lepidissimæ. CAPVT IX.

QVod res uidebatur memoratu digna, quã feciss Cn. Flauiũ Annij filiũ ædilẽ curulẽ L. Piso in III. annali scripsit, eaq; res perq̃ pure & uenuste narrata à Pisone, locũ istũ totũ huc ex Pisonis annali trãsposuimus: Cn. inquit, Flauius patre Libertino natus, scriptũ faciebat. Isq; in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tẽpore ædiles subrogãtur. Eũq; primæ tribus ædilẽ curulẽ renuntiauerũt. At ædilis, qui comitia habebat, negat accipere: Neq; sibi placere, qui scriptũ faceret, eũ ædilẽ fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; ædilis curulis factus est. Idẽ Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegã uenisse uisere ægrotũ. Et in cõclaue postq̃ introiuit adolescẽtes ibi cõplures nobiles sedebãt. Ii cõtẽnentes eũ, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius ædilis id arrisit. Sellã curulẽ iussit sibi afferri. Eã in limine apposuit, ne quis illorũ exire posset, utiq; ij oës inuiti uiderent sese in sella curuli sendentem.

Cn. Flauij factum.

Historia

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam, CAPVT X.

PHilosophus Taurus uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum alijs bonis multis, salubribusq; exemplis hortabatur ad philosophiam capessendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauisse: Decreto, inquit, suo Athenienses caueranr, ut qui Megaris ciuis esset, si in intulisse Athenas pedem prehensus esset, ut ea res ei homini capitalis esset. Tanto Atheniẽses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. Tum Euclides, qui * in diem Megaris erat, quiq; etiam ante id decretũ & esse Athenis, & audire Socratẽ cõsueuerat, postq̃ id decretũ sanxerunt, sub noctẽ prius q̃ aduesperascret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uersicolore amictus, & caput & ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem cõmeabat, ut uel noctis aliquo tẽpore consiliorum sermonumq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem milia passuum paulo amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultrò currere, ut doceant, ad fores iuuenũ diuitum, eosq; ibi sedere atq; opperiri prope ad meridiem, donec discipuli nocturnũ omne uinum edormiant.

Ardor Euclidis ad audiẽdũ Socratẽ.

Indidem.

Verba ex oratiõe Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officiũ grauitatis dignitatisq; uitæ decẽtia. CAPVT XI.

CVm inquinatissimis hominibus non esse conuitio decertãdum, neq; in maledictis aduersus impudentes & improbos uelitandum: quia tantisper similis & compar eorum Q. Metelli Numidici sapientis uiri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Mãliũ tribunũ plebis, à quo apud populũ in cõcione lacessitus iactatusq; fuerat dictis petulãtibus: Nũc quod ad illũ attinet

Nõ decertãdum cõuitio cũ malis.

Quiries

Quirites, quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dictitauerit, quem & ego mihi neq; amicum recipio, neq; inimicũ respicio, in eum ego non sum plura dicturus. Nam eum indignissimum, arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneũ quidem, cui à probis maledicatur. Nam si in eo tempore huiuscemodi homunculum nomines, in quo punire non possis, maiore honore, q̃ contumelia afficias.

Quod neq; testamentum, sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neq; sacellum sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum.

CAPVT XII.

Testamẽtũ. SEruius Sulpitius iureconsultus, uir ætatis suæ doctissimus, in libro de testamẽtis secundo, qua ratione adductus, testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperio. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentũ? quid pauimentum? quid uestimentũ? quid alia mille per huiuscemodi formã producta? Etiam' ne ista oĩa composita dicemus? Obrepsisse aũt uidetur Seruio, uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidẽ, sed non abhorrens, neq; incõcinna, quasi mentis quædam in hoc uocabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadem cõcinnitas obrepsit. Nam in libro de religionibus secundo: Sacellũ est, inquit, locus paruus deo sacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arSacellum. bitror compositum, sacri & cellæ, quasi sacra cella: Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat sacellũ & simplex uerbũ esse, & non ex sacro & cella compositum, sed ex sacro diminutum?

De quæstiunculis apud Taurũ philosophum in conuiuio agitatis, quæ symposiacæ uocantur. CAPVT XIII.

FActitatũ obseruatum q̃; hoc Athenis est ab ijs, qui erãt philosopho Tauro iunctiores, cum domum suam nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes & asymboli ueniremus, Lepida incõuiuio quæ coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, sed argutias quæstionũ.

quæstionũ. Vnusquisq; igitur nostrum commentus paratusq; ibat, quod quæreret: Eratq; mutiũ loquendi, edundi finis. Quærebantur autem nec grauia, nec reuerenda, sed ἐυθυμήματα quædã lepida, & minuta, & florentẽ uino animũ lacessentia: quale hoc ferme est subtilitatis ludicræ quod dicã: Quæsitũ est quando moriens moretur: cum iam in morte esset, an tum etiã cũ in uita foret: Et quando surgens surgeret: cum iam staret, an tum etiã cum sederet: Et qui artem disceret, quando artifex fieret, cum iam esset, an cũ etiã non esset. Vtrũ enim horũ dicas, absurde atq; ridicule dixeris: multo q̃; absurdius uidebitur, si aut utrumq; esse dicas, aut neutrũ. Sed ea omnia cum captiones esse quidã futiles & inanes diceret: Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugarũ aliquẽ ludũ aspernari. Cratissimi philosophorũ super hac re serio quæsiuerunt. Et alij morientem uerbũ, atq; momentũ, manente adhuc uita dici atq; fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore uitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicitur, morti uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tẽpora, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato inquit noster, neq; uitæ id tẽpus, neq; morti dedit, idemq; in omnẽ consimiliũ rerũ disceptatione fecit. Vidit quippe utrunq; esse pugnans, neq; posse ex duobus contrarijs, altero manente, alterũ constitui, quæstionemq; fieri per diuersorũ inter se finiũ, mortis & uitæ cohærentiã. Et iccirco peperit ipse expressitq; aliud quoddã nouium in confinio tẽpus, quod uerbis propriis atq; integris τὸν ἐξαίφνης φύσιν appellauit. Id' que ipsum ita uti dico, inquit, in libro cui παρμενίδης tttulus est, scriptũ ab eo reperietis, τὸ δὲ ἐξαίφνης ζητοῦντι κοῖνα σημαίνῃ, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον ἐς ἕτερον. Talia apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum mensarũ, ut ipse dicere solitus erat, ἐπεισόδια.

Puniẽdis peccatis treis esse rationes à philosophis attributas. Et quãobrẽ Plato duarũ ex iis meminerit. CAPVT XIIII.

PVniendis peccatis treis esse debere causas existimatũ est. Vna Pœnæ ratio triplex. est, quæ νουθεσία, uel κόλασις, uel παραίνεσις dicitur, cũ pœna adhibetur

adhibetur castigandi atq; emendandi gratia, ut is qui fortuito deliquit, attētior fiat correctiorq;. Altera est, quā ij qui uocabula ista curiosius diuiserunt, τιμωρίαν appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas autoritasq; eius, in quē est peccatū, tuēda est: ne prætermissa animaduersio contemptū eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulū à conseruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur: cum punitio propter exemplum necessaria, ut cæteri similibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maximis grauissimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnā ipse sese ultro corrigat, aut spes contrà nulla est emendari eum posse & corrigi, aut iacturam dignitatis eius in quem peccatū est, metui non necessum est, aut non id peccatū est, cuius exēplo necessario metu sanciendū sit: tum quicquid ita delictū est, non sane dignum esse imponendæ pœnæ studium uisum est. Has treis ulciscendi rationes & philosophi alij plurifariam, & noster Taurus in primo commentariorū, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū: alterā, quā in tertio propter exempli metū posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὴ παντὶ, ὧδ μὲν τιμωρουμένῳ ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένου βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνήσασθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωντι. In hisce uerbis facile intelligas τιμωρίαν Platonem dixisse, non ut suprà scripsi quosdā dicere, sed ita ut promiscue dici solet, pro omni punitione. An' ne autē quasi omnino paruam, & contēptu dignā præterierit pœnæ sumendæ cuusam propter tuendam læsi hominis autoritatem, an magis quasi ei quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, cum de pœnis non in uita, neque inter homines, sed post uitæ tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

De

De uerbo quiesco, an e litera, corripi an produci debeat.

CAPVT XV.

AMicus noster homo multi studij, atq; in bonarū disciplinarū opere frequens, uerbū quiescit, usitate e litera correpta dixit. Alter itē amicus, homo in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communiumq; uocū respuens nimis & fastidiens, barbare eum dixisse opinatus est, quoniā producere debuisset, non corripere. Nam quiescit, ita oportere dici prædicauit, ut calescit, nitescit, stupescit, atq; alia huiuscemodi multa. Id etiā addebat, quod quies ē producto, non breui diceretur. Noster autem, qua est omniū rerū uerecunda mediocritate, ne si Helij quidē Cincij, & Satyri dicendū ita censuissent, obsecuturū sese fuisse ait cōtra perpetuā latinæ linguæ consuetudinē. Neq; se tam insignite locuturū, absona, aut inaudita ut diceret. Literas autē super hac re fecit, itē inter hæc exercitia quædā ludicra, & quiesco non esse his simile, quæ suprà posui, nec à quiete dictū, sed ab eo quietē: Græcæq; uocis ἔχον καὶ ἔσκον, ionice à uerbo ἔχω ἴσχω, & modū & originē uerbū illud habere demonstrauit. Rationibusq; haud sane frigidis docuit, quiesco e litera longa dici non conuenire, ut diceret eiusmodi quispiam qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam se facundiæ permiserat, neq; orationis latinæ modos usurpationes' ue ullas didicerat.

Quiesco habet e correptam.

Notum uerbum deprecor, à poëta Catullo inusitate quidem, sed apte positum & proprie, deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum scriptorum.

CAPVT XVI.

CVm in Lycio forte uespera ambularemus, uir quidā ludo ibi nobis & uoluptati fuit. Nam cū esset uerbū deprecor, doctiuscule positum in Catulli carmine, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium quidem meo iudicio uenustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam.

De

De me, dispeream, me nisi Lesbia amat.
Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi
Assidue, uerum dispeream nisi amo.

Deprecor. Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunq; à uulgo dicitur, quod significat, ualde precor, & oro, & supplico. In quo, de, præpositio ad augendũ & cumulandũ ualet. Quod si ita esset, frigidi sane uersus foret. Nunc enim contrà omnino est. Nam de præpositio, quoniã est anceps, in uno eodẽq; uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contrà autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quàm multorum hic uitã à Sylla deprecatus est. Item in dissuasione legis agrariæ: Si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à uobis deprecentur. Sed neq; solus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adeo sunt libri ueterũ similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum & alterum quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longe secus dixit q̃ Catullus:

Quibus nunc (inquit) ærumna mea libertatẽ paro?
Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Cresphonte:

Ego cum meæ uitæ parcã, letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de rep. ita scripsit: Quod quidem eo fuit maius, quia cum in causa pari collegæ essent, non modo inuidia pari non erant, sed etiã Claudij inuidiã Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq; item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensabat inuidiã, quod Græci propinqua significatione παραιτοῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid (inquit) huic homini facias? Non ne concedas interdum, ut excusatiõe summæ stultitiæ, summæ improbitatis odiũ deprecetur? Item in Verrẽ actionis II. procemio: Nunc uero quid faciat Hortensius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur?

παραιτοῦμαι.

cetur? an hominem flagitiosissimũ, libidinosissimũ, nequissimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens ueniam, quòd & male diceret ei palãm, respueretq; & recusaret, detestaretur q. assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omniũ primus libros publice præbuerit legendos: quantusq; numerus fuerit Athenis ante clades Perficas in bibliothecis publicorum. CAPVT. XVII.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius accuratiusq; ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potius, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit, asportauitq; in Persas. Hos porrò libros uniuersos multis post tempestatibus, Seleucus rex qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto à Ptolemæis regibus uel conquisitus uel confectus est, ad milia fermè uoluminũ septingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non sponte neq; opera consulta, sed à militibus forte auxiliarijs incensa sunt.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER VII.

Admiranda quædã ex annalibus sumpta de P. Scipione Africano superiore. CAPVT I.

QVOD DE OLYMPIA de Philippi regis uxore, Alexandri matre in historia græca scriptum est, idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinus, alijq; qui de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilẽ existimatã tradũt. P. quoq; Scipionẽ cũ quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atq; in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, uisum repentè iuxta eam cubare ingentẽ anguẽ. Eũq;, ijs qui uiderãt territis & clamãtibus, elapsum inueniri non quisse, idipsum P. Scipionẽ ad aruspices retulisse. Eos sacrificio facto respõdisse, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus posteaq; ille anguis in lecto uisus est, mulierẽ concepisse. concepti fœtus signa atq; sensum pati. Exinde mense decimo peperisse. Natumq; esse hunc P. Scipionẽ Africanũ, qui Annibalẽ & Carthaginienses in Africa bello Punico II. uicit. Sed & eum impẽdio magis ex rebus gestis q̃ ex illo ostento, uirum esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod ijdem illi quos suprà nominaui, literis mandauerint: Scipionẽ hunc Africanum solitum esse noctis extremo priusquàm dilucularet in Capitolium uenitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atque ibi solũ diu demorari quasi consultantẽ de republica cum Ioue: Aedituosq; eius templi

Scipio Africanus à serpentibus geminus creditur.

templi sæpe esse demiratos, quòd solum id temporis in Capitoliũ ingredientem canes semper in alios sæuientes, neq; latrarẽt eum, neq; incurrerẽt. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare atq; approbare uidebantur dicta, factaq; eius pleraq; admiranda, ex quibus est unum huiuscemodi: * Assidebat oppugnabatq; oppidum in Hispania, situ mœnibusq; ac defensoribus ualidum & munitũ, re etiam cibaria copiosum. Nullaq; eius potiundi spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atq; ex eo loco id oppidũ procul uidebatur. Tum è militibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quẽ diẽ locumq; uadimoniũ promittẽ iuberet. Et Scipio manũ ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie, inquit, sese sistant illo in loco atq; ita factũ. Die tertio in quem uadari iusserat, oppidum captum est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

Cũ Ioue cõsultabat.

obsidebat sed tamen.

De Cesellii Vindicis pudẽdo errore, quẽ offendimus in libris eius quos inscripsit lectionũ antiquarũ. CAPVT II.

TVrpe erratum offendimus in illis celebratissimis commentarijs lectionũ antiquarũ Cesellij Vindicis, hominis herũcle pleraq; haud indiligẽtis, quod erratũ multos fugit, q̃multa in Cesellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripsit autẽ Cesellius Q. Enniũ in XIII. lib. annaliũ cor dixisse masculino genere. Verba Cesellij subiecta sunt: Masculino genere cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius: Nam in XIII. annalium, quem cor dixit: Ascripsit deinde uersus Ennij duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiæ rex. Is admiratur & permouetur, quod Annibal Carthaginiensis belliũ se facere populo Romano uolentem dehortetur. Hos autem uersus Cesellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit, æquale cor putat habere me ei: q̃ stultum esse me credit, cum id mihi persuadere uult: Hoc Cesellius

Cesellij erratum.

quidem, sed aliud longe Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium uersum Cesellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor
Suasorem summum, & studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atq; ordo sic opinor est: Annibal ille audentissimus atq; fortissimus, quem ego credidi, (hoc enim est, cor meũ credidit) perinde atq; diceret, quem ego stultus homo credidi fore summum suasorem ad bellandum, is me dehortatur dissuadetq;, ne bellum faciam. Cesellius autẽ forte ῥαθυμότερον ῥαφῇ ista uerborum captus, quem cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi cor Cesellij masculinum, ut uideatur tertius uersus separatim atq; diuisim legendus: perinde quasi præcisis interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suasorẽ summũ. Sed non dignũ est eis qui hoc dixerint, respõderi.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quã pro Rhodiẽsibus in senatu dixit: & quid ad ea quæ reprehenderat, responderimus. CAPVT III

Rhodos. CIuitas Rhodiensis & insulæ opportunitate, & operũ nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; uictorijs celebrata est: Ea Rhodiensis ciuitas cum amica atq; socia populi Romani foret, Persa tamen Philippi filio Macedonũ rege, cũ quo bellũ populo Romano fuit, amico usa est. Connixiq; sunt Rhodienses legationibus Romam sæpe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi ista pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à plerisque Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus populum Romanum adiutarent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus captusq; est, Rhodienses pertimuere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta dictaq; erant.

Perses.

Legatosq;

Legatosq; Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem consiliumq; publicum expurgarent. Legati postq̃ Romam uenerunt, & in senatum intromissi sunt, uerbis pro sua causa suppliciter factis, de curia excesserunt. Sententiæ rogari cœptæ. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicerent, bellũq; eos illis faciendum censerent, tum M. Cato exurgit, & optimos fidissimosq; socios (quorũ opibus diripiendis possidendisq;, non pauci ex summatibus uiris intenti infensiq; erant) defensum conseruatumq; pergit, orationẽq; inclytam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tyro autem Tullius M. Ciceronis libertus, sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaq̃ rerum literarumq; uetерum indoctus. Eoq; ab ineunte ætate liberaliter instituto, adminiculatore & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profecto plus ausus est q̃ ut tolerari ignosciq; possit. Nãq; epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarẽ patroni sui confidẽter & nimis callide. In qua sibimet uisus est orationẽ istã pro Rhodiensibus acri subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet uenia reprehensuri Tyronẽ, q̃ tum ille reprehẽderit Catonẽ. Culpauit aũt primum hoc, quod Cato inerudite & ἀναγώσως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisq; acri & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atq; lætitia rerum gestarum prospere, de statu mentis suæ deturbati non satis consiperent, neq; ad recte intelligendum consulendumq; essent idonei. In principijs aũt (inquit) patroni qui pro reis dicunt, conciliare sibi & complacare iudices debent: sensusq; eorum expectatione causæ suspensos rigentesq;, honorificis uerecundisq; sentẽtijs commulcere, non iniurijs atque imperiosis cõminationibus cõfricare. Ipsum deinde principium apposuit, cuius uerba hæc sunt: SCIO solere plerisq; hominibus rebus secundis atq; prolixis atq;

Tyro Tullius Ciceronis libertus.

 prosperis

prosperis animum excellentem, atq; superbiã atq; ferociatẽ augescere atq; crescere: quod nunc mihi magnæ curæ est, quòd hæc res tam secũde processerit, ne quid in cõsulendo aduersi eueniat, quod nostras secũdas res cõfricet: neue hæc lætitia nimis luxuriose eueniat. Aduersæ res se domant, & docent quid facto opus sit. Secundæ res lætitia transuorsum trudere solẽt à recte cõsulendo atq; intelligẽdo. Quo maiore opere dico, suadeoq; uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatẽ nostram redeamus. Quæ deinde Cato iuxtà dicit, ea (inquit) confessionẽ faciunt, nõ defensionẽ: neq; propulsationẽ translationem' ue criminis habent, sed cum pluribus alijs communicationem, quod scilicet nihil ad purgãdum est. Atq; etiam, inquit, insuper profitetur Rhodienses qui accusabantur, quod aduersus populũ Romanũ regi magis cupiuerint, fauerintq;, id eos cupisse atq; fauisse utilitatis suæ gratia, ne Romani Perse quoque rege uicto, ad superbiam ferociamq; & immodicum modum insolescerent. Eaq; ipsa uerba ponit ita ut infrà scriptum est: A Tq; ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare, uti depugnatũ est: neq; regem Persen uicisse, non Rhodienses id modo uoluere, sed multos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror. Atq; haud scio an partim eorũ fuerint, qui non nostræ cõtumeliæ causa id uoluerunt euenire, sed enim metuere, si nemo esset homo quẽ uereremur, quicquid liberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suæ causa in ea sententia fuisse arbitror. Atq; Rhodienses tamen Persen publice nunq; adiuuere. Cogitate quanto nos nostri natiui cautius facimus. Nã unusquisq; nostrũ, si quis aduersus rẽ suã quid fieri arbitratur, summa ui contrà nititur, ne aduersus eã fiat, quod illi tamẽ perpessi. Sed quod ad principiũ reprehensum attinet, scire oportuit Tyronẽ, defensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à senatore, & cõsulari, & cẽsorio uiro, quod quidẽ optimũ esse publicũ existimabat, suadẽte, nõ (ut à patrono solet) causam pro reis dicẽte. Alia nãq; principia cõducũt reos apud iudices defendenti, & clemẽtiã misericordiãq; undiq; indagãti: Alia cũ senatus de re publica cõsulitur, uiro autoritate præstãti, sentẽtijs quorundã iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro salute sociorũ grauiter ac libere indignanti simul ac dolẽti. Quippe rectè & utiliter in disciplinis rhetorũ præcipitur, iudices de capite alieno, deq; causa ad sese nõ pertinẽti cognituros, ex qua præter officium iudicãdi, nihil ad eos simul periculi uel emolumẽti redũdaturũ est, cõciliãdos esse, ac propitiãdos laudabiliter ac placabiliter, & lenẽter existimationi salutiq; eius, qui apud eos accusatus est. At cũ dignitas, & fides, & utilitas oĩm cõmunis agitur, ob eãq; rẽ aut suæ dẽdũ quid ut fiat, aut fieri iã cœpto differendũ est: tũ qui se in eiusmodi principijs occupat, ut beneuolos benignosq; sibi auditores paret, otiosam operã in nõ necessarijs uerbis sumit. Iamdudũ enim negotia periculaq; ipsarũ rerũ cõmunia, cõsilijs eos capiẽdis cõciliat, et ipse potius sibi exposcũt cõsultoris beneuolẽtiã. Sed qd' ait cõfessum Catonẽ noluisse Rhodienses ita depugnare, uti depugnatũ est, neq; regẽ Persen à Po. Ro. uinci, atq; id auduisse eũ dixisse nõ Rhodienses mõ, sed multas quoq; alias natiões uoluisse, sed id nihil ad purgandũ, extenuandũ ue crimẽ ualere, iã hoc primũ Tyro improbe mẽtitur. Verba ponit Catonis, & alijs tamẽ eum uerbis caliũniatur. Nõ enim Cato cõfitetur Rhodienses noluisse uictoriã esse Po. Ro. sed sese arbitrari dixit, id eos uoluisse, quod erat proculdubio suæ opinioĩ professio, nõ Rhodiẽsiũ culpæ cõfessio. In qua re, ut meũ quidẽ iudiciũ est, nõ culpa tantũ uacat, sed dignus quoque laude admiratione q; est: cũ & ingenue, & religiose dicere uisus est cõtra Rhodienses qd' sentiebat: & parta sibi ueritatis fide, ipsum illud tamẽ, qd' cõtrariũ putabatur, flexit et trãstulit, ut eos iccirco uel maxime æquũ esset acceptiores charioresq; fieri Po. Ro. qd' cũ & utiles essent, & uellent regi esse factum, nihil tamen adiuuãdi eius gratia fecerint. Postea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc derepente tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos prio-

Defenditur oratio Cato tis.

Rhetoricũ præceptum.

res facere occupabimus? Hoc (inquit) enthymema nequã, & uitio sum est. Responderi enim potuit, occupabimus certe. Nam si nõ occupauerimus, opprimemur, incidendumq; erit in insidias, à quibus ante nos non cauerimus. Recte, inquit, hoc uitio dat Lucilius poëta Euripidi, quod cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quod ipse antè consiliũ de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum uerbis eluserit:

εἰ τὸ σὲ ἔμελεν, ὡς σὺ φῆς, κτείνειν τρόσις,
χρὴ καὶ σὲ μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν δῆθεν.

Ad hoc enim, inquit, planè stultitiæ plenum est, eo consilio atq; ea fini facere nolle aliquid, uti nunq̃ id facias, quod uelis. Sed uide licet Tyro animũ non aduertit, non esse in omnibus rebus cauẽdis eandem causam, neq; humanæ uitæ negotia, & actiones, & officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauẽdi, similia esse pugnæ gladiatoriæ. Nam gladiatori composito ad pugnandum, pugnæ hæc proposita sors est, aut occidere, si occupauerit, aut occũbere si cessauerit. Hominũ aũt uita nõ tam iniquis, neq; tam indomitis necessitatibus circũscripta est, ut iccirco prior iniuriam facere debeas: quam nisi feceris, pati possis. Quod tãtum aberat à Po. Ro. mansuetudine occupare, ut sæpe iã in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonẽ dicit in eadẽ oratione argumentis parum honestis, & nimis audacibus: ac non uiri eius, qualis fuit, sed uafris, ac fallaciosis, & quasi Græcorũ sophistarũ solertijs. Nam cum obijceretur, inquit, Rhodiẽsibus, quod bellum Po. Ro. facere uoluissent, negauit penè. Sed ignosci poposcit, quia id non fecissent, & si maxime uoluissent, induxisseq; eum dicit, quã dialectici ἐπαγωγὴν appellant, rẽ admodũ insidiosam & sophisticam, neque ad ueritates magis, quàm ad captiones repertam: cum conatus sit exemplis decipientibus colligere confirmareq; neminẽ, qui male facere uoluit, plecti æquũ esse, nisi quod factum uoluit, etiam fecerit. Verba autem ex oratione M. Catonis hæc sunt: Qui acerrime aduersus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse

Res sophistica.

luisse fieri. Et quis est tãdem nostrorum, qui quod ad sese attineat, æquum censeat quenquam pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uoluisse? Nemo opinor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulò infra dicit: Quid nunc, & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat, si quis illud facere uoluerit, mille nũmis dimidium familiæ multa esto. Si quis plus quingẽta iugera habere uoluerit, tanta pœna esto. Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tãtum damni esto. Atqui nos omnia plura habere uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: sed si honorem non æquum est habere ob eam rem, quod bene facere uoluisse quis dicit, neq; fecit tantum, Rhodiensibus tale erit, non quod male fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His argumẽtis Tyro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoq; impune esse debere, quod hostes quidem Po. Ro. esse uoluissent, & qui maxime non fuissent. Dissimulari autem nõ posse ait, quin paria & consimilia nõ sint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustũ atq; impium Po. Ro. facere uelle: Neq; item inficiari posse, quin aliæ causa in præmio sit, alia in pœnis: Nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neq; ante remunerari, q̃ facta sint. Iniurias autẽ imminentes precauisse, iustum est magis, q̃ expectauisse. Summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq;: ut cũ admissa et perpetrata fuerint, tum deniq;, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur: Hæc Tyro in Catonẽ, nõ minus frigide sanè, q̃ inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec solitariam, nec improtectã hanc ἐπαγωγὴν facit. Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumẽtis conuelat. Et quia non Rhodiẽsibus magis q̃ reipub. consulebat, nihil sibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin oĩm sententiarũ uia, seruatũ ire socios niteretur. Ac primũ ea nõ incallide cõquisiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentiũ fieri prohibẽtur, sed iure legũ, rei alicuius medendæ, aut tẽporis causa iussarũ, sicut est

de numero pecoris, & de domino agri præfinito, aut eiusmodi alĩ quo, in quibus rebus quod prohibitum fieri per leges quidem non licet, uelle id tamen facere, si liceat, inhonestũ non est. Atq; eas res contulit seorsum, miscuitq; cum eo quod neq; facere, neq; uelle per sese honestum est, tum deinde ne disparilitas collationis euidẽs fieret, pluribus id propugnaculis defensat. Neq; tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magni facit: sed id solũ ex summa opinitur, ut causa Rhodiensium, quorũ amicitiam retineri ex repfuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certe ignoscẽda: atq; interim, neq; feciſſe Rhodienſes bellum, neq; facere uoluiſſe dicit. Interim autem facta sola cẽsenda dicit, atq; in iudicium uocanda, sed uoluntates nudas imanesq;, neq; legibus, neq; pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscẽtias utiles esse rebus humanis docet: ac nisi ignoscãt, metus in republica rerum nouarum monet: sed enim cõtrà si ignoscãtur, conseruatum iri ostẽdit populi Romani magnitudinẽ: Superbiæ quoq; crimẽ, quod tunc præter cætera in senatu Rhodiẽsibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis figura elusit & eluit. Verba adeo ipsa ponemus Catonis, quoniam Tyro ea prætermisit: Rhodiẽses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minime dici uelim. Sint sanè superbi, qd id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superior est q̃ nos? Nihil prorsus hac compellatiõe dici potest, neq; grauius, neque munitius aduersus homines superbissimos facta, qui superbiã in sese amarẽt, in aliis reprehẽderẽt. Præterea animaduertere est in tota ista Catonis oratione, oĩa disciplinarũ rhetoricarũ arma, atque subsidia mota esse, sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorũ uoluptariis fieri uidemus. Non inquam distincte nimis, ac cõpte, atque modulate res acta est, sed quasi in ancipiti certamine cum sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tũ causa Cato, cũ superbia illa Rhodiẽsiũ famosissima multorũ odio atque

Ignoscentiæ

atque inuidia flagraret, omnibus promiscue tuẽdi atq; propugnandi modis usus est: & nunc ut optime meritos commẽdat, nunc tanq̃ si innocentes purgat, & ne bona diuitiæq; eorũ expetantur, obiurgat: nunc etiã quasi sit erratũ, deprecatur: nunc ut necessarios reĩ publicæ ostentat, nunc clementiæ, nũc mansuetudinis maiorũ, nũc utilitatis publicæ commonefacit: ea'que omnia distinctius numerosiusq; ac cõptius fortasse dici potuerint, fortius atq; uiuidius potuisse dici non uidẽtur. Iniquè igitur Tyro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese & cohærentibus paruũ quippiam nudumq; sumpsit, quod obtrectaret: tanquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorũ uoluntates non censuerit puniendas. Commodius aũt ereptiusq; de his meis uerbis, quibus Tull. Tyroni respondi, modo æstimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere & legere curauerit. Ita enim nos syncerius exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorum uenierint. Atq; idipsum sub corona quid sit.

CAPVT IIII.

Pileati seruẽ uẽdebantur.

Pileatos seruos uenũ solitos ire, quorum nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iurisperitus scriptum reliquit: cuius rei causam esse aĩ, quod eiusmodi cõditionis mãcipia insignia esse in uẽdũdo deberent, ut emptores errare & capi nõ possent: neq; lex uẽdundi opperienda esset, sed oculis iã percipẽret, quodnã esset mancipiorũ genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibãt, & iccirco dicebantur sub coronis uenire. Nanq; ut ea corona signum erat captiuorũ uenaliũ, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quorum nomine emptori uenditor nihil præstaret. Est autem alia rationis huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uenundari,

uenundari, quod milites custodiæ causa, captiuorũ uenalium greges circunstarent, eaq; circunstatio militum corona appellata sit. Sed id magis uerum esse, quod suprà dixi, Cato quoque in libro, quẽ cõposuit de re militari, docet. Verba sunt hæc Catonis: Vt populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quàm re male gesta coronatus ueneat.

Polus histrio

Historia de Polo histrione memoratu digna. CAPVT V.

HIstrio in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestus & uocis claritudine & uenustate cæteris antestabat, nomen fuisse aiunt Polum, tragœdias poëtarũ nobiliũ scite atq; asseuerate actitauit. Is polus unice amatũ filiũ morte amisit: eum luctum quoniã satis uisus est eluxisse, redijt ad quæstũ artis. In eo tẽpore Atheniis Electram Sophoclis acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita cõpositum fabulæ argumentum est, ut uelutt fratris reliquias ferens Electra, cõploret cõmi sereatur q; interitum eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus, ossa atque urnam è sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexus oppleuit omnia, nõ simulacris, neq; imitamentis, sed luctu & lamentis ueris & spirãtibus. Ita q; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus est.

Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit. CAPVT VI.

EX quinq; sensibus, quos animantibus natura tribuit, usu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοήν, γεῦσιν, ἁφήν, ὄσφρησιν appellant: quædã animaliũ alia alio carent, & aut cæca natura gignũtur, aut inora, in aurita' ue. Nullũ aũt gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quẽ περὶ μνήμης cõposuit, hæc sunt, ἢ γὰρ ἁφὴν, ἢ γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ὀλίγων τῶν ἀτελῆ ζώων.

An affatim quasi admodum prima acuta pronuntiãdum sit, & quædam itidem non incuriosè tractata super aliarum uocum accentibus.

accentibus. CAPVT VII.

ANnianus poëta, præter ingenij amœnitates, literarum quoq; ueterũ & rationũ in literis oppido q̃ peritus fuit, & sermocinabatur mira quadam & scita suauitate. Is affatim, ut, admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atq; ita ueteres locutos censebat. Ita q; se audiente Probũ grammaticũ hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit: Affatim.

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?
Aliorum est affatim qui faciant,
Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Causam q; esse huic accentui dicebat, quod affatim non essent duæ partes orationis, sed utraq; pars in unã uocẽ coaluisset: sicuti in eo quoq;, qd̃ exáduersum dicimus, secundã syllabã debere acui existimabat: quoniã una, non duæ essent orationis partes: Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus: Exaduersum.

In quo hæc discebat ludo, exáduersum loco
Tonstrina erat quædam:

Addebat etiã quod, ad, prouerbiũ tum fermè acueretur cum significaret ἐπίτασιν, quam intentionẽ nos dicimus: sicuti ádfabre, & ádmodũ, & ádprobe dicuntur. Cætera quidẽ satis cõmode Aianus, sed hanc particulã, ad, semper cum intentionem significaret, acui putauit, non id perpetuũ uidetur. Nam & ádpotus cum dicimus, & ádprimus, & ádprime, intẽsio in his uerbis demonstratur, neq; tamen, ad, particula satis commode accentu acuto pronuntiatur. Adprobus tamen, quod significat ualde probus, non inficias eo quod prima syllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur Triumphus, uocabulo isto utitur: Adfabre. Admodum. Adprobe. Adprime. Adprobus.

Hierocles hospes est mihi, adolescens adprobus.

Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quod syllaba insequitur natura longior, quæ nõ fermè patitur acui priorem, in uocabulis syllabarũ plurium q̃ duarum? A' dprimum autẽ longe primum L. Liuius in Odyssea dicit in hoc uersu: Adprimum.

Ibi

Ibi denique uir summus adprimus Patroclus.

Idem Liuius in Odyssea præmodum dicit quasi admodum:

Præmodũ. Parcẽtes, ĩquit, præmodũ: Quod significat supra modũ, dictũq; est quasi præter modũ, in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore delphino, & puero amatorio.

CAPVT VIII.

Delphini pisces uenerei & amasii.

DElphinos uenereos esse, & amasios non modo historiæ ueteres, sed recentes quoque memoriæ declarant. Nam & sub Cæsaribus in Puteolano mari, ut Appion scriptũ reliquit, & aliquot seculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorũ quidã cogniti cõpertiq; sunt. Neque ij amauerunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littorũ conspectos, miris & humanis modo arserunt. Verba subscripsi Αππίωνος, eruditi uiri ex Aegyptiacorũ lib. V. quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes refert: ea'que omnia sese ipsum, multos'que alios uidisse dicit: καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδεν περὶ δικαιαρχείαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπιθυμένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο σὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν τρθούμενον χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων, ἐξέχειτο δ' ἄρα ἡ ῥώμη, καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθῦν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος.

Delphinus amore perijt.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandã: Postea, inquit, idẽ ille puer delphino amœnus, morbo affectus obijt suũ diẽ. At ille amãs, ubi sæpe ad littus solitũ annauit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri cõsueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq; est: & in littore iacens inuentus, ab ijs qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

Peposci, memordi, pepugi, spepondi, & occecurri, plerosq; ueterũ dixisse (non uti postea receptũ est dicere) per o aut per u literã in prima syllaba positã, sed per e, atq; ideo græce ratiõis exẽplo

plo dixisse. Præterea notatũ, q̃d uiri nõ indocti neq; ignobiles, à uerbo descẽdo nõ descẽdi, sed descẽdidi dixerũt.

CAPVT IX.

POposci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter dici uidentur, atq; ita nũc omnes fermè doctiores huiuscemodi uerbis utũtur: sed Q. Ennius in satyris memorderit dixit p̃ e literã, nõ momorderit: Meũ, inqt, non est, at si me canis memorderit. Memordi.

Item Laberius in Gallis:

De integro patrimonio Meo centũ millia nũmũm memordi.

Item idem Laberius in Coloratore: Itaque leui

Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris

Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Serpens si memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

Vt admemordi Hominem.

Sed idem Plautus in Trigeminis, non præmordisse, neq; præmomordisse dixit, sed præmorsisse: Præmorsisse

Ni fugissem, inquit, medium credo præmorsisset.

Item Accius in Conciliatrice:

Vrsum se memordisse autumat.

Peposci quoq; non poposci Valerius Antiãs lib. annaliũ XLV. scriptum reliquit: Deniq; Licinius trib. pleb. perduellionẽ ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio prætore peposcit. Pepugero æque Accius in Aedilitia dicit: Sed si pepugero, metuet. Peposci. Pepugero.

Heliũ quoque Tuberonem libro ad C. Oppium scripto occecurrit dixisse Probus annotauit, & hæc eius uerba apposuit: Si generalis species occecurrit. Idem Probus Valerium Antiatem lib. historiarum XII. speponderat scripsisse annotauit: uerbaq; eius hæc apposuit: Tib. Gracchus, qui quæstor C. Mancino in Hispania fuerat, & cæteri, qui pacẽ speponderant. Ratio autẽ istarũ dictionũ hæc esse uideri potest, quoniã Græci in quadã specie præteriti tẽporis, quod παρακείμενον appellant, secundã uerbi literam in, e, Occecurrit. Spepondi.

plerunq;

plerunq; uertunt, γράφω γέγραφα, τριῶ πετρίηκα, λαλῶ λελάλη-
κα, κρατῶ κεκράτηκα, λούω λέλουκα. Sic ergo mordeo memordi,
posco peposci, tendo tetendi, tango tetigi, pungo pepugi, spondeo
spepondi, curro cecurri, tollo tetuli facit. Sic & M.T. & C. Cæ-
sar, mordeo memordi, pungo pepugi, spondeo spepondi dixerunt.
Præterea inueniri à uerbo scindo simili ratione non sciderat, sed
seciderat dictũ esse. L. Accius in Sotadicorũ lib. I. seciderat dicit.
Seciderat. Verba eius hæc sunt: Non ergo aquila ita ut hi prædicant, Secide-
rat pectus.

Ennius quoq; & Valerius Antiâs in libro historiarũ LXXV.
uerba hæc scripsit:

Descẽdidit. Deinde funere locato, ad forum descendidit.

Laberius quoq; in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mammæ mihi descendiderant.

Vsuscapio & copulate & recto uocabuli casu dicit, ita pigno-
riscapio cõiũcte, & eadẽ uocabuli forma dictũ est. CAPVT X.

Vsuscapio. Pignoriscapio. VT hæc ususcapio dicitur copulato uocabulo, a, litera in
eo tractim pronũtiata: ita pignoriscapio iũctæ sunt par-
tes, & productæ dicebãtur. Verba Catonis sunt ex I. epi-
stolicarũ quæstionũ: Pignoriscapio ob æs militare, quod æs à Tri-
buno ærario miles accipere debebat, uocabulum seorsum fit, per
Capio onis. quod satis dilucet, hanc capionem, posse dici, quasi hanc captionẽ,
& in usu, & in pignore.

Neque leuitatem, neq; nequitiam, ea significatione esse, qua
in uulgi sermonibus dicuntur. CAPVT XI.

Leuitas. Nequitia. Leuis. Nequam. LEuitatem plerunque nunc pro inconstantia & mutabilita-
te dici audio, & nequitiã pro solertia astutiaq;: sed ueterũ
hominũ, qui proprie atque integre locuti sunt, leues dixe-
runt, quos uulgo nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus: & le-
uitatem appellauerunt perinde quasi lenitatẽ: Et nequam hominẽ
nihili, neque rei neque frugis bonæ, quod genus Græci ferè ἄσω-
τον, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρεῖον, ἢ ἄχρηστον, ἢ κακόβιοτον, ἢ μιαρὸν di-
cunt

cunt. Qui exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis re-
motis quærat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonianarũ: nã
cũ genus quoddã sordidissimũ uitæ, atq; uictus M. Antonij, idẽ de
monstraturus esset, quod in caupona dilitesceret, quod ad uesperũ
perpotaret, quod ore inuoluto iter faceret ne cognosceretur: hæc
& alia eiusmodi cum in eum dicturus esset: Videte, inquit, homi-
nis leuitatẽ: tanquã prorsus ista dedecora hoc uitio in homine nota-
rentur. At postea cum in eundẽ Antoniũ probra quædã alia ludi-
briosa & turpia ingessisset, ad extremũ hoc addidit. O hominẽ ne-
quã: nihil enim magis proprie possum dicere. Sed ex eo loco Mar-
ci Tullij uerba cõpluscula libuit ponere: At uidete leuitatẽ homi-
nis, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset, delituit in
quadã cauponula: atq; ibi se occulens perpotauit ad uesperũ. Inde
cisio celeriter ad urbẽ aduectus, domũ uenit ore inuoluto. Ianitor
rogat, quis es tu? A Marco tabellarius cõfestim ad eam cuius cau-
sa uenerat, deducitur, eiq; epistolã tradit. Quam illa cum legeret
flens (erat enim scripta amatorie) Caput autẽ literarũ hoc erat, si
bi cum illa mima posthac nihil futurũ, omnẽ se amorẽ abiecisse illi-
us, atq; in hanc trãsfudisse: Cum mulier fleret huberius, homo mi
sericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collũ inuasit. O homi-
nẽ nequã, nihil enim magis proprie possum dicere. Ergo ut te cata Catamitus
mitũ, nec opinato, cũ ostendisses, præter spẽ mulier aspiceret: Iccir puer merito
co urbẽ terrore nocturno, Italiã multorũ dierũ metu perturbasti? rius.
Cõsimiliter Q. quoq; Claudius in I. annaliũ, nequitiã appellauit
luxũ uitæ prodigũ effusumq; in hisce uerbis: Persuadenti cuidam
adolescenti Lucano, qui apprime summo genere natus erat, sed lu
xuria & nequitia pecuniã magnã cõsumpserat. M. Varro in libris
de lingua latina: Vt ex non, & uolo, inquit, nolo fit: sic ex ne, & Nolo.
quicq̃, media extrita syllaba, cõpositũ est nequã. P. Africanus pro Nequam.
se contrà Tib. Aselliũ de multa ad populũ: Omnia mala, probra,
flagitia, quæ homines faciũt, in duabus rebus sunt, malitia, atq; ne Malitia.
quitia, utrũ defendis, malitiã an nequitiã? an utrunq; simul? Si ne-

quitiã defendere uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorẽ pecuniã absumpsisti, q̃ quanti omne instrumentũ fundi Sabini incensum dedi cauisti. Si hoc ita est, q̃ spondet mille nũmũm? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ pdidisti, atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spondet mille nũmũm? non uis nequitiã? Age malitiã saltẽ defende. Sed tu uerbis conceptis coniurasti sciens, sciente animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum?

De tunicis χειριδωτοῖς, quod earũ usum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. CAPVT. XII.

Tunicæ manicatæ dedecores.

TVnicis uti uirum prolixis ultra brachia, & usq; in primores manus, ac propè in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorũ fuit. Eas tunicas græco uocabulo nostri χειριδωτοὺς appellauerũt. Fœminisq; solis uestẽ lõgè lateq; diffusam, indecorẽ existimauerũt, ad ulnas cruraq; aduersus oculos protegenda. Viri aũt Ro. primo quidẽ sine tunicis, toga sola amicti fuerũt: Postea substrictas, & breues tunicas citra humerũ desinentes habebãt, quod genus Græci dicũt ἐξωμίδας. Hac antiquitate indutus P. Africanus Pauli filius, uir omnibus bonis artibus atq; omnẽ uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoq; probro dedit, qđ tunicis uteretur manus totas opientibus. Verba sunt hæc Scipionis: Nã q̃ quotidie unguẽtatus aduersum speculũ ornetur, cuius supcilia radũtur, q̃ barba uulsa, fœminibusq; subuulsis ambulet, qui in cõuiuijs adolescẽtulus cũ amatore, cũ chiridota tunica inferior accubuerit, qui non modo uẽnosus, sed uirosus quoq; sit, eum' ne quisq̃ dubũet, quin idẽ fecerit, quod cinædi facere soleni? Vergilius quoque tunicas huiuscemodũ quasi fœmineas, ac probrosas criminatur:

Exomides.

Tunica chirodota.

Et tunicæ, inquit, manicas, & habent redimicula mitræ.

Q. quoque Ennius Carthaginiensium tunicatam iuuentutẽ non uidetur sine probro dixisse.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

CAPVT XIII.

Classici

CLassici dicebãtur nõ oẽs q̃ in classibus erãt, sed primæ tantũ classis homines, qui C. & XXV. milia æris amplius' ue censi erãt. Infra classẽ aũt appellabãtur, secũdæ classis, cæterarũq; oĩm classiũ, q̃ minore summa æris q̃ supra dixi, censebãtur. Hoc eo strictim notaui, quoniã in M. Catonis oratiõe, qua Voconiã legẽ suasit, quæri solet, quid sit classicus, quid infra classem. De tribus dicẽdi generibus, ac de tribus philosophis, q̃ ab Athenis ensibus ad senatũ Romanũ legati sunt. CAPVT XIIII.

Classici, infra classem.

ET in carmine, & in soluta oratione genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας uocant, nominaq; eis fecerũt apponi, ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Nos q̃ quẽ primũ posuimus, huberẽ uocamus, secundũ gracilẽ, tertiũ mediocrẽ: huberi dignitas, atq; amplitudo est, gracili uenustas & subtilitas, medius in confinio est utriusq; modi particeps. His singulis orationis uirtutibus uitia agnata sunt, pari numero, quæ earũ modũ & habitum simulacris falsis ementiuntur. Sic plerunq; sufflati atq; tumidi fallunt pro huberibus, squalentes & ieiuni dicti pro gracilibus, incerti & ambigui pro mediocribus. Vera aũt & propria huiusce modi formarũ exẽpla, in latina lingua M. Varro esse dicit huberitatis Pacuuiũ, gracilitatis Luciliũ, mediocritatis Terentiũ. Sed ea ipsa genera dicendi, iam antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus: Magnificũ in Vlysse & huber est, subtile in Menelao & cohibitũ, mistũ moderatum q̃ in Nestore. Animaduersa eadẽ tripartita uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum populum' que Romanum legauerant, impetratum utĩ multam remitterent, quam fecerant propter Oropi uastationem. Ea multa fuerat talentũm ferè quingentũm. Erant isti philosophi, Carneades ex academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et in senatum quidem introducti, interprete usi sunt Cæcilio senatore. Sed antè ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia, magno conuentu hominum disertauerunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius & Polybius, philosophorum trium

Tria dicẽdi genera.

Styl' huber
Gracilis,
Medius.

sui cuiusq; generis facundiã. Violenta, inquiunt, & rapida Carnẽ ades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria. Vnumquodq; autẽ genus, ut diximus, cum caste pudiceq; ornatur, fit illustrius: cum fucatur atq; prælinitur, fit præstigiosum.

Quàm seuere moribus maiorũ in fures uindicatũ sit, & quid scripsit Mutius Scæuola super eo, quod seruatum, datum, commodatum ue esset.

CAPVT XV.

Furtum.

LAbeo in lib. de xij. tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse, apud ueteres scripsit. Idq; Brutũ solitum dicere, furti damnatũ esse, qui iumentũ aliorsum duxerat, q̃ quo utendũ acceperat: Item qui longius produxerat, q̃ quẽ in locum petierat. Itaq; Q. Scæuola in librorum, quos de iure ciuili composuit sextodecimo, uerba hæc posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliã rem atq; accepit, usus est, furti se obligauit.

Locus excriptus e satyra M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborũ generibus, & appositi uersus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit.

CAPVT XVI.

VArro in satyra, quã περὶ ἐδεσμάτων cibis peregrinis, et lautitijs inscripsit, lepide admodũ & scite, factis uersibus, cœnarũ ciborũq; exquisitas delitias cõprehẽdit. Nã pleraq; id genus, quæ heluões isti terra & mari cõquirũt, exposuit inclusitq; in numeros senarios. Et ipsos quidẽ uersus cui otiũ erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera aũt, nominaq; eduliũ, & domicilia ciborũ oĩbus alijs præstãtia, quæ profunda ingluuies uestigauit, quæ Varro opprobrãs executus est, hæc sunt fermè, quantũ nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Mellicæ, hœdus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tartessia, aselli Pessinũtij, ostrea Tarẽtia, pectũculus Chius, elops Rhodius, scari Cilices, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glans Iberica. Hanc aũt peragrantis gulæ, & succos insuetos inquirentis industriã,

Diuersi cibi ad regales et cõtificias mẽsas.

striam, atq; has undiq; uorsum indagines cupediarum, maiore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidis recordemur, quibus utebatur sæpissime Chrysippus philosophus, tanquam edẽdi irritationes quasdam repertas esse non per usum uitæ recessarium, sed per luxum animi, parata atque facilia fastidiẽtis per improbã sacietatis lasciuiam. Versus Euripidis ascribendos putaui:

ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυεῖν μόνον
δημήτερος ἀκτῆς, πώματος θ' ὑδροχόου;
ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ. τρυφῇ δέ τοι
ἄλλων ἐδεσθῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico, insolentiarum & imperitiarum pleno, de significatione uocabuli, quod est obnoxius, deq; eius uocis origine.

CAPVT XVII.

PErcontabar Romæ quẽpiam grammaticum primæ in docẽdo celebritatis, non hercle experiundi uel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupidine, quid signficaret obnoxius, quæq; eius uocabuli origo ac ratio esset. Atq; ille aspicit me, illudens leuitatem quæstionis paruitatemq;: obscurã, inquit, sanè rem quæris, multaq; prorsus uigilia indagandam. Quis adeo tam linguæ latinæ ignarus est qui nesciat eum dici obnoxiũ, cui quid ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incõmodari et noceri potest ei qui habeat aliquẽ noxæ, id est culpæ suæ consciũ? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractariq; sint. Tum uero ego permotus, agendũ iã oblique, ut cũ homine stulto existimaui. Et cætera, inquã, uir doctissime, & grauiora remotioraq;, si discere, & scire debuero, quãdo mihi usus uenerit, tũ quærã ex te, atq; discã. Sed enim quia dixi sæpe obnoxius, et quid dicerẽ, nesciui, didici ex te, & scire nunc cœpi: quod non ego omniũ solus, ut tibi sum uisus, ignoraui: sed (ut res est) Plautus homo linguæ atque elgãtiæ in uerbis latinæ princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus enim est in Sticho illius, ita scriptus:

Obnoxius.

Nunc ego hercle perij planè, non obnoxie: Quod minime cõgruit cum ista quam me docuisti, significatione. Composuit enim Plautus tanquam duo inter se contraria, planè, & obnoxie, quod à tua significatione longè abest. At ille grammaticus satis ridicule quasi obnoxius, & obnoxie, non declinatione sola, sed re atq; sentẽtia differrent: ego, inquit, dixi quid esset obnoxius, non quid obnoxie. At tunc ego admiratus insolentis hominis insciitiam, mittamus inq̃, sicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotũ putas, atq; illud quoq; prætermittamus, quod Sallust. in Catilina scribit: Mirari etiã ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri, (notissimi:
Nec fratris radijs, obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ cõsciũ, alio quoq; loco Verg. uerbo isto utitur, à tua sentẽtia diuerse in his uersibus:

Iuuat arua uidere,
Non rastris hominum, non ulli obnoxiæ curæ.

Cura enim prodesse aruis solet, non nocere, quod tu de obnoxio dixisti. Iam uero illud etiam Q. Ennij quo pacto congruere tecum potest? quod scribit in Phœnice in hisce uersibus.

Sed uirum uera uirtute uiuere animatum adiecit fortiter,
Eum q̃; innoxium uocare aduersus aduersarios,
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.
Aliæ res obnoxiæ nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis: nunc, inquit, mihi operæ nõ est: cum otium erit reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Vergilius, & Sallustius, & Plautus, & Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solam uerbi istius, sed significationem quoq; eius uarietatem' que recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet ascripsi uersus ex Asinaria:

Maximas, optimas, & gaudio effertissimas
Suis heris ille mecum una pariet, gnatoq; & patri,
Deuota

Deuota ut ætate ambo ambobus nobis sint obnoxij,
Nostro deuincti beneficio. Qua uero ille grammaticus finitione usus est, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo usurpationem eius notasse: quæ quidẽ congruit cum significatu, quo Cæcilius usus est in Chrysio in his uersibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,
Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare,
Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata custoditaq; apud Romanos iurisiurãdi sanctimonia. Atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam deiurio ab his accepto legauit. CAPVT XVIII.

IVsiurãdũ apud Ro. inuiolate sanctéq; habitũ seruatũq; est. Id & moribus legibusq; multis ostenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum esse potest: Prælio Cannensi Annibal Carthaginiensium imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si po. Ro. uideretur, permutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram scilicet, & selibrã: Hos priusquam proficiscerentur, iureiurãdo adegit redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiui, mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio senatui non placita: parentes, cognati, affinesq; captiuorum amplexi eos, postliminio in patriam rediisse dicebant, statumq; eorum integrum incolumemq; esse: ne ad hostes adire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, postliminium tustum non esse sibi responderunt: quoniam deiurio uincti forent, statimq; uti iurati erant, ad Annibalem profecti sunt, duo reliqui Romæ manserunt, solutosq; esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio cõsilio regressi eodẽ die, tanquã si ob aliam fortuitam causam issent: atque ita iureiurãdo satisfacto, rursum iniurati abissent. Hæc eorũ fraudulẽta calliditas, tã sẽ turpis æstimata est, ut cõcepti uulgo,

Iusiurãdum Ro. inuiolatum.

Deiurio.

discerptiq; sint: CENSS. q; eos postea omnium notarũ et dãnis, & ignominijs affecerunt: quoniã quod se facturos dictitauerant, non fecissent. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum V. id quoq; literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalẽ deducerẽtur. Sed eam sententiã numero pluriũ, quibus id nõ uideretur superatã: eos tamẽ, qui ad Annibalẽ non rediissent, usq; adeo inteſtabiles, inuisosq; fuisse, ut tædium uitæ ceperint, necemq; sibi consciuerint.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio Gracchо sumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atque inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uerbis relata. CAPVT XIX.

Tiberij Sempronij Gracchi exemplũ.

PVlchrum atque liberale atq; magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repositum est. Id exẽplum huiusce modi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multã irrogauit, eũq; ob eã causam prædes poscebat: Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegiũ tribunorũ prouocabat: petebatq; ut uirũ cõsularẽ triumphalẽq; à collegæ ui defenderent. Octo tribuni cognita causa decreuerũt. Eiusq; decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis excripta sunt: Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cũ contra leges, cõtraq; morẽ maiorũ trib. pleb. hominibus accitis per uim inauspicato sententiã de eo tulerit, multamq; nullo exẽplo irrogauerit, prædesq; eum ob eã rem dare cogat: aut si nõ det, in uincula duci iubeat, ut eum à collegæ ui prohibeamus: & quod contrà collega postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostrũ sententia omnium data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, collegæ arbitratu prædes dabit, collegæ ne eum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitratu prædes nõ dabit, quo minus collega sua potestate utatur, nõ intercedemus. Post hoc decretũ, cũ Augurinus trib. pleb. L. Scipionem prædes non dantem

Decretum.

prehendi, & in carcerem duci iussisset: Tum Tiberius Sempro-

Gracchus

Gracchus trib. pleb. pater Tiberij, atque C. Gracchorum, eum P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob pleraſque in rep. dissensiones esset, iurauit palàm in amicitiam inq; gratiam se cum P. Africano non rediſſe, atque ita decretũ ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt: Cum L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphãs, hostium duces in carcerem coniectauerit, alienum uidetur esse à dignitate reipub. in eum locum imperatorem Po. Ro. duci, in quẽ locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaque L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antiãs contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, post Africani mortem, intercessionem istam, pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Gracchо dixit; neque multã irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus, ob Antiochenam pecuniam, quia prædes nõ daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Gracchо exemptum.

Quod Vergilius à Nolanis, ob aquam sibi non permiſſam, sustulit e uersu suo, Nola, & posuit, ora. atq; ibi quædam alia de consonantia literarum iucunda. CAPVT XX.

SCriptum in quodam commẽtario reperi uersus istos à Vergilio ita primum esse recitatos, atque editos; Talem diues arat Capua, & uicina Veseuo Nola iugo. Postea Verg. petisse à Nolanis aquam, uti duceret in propinquũ rus: Nolanos beneficium petitum non feciſſe: poëtam offensum, nomen urbis eorũ quasi ex hominũ memoria, sic ex carmine suo deraſisse, oraq; pro Nola mutaſſe, atq; ita reliquisse:

Et uicina Veseuo Ora iugo.

Ea res uera' ne an falsa sit, non laboro: Quin tamen melius suauiusq; ad aures sit, ẽ Nola, ora, dubium id non est. Nam uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequẽti prima, canoro simul atq; iucũdo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poëtas huiusce modi suauitatis multa, quæ appareant nouata esse, non fortuita: sed præter cæteros oẽis apud Homerũ plurima. Vno quippe

in loco tales tãq̃ hiatus, et sonitus in assiduis uocibus pluribus facit:

ἡ δ' ἑτέρῃ θέρει προρέει εἰκῆα χαλάζῃ
ἢ χιόνι ψυχρῇ ἐξ ὕδατος κρυσάλλῳ. Atq; itẽ alio loco:
λάαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε πρὸ τὸ λόφον.

Catullus quoq; elegantissimus poëtarum in hisce uersibus:

Minister uetuli puer falerni,
Ingere mi calices amariores,
Vt lex Posthumiæ iubet magistræ
Ebriosa acina ebriosiores.

Acinũ neutri generis.

Cum ebrioso dicere posset, & quod erat usitatius, acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici suauitatem, ebriosa dixit, propter consequentis literæ concentũ. Qui ebrios autem Catullum dixisse putant, aut ebriosos (nam id quoq; temere scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos, inciderunt.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur idipsum tẽporis significent, cũ ex duobus sint facta cõtrariis. CAPVT XXI.

Quoad uiuet.

Quoad morietur.

QVoad uiuet cũ dicitur, itẽ quoad morietur, uidẽtur quidẽ duæ res dici cõtrariæ, sed idẽ atq; unũ tẽpus utraq; uerba demõstrant. Itẽ cum dicitur, quoad senatus habebitur, & quoad senatus dimittetur, tãetsi haberi atq; dimitti cõtraria sunt, unũ atq; idipsum tamẽ utroq; in uerbo ostenditur. Tẽpora enim duo cũ inter se opposita sunt, atq; ita cohærẽtia ut alterius finis cũ alterius initio misceatur, nõ refert utrũ per extremitatẽ prioris, an per initiũ sequẽtis, locus ipse cõfinis demõstretur.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus. Quęsitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitũ facta sit. CAPVT XXII.

NImis pingui homini & corpulento CENSS. equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse, cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus: Non enim pœna id fuit, ut quidã existimant, sed munus, sine ignominia

minia remittebatur. Tamen Cato in oratione quam de sacrificio commisso scripsit, obijcit hanc rem criminosius, uti magis uideri possit cum ignominia fuisse. Quod si ita accipias, id profecto existimandũ est nõ omnino inculpatũ, neq; indesidẽ uisum esse, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriasset exhuberassetq;.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBER OCTAVVS HAC AETATE NON REPERITVR, SED EX VETVSTISSIMO EXEMPLARI HAEC CAPITA EXCERPTA SVNT.

Hesterna noctu recte an cum uitio dicatur, & quænam super istis uerbis grammatica traditio sit. Itemq; quod decemuiri in xii. tabulis nox pro noctu dixerũt. CAPVT I.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio communiq; usu latine loquentiũ minime latina sunt, neq; in ueterũ libris reperiãtur. CAPVT II.

Quem in modum & quàm seuere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanũ, ex equestri familia stantem segnem apud se, & assidue oscitantem. CAPVT III.

Quod Herodotus scriptor historiæ memoratissimus, parum uere dixerit unam solamque pinum arborum omnium cęsam nunquam denuo ex iisdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam pro cõperta posuerit. CAPVT IIII.

Quid illud sit, quod Vergilius cœlũ stare puluere, & quod Lucilius pectus sentibus stare dixit. CAPVT V.

Cum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri

fieri mutuas minime utile esse. Superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta, & quod M. Ci. de amore amicitiæ senserit, cum ipsius uerbis additum.

CAPVT VI.

Ex Aristotelis libro qui περὶ τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de natura memoriæ & habitu: atq; inibi de alia quadam exuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;.

CAPVT VII.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti iocos quosdã Platonicos latina oratione. CAPVT VIII.

Quod Theophrastus philosophus omnium suæ ætatis facundissimus, uerba pauca ad populum Atheniensem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit: quodq; idem hoc Demostheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit,

CAPVT IX.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cum grammatico quodam præstigioso, tempora uerborũ & puerilia meditamenta ignorante, remotarum autem quæstionum nebulas & formidines ad capiẽdos imperitorũ animos oſtẽtante.

CAPVT X.

Quàm festiue responderit Xantippe uxori Socrates, petẽti ut per Dionysia largiore sumptu cœnitaret. CAP. XI.

Quid significet in ueterũ libris scriptũ, Plericq; omnes: Et quod ea uerba accepta à Græcis uidentur. CAP. XII.

Qypsones, quod homines Afri dicunt, non esse uerbum Pœnicum, sed Græcum. CAPVT XIII.

Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum de ambiguitate uerborum differentem, atq; inibi uerba quædam ex Næuio poëta & Cn. Gallo non usitate collocata: atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ. CAPVT XIIII.

Quibus modis ignominiatus tractatusq; sit à C. Cæsare Laberius poëta: inibi appositi uersus super eadẽ re eiusdẽ Laberii.

CAPVT XV.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER IX.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit, rectiores q; certiores q; ictus fieri, si sursum quid mittas, q̃ si deorsum. CAPVT I.

CLAVDIVS IN VNdeuicesimo annali, cum oppidum à Metello procons. oppugnari, contrà ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cum funditore utrinq; summo studio spargunt fortissime: sed sagittam atque lapidẽ deorsum an sursum mittas, hoc interest. Nã neutrũ potest deorsum uersum recte mitti, sed sursum utrunque optime: quare milites Metelli sauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillime. Percontabar ego Antoniũ Iulianũ rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut cõtigui magis, directiores q; ictus fiãt, si uel lapidẽ, uel sagittã sursum uersus iacias, q̃ deorsum: cum procliuior facilior q; iactus sit ex supernis in infima, q̃ ex infimis in superna. Tum Iulianus cõprobato genere quæstionis, quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè missili telo dici potest. Facilior aũt iactus est (sicuti dixisti) si desuper iacias, si quid iacere tantũ uelis, non ferire. Sed cum modus, & impetus iactus temperãdus dirigendus q; est, tum si in prona iacias, moderatio atque ratio mittentis, præcipuantia ipsa & pondere cadentis teli corrũpitur. At si in editiora mittas, & ad percutiendũ superne aliquid, manũ & oculos conlimes, quò modus à te datus fuerit, eò telum

ibit

ibit quod ieceris. Ad hanc fermè sententiã, Iulianus super istis Q. Claudij uerbis nobiscum sermocinatus est. Quod autem ait idem Q. Claudius, à pinnis hostes defendebant facillime, animaduertendum est, usum esse eum uerbo defendebant, non ex uulgari consuetudine, sed admodũ proprie & latine. Nam defendere & offendere inter sese aduersa sunt: quorũ alterũ significat ἐμποδῶν ἔχειν, alterum ἐκπρόδων τριβῶσθαι, quod hoc in loco à Q. Claudio dicitur.

Defendere. Offendere.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falso quẽpiã cultu amictúq; nomẽ habitũq; philosophiæ mẽtientẽ. CAPVT II.

AD Herodem Atticũ consularem uirum, ingenióq; amœno, & græca facundia celebrem, adijt nobis præsentibus palliatus quispiam, & crinitus barbáq; prope ad pubem usque porrecta, ac petit æs sibi dari εἰς ἄρτους emendos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnã esset. Atq; ille uultu sonitúq; uocis obiurgatorio, philosophũ sese esse dicit: & mirari quoq; addit, cur quærendũ putasset, quod uideret. Video, inquit, Herodes, barbam & palliũ, philosophũ nondũ uideo. Quæso aũt te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse argumẽtis existimas, ut esse te philosophũ noscitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cũ Herode erãt, erraticũ esse hominẽ dicere & nullius rei, incolamq; esse sordentiũ ganearũ: ac nisi accipiat quod petit, cõuitio turpi solitũ incessere. Atq; ibi Herodes, demus, inquit, huic aliquid æris, cuiusmodi est, tanquam homines, non tanquã homini. Et iussit dari pretium panis XXX. dierũ. Tum nos aspiciens, qui eum sectabamur: Musonius, inquit, æruscanti cuipiã id genus, & philosophũ sese ostentãti, dari iussit mille nummûm: & cum pleriq; dicerent nebulonẽ esse hominem, malũ & malitiosum, & nulla re bona dignũ: tum Musonium subridentẽ dixisse aiunt, ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Sed hoc potius (inquit) dolori mihi, & ægritudini est, quod istiusmodi animalia spurca atq; probra, nomen usurpent sanctissimũ & philosophi appellentur. Maiores autem mei Athenienses, nomina iuuenum fortissimorum

Mali argento digni.

Nomina for

tissimorum Harmodij, & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia, Hippiam tyrannum interficere adorsi erant, ne unquã seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, seruili cõtagio pollui. Cur ergo nos patimur, nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Simili autem, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos Romanorum audio prænomina patritiorum quorundam, male de republica meritorum, & ob eam causam capite damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoque eorum defamata, atque demortua cum ipsis uiderentur.

tiũ seruis nõ danda.

Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum, super Alexandro recens nato. CAPVT III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius uirtute industriáq; Macedones locupletissimo imperio aucti, gentium nationumq; multarum potiri cœperant: & cuius uim atque arma toti Græciæ cauendã metuendamq;, inclytæ illæ Demosthenis orationes concionesq; notificant. Is Philippus, cum omni ferè tempore negotijs belli, uictorijsq; affectus exercitusq; esset, à liberali tamen Musa, & à studijs humanitatis nunquã abfuit, quin lepide comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Ferũtur adeo libri epistolarum eius, munditiæ & uenustatis & prudentiæ plenarũ: uelut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrũ nũtiauit. Ea epistola, quoniã curæ diligentiæq; in liberorũ disciplinas hortamentũ est, excribenda uisa est, ad cõmouendos parentũ animos. Exponenda igitur est ad hanc fermè sententiã: Philippus Aristoteli salutẽ dicit: Filiũ mihi genitũ scito, quod equidem dijs habeo gratiã: non proinde quia natus est, quàm pro eo, quod eum nasci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerũ istarum successione. Ipsius autem Philippi uerba hæc sunt:

Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν.

πολλῆν

ἀλλὰν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γεννήσῃ σε παιδὸς ὡς ἐπὶ τῷ σὲ ἀνδρὶ ἡλικίαν ἀνὴρ γεγενέσθαι. ἐλπίζω δ' ἀνδρὶ ὑπὸ σοῦ λαφύττα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς πραγμάτων διαδοχῆς.

De Barbararum gentium prodigiosis miraculis, deq; diris & exitiosis fascinationibus, atq; inibi de fœminis uersis repente in mares. CAPVT IIII.

CVm è Græcia in Italiã rediremus, & Brundusiũ iremus, egressi que è naui in terrã, in portu illo inclyto spatiaremur, quẽ Q. Ennius remotiore paulũ, sed admodũ scito uocabulo præpetẽ appellauit, fasces librorũ uenaliũ expositos uidẽmus, atque ego statim auidè pergo ad libros. Erant autẽ isti omnes libri græci miraculorũ fabularumq; pleni. res inauditæ, incredulæ, scriptores ueteres non paruæ autoritatis, Aristeas Proconnesius, & Isigonus Nicæensis, & Ctesias, & Onesicritus, & Polystephanus, & Hegesias. Ipsa autẽ uolumina ex diutino situ squalebant, & habitu aspectuq; tetro erant. Accessi tamen, percontatusq; pretiũ sum: & adductus mira atque insperata utilitate, libros plurimos ære pauco emo, eosq; omneis duabus proximis noctibus cursim transeo, atque in legẽdo carpsi exinde quædã, & notaui mirabilia, & scriptoribus fere nostris intentata: eaq; his commentarijs aspersi, ut q eos lectitabit, is ne rudis omnino & ἀνήκοος in eiusmodi rerũ auditionibus reperiatur. Erant igitur in illis libris scripta huiusce modi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septentrionibus ætatẽ agunt, corporibus hominũ uesci, eiusq; uictus alimẽto uitã ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari. Item esse homines subeadẽ regione cœli, unũ oculũ habentes in frontis medio, qui appellantur Arimaspi, qua facie fuisse κύκλωπας poëtæ ferunt. Alios item esse homines apud eandẽ cœli plagã singularis uelocitatis, uestigia pedũ habentes retro porrecta, non ut cæterorũ hominũ prospectantia. Præterea traditũ esse memoratumq;, in ultima quadã terra quæ Albania dicitur, gigni homines qui in pueritia canescũt, & plus

Græci historici

anthropophagi.

Arimaspi.

Cyclopes.

Albania.

& plus cernant oculis per noctẽ q̃ inter diẽ. Itẽ esse compertũ & creditũ, Sauromatas qui ultra Borysthenẽ fluuiũ longe colunt, cibum capere semper diebus tertijs, medio abstinere. Id etiã in ijsdẽ libris scriptũ offendimus, quod postea quoq; in libro Plinij Secũdi naturalis historiæ septimo legi, esse quasdã in terra Africa familias hominũ, uoce atq; lingua effascinantiũ: qui si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repẽte hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia. Oculis quoq; exũialẽ fascinationẽ fieri, in ijsdem libris scriptũ est: traditurq; esse homines in Illyrijs, qui interimant uidendo quos diutius irati uiderint: eosq; ipsos mares fœminasq; qui uisu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculis binas habere. Itẽ esse in montibus terræ Indiæ homines, caninis capitibus & latratibus, eosq; uesci auiũ & ferarũ uenatibus. Atq; item esse alia apud ultimas orientis terras miracula, homines qui Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiuacissimæ pernicitatis. Quosdã etiã esse nullis cerui cibus, oculos in humeris habẽtes. Iam uero hoc egreditur omnẽ modum admirationis, quòd ijdẽ illi scriptores gentẽ esse aiunt apud extrema Indiæ, corporibus hirtis, & auiũ ritu plumantibus, nullo cibatu uescentẽ, sed spiritu florũ naribus hausto uictitantẽ. Pygmæos quoq; haud longe ab ijs nasci: quorũ qui longissimi sunt, non longiores esse q̃ pedes duos & quadrantem. Hæc atq; alia istiusmodi plura legimus. Sed cum ea scriberemus, tenuit nos non idoneæ scripturæ tædium, nihil ad ornandum iuuandumq; usum uitæ pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculorum, notare id etiã quod Plinius Secundus, uir in temporibus ætatis suæ, ingenij dignitatisq; gratia, autoritate magna præditus, non audisse neque legisse, sed scire sese atq; uidisse, in libro naturalis historiæ VII. scripsit. Verba igitur hæc quæ infrà posui, ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profecto faciunt, ut neq; respuenda neq; ridenda sit notissima illa ueterum poëtarum de Cæride & Ceneo cantilena:

Sauromatæ. Capite 2.

Effascinantes.

Cynocephali.

Monomeri.

Pigmæi.

Plinius li. 7. cap. 4.

Ex fœminis, inquit, mutari in mares, nõ est fabulosum. Inuenimus in annalibus Q. Licinio Crasso, C. Cassio Longino consulibus, Casini puerũ factũ ex uirgine, sub parentibus, iussúq; aruspicum deportatũ in insulã desertam. Licinius Mutianus prodidit, uisum esse à se Argis Ariscontem (cui nomen Arescusæ fuisset) nupsisse etiam, mox barbam & uirilitatem prouenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatũ in marẽ die nuptiarum L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatq; cum proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc scripsit: Gignuntur homines utriusq; sexus, quos hermaphroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uero in delitijs.

Hermaphroditi seu Androgyni.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ, de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Hieroclis philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus est. CAPVT V.

Voluptas.

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententias tenuerunt atq; dixerunt. Epicurus uoluptatẽ summũ bonũ esse ponit, eam tamẽ ita definit: σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antisthenes Socraticus summum malũ dicit. Eius nanq; hoc uerbum est: μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. Speusippus, uetusq; omnis academia, uoluptatẽ & dolorẽ, duo mala esse dicunt opposita inter sese: bonũ autẽ esse, quod utriusq; mediũ foret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens, id est neutrũ, neq; bonũ neq; malũ: quod ipse græco uocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus Peripateticus, & malum esse uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omneis ita uarie & multiformiter de uoluptate disseruit, ut cunctæ istæ sententiæ quas suprà posui, uideantur ex sermonum eius fontibus profluxisse. Nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum quas tractat, rerumq; quas efficere uult, ratio desiderat. Taurus autẽ noster quoties facta mentio Epicuri esset, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis

Hieroclis Stoici, uiri sancti & grauis: ἡδονῆς τέλος τρόφης δόγμα. ἀπέστω τρόφιμα, οὐδὲν τρόφης δόγμα.

Verbum ab eo quod est ago, frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modo pronuntiandũ. CAPVT VI.

AB eo quod est ago & egi, uerba sunt quæ appellant grãmatici frequentatiua, actito, & actitaui. Hæc quosdam non sane indoctos uiros audio ita pronũtiare, ut primã in his literã corripiant, rationemq; dicant: quoniã in uerbo principali quod est ago, prima litera breuiter pronuntiatur: Cur igitur ab eo quod est edo & ungo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, esito & unctito, quæ sunt eorũ frequentatiua, prima litera longa promimus? & cõtrà, dictito ab eo uerbo quod est dico, correpte dicimus? num ergo potius actito & actitaui producenda sunt? quoniã frequentatiua fermè omnia eodẽ modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti tẽporis, ex ijs uerbis unde ea profecta sunt, in eadẽ syllaba pronuntiantur, sicut lego lectus lectito facit, ungo unctus unctito, scribo scriptus scriptito, moneo monitus monito, pendeo pensus pensito, edo esus esito, dico aũt dictus dictito facit, gero gestus gestito, ueho uectus uectito, rapio raptus raptito, capio captus captito, facio factus factito. Sic igitur actito producte in prima syllaba pronuntiandum, quoniam ex eo fit quod est ago & actus.

Actito.

De cõuersione foliorũ in arbore olea brumali & solstitiali die, deq; fidibus id tẽporis ictu alieno sonantibus. CAPVT VII.

VVlgo & scriptũ & creditũ est, folia olearũ arborũ brumali et solstitiali die cõuerti: & quæ pars eorũ fuerat inferior atq; occultior, eã suprà fieri atq; exponi ad oculos & ad solẽ: Quod nobis quoq; semel atq; iterũ experiri uolentibus, ita esse propemodũ uisum est. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius est: quã rẽ et alij docti uiri, et Suetõius etiã Trãquillus in lib. ludicræ historiæ I. satis cõpertũ esse, satisq; sup ea re cõstare affirmat, neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

Folia olearũ.

Neruiæ.

Necessum esse qui multa habeat, multis indigere: decq; ea re Phauorini philosophi cum breuitate eleganti sententia.

CAPVT VIII.

VErũ est profecto quod obseruato rerũ usu sapientes uiri dixere, multis egere qui multa habeat: magnãq; indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia. Multa enim desiderari ad multa quæ habeas tuẽda. Quisquis igitur multa habẽs, cauere atq; prospicere uelit ne quid egeat, ne' ue quid desit, iactura opus esse, non quæstu: & minus habendũ esse, ut minus desit. Hanc sententiã memini à Phauorino inter ingentes hominũ clamores detornatã, inclusamq; uerbis his paucissimis: ὃν δ' μυρίων ἢ, πινακιχιλίων χαλκῶν ἄλλων ὄνειδος ἔστι μὴ πλέονων λέγεσθαι, οἷς δ' ἔχω προσλοιδορεῖσθαι, ἀφειλὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

Qui modus sit uerba uertendi in græcas sententias, decq; iis Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene aptecq;, aut improspere existimatus est. CAPVT IX.

QVando ex poëmatis græcis uertẽdæ mutandæq; sunt insignes sentẽtiæ, non semper aiũt enitendũ, ut omnia omnẽ no uerba in eũ in quẽ dicta sunt modũ uertamus. Perdunt enim gratiã pleraq;, si quasi inuita & recusantia uiolentius transferantur. Scite igitur & considerate Vergilius, cum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundã aliorũ locos effingeret, partẽ reliq; alia expressit. Sicut nuperrime apud mensam cũ legerẽtur utraq; simul Bucolica, Theocriti & Vergilij, animaduertimus reliquisse Vergiliũ, quod græcũ quidẽ nũre ἦ suaue est, uerti autẽ neq; debuit, neque potuit. Sed enim quod substituit pro eo quod omiserat, non abest quin iucundius lepidiusq; sit:

βάλλει κἀμάλοισι ἐν ἀτρύλον ἁ κλιαρίσα
τὰς αἶγας παρελῶντα κἀδύτι πρὸς πυλαῖσδλει.

Malo me Galatea petit lasciua puella,

Et

Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoque alio in loco animaduertimus caute omissum, quod est in græco uersu dulcissimum:

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πιφιλαμένι βόσκε τὰς αἶγας, Idil. 3.
κἀπὶ πρὶ τὰν πράναν ἄγε Τίτυρε, κἀν ἐνόρχαν
ἐν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο μή τυ κορύψη.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πιφιλαμένι, uerba hercle non translatitia, sed cuiusdam natiuæ dulcedinis? Hoc igitur reliquit, et cætera uertit nõ infestiuiter: nisi quod caprum dixit, quẽ Theocritus ἐνόρχαν appellauit. Autore enim M. Varrone, is demum la Caper.
tine caper dicitur, qui excastratus est:

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de trãsferendis sententijs loquor, memini audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis, & in intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene callidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tam improspere Vergilium ex Homero uertisse, quã uersus hos amœnissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit:

ὅτε δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὖρεος ἰοχέαιρα Odyss. 6.
ἢ κατὰ τηύγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον
τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι,
τῇ δ' ἅμα νύμφαι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρονόμοι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
πασάων δ' ὔπερ ἴσχει κάρη ἠδὲ μέτωπα,
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλετ', καλαὶ δέ τε πᾶσαι,
ὡς ἣ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἁδμής.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros, quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Talis erat Dido, talem se læta ferebat
Per medios, instans operi regnisq; futuris.

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod apud Homerum quidem uirgo Nausicaa, ludibunda inter familiares puellas in locis solis, recte atq; commode confertur cum Diana, uenante in iugis montium inter agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergilium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atque incessu serio, instans operi (sicut ipse ait) regnisq; futuris, nihil eius similitudinis capere possit, quæ lusibus atq; uenatibus Dianæ cõgruat. Tum postea, quod Homerus studia atq; oblectamenta in uenãdo Dianæ, honeste aptéq; dicit, Vergilius autem cum de uenatu deæ nihil dixisset, pharetrã tamen facit eam ferre in humero, tanquam si onus & sarcinam. Atque illud impense Probum esse demiratum in Vergilio dicebãt. quod Homerica quidem λιτὸν gaudium gaudeat genuinum & intimum, atq; in ipso penetrali cordis & animæ uigens. Siquidem non aliud est γήγηθε δέ τε φρένα λιτὸν: ipse autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cũctantia, & quasi in summo pectore supernantia. Nescire enim sese quid significaret aliud, pertentant. Præter ista omnia, florem ipsius totius loci Vergilium uideri omisisse, quod hunc Homeri uersum exigue secutus sit:

ἕξετο δ' ἀριγνώτη πάντῃ, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quod una inter omneis pulchras excelleret, una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Anneus Cornutus uersus Vergilii, quibus Veneris et Vulcani concubitum pudice operteq; dixit, reprehensione insulsa & odiosa inquinauit. CAPVT X.

Annianus poëta.

ANnianus poëta, et plerique cum eo eiusdem Musæ uiri, summis assiduisq; laudibus hos Vergilij uersus ferebant: quibus Vulcanum & Venerem iunctos, mistosq; iure coniugij, rem lege naturæ operiendam uerecunda quadam translatione uerborũ, cum ostenderet demõstrareq; protexit. Sic

Ea uerba locutus, (enim scripsit:
Optatos dedit amplexus, placitumq; petiuit
Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrantur, adistiusmodi reticenda uerbis uti uno atque altero, breui tenuiq; que ea signo demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

παρβυνιὼν ζώνην, ἠδὲ λέκτροιο βεσμόν,
ἠδὲ ἔργα φιλοτήσια.
ὧν μὲν ἀρ' ἐνδύοισι κασιγνήτοισι κάσσατ' ἐν μεγάροισιν.

Tot uero & tam euidẽtibus ac tam nõ prætextatis, sed puris honestisq; uerbis uenerandũ illud cõcubiq; pudici secretũ, neminẽ quenq; aliũ dixisse: Sed Anneus Cornutus, homo sanè pleraq; alia nõ indoctus, neq; imprudẽs, in secũdo tamẽ librorũ, quos de figuris sententiarũ cõposuit, egregiã totius istius uerecũdiæ laudẽ, insulsa nimis et odiosa scrutatione uiolauit. Nã cũ genus hoc figuræ probasset, et satis circunspecte factos esse uersus dixisset, membra tamen (inquit) paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini sit cognomentum.

CAPVT XI.

Coruinus.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnationemq; corui alitis, haud quisquã est nobilium scriptorũ, qui secus dixerit. Ea res prorsus admiranda, sic profecto est in libris annalibus memorata: Adolescens tali genere editus, L. Furio, Cl. Appio consulibus fit tribunus militaris: Atque in eo tempore copiæ Gallorum ingentes, agrum Pontinum insederant: instruebanturq; acies à consulibus, de ui ac multitudine hostium satagentibus. Dux interea Gallorũ, uasta & ardua proceritate, armisq; auro præfulgentibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telũ reciprocans, incedebat: perq; contemptum & superbiã circunspiciens, despiciensq; omnia, uenire et cõgredi, si quis pugnare secũ ex omni Ro. exercitu auderet.

Tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremq; ambiguis, impetrato prius à COSS. ut in Gallum tam immaniter arrogantem, pugnare sese permitterent, progreditur intrepide modesteq; obuiam: & congrediuntur, & consistunt, & conferebantur iam manus, atque ibi uis quædam diuina fit: Coruus repente improuisus aduolat, & super galeam tribuni insistit, atque in aduersarij os atque oculos pugnare incipit, insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atque ubi satis sæuierat, reuolabat in galeam tribuni. Sic tribunus spectante utroq; exercitu, & sua uirtute nixus, & opera alitis propugnantis, ducem hostium ferocissimum uicit interfeciq;: atque ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis CCCC. & V. post Romam conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite, corui simulacrum est, rei pugnæq; quam diximus, monimentum.

De uerbis quæ in utranq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. CAPVT XII.

Noua in osus

VT formidolosus dici potest, & qui formidat & qui formidatur: ut inuidiosus & qui inuidet, & cui inuidetur: ut suspiciosus, qui suspicatur & qui suspectus est: ut ambitiosus, & qui ambit & qui ambitur: ut item gratiosus, & qui adhibet gratias & qui admittit: ut laboriosus, & qui laborat et qui laborari est: ut pleraque alia huiuscemodi in utranque partem dicuntur: ita infestus, anciputi quoque significatione est. Nam & is infestus appellatur, qui malum infert cuipiam, & contrà, cui aliunde impedet malum, is quoque infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic adeo multi loquuntur, ut infestum dicant inimicum, atque aduersum. Alterum autem illud, ignorabilius obscuriusq; est. Quis enim è medio, facile dixerit infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres plerique ita dixerunt: & M. Tullius in oratione quam pro Cn. Planco dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, iudices, & acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam offset infestior, quod is meam salutem atq; uitam sua beneuolentia, præsidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine & ratione uerbi quærebamus: atque ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, infestum à festinando dictum: Nam qui instat (inquit) alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet festinatq;, aut contrà de alicuius periculo & exitio festinatur, is uterque infestus dicitur, ab instantia atque imminentia fraudis, quam uel facturus cuipiam uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod suprà posuimus, & de formidoloso, in eam partem, quæ minus usitata est, exemplum requirat, inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re floria ita scriptum: Sed nisi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut se leno ni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset, uim in corpus liberum non æquum censuere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non suspicatem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit: Igitur talibus uiris nõ labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poëmatis laboriosus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum (inquit) rus fugis, sed laboriosum.

Eadem ratione Laberius quoque in sororibus:

Aecastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poëmatis:

Somniculosam, ut Pœnus astidem Psyllus.

Infestus.

Metus quoque & iniuria, atque alia quædam id genus, sic utroq; uersum dici possunt. Nam metus hostium recte dicitur, & cum timent hostes, et cum timentur. Itaque Sallustius in historia prima, metum Pompei dixit, non quod Pompeius metueret, quod est usitatius, sed quod metueretur. Verba hæc Sallustii sunt: Id bellum excitabat metus Pompeii uictoris, Hierosolymam in regnum restituentis. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico, simultates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui patiuntur,

Metus.

Iniuriæ.

tiuntur, quàm qui faciunt: quarum dictionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Vergilio eãdem habet formã, communicatæ ultro & citro significationis:

Et uulnere, inquit, tardus Vlyssi.

Vulnus. Cũ diceret uulnus, nõ quod accepisset Vlysses, sed quod dedisset.

Nescius. Nescius quoq; dicitur tã is qui nescitur, q̃ qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequẽs huius uocabuli usus est: infrequẽs aũt de eo est,

Ignarus. quod nescitur. Ignarus æque utroqueuersum dicitur, nõ tantũ qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ incolis nescius nescias pessimus. Sallustius:
More humanæ cupidinis ignara uisendi. Vergilius:
Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba ex historia Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adolescentis, & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

CAPVT XIII.

T. Manlius Torquatus. Titus Manlius summo loco natus, apprimeq; nobilis fuit, ei Manlio cognomentum factum Torquato. Causam cognomenti fuisse accepimus: Torquis ex auro induuias, quam ex hoste quẽ occiderat, detractam induit. Sed quis hostis & quod genus, & q̃ formidãdæ uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decertatum, Q. Claud. primo annaliũ purissime atq; illustrissime, simpliciq; & incompta oratiõis antiquæ suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cum legeret, non minoribus quati afficiq; animũ suum motibus pulsibusq; dicebat, quàm si ipse coràm depugnãtes eos spectaret. Verba Q. Claudij quibus pugna ista depicta est, ascripsi:

Q. Claudij uerba. Cum interim Gallus quidã nudus præter scutum & gladios duos, torque atq; armillis decoratus processit, qui & uiribus, & magnitudine, & adolescentia, simulq; uirtute cæteris antestabat: is maxime prælio commoto, atq; utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare cœpit, utriq; ut quiescerent pugnare. Pugnæ facta pausa est. Extemplo silẽtio facto, cum uoce maxima inclamat, siquis

siquis secum depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinẽ atq; immanitatẽ facies. Deinde Gallus irridere cœpit, atq; linguam exertare. Id subito perdolitum est cuidam T. Manlio, summo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere, è tãto exercitu neminem prodire. Is, ut dico processit, neq; passus est uirtutẽ Romanã à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallũ cõstitit. Metu magno ea congressio in ipso ponte, utroq; exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi, constiterunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis q̃ arte confisus, scutum scuto percussit, atq; statum Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominẽ iterum deijcit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein continuo humerum dextrum eodem concussu incidit, neq; recessit usquam donec subuertit, ne Gallus impetum icti haberet. Vbi eum euertit, caput præcidit, torquemq; detraxit, eamq; sanguinolẽtam sibi in collum imponit: Quo ex facto, ipse posteriq; eius, Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio cuius hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia, Manliana dicta sunt: quoniam postea bello aduersum Latinos, cum esset COS. filium suum securi percussit, qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret interdicto, hostem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Facies ĩ gtõ. Perdolitũ. Icti gtõ. Mãliana imperia.

Quod idẽ Quadrigarius, huius facies, patrio casu probe & latine dixit. Et quædã alia apposita, de similiũ uocabulorũ declinationibus.

CAPVT XIIII.

QVod aũt supra scriptum est in Q. Claudij uerbis, propter magnitudinẽ atq; immanitatẽ facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus, atq; ita eẽ ut scriptũ ẽ, cõperimus. Sic enim pleraq; ætas ueterũ declinauit hæc facies huius facies, qd' nũc ꝓpter rõnẽ grãmaticã faciei dicitur. Corruptos aũt quosdã libros repi, ĩ qbus faciei scriptũ ẽ, illo qd' antè scriptũ erat obliterato.

Facies facies.

Memini-

Meminimus etiam, in Tiburtij bibliotheca inuenire nos in eodem
Facij. Claudij libro scriptum utrunq;, facies & facij: sed facies in ordine scriptum fuit, & contrà per ij geminum facij. Neq; id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. Nam & ab eo, quod
Dies dij. est hic dies, tam huius dij, & ab eo quod est hæc fames, tam huius
Fames famij. famij, dixerunt. Q. Ennius in XVI. annali dies scripsit pro diei,

Postremæ longinqua dies confecerit ætas. (in hoc uersu:
D. es in gtõ. Ciceronem quoq; affirmat Cesellius in oratione, quam pro P. Sestio fecit dies scripsisse pro diei: quod ego impensa opera, conquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cesellius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullij: Equites uero daturos illius dies pœnas. Quocirca factum hercle est, ut facile ijs credam, qui scripserunt, idiographum librum Vergilij sese inspexisse, in quo ita scri-

Libra dies somniq;: pares ubi fecerit horas. (ptũ est:

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptum uidetur, ita in illo uersu nil dubium est, quin dij scripserit pro diei: Munera lætitiamq; dij: Quod imperitiores dei legunt, ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem dies dij à ueteribus declinatum est, ut fames famij, pernicies pernicij, progenies progenij, luxuries luxurij, acies acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginiensi composuit, ita scripsit: Pueri atq; mulieres extrudebantur famij causa. Lucilius in XII. Rugosum atque famij plenum. Sisenna in historiarum libro. VI. Roma nos inferendæ pernicij causa uenisse. Pacuuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars acij uitasset fluminis undas.

Idem Matius in tertiodecimo:

An maneat specij simulacrum, in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij causa aiunt instituisse. Et ibidem infrà ita scriptum est: Non est ea luxuries, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter quod apparet, eum ab eo quod

quod est luxuries, luxurij patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione qua sextum Roscium defendit, pernicii scriptum reliquit. Verba hæc sunt: Quorum nihil pernicii causa diuino consilio, sed ui ipsa & magnitudine rerum factum putamus. Aut facies ergo in casu patrio, aut facii, Quadrigarium scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri libro scriptũ reperi. In casu autem dandi, qui purissime locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt. Lucilius in satyris: Pernicii. Facie in datiuo.

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati faciéq; tuæ se
Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autẽ non pauci, qui utrobique facii legant. Sed C. Cæsar in libro de analogia II. huius die, & huius specie, dicendũ putat. Ego quoque in Iugurtha Sallustii, summæ fidei, & reuerendæ uetustatis libro, die, casu patrio scriptũ inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die dictum quasi ex die existimemus. Die in gtõ.

De genere controuersiæ, quod græce ἄπρον appellatur. CAPVT XV.

CVm Antonio Iuliano rhetore, per feriarũ tẽpus æstiuarũ, decedere ex urbis æstu uolẽtes, Neapolim cõcesseramus. Atque ibi erat adolescens tũc quispiã ex diuitioribus, cũ utriusq; linguæ magistris meditãs & exercens ad causas Romæ orãdas eloquentiæ latinæ facultatẽ. Atque is rogat Iulianũ uti sese audiat declamantẽ. It auditũ Iulianus. Imus quoq; nos cũ eo simul. Introit adolescens, & præfatur arrogantius, & elatius q̃ ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi cõtrouersias. Aderat nobiscũ ibi Iuliani sectator, iuuenis promptus & proficiẽs, & offendẽs iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitaria dictione periculũ sui facere audebat. Exponit igitur tentamẽti gratia controuersi ã parũ consistentẽ, quod genus Græci ἄπρον uocant: latine autem An. Iulianus. Aporon.

autem id non nimis incommode, inexplicabile dici potest. Ea controuersia fuit huiuscemodi: De reo septẽ iudices cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cum septẽ iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandũ, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendũ. Petitur ad supplicij ex sententia trium iudicum, & contradicit. Hac illa audita, nec considerata, neq; alijs ut proponerentur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandẽ hanc controuersiã principia nescio quæ dicere, & inuolucra sensuũ, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere, cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autẽ male ac misere rubente & sudante. Sed ubi deblateratis uersuũ multis milibus, finẽ aliquando fecit, egressiq; inde sumus, amici familiares q; eius Iulianum prosecuti, quidnam existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissime: Nolite quærere, inquit, quid sentiã, adolescens hic sine controuersia distortus est.

Amara irrisio.

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitiũ argumenti, quod ἀντίσφαιρον Græci dicunt. CAPVT XVI.

Plinius Secundus.

PLinius Secũdus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, quos studiosorũ inscripsit, haud mediusfidius usq; quaq; aspernendos. In ijs libris multa uarie ad oblectãdas eruditorũ hominũ aures posuit. Refert etiã pleraq; sententias, quas in declinãdis cõtrouersiis lepide arguteq; dictas putat: sicuti hanc quoque sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorẽ in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandẽ, contradicitur. Elegãter, inquit, & probabiliter, ex parte posteriori, uiri fortis, uxorẽ sibi redde: postulantis, hoc dictũ est: Si placet lex, redde: si non placet, redde. Fugit aũt Plinium, sententiolã istã, quã putauit esse argutissimam, uitio non carere, quod græce ἀντίσφαιρον dicitur. Et est uitiũ insidiosum,

insidiosum, & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario idipsum aduersus eundẽ potest, atq; ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, nõ reddo: si non placet, nõ reddo.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER X.

Tertiumne consul, an tertio dici oporteat, & quonam modo Cn. Põpeius cũ in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit. CAPVT I.

AMILIARI MEO cuipiã literas Athenis Romã misi. In ijs scriptũ fuit, me illi iam tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitq; ut rationem dicerem, cur tertium ac non tertio scripsissem. Id etiam ascripsit, ut eadẽ quid super illo quoque mihi uideretur, facerem se certiorem, tertium' ne COS. & quartum, an tertio & quarto dicendum esset: quoniam Romæ doctum uirum dicere audisset, tertio & quarto COS. non tertium quartumq;. Idq; in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in libro XI. C. Martum creatum septimo COS. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, q̃ uerba M. Varronis, hominis (opinor) q̃ fuit Claudius cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunque, de quo ad me scripserat, decideretur. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eum, qui doctius esse dicebatur, luem meã facere absens nolui. Verba M. Varronis ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud

Tertiũ cõsul

Tertio cõsul

Quarto prætor. Aliud est, quarto prætorẽ fieri, & quartũ: quod quarto locum assignificat, ac tres ante factos. quartum tempus assignificat, & ter antè factum. Igitur Ennius rectè conscripsit:

Quartum prætor. Quintus pater quartum fit consul.

Et Pompeius timidè, quod in theatro ne ascriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non conscripsit. Quod de Põpeio Varro breuiter & subobscure dixit, Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc fermè modũ: Cum Pompeius, inquit, ædẽ Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenq; eius & honores inscriberentur, quæri cœptũ est, utrũ consul tertio inscribendũ esset, an tertiũ. Eam rem Põpeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumq; dissentiretur, & pars tertio, alij tertiũ scribendũ cõtenderent, rogauit (inquit) Ciceronẽ Põpeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet: Tum Ciceronẽ iudicare de uiris doctis uerũ esse, ne quorum opinionẽ improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neq; tertiũ neq; tertio scriberetur: sed ad secundum usq; t. fierent literæ, tert. ut uerbo nõ perscripto res quidẽ dẽmõstraretur, sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id aũt quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodẽ nunc theatro non est ita scriptũ. Nã cũ multis annis posteà scena quæ prociderat, refecta esset, numerus tertij cõsulatus non utì initio prioribus literis tert. sed tribus tantũ lineolis III. incisis significatus est. In M. aũt Catonis quarta origine ita perscriptũ est: Carthaginiẽses sextũ de fœdere decessere. Id uerbum significat, quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoque in significandis huiusmodẽ rerum numeris, τρίτον καὶ, τέταρτον dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur tertiũ quartumq;.

Quid Aristoteles de numero puerperii memoriæ mandauerit. CAPVT II.

Partus quiq; puerorum. ARistoteles philosophus memoriæ tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinq; pueros enixã, eumq; esse finẽ dixit

dixit multijugæ hominum partionis, neque plures unquã simul genitos compertũ: hunc autem esse numerũ aũt rarissimũ. Sed & diuo Augusto imperante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillã Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt, eosq; pauculos dies uixisse, matrẽ quoq; eorũ non multo postquàm peperit, mortuã. monumentumq; ei factum iussu Augusti in uia Laurentina: inq; eo scriptum esse numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorũ quorundã illustriũ collatio, contentioq; facta ex orationibus C. Gracchi & M. Catonis. CAPVT III.

C. Gracch⁹

FOrtis ac uehemens orator existimatur esse C. Gracchus, nemo id negat: sed quod nõnullis uidetur seuerior, acrior, amplior q; esse M. Tullio, ferri id qui potest? Legebamus adeo nuper orationẽ Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Mariũ, & quosdã ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriã cæsos à magistratibus po. Ro. quanta maxime inuidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanũ Sidicinũ consul uenit, uxorẽ dixit in balneis uirilibus lauari uelle. Quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotiũ, uti balneis exigerentur qui lauabãtur. Vxor renuntiat uiro, parũ ciot sibi balneas traditas esse, & parũ lautas fuisse. Iccirco palus destitutus est in foro, eoq; adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Caleni ubi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis lauisse uellet, cum magistratus Rom. ibi esset. Ferentini ob eandem causam prætor noster a quæstores arripi iussit. Alter se de muro deiecit, alter præhensus & uirgis cæsus est. In tam atroci re, ac tam misera atq; mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut amplius insigniter q;, aut lachrymose atq; miserãter, aut multa copiosaq; inuidia, grauiq; & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sane & uenustas & mundities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. Itẽ Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido,

ta libido, quãtáq; intẽperantia sit hominũ adolescentiũ, unũ exẽplũ uobis ostẽdã: His annis paucis ex Asia missus est, qui pid tẽpus magistratũ non ceperat, homo adolescẽs pro legato. Is in lectica fere batur, ei obuiã bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocũ, cũ ignoraret q ferretur, rogauit nũ mortuũ ferrẽt. Vbi id audiuit, lectiã iussit deponi: stuppis qbus lectica deligata erat, usq; adeo uerberari iussit, dũ animũ efflauit. Hæc quidẽ oratio sup tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profecto abest à quotidianis sermõibus.

M. Ciceroñis uehementia.

At cũ in simili causa apud M. Tullũ ciues Ro. innocẽtes uiri, cõtra ius contráq; leges uirgis cædũtur, aut supplicio extremo necãtur, quæ ibi tũc miseratio? quæ cõploratio? quæ totius rei sub oculos subiectio? qd & quale inuidiæ, atq; acerbitatis fretũ efferuescit? Animũ hercle meũ, cũ illa M. Ciceronis lego, imago quædã, & sonus uerborũ et uocũ et eiulationũ circũplectiur: uelut sunt ista quæ de C. Verre dicit, quæ nos (ut in præsens potuimus) quãtũ memoriæ suppeditabat, ascripsimus: IPSE inflãmatus scelere et furore, in forũ uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. Expectãbat oẽs, quò tandẽ progressurus, aut qdnã acturus esset: cũ repẽte hoĩem proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet. Iã hæc mediusfidius sola uerba, nudari, ac deligari, et uirgas expediri iubet, tãti metus horroriq; sunt, ut nõ narrari quæ gesta sunt, sed rẽ geri prorsus uideas. Cracchus aũt noster, nõ quẽtis neq; implorãtis, sed nũtiantis uice, Palus, inqt, in foro destitutus est, uestimẽta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed enim M. Cicero præclare, cũ diutina repræsentatiõe, nõ cæsus est, sed cædebatur, inquit, uirgis in medio foro Messanæ ciuis Ro. Cũ interea nullus gemitus, nulla uox illius miseri inter dolorẽ crepitũq; plagarũ audiebatur, nisi hæc: Ciuis Ro. sum. Hac cõmemoratione ciuitatis, oĩa uerbera depulsurũ, cruciatũq; à corpore deiecturũ arbitrabatur. Cõplorationẽ deinde tã acerbæ rei, et odiũ in Verrẽ, detestationẽq; apud ciues Ro. incẽse atq; acriter atq; inflãmãter facit, cũ hæc dicit: O nomẽ dulce libertatis, ò ius eximiũ nostræ ciuitatis, o lex

lex Portia, leges q; Sẽpr̃oniæ, ò grauiter desiderata, et aliquãdo reddita plebi Ro. tribunitia potestas. Huccine tãdẽ hæc oĩa recidẽrũt, ut ciuis Ro. in prouĩcia po. Ro. in oppido fœderatorũ, ab eo q beneficio po. Ro. fasces acsecureis haberet, deligatus ĩ foro uirgis cædetur? Quid, cũ ignes ardẽtesq; lamĩæ, cæteriq; cruciatus admouẽbatur? Si te acerbaillius ĩploratio, et uox miserabilis nõ leniebat, ne ciuiũ qdẽ Ro. q tũ aderãt, fletu gemituq; maxio cõmouebare. Hæc M. Tullius atrociter, grauiter, copiosẽ, aptéq; miseratus est. Sed sẽ qs est tã agrẽsti aure ac tã hispida, quẽ lux ista et amœnitas orõis, uerborũq; modificatio parũ delectat, amat aũt priora idcirco qd ĩn cõpta, et breuia, et nõ oposa, sed natiua quadã suauitate sunt, qd q; ĩn ijs umbra et color quasi opacæ uetustatis ẽ. is si qd iudicij habet, cõsideret ĩ causa pari M. Catõis hois antiqoris orõnẽ, ad cuius uim et copiã Gracchus nec aspirauit: itelliget (opinor) Catonẽ cõtentũ eloquẽtia ætatis suæ nõ fuisse: etid iã tũ facere uoluisse, qd Cicero postea pfecit. In eo nanq; libro q de falsis pugnis inscriptus est, ita de Quinto Thermo cõquestus est: Dixit à decẽuiris parũ sibi bene cibaria curata esse. Iussit uestimẽta detrahi, atq; flagro cædi. Decẽuiros Brutiani uerberauere, uidere multi mortales. Quis hãc cõtumeliã, quis hoc impiũ, qs hãc seruitutẽ ferre potest? Nemo hoc rex ausus est facere. Eá ne fieri bonis, bono genere natis boni cõsulitis? Vbi societas, ubi fides maiorũ? Insignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnificinas, p dedecus atq; maximã cõtumeliã (inspectãtibus popularibus suis atq; multis mortalibus) te facere ausum esse? Sed quãtũ luctũ, quãtũq; gemitũ, qd lachrymarũ, quantũq; fletũ factũ audiui? Serui iniurias nimis ægre ferũt: qd illos bono genere natos, magna uirtute prædĩtos, opinamini animi habuisse atq; habituros dũ uiuẽt? Quod Cato dixit, Brutiãi uerberauere: ne q fortasse de Bxutiãis regrat, id significat: Cũ Annibal Pœnus cũ exercitu ĩ Italia ẽet, et aliquot pugnas po. Ro. aduersas pugnauisset, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalẽ desciuerũt. Id Ro. ægre passi, postq; Annibal Italia decessit, supatiq; Pœni sunt,

Brutiani.

M. Catonis excellẽs oratio.

Brutios ignominiæ causa non milites scribebant, nec pro socijs habebant: sed magistratibus in prouincias euntibus parere, & præministrare seruorum uicem iusserunt. Itaq; ij sequebãtur magistratus, tanq̃ in scenicis fabulis, qui dicebantur lorarij, & quos erant iussi, uinciebant, aut uerberabant. Quot autem ex Brutijs erant, appellati sunt Brutiani.

Lorarij.

Quod P. Nigidius argutissime docuit, nomina non positiua esse, sed naturalia. CAPVT IIII.

NOmina uerbaq;, non positu fortuito, sed quadam ui & ratione naturæ facta esse P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet, rem sane in philosophiæ disertationibus celebrem. Quæri enim solitũ apud philosophos, φύσῃ τὰ ὀνόματα ἢ θέσῃ. In eam rem multa argumenta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis q̃ arbitraria: ex quibus hoc iusum est lepidum & festiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritum atque animam porro uersum, & ad eos quibus cum sermocinamur, intendimus. At contrà cum dicimus, nos, neq; profuso intentoq; flatu uocis, neque proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum & labias, quasi intra nosmetipsos coërcemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, tu, & ego, & tibi, & mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei quam significat, non abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in græcis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex ne uocabulum sit, an compositũ & duplex, sicut P. Nigidio uidetur. CAPVT V.

AVarus, non simplex uocabulũ, sed iunctum copulatumq; esse, Nigidius dicit in commentariorum undetricesimo: Auarus (inquit) appellatur, qui auidus æris est: sed in ea copula, e (inquit) littera, detrita est. Item locupletẽ ait dictum ex

Auarus.

Locuples.

compositis uocibus, qui pleraq; loca, hoc est qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id firmiusq; est, quod de locuplete dicit: nam de auaro ambigitur. Cur enim non uideri possit ab uno solũ uerbo inclinatum, quod est aueo? eadẽq; esse factura, qua est amarus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multam dictam esse ab ædilibus plebis Appii Cæci filiæ mulieri nobili, quod locuta esset petulantius. CAPVT VI.

NOn in facta modo, sed in uoces etiã petulãtiores publice uindicatũ est. Ita enim debere esse uisa est Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanq; illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat, exiẽs, turba undiq; cõfluẽtis fluctuatisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cũ se male habitã diceret: Quid enim in me nũc factũ esset, inquit, quãtoq; arctius pressiusq; cõflictata essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauiũ cũ ingẽti ciuiũ numero nõ perdidisset? certe quidẽ maiore nũc copia populi oppressa intercidissem. Sed utinam (inquit) reuiuiscat frater, aliãq; classem in Sicilią ducat, atq; istã multitudinẽ perditũ eat, quæ me male nũc miserã conuexauit. Ob hæc mulieris uerba tã improba, ac tã inciuilia, C. Fundanius, & Tib. Sẽpronius ædiles plebei multã dixerũt ei æris grauis XXV. milia. Id factũ eẽ dicit Capito Atteius, in cõmẽtario de iudicijs publicis, bello Punico I. Fabio Licinio, et T. Acilio Crasso cõsulibus.

Appij Cæci filiæ libertas punita.

Fluminũ quæ ultra imperiũ Romanũ fluunt, prima magnitudine esse Nilũ, secunda Istrũ, proxima Rhodanũ, sicut M. Varronem memini scribere. CAPVT VII.

OMnium fluminum quæ in maria, quà imperium Romanum est fluunt, quam Græci τὴν ἔξω θάλασσαν appellãt, maximum esse Nilum consentitur, proxima magnitudine esse Istrum scripsit Sallustius. Varro autem cum de parte orbis quæ Europa dicitur, dissereret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanũ esse ponit: per quod uidetur eũ facere Istro æmulum. Istrus enim quo q; in Europa fluit.

Nilus.

Istrus.

Rhodanus.

Inter ignominias militares quibus coercebãtur, fuisse sanguinis dimissionẽ. Et quænã esse uideatur causa huiusce modi castigationis. CAPVT VIII.

Sanguinis emissio ignominiosa.

FVit hæc quoque antiquitus militaris animaduersio, iubere ignominiæ causa, militi uenam solui, & sanguinem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, nõ extat: sed opinor factum hoc primitus in militibus stupentis animi, atque à naturali habitu declinantis, ut non tam pœna quàm medicina uideretur. Postea tamen ob pleraque alia delicta, idem factitatum esse credo per consuetudinem, quasi minus sani uiderentur omnes qui delinquerent.

Quibus modis quoq; habitu acies Ro. instrui solita sit, quæq; earũ institutionũ sint uocabula. CAPVT IX.

Vocabula militaria.

VOcabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, serra, alæ, turres. Hæc & quædã iũc alia inuenire est in libris eorũ, qui de militari disciplina scripserunt. Tralata aũt sunt ab ipsis rebus, quæ ita proprie nominãtur, earũq; rerum in acie instruenda sui cuiusq; uocabuli imagines ostẽduntur.

Quæ eius rei causa sit, quod & Græci ueteres & Romani anulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus. CAPVT X.

Anuli gestatio.

VEteres Græcos anulum habuisse in digito accepimus sinistræ manus, qui minimo est proximus. Romanos quoque homines aiunt, sic plerunque anulis usitatos. Causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit, quòd insectis apertis' que humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est neruum quendam tenuissimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire. Propterea non inscitum uisum esse, eum potissimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quasi conexus esse cum principatu cordis uideretur.

Verbum

Verbum mature quid significet, quæq; uocis eius ratio sit, & quòd eo uerbo uulgus hominũ improprie utit. Atq; inibi, quod præcox declinatũ, præcocis facit, nõ præcoquis. CAPVT XI.

Matura.

MAture, nunc significat propere & cito, contra ipsius uerbi sententiam. Aliud enim est mature, q̃ quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius: Mature (inquit) est, quod neq; citius est neque serius, sed medium quiddam & temperatum est. Bene atq; proprie Nigidius: Nam & in frugibus, & in pomis matura dicũtur, quæ neque cruda & immitia sunt, neque caduca & decocta, sed tempore suo adulta maturataq;. Quoniam autem id quod non segniter fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimum uerbi significatio est: & non iam quod non segnius, sed quod festinãtius fit, id fieri mature dicitur: quando ea quæ præter sui temporis modum properata sunt, immatura uerius dicantur. Illud uero Nigidianum rei atque uerbi temperamentum, diuus Augustus duobus græcis uerbis elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitum esse aiunt σπεῦδε βραδέως. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas: ex quibus duobus contrarijs fit maturitas, Vergilius quoque (si quis animum attendat) duo ista uerba properare & maturare, tanquã plane resonantia contraria, sciuissime separauit in hisce uersibus:

Maturitas. Maturare.

Frigidus agricolam siquando continet imber,
Multa forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. Nanque in properatu rei rusticæ, per tẽpestates pluuiasq; cum otium est, maturari potest: per serenas, cum tempus instat, properari necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factum & festinantius, tum rectius præmature factum id dicitur quàm mature: Sicut Afranius dixit in togata, cui Titulus nomen est:

Properare.

Præmature

Appetis dominatum demens præmature præcocem.

In quo uersu animaduertendū est, quòd præcocē inquit, nō præcoquem. Est enim casus eius rectus, nō præcoquis, sed præcox.

Præcox.

De portentis fabulam quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophū confert. Et ibidē de simulacro uolucri columbæ.

CAPVT XII.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum, de ui & natura chamæleontis, eumq; se legisse Plinius Secūdus in naturalis historiæ XXVIII. refert: multaq; uana atq; intolerāda auribus, deinde quasi à Democrito scripta tradit, ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæsum est: Accipitrem auem rapidissimam à chamæleonte humi reptante, si eum forte superuolet, detrahi, & cadere ui quadam in terram, cæterisq; auibus laniandum sese sponte sua obijcere & dedere. Item aliud ultra humanam fidem: Caput & collum chamæleontis, si uratur ligno quod appellatur robur, imbres & tonitrua derepēte fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitaui, ita est deridiculæ uanitatis: nisi idcirco plane posui, quod oportuit nos dicere, qd de istiusmodi admirationū fallaci illecebra sentiremus, qua plerūq; capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia, eáq; potissimum quæ discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad Plinium: Sinistrum pedem aūt chamæleontis, ferro & igni calefacto torreri, cum herba quæ appellatur eodem nomine chamæleon, & utrunq; macerari unguento, colligíq; in modum pastilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas ferat, etiam si is in medio palàm uersetur, à nullo uideri posse. His portentis atq; præstigijs à Plinio Secundo scriptis, nō dignum esse cognomine Democriti puto uel illud, quale est quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uocabulis, et earū auiū confuso sanguine gigni serpentē: eū si quis ederit, linguas auium & colloquia interpretaturū. Multa aūt uidētur ab hominibus ma-

Chamælontis natura.

bus male solertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis autoritatisq; eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytā Pythagoricū cōmentū esse, atq; fecisse traditur, neq; minus admirabile, neq; tamē uanū æque uideri debet. Nā & pleriq; nobiliū Græcorū, & Phauorinus philosophus memoriarū ueterum exequētissimus, affirmatissime scripserūt, simulachrū colūbæ è ligno ab Archyta ratiōe quadā disciplinaq; mechanica factū uolasse: ita erat scilicet libramētis suspēsum, et aura spūs incluſa atq; occulta cōcitū. Libet hercle supre tā abhorrēti à fide ipsius Phauorini uerba ponere: Ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἄμα καὶ μηχανικὸς ὢν ὑπρίνοε πρᾶγμα ξυλίνην πτερύγινον, ἥτις ἵπτατο καθήσθαι, οὕτω ἐπῃώρητο. μέχρι τούτου.

Memoriarū. Columbæ ligneæ uolatus.

Cū partim hoīm, qua ratione dixerint. CAPVT XIII.

Partim hoīm uenerūt, plerunq; dicitur: quod significat, pars hoīm uenit, id est, quidā hoīes. Nam partim hoc in loco aduerbiū est, neq; in casus inclinatur: sicuti, cū partim hoīm, dici potest: id est, cū quibusdā hominibus, & quasi cū quadā parte hominū. M. Cato in oratiōe de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculū subrepsit, auit è cōuiuio: cū partim illorū iā sæpe ad eundē modū erat. Imperitiores aūt, cū partim, legūt tanq; declinatū sit quasi uocabulū, nō dictū quasi aduerbiū. Sed Q. Claudius. XXI. annali, insolētius paulo hac figura est ita usus: Eū enim cū partim copijs hominū adolescentiū placentē sibi. Itē Q. Claudij in XXIII. annali, uerba hæc sunt: Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligētia partim magistratuū, an auaritia, an calamitate populi Romani euenisse dicam, nescio.

Partim hominū. Cū partim hominum.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborū ordine Cato dixerit.

CAPVT XIIII.

Audio illi iniuriam factum iri, audio contumeliam dictū iri, uulgo quoq; ita dici, et istam esse uerborum figuram iam in medio loquēdi usu, idcirco exemplis supersedeo. Sed contumelia illi uel iniuria factum itur, paulo post remotius.

Iniuria factum itur.

Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium Atque euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per hunc fuisce petulantiam factum iuur, rei quoque publicæ Mediusfidius miserear. Quirites. Sicut autem contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat cõtumelia: ita cõtumelia factum itur, casu tantũ immutato idẽ dicit.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ cerimoniis: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neque uirgines Vestæ neque Diales.

CAPVT XV.

Flaminis Dialis cerimoniæ.

CErimoniæ impositæ flamini Diali multæ, itẽ cautus multiplices, quos in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, itẽ in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. Vnde hæc fermè sunt, quæ commeminimus: I. Equo Dialem flaminem uehi, religio est. II. Classem procinctam extra pomœrium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarenter flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam est. IIII. Item anulo uti, nisi peruio cassõque, fas non est. V. Ignem è flaminia, id est flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri, ius non est. VI. Vinctum, si ædes eius introierit, solui necessum est, & uincula per impluuium in tegulas subduci, atq; inde foras in uiã, demitti. VII. Nodũ in apice neque in cinctu, neque in alia parte ullum habet. VIII. Si quis ad uerberandum ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo die uerberari piaculum est. IX. Capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonset. X. Capram & carnem incoctam, & ederã, & fabam, neque tangere Dialimos est, neque nominare. XI. Pro pagines è uitibus altius protentis non succidet. XII. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet, & de eo lecto tri noctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas est, neque apud eius lecti fulcrum, capsulam esse cum strue atque ferro oportet. XIII. Vnguinum Dialis & capilli segmina, subter

subter arborem siliquam terra operiũtor. XIIII. Dialis quotidie festatus est. XV. Ac sine apice sub diuo esse licitum non est, sub tecto uti libet, & non pridem à pontificibus cõstitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia quædam remissa, gratiam q; aliquot cerimoniarum factam dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non est. XVII. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non exuit, ne sub cœlo tanquam sub oculis Iouis nudus sit. XVIII. Super flaminẽ Dialem in cõuiuio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. XIX. Vxorem si amisit, flamẽ nio decedit. XX. Matrimonium flaminis, nisi morte dirimi nõ est ius. XXI. Locum, in quo bustum est, nunquã ingreditur. XXII. Mortuum nunquam attingit, fumus tamen exequi non est religio.

Flaminicarũ Dialiũ cerimoniæ.

Eædem fermè cerimoniæ sunt, quas flaminicas sacerdotissas Dialis seorsum aiunt obseruitare, ueluti est: I. Quod bene nato operiatur. II. Et quod uirica furculum de arbore siliqua habet. III. Et quod scalas, quæ græce κλίμακες appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est. IIII. Atque etiam cum it ad

Argeos quid sit, docet Beroald. in Anno.

Argeos quod neque comit caput, neque camillum depectit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali, & de sacerdote Vestæ ascripsi: Sacerdotem Vestalem & flaminem Dialem in omni mea iurisditione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex secundo rerum diuinarum super flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet galerum, uel quod maximus est, uel quod Ioui immolata hostia albato fieri oporteat.

Verba Varronis.

Quos errores Iul. Higinus in v i. Vergiliianimaduerterit in historia Romana erratos. CAPVT XVI.

REprehẽdit Higinus Vergiliũ, correcturũq; eũ fuisse existimat, quod in libro sexto scriptũ est: Palinurus est apud inferos, petens ab Aenea, ut suum corpus requirendum & sepeliendum curet. Is hæc dicit:

Vergiliũ ab hac calũnia Pontanus in Antonio uindicat.

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inice (nanque potes) portusq; require Velinos.

Quo,

Velinus portus.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum qui in eo loco est, Velinum dixit, Ser. Tullio regnante Romæ, post annum amplius sexcentesimum, q̃ Aeneas in Italiam uenit, conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatũ est. Nam qui ab Harpalo (inquit) regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Veliam, partim Massiliam condiderunt. Inscitissime igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requirat, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. Neque simile, inquit, illud uideri debet, quod est in primo carmine:

Italiam fato profugus, Lauinia uenit
Littora.

Aut quod æque est in sexto libro:

Chalcidicaq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poëtæ ipsi quædam κατ' πρόληψιν historiæ dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidẽsi. Sed Palinurus qui potuit id, inquit, scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, q̃q̃ non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Itẽ hoc quoq; in eodem libro reprehendit, & correcturũ fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixisset q̃:

Quid Thesea? magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue summo est.
Postea tamen infert
Sedet, æternumq; sedebit
Infelix Theseus.

Qui autem, inquit, fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quẽ suprà cum ijs nominat, qui descẽderint illuc, atq; inde rursum euaserint:

euaserint: præsertim cum ita sit fabula de Theseo, atq; sic Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,
Ipsumq; Aeaciden genus armipotentis Achilli,
Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.

Confudit, inquit, & personas diuersas & tẽpora. Nam neq; eodẽ tempore, neq; per eosdẽ homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quẽ dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanis depugnauit aduersus Maniũ Curiũ, in eo bello ducem: Argiuũ autẽ bellũ, id est Achaicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestum est. Potest, inquit, igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho importune immissus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberii, pure admodũ & uenuste facti.

CAPVT XVII.

Democriti excæcatio

DEmocritũ philosophũ in monumentis historiæ græce scriptum est, uirũ præter alios uenerandũ, autoritateq; antiqua præditũ, luminibus oculorum sua spontè se priuasse: quia existimaret cogitationes, cõmentationesq; animi sui in contẽplandis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore, si eas uidendi illecebris, & oculorũ impedimentis liberasset. Id factũ eius, modumq; ipsum quo cæcitatẽ facile solertia subtilissima consciuit, Laberius poëta in Mimo quẽ scripsit rectiorẽ, uersibus quidẽ satis munde atq; graphice factis, descripsit: sed causam uoluntariæ cæcitatis finxit aliam, uertitq; in eam rem quã tum agebat, non inconcinniter. Est enim persona quæ hoc apud Laberiũ dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum ἀσωτίαν τε & propinationem adolescentis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Laberius poëta.

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeum
Constituit contra exortum Hyperionis, oculos

Effodere

Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne uideret ciuibus: sic ego
Fulgenti splendore in pecuniam uolo
Lucificare exitum ætati meæ,
Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, deq; eo certamine, qd apud Mausoli sepulchrũ à scriptoribus inclytis decertatũ est. CAPVT XVIII.

Artemisia. Mausolus.

ARtemisia Mausolum uirũ amasse fertur, supra omneis amorũ fabulas, ultraq; affectionis humanæ fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ: ut quidam Græcarum historiarũ scriptores dicunt, prouinciæ græcæ præfectus, quem σατράπην Græci uocant. Is Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est, Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa cineremq; eius mista odoribus, contusaq; in pulueris faciem, aquæ indidit, ebibitq;: multaq; alia uiolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoq; est ingenti impetu operis, conseruandæ mariti memoriæ causa, sepulchrũ illud memoratissimum, dignatumq; numerari inter septem omniũ terrarũ spectacula, Id monumentũ Artemisia cum dijs mánibus sacris Mausoli dicaret, agona, id est, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarumq; rerum bonarũ amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicũtur uiri nobiles ingenio, atq; lingua præstabili, Theopompus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiã, qui Isocratem ipsum cũ ijs certauisse memoriæ mandauerint. Sed eo certamine uicisse Theopompũ iudicatũ est. Is fuit Isocratis discipulus. Extat nunc quoque Theodectis tragœdia, quæ inscribitur Mausolus, in qua eum magis q̃ in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum quæ alii quoque peccauerunt, similitudo: atque inibi uerba ex oratione super ea re Demosthenis. CAPVT XIX.

Incessebat

INcessebat quempiã Taurus philosophus seuera atq; uehementi obiurgatione adolescentẽ, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum, quòd factũ quiddã esse ab eo diceret inhoneste & improbe. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitũ esse fieri defendebat, turpitudinẽq; delicti, exẽplorum usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atq; ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritatior: Homo, inquit, stulte & nihili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidẽ Demosthenis uestri sententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenustis uocũ modis uincta est, quasi quædam cãtilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Nam si me (inquit) non fallit, quod quidẽ in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eum, qui (ut tu nũc facis) peccatũ suũ, peccatis alienis exemptũ purgatũq; ibat: σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω τρλλάκις, ἀλλ' αὐτὸ ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ δὲ εἴτι πώτρτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀπρφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ τρλλῶ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ δὲ εἴ τις ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῶς, ἄλλος οὐ γράφει. Sic Taurus omnium suasionũ admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegiũ, & quantũ omnia ista differant. CAPVT XX.

QVæri audio quid lex sit, quid plebiscitũ, quid rogatio, qd priuilegiũ. Atteius Capito publici priuatiq; iuris peritissimus, quid lex esset, hisce uerbis definiuit: Lex (inquit) est generale iussum populi aut plebis, rogante magistratu. Ea definitio, si probe facta est, neq; de imperio Cn. Pompeij, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodij quæstio, neque alia id genus populi plebis ue iussa, leges uocari possunt. Non sunt enim generalia iussa, neque de uniuersis ciuibus, sed de singulis concepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua

Lex.

Priuilegiũ.

Priua. priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: quo uerbo Lucilius in I. satyrarum libro usus est:

Abdomina thynnia uenientibus priua
Dabo, cephaleamq; carnem.

Populus. Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à populo diuisit, quoniã in populo omnis pars ciuitatis, omnesq; eius ordines contineantur. Plebs uero ea dicitur, in qua gentes ciuiũ patritiæ non insunt. Plebiscitũ igitur est (secundũ eum Capitonẽ) lex quã plebes, non populus accipit: sed totius huius rei iurisq;, siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad uniuersos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista enim omnia uocabula, censentur continenturq; rogationis principali genere & nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullũ plebis aut populi iussum fieri potest. Sed q̃q̃ hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptis nõ magnã uocabulorũ istorũ differẽtiã esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere. Sallustius quoq; proprietatũ in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, & priuilegiũ quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Syllam COS. de reditu eius legem ferentem, ex composito tribuni plebis C. Herennius prohibuerat.

Plebs. Plebiscitum. Rogatio.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, nouissime & nouissimus, uti obseruantissime uitarit CAP. XXII.

Nouissimus. Nouissime. NOn paucis uerbis, quorũ frequẽs usus est nunc, & fuit, M. Ciceronẽ noluisse uti, manifestũ est, quod ea nõ probaret, uelut est & nouissimus, & nouissime. Nam cũ & M. Cato, & Sallustius, & alij quoq; ætatis eiusdẽ, uerbo isto promiscue usitati sint, multi etiã non indocti uiri in libris id suis scripserint, abstinuisse eo tamen tanq̃ non latino uidetur. Quoniã quidoctissimus eorũ temporũ fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: propterea id M. quoque Varronis ex libro de lingua

lingua latina ad Ciceronẽ V. demonstrandũ putaui: A' quo etiã, inquit, extremũ nouissimũ quoq; dici cœptũ uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimiũ nouũ uerbũ quod esset, uitabant: Cuius origo, ut à uetere uetustius, ac ueterrimum, sic à nouo declinatum nouius, & nouissimum.

Locus exẽptus ex Platonis libro, q inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris: qbus philosophos temere incessuit, q emolumẽta ueræ philosophiæ ignorãt. CAPVT XXII.

PLato ueritatis homo amicissimus, eiusq; omnibus exhibẽdæ prõptissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignauosq;, qui obtentu philosophiæ nominis, inutile otium, & linguæ uitæ' que tenebras sequuntur, ex persona quidem non graui, neq; idonea, uere tamen, ingenue' que dixit. Nam & si Callicles, quem dicere hæc facit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonesta, indigna' que in philosophos confert, perinde tamẽ accipiẽda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoq; culpationes huiuscemodi mereamur, ne' ue inerti inani' que desidia cultum & studiũ philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi, quoniã uertere ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequaquàm possit latina oratio aspirare, ac multo minus etiam mea:

Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χάριεν ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψῃτο ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ πρεσβυτέρῳ τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν μὲν καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάσκη πάντ' ἄπειρ) γεγονέναι ἐστίν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ μὲν τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνοντο. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι,

Platonis uerba.

ωσι, καὶ τὰ λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει δὲ τὸν τοῦ εὐριπίδου, λαμπρός τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, καὶ ἐπὶ τοῦδ' ἐπείγετε, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν. ὅτου δὲ ἂν φαῦλος ἦ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τούτῳ. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρῃ μεταχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφεῖ. καταγέλαστον ὦ σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνετε. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τὰ φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τὰ ψελλιζομένους καὶ παίζοντας, ὅταν μὲν τὰ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνετε καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ, ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τοι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι. καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα, καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τὶς ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνετε καὶ ἄνανδρον καὶ πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τὰ φιλοσοφοῦντας. περὶ νέῳ μὲν τὰ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέτερ τε οὐδενὸς ἀξιόσαντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γεννάιου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλαττόμενον, πληγῶν μὴ δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ δὲ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως. καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ πρωτὴς τὰ ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδικότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέτερτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ σώκρατες πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὴν ἀμφίονα εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ τὰ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἀπέρχετε πρὸς σὲ λέγειν οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ σώκρατες ὧν δεῖ

σε ἐπι

τε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γεννάιαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις. οὔθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο, καί τοι ὦ φίλε σώκρατες, καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῆς, εὐνοίᾳ τὰ ἐρῶ τῇ σῇ. οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡν ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ τὰ ἄλλους τὰ πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν τὰ εἴ τις σου λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὅτου οὖν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀπικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅτι χρήσαιο σαυτῷ. ἀλλ' ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴπεις καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχῶν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀπεθάνοις ἂν εἰ βούλοιτο σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καί τοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν ὦ σώκρατες, εἴ τις εὐφυῆ λαβοῦσα τέχνῃ φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν ἀυτῷ δυνάμενον βοηθεῖν. μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὰ οὐσίαν. ἀτεχνῶς δὲ, ἔτυμον ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὸν τοιοῦτον. εἴτι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν, ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφείς, εἴτε λημήματα χρὴ φᾶναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐσκατοικήσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, non proba, sed cum sensu tamen intelligentiæq; communis fide, & cum quadã indissimulabili ueritate disserunt, non de illa scilicet philosophia, quæ uirtutum omnium disciplina est, quæq; in publicis simul & priuatis officijs excellit, ciuitatesq; & rempublicam, si nihil prohibeat, constanter & fortiter & perite administrat: sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad uitam neque tuendam, neque ordinandam promouente, qua id genus homines consenescunt male feriati, quos philosophos esse & uulgus putat, & is putabat ex cuius persona hæc dicta sunt.

Philosophia duplex.

Verba ex oratiõe M. Catonis de mulier⁹ ueterũ uictu & mo ribus: atq⁹ inibi quod fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehensam necare.

CAPVT XXII.

Abstemiæ mulieres Roma. Temetũ.

QVi de uictu atq; cultu po. Ro. scripserũt, mulieres Romæ atq; in Latio ætatẽ abstemias egisse, hoc est, uino semper, quod temetũ prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt: institutũq; ut cõgnatis osculum ferrẽt, reprehẽdendi causa, ut odor indiciũ faceret, si bibissent. Bibere autẽ solitas ferunt lorea m, passum, murinã, & quæ id genus epotant, potu dulcia: Atque hæc quidẽ in ijs, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato nõ solũ existimatas, sed multatas quoq; à iudice mulieres refert, nõ minus si uinũ bibissent, q̃ si probrũ & adulteriũ admissent. Verba M. Catonis ascripsi ex oratiõe, quæ inscribitur de dote, in qua id quoq; inscriptũ est: In adulterio uxores deprehensas ius fuisse maritis necare: Vir, inquit, cum diuortiũ fecit, mulieri iudex pro censore est. Imperiũ quod uidetur habet. Si quid peruerse tetrẽq; factum est à muliere, multatur, si uinũ bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit, condẽnatur. De iure aũt occidẽdi ita scriptũ est: In adulterio uxorẽ tuã si deprehẽdisses, sine iudicio impune necares: illa te (si adulteares) digito non auderet contingere, neq; ius est.

Adulterij lex iniqua.

Die pristini, & die crastini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea uulgo dicuntur nunc.

CAPVT XXIIII.

Die quarto. Die quinto.

DIe quarto, & die quinto, quod Græci εἰς τετάρτην ἢ εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoq; dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atq; indocto despicitur. Sed M. Tullij ætate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerũt. Die quinte enim, Diequinti. & diequinti pro aduerbio copulate dictũ est, & secunda in ea syllaba correpta. Diuus etiã Augustus memoriarũ ueterũ exequentissimus, linguæ latinæ nõ nescius, mundiariũ patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetuæ ueterum consuetudinis

Diequinte. Diuus Augustus.

demonstrandæ

demonstrandæ gratia, uerba solennia prætoris ponere, quibus more maiorum ferias cõcipere solet, quæ appellantur compitalia. Ea uerba hæc sunt: Dienoni populo Romano Quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni prætor dicit, non die nono: neq; prætor solum, sed pleraq; omnis uetustas sic locuta est. Venit ecce illius uersus Pomponiani in mentem, qui est ex Atellana, quæ Metui ascribitur:

Dienoni.

Dies hic sextus, cum nihil egi, die
Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cælianũ illud ex libro historiarum secundo: Si uis mihi equitatum dare, & ipse cũ cætero exercitu me sequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta. Et historiam autem & uerbum hoc, sumpsit Cælius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginiensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sane quam consuetum ueteribus fuerat, literis ijs plerunque uti indifferẽter: sicuti pristini & pristine, procliui & procliue, atq; alia item multa hoc genus uarie dixerunt. Diepristini quoque eodem modo dicebatur, quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo pridie dicitur, conuerso compositionis ordine, quasi pristino die. Atque item simili figura diecrastini dicebatur, id est crastino die. Sacerdotes quoque populi Romani tunc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut plerique diepristini, ita Marcus Cato in oratione cõtra Furium, die proximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, homo impense doctus, in Mimiambis pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Diepristini. Diecrastini. Dieperẽdini Dieproximi

Nuper die quarto ut recordor, et certe
Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut die quarto quidem de præterito dicamus, diequarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorũ gladiorumq; uocabula : atq; inibi nauiũ quoq; genera, quæ scripta in ueterum libris reperiuntur.

CAPVT XXV.

Telorũ noïa

TElorum, iaculorum, gladiorumq; uocabula, quæ in historijs ueteribus scripta sunt, item nauigiorum quoq; genera & nomina, libitum forte nobis est sedentibus in rheda conquirere, neque itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemq; animum occupare. Quæ tum igitur suppetierãt, hæc sunt: Hasta, pilum, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, faces, tragulæ, frameæ, mesanculæ, cateiæ, rhompheæ, scorpius, scibones, sicilices, ueruta, enses, sicæ, machæræ, spatæ, lin

Lingula. gulæ, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniã est minus frequẽs, admonendum existimo, lingulam ueteres dixisse gladiolum oblongum, in speciem linguæ factum, cuius meminit Næuius in tragœdia Hesiona. Versum Næuij apposui:

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingula.

Rhomphea. Item rhomphea genus teli est Thracæ nationis, positumq; hoc uocabulum in Q. Ennij annalium XIIII. Nauium autem, quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: Cauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut græci dicunt, κέλητες, lẽbus, oxiæ, remũculi, actuariæ quas Græci ἰσοδρόμους uocãt uel ἐπακτρίδας, prosumiæ, uel geseretæ, uel orioles, cattæ, scaphæ, põtones, nuctuciæ, mediæ, phaseli, parones, myoparones, lyntres, capulica, mareplacidæ, cidarum, ratariæ, catascopium.

Vel ἐπακτρίδας κέλητες ϐαρεῖς.

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallustiũ, quod trãsfretationẽ trãsgressum dixerit, & transgressos qui trãsfretassent.

CAPVT XXVI.

ASinio Pollioni in quadã epistola, quam ad Plancũ scripsit, & quibusdã alijs C. Sallustius inique dignus notæ uisus est, quod in primo historiarũ maris transitũ trãsmissumq; nauibus factũ, trãsgressum appellauit : eosq; qui fretum transmiserant, quos trãsfretasse dici soliũ est, transgressos dixit.

Verba

Verba ipsa Sallustij posui : Itaq; Sertorius leui præsidio relicto in Mauritania, nactus obscurã noctẽ, æstu secũdo, furtim aut celeritate uitare præliũ in transgressu conatus est. Ac deinde infrà ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis. Hoc igitur & minus proprie & à nullo graui autore dictũ aiunt. Nã trãsgressus, inquit & ingressus, à trãsgrediendo dicũtur, idq; ipsum ab ingressu & à pedũ gradu appellatũ est. Iccirco uerbum transgredi, cõuenire nõ putauit, neq; uolantibus, neq; serpentibus, neq; nauigantibus, sed ijs solis qui gradiũtur, & pedibus iter emetiuntur. Propterea negant apud scriptorẽ idoneũ, aut nauiũ trãsgressum reperiri posse, aut pro trãsfretatione transgressum. Sed quæro ego, cur non sicuti cursus nauiũ recte dici solent, ita transgressus etiã nauibus factus dici possit? præsertim cũ breuitas tam angusti freti, quod terrã Africã Hispaniãq; interfluit, elegantissimæ transgressionis uocabulo, quasi paucorũ graduũ spatium definita sit. Qui autoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredi'ue in nauigantibus, uolo uti respondeant, quantum existimẽt interesse, ingredi atq; ambulare. Atqui M. Cato in libro de re rustica: Fũdus, inquit, eo in loco habẽdus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porrò huiusce modi translationes, habitasq; esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoq; testimoniũ in hac eadẽ uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientẽ dicit, quod est nimio cõfidentius, q illud de nauibus Sallustianum. Versus Lucretij hi sunt:

Trãsgredi.

Corpoream quoq; enim uocem constare fatendum est
Et sonitum, quoniam possint impellere sensus.
Præterradit enim uox fauces sæpe, facitq;
Asperiora foras gradiens arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus uehẽtur, sed & scaphas quoq; nantes, progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum aliæ paululum progressæ nimio simul & incerto

incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.

Historia de populo Romano, deq; po. Punico quod pari pro pemodũ uigore fuerint æmuli. CAPVT XXVII.

Po. Rom. & Pœni pares.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quondam uigor, & acriudo, ampliudoq; populi Romani atq; Pœni: neque immerito existimatum. Nam cum alijs quidẽ populis de uniuscuiusq; repub. cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei specimen est in illo utriusq; populi uerbo factum, cũ Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Carthaginienses epistolam, ibi scriptum fuit, Po. Ro. misisse ad eos hastam & caduceũ, signa duo, belli aut pacis, exq; ijs utrum uellent, eligerent: quod eligissent, id unũ ut esse missum existimarent. Carthaginienses responderunt, neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent, utrum mallẽt relinquere: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro autem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa dicit, sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera simulacra hastæ fuerunt incisa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuẽtæ, senectę, ex Tuberonis historia sumptum. CAPVT XXVIII.

Pueri. Iuniores. Seniores.

TVbero in historiarũ primo, scripsit Seruiũ Tulliũ regem po. Romani, cũ illas quinq; classes iuniorũ census faciendi gratia instituueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septẽdecim: Atq; inde ab anno XVII. quos idoneos iam esse reip. arbũraretur, milites scripsisse: cosq; ad annum quadragesimum sextũ iuniores, supraq; eum annũ seniores appellasse. Eam rem propterea notaui, ut discrimina, quæ fuerũt indicio moribusq; maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex ista censione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

Quod particula atq;, nõ cõplexiua tantũ sit, sed uim habeat plusculam uariãq; CAPVT XXIX.

Atque.

ATque particula, à grãmaticis quidẽ cõiunctio esse dicitur cõnexiua, & plerũq; sanè cõiungit uerba & cõnectit.

ctit. Sed interdũ alias quasdã potestates habet nõ satis notas, nisi in ueterũ literũ tractiõe atq; cura exercitis. Nã & ꝑ aduerbio uelet, cũ dicimus, aliter ego feci atq; tu: significat enim aliter ꝙ tu. Et gemina si fiat, auget intẽdit̃q; rẽ de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significatiõi cõtrariũ est, qđ itidẽ à ueteribus dictũ est, deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id ẽ statim. Quod in his Verg. uersibus existimatur obscure, et insequeter particula ista

Sic omnia fatis (posita esset:
In peius ruere, ac retro sublapsa referri.
Non aliter ꝙ qui aduerso uix flumine lembum
Remigijs subigit, si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XI.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa quę suprema appellar, deq; eius nominis ratiõe, ac lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sit. CAPVT I.

ITALVS IN HIstorijs, quas oratione græca de rebus Po. Ro. composuit, & M. Var. in antiquitatibus rerum humanarũ, terrã Italiam de græco uocabulo appellatam scripserunt: quoniam boues græca ueteri lingua ἰτάλοι uocita sunt: quorum in Italia ma Italia.

gna copia fuerit, lucetáq; in ea terra gigni pascíq; solita sint com pluria. Coniectare aũt ob eandem causam possumus, quod Italia tunc esset armẽtosissima: multamq; quæ appellatur suprema, insti tutã in singulos dies, duarũ ouiũ, trigintà boum pro copia scilicet boũ, proq; ouiũ penuria. Sed cũ eiusmodi multa pecoris armentíq; à magistratibus dicta erat, adigebantur boues oues' que, aliàs pre tij parui, aliàs maioris: eaq; res faciebat inæqualem multæ puni-
Lex Aterina. tionem. Idcirco postea lege Aterina constituti sunt in oues singu las æris deni, in boues æris centeni. Minima autem multa est ouis
Ouis unus. unius. Suprema multa est eius numeri cuius diximus: ultra quẽ mul tam dicere in dies singulos, ius non est: & propterea suprema ap pellatur, id est summa & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magistratibus po. Ro. more maiorũ multa dicitur uel minima uel suprema, obseruari solet, ut oues genere uirili appellentur. Atque ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus minima multa dicere tur, concepit: M. Terentio, quãdo citatus neque respondit, neq; ex cusatus est, ego ei unum ouem multã dico: ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam uideri multã. Vocabulum aũt ipsum mul tæ, idem M. Varro in undeuicesimo rerum humanarũ, nõ latinũ, sed Sabinũ esse dicit. Idq; ad suã memoriã mãsisse ait in lingua Sã nitiũ, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba grãmaticorum nouitia, ea κατ' ἀντίφρασιν, ut quædã alia, ita hoc quoq; dici tradiderũt. Cũ autem usus, et mos sermonum is sit, ut et ita nunc loquamur ut ple rique ueterum locuti sunt, multã dixit, & multa dicta est, nõ esse ab re putaui notare, quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originum uerba hæc sunt: Imperator noster, si quis extra ordinẽ depugnatum iuit, ei multam facit. Potest autem uidere consulta elegantia uitasse uerbum, cum in castris & in exercitu multa fie ret, non in comitio nec ad populum diceretur.

Quod elegãtia apud antiquiores, nõ de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atq; uictu dicebatur, eáq; in initio ponebat.

CAPVT II.

Elegans

Elegans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè uerbũ ad ætatem M. Catonis, uitiũ non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cum in quibusdam aliis, tum in libro Catonis, qui inscriptus est carmẽ de moribus. Ex quo libro uerba hæc sunt: Auaritiam omnia uitia habere putabãt: sumptuosus, cupidus, elegãs, uitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur. Ex quibus uer bis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegan tia, sed qui nimis læto amœnoq; cultu uictuq; esset. Postea elegãs reprehẽdi quidem desiit, sed laude nulla dignabatur, nisi cuius ele gantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scæ uolæ non meram elegantiam, sed multam parsimoniam mistã lau di dedit: Crassus (inquit) erat parcissimus elegãtiũ, Scæuola par corum elegãtissimus. Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiã sparsim & intercise commeminimus: Vestiri (inquit) in foro hone ste mos erat, domi quod satis erat, equos carius quàm coquos eme bãt. Poëticæ artis bonos non erat. Si quis in ea re studebat, aut se se ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoque ex eo-
M. Cato de uitæ humanæ simili ferro. dem libro præclaræ ueritatis sententia est: Nam uita (inquit) hu mana propè uti ferrum est. Ferrum si exerceas, conteritur: si nõ exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exercendo uide mus conteri. Si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimẽ ti facit quàm exercitatio.

Qualis quantáq; sit pro. particulæ uarietas, deq; exemplis eius uarietatis.

CAPVT III.

Quando ab arbitris negotijsq; otium est, & motandi cor poris gratia aut spatiamur, aut uectamur, quærere non nunq; apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq;, et hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ueterum scripta penitus noscenda, & ad scientiam linguæ latinæ cum primis necessarias: uelut est, quod forte nuper in Prænestino recessu uespertina ambulatiõe solus ambulans cõsiderabã, qualis quãtáq; esset particularũ quarundã in oratione

latina

latina uarietas, quod genus est præpositio pro. Aliter enim dici uidebam, pontifices pro collegio decreuisse, aliter quempiam testem introductum pro testimonio dixisse, aliter M. Catonem in Originum IIII. prælium factum, depugnatumq; pro castris, scripsisse. Et itē in V. Vrbes, insulasq; omneis pro agro Illyrico esse. Aliter etiam dici pro æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, aliter pro concione, atque aliter tribunum plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes, & pares, aut usquequaque diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatem istam eiusdem quidem fontis & capitis, nō eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionem, & habeat ueteris orationis usum, atque notitiam celebriorem.

Quem in modū Q. Ennius uersus Euripidis æmulatus sit.

CAPVT IIII.

EVripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis sentētia, breuitate insignes illustresq;. Hecuba est ad Vlyssem dicens:

ὃ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ ὃ σὸν
πείσει. λόγος δὲ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει.

Hos uersus Q. Ennius, cum eam tragœdiā uerteret, non sanè incommode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruerse dices, facile Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æquè ualet.

Bene (sicut dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντὶ ἀδοξούντων, et opulenti, ἀντὶ δοκούντων satisfacere sentētiæ nō uidētur. Nam neque omnes ignobiles ἀδοξοῦσι, neque omnes opulenti ἐνδοξοῦσι.

De Pyrrhonibus philosophis quędā, deq; Academicis strictim notata, deq; inter eos differētia

CAPVT V.

Pyrrhonij philosophi.

QVos Pyrrhonios philosophos uocamus, ij græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur. Id fermè significat quasi quæsitores & considerators. Nihil enim decernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper cōsiderandoq; sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni constituiq; possit. Ac ne uidere quoq; plane quicq̄, neq; audire sese putāt, sed ita pati afficiq;, quasi uideant uel audiant: eaq; ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, contantur atq; insistunt. Omniumq; rerū fidē ueritatemq;, mistis confusisq; signis ueri atq; falsi, ita incōprehensibilē uideri aiunt, ut quisq; homo est non præceps, neq; iudicij sui prodigus, his uti uerbis debeat, quibus autorē philosophiæ istius Pyrrhonem usum esse tradunt, οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει ἢ δὲ ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως. Indicia enim rei cuiusq;, & synceras proprietates negant posse nosci & percipi: idq; ipsum docere atq; ostendere multis modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissime argutissimeq; decem libros composuit, quos πυῤῥωνίων τρόπων inscribit. Vetus autē quæstio, & à multis scriptoribus Græcis tractata, an quid & quantū inter Pyrrhonios & Academicos philosophos intersit. Vtriq; enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ dicuntur, quoniā utriq; nihil affirmant, nihilq; cōprehendi putant. Sed ex omnibus rebus perinde uisa fieri dicūt, quas φαντασίας appellant, non ut rerū ipsarū natura est, sed affectio animi corporis ue est eorū, ad quos ea uisa perueniunt. Itaque omnes omnino res, quæ sensus hominū mouent, τῶν πρός τι esse dicunt. Id uerbū significat, nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat uim propriam & naturā, sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaque uideri esse, qualis sit eorum species dum uidentur: qualiaque apud sensus nostros quo peruenerunt, creantur, non apud sese, unde profecta sunt. Cum hæc autē cōsimiliter tam Pyrrhonij dicant q̄ Academici, differre tamē inter sese & propter alia quædā, & uel maxime propterea existimati sunt, quod Academici quidē ipsum illud nihil posse comprehendi, quasi comprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil esse uerum uidetur.

Academici.

Quod

Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Castorem. CAPVT VI.

Hercules. Castor. IN ueteribus scriptis, neq; mulieres Romanæ per Herculẽ deierant, neq; uiri per Castorẽ. Sed cur illæ non iurauerũt Herculẽ, obscurũ non est. Nam Herculano sacrificio abstinẽt. Cur aũt uiri Castorẽ iurãtes non appellarũt, nõ facile dictu est. Nunq; igitur scriptũ inuenire est apud idoneos quidẽ scriptores, aut mehercule fœminã dicere, aut mecastor uirũ. Aedepol aũt, quod iusiurandum per Pollucẽ est, & uiro & fœminæ cõmune est, Sed M. Varro asseuerat antiquissimos uiros neq; per Castorẽ, neq; per Pollucẽ deierare solitos, sed ad iusiurandũ fuisse tantũ fœminarũ ex initijs Eleusinis acceptũ. Paulatim tamen inscitia antiquitatis uiros dicere ædepol cœpisse, factumq; esse ita dicendi morẽ: Sed mecastor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.

Aedepol. Pollux.

Verbis antiquissimis relictisque & desitis minime utendum. CAPVT VII.

Verba noua fugienda. VErbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq;, aut insolentibus nouitatisq; duræ & illepidæ, par esse delictum uidetur. Sed molestius equidem culpatiusq; esse arbitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, q̃ inuulgata & sordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ sunt inusitata & desita, tametsi sint uetusta. Est adeo id uitium plerunq; seræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθίαν appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris: cum id scire aliquando cœperis, magnifacias, quo in loco cunque & quacunque in re dicere: Veluti Romæ nobis præsentibus, uetus celebratusq; homo in causis, sed repẽtina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cum apud præfectum urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quendã miserõq; uictu uiuere, & furfureum panem esitare, uinumq; eructũ & fœtidũ potare: Hic, inquit, eques Romanus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt omnes qui aderant, alius alium, primo tristiores turbato & requirente uultu, quidnam illud utriusq; uerbi foret. Post deinde, quasi nescio

præscio quid thusce aut gallice dixisset, uniuersi riserunt. Legerat autem ille, apludã ueteres rusticos frumenti furfurẽ dixisse. Idq; à Plauto in comœdia (si ea Plauti est) quæ Astraba inscripta est, positũ esse. Item floces audierat prisca uoce significare uini fecem e uinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Idq; apud Cæcilium ἐν πωλουμένοις legerat, eaq; sibi duo uerba ad orationũ ornamenta seruauerat. Alter quoq; à lectionibus id genus paucis ἀπροόπτως, cum aduersarius causam differri postularet: Rogo prætor (inquit) subueni, succurre: quonam usq; nos bouinator hic demorabitur? atq; id uoce magna ter quater' ue inclamauit bouinator. Cum murmuratio fieri cœpta est à plerisq; qui aderant, quasi monstrũ uerbi admirantibus. At ille iactans & gestiens: Non enim Luciliũ (inquit) legistis, qui tergiuersatorem bouinatorem dicit. Est autẽ in Lucilij undecimo uersus hic:

Apluda. Astraba. Floces uini. Fraces olei.

Hic strigosus, bouinator q; ore improbus duro. Bouinator.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus græca oratione res Romanas, uenia sibi ante eius linguæ imperitiæ petita, composuit. CAPVT VIII.

IVste uenuste q; admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione græca scriptitauit. In eius historiæ principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum (inquit) homo Romanus natus in Latio, græca oratio à nobis alienissima est. Ideo' que ueniam gratiam q; malæ existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cum legisset M. Cato: Næ tu (inquit) Aule nimium nugator es, cum malusti culpam deprecari, quàm culpa uacare. Nam petere ueniam solemus, aut cum imprudentes errauimus, aut cum compulsi peccauimus. Tibi (inquit) oro te, quis perpulit ut id committeres, quod priusq; faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptũ est hoc in libro Cornelij Nepotis de illustribus uiris.

A. Albinus. M. Cato. Deprecari.

Historia

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore, in libris Critolai reperta. CAPVT IX.

CRitolaus scripsit, legatos Mileto publicæ rei causa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxilij petẽdi gratia. Tũ qui pro sese uerba facerent, quos uisum erat aduocasse, aduocatos (uti erat mandatũ) uerba pro Milesiis ad populũ fecisse, Demosthenẽ Milesiorũ postulatis acriter respondisse, neq; Milesios auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse. Rem in posterũ diẽ prolatã, legatos ad Demosthenẽ uenisse, magnoq; opere orasse uti contra ne diceret. Eum pecuniã petiuisse, & quantam petiuerat, abstulisse. Postridie cũ res agi denuo cœpta esset, Demosthen. Demosthenẽ lana multa collũ ceruicesq; circumuolutũ, ad populũ prodisse, & dixisse se συνάγχην pati, eo contra Milesios loqui non quire. Tum è populo unum exclamasse: Non συνάγχην quod Demosthenes pateretur, sed ἀργυράγχην esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idem Critolaus refert, non id postea concelauit, quin gloriæ quoque hoc sibi assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemũ Aristodem. actorẽ fabularũ, quantũ mercedis, uti ageret, accepisset, et Aristodemus talentũ respõdisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerẽ.

Quod C. Gracchus in oratione sua, historiam suprà scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit, uerbaq; ipsius C. Gracchi relata. CAPVT X.

QVod in capite superiore à Critalo scriptum esse diximus super Demosthene, id C. Gracchus in oratione qua legẽ Aufeiã dissuasit, in Demadẽ cõtulit uerbis hisce: Nã uos Quirites, si uelitis sapientia atque uirtute uti, & si quæritis, neminẽ nostrũ inuenietis sine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neq; ullius rei causa quisquã ad uos prodit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia uestra augeatis, quo facilius uestra commoda & rempub. administrare possitis, non gratis prodeo. Verũ peto à uobis, non pecuniã, sed bonã existimationẽ atq; honorẽ. Qui prodeũt dissuasuri

suri ne hanc legẽ accipiatis, petunt non honorẽ à uobis, uerũ à Nicomede pecuniã. Qui suadent ut accipiatis, ij quoq; petunt non à uobis bonã existimationẽ, uerũ à Mithridate rei familiaris suæ pretiũ & præmiũ. Qui aũt ex eodẽ loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi sunt. Nam ab omnibus pretiũ accipiũt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos esse, impartitis bonã existimationem. Legationes autẽ à regibus, cum putant eos sua causa reticere, sumptus atq; pecunias maximas præbent, uti in terra Græcia. Quo in tẽpore tragœdus gloriæ sibi ducebat, talentũ magnũ ob unam fabulã datum esse, homo eloquentissimus ciuitatis suæ Demades. mades, ei respondisse dicitur: Mirũ tibi uidetur, si tu loquendo talentum quæsisti? Ego ut tacerem, decem talenta à rege accepi. Itidem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit, mentiri & mendaciũ dicere. CAPVT XI.

VErba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artiũ præcellentis: quẽ M. Cicero ingenij doctrinarumq; nomine, summæ reuerentiæ est: Inter mendaciũ dicere, & mentiri distat. Qui mentitur ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. Qui mendaciũ dicit, ipse fallitur. Itẽ hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoq; super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, præstare debet ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominẽ, alterum non. Varie mehercle, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atq; aliud diceret, disparauit. Mentiri. Mendaciũ dicere.

Quod Chrysippus philosophus, omne uerbum ambiguũ dubiumq; esse dicit. Diodorus contrà, nullum uerbum ambiguum esse putat. CAPVT XII.

CHrysippus ait, omne uerbũ ambiguũ natura esse, quoniã ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus aũt, cui Crono cognomentũ fuit: Nullũ, inquit, uerbũ est ambiguum, Chrysippus. Diodorus. Cronus.

um, necquis q̃ ambiguũ dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, q̃ q̃d se dicere sentit is q dicit. At cũ ego, inqt, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictũ, q̃ ambigue uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret. Nemo autem duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Quid T. Castritius de uerbis, deq; sententia quadam C. Gracchi existimauerit. Quod' que esse eam sine ullo sensus emolumẽto docuerit.

CAPVT XIII.

T. Castritius.

Gracchi uerba.

APud T. Castritiũ disciplinæ rhetoricæ doctorem, graui atq; firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatiusq;, q̃ ueterum oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi, composita sunt hæc: Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atq; uoluistis, ea si temere repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic, & sonus rotundæ uolubilisq; sentẽtiæ, eximie nos, & unice delectabat, tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illustri & seuero, eiusmodi compositionem fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba sæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castritio sumus, ut consideraremus, quæ uis, quod' ue emolumentũ eius sentẽtiæ foret. Neq; pateremur, ut aures nostræ cadentis apte orationis modis eblanditæ, animũ quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cum' que nos admonitione ista attentiores fecisset, inspicite (inquit) penitus, quid efficiant uerba hæc: dicat' que mihi quæso aliquis uestrum, an sit ulla huiusce sententiæ aut grauitas aut gratia. Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atq; uoluistis, ea temere si repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse: & quod temere repudiaueris, temere repudiasse dicaris? At si opinor (inquit) ita scriptum esset: quæ

quæ uos per hosce annos appetistis, atq; uoluistis, ea nunc si repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nũc temere repudiasse dicamini: Si (inquit) ita diceretur, grauior scilicet, solidior'q; fieret sententia, & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, cupide & temere, in quibus uerbis omne monumentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur, sed suprà quoque nondum desiderata ponuntur. Et quæ nasci oririq; ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res postulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, si hoc feceris, cupide feciſſe diceris, rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uero ita dicit, si cupide feceris, cupide feciſſe diceris, non longe secus dicit, atq; si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego (inquit) admonui, non ut C. Graccho uitio darem (dij enim mentem meliorẽ mihi. Nam si quicq̃ in tam fortis facundiæ uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhausit, & uetustas consumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile præstringeret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus: atque ut uim ipsam rerum uirtutemq; uerborum priùs pensitaretis: & siquidem grauis, atq; integra, & syncera sententia diceretur, tum si ita uideretur, gressibus quoq; ipsis orationis, & gestibus plauderetis: Si uero frigidi & leues, & futiles sensus, in uerba apte numeroseq; posita includerentur, non esse id secus credere tis, quàm cum homines insigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur histriones, & gestiunt.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa uini usum.

CAPVT XIIII.

Romuli sobrietas & lepidum responsum.

SImplicissima suauitate & rei & orationis L. Piso frugi usus est in I. annali, cum de Romuli regis uita atq; uictu scriberet. Ea uerba, quæ scripsit hæc sunt: Eundẽ Romulũ dicunt ad cœnam uocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotiũ haberet. Ei dicunt: Romule, si isthuc omnes homines faciant, uinum uilius sit, Is respondit, imò uero carum, si quantum quisque uolet,

uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

De ludibundo & errabundo, atq; id genus uerborũ productionibus, & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atq; inibi ꝗd Sisenna per huiuscemodi uerbum noua figura usus est. CAPVT XV.

Amorabundus. Bundus finita. Terentius. Scaurus.

LAberius in lacu Auerno, mulierem amantẽ uerbo inusitatius ficto, amorabundã dixit. Id uerbũ Cesellius Vindex in commentario lectionũ antiquarũ ex figura scriptũ dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridẽs, & errans. Terentius autẽ Scaurus, diui Adriani temporibus grãmaticus uel nobilissimus, inter alia, quæ de Cesellij erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabũda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentẽ, uel ridentẽ, uel errantẽ agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cesellium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. Non est enim dubium, quin hæc genere ipso duntaxat idem significent, quod ea demonstrant, à quibus producuntur. Quid esset autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quã insimulare eum tanꝗ ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cesellij criminantem, hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid, & quantulum differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, cæteraq; horũ similia: an à principalibus uerbis paululum aliquid distarent, & quam omnino uim haberet particula hæc extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in uinolento, & lutulento, & turbulento, uacuaꝫ ne & inanis sit isthæc productio, cuiusmodi sunt, quæ παραγωγὰς Græci dicunt: An extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriã nobis rediit, quod Sisenna in quarto historiarum, eiusdem figuræ uerbo ũa usus est: Populabundus, inquit, agros, ad oppidum peruenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur, non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cũ populantẽ ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirẽtibus nobis quæ nam ratio & origo esset huiuscemodi figuræ, populabundus & errabundus, & lætabundus, & ludibundus, multorũꝫ; aliorũ id genus uerborũ, ἐπιβόλως hercle, Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremam, in qua uerba talia exeunt, uim et copiam & quasi abundantiam rei cuius id uerbum esset, demonstrare: Vt lætabundus is dicatur, qui abunde lætus sit, & errabundus, qui longo atque abundanti errore sit. Cætera quæ omnia ex ea figura ũa dici ostendit, ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copia declaret. Lætabũdus. Errabũdus.

Quod Græcorũ quorundã uerborũ difficillima est in linguã latinam mutatio, uelut quod græce dicitur πολυπραγμοσύνη.

CAPVT XVI.

ADiecimus sæpe animum ad uocabula rerum non pauciss. Græca quæ dã uerti uix posse.

ima, quæ neq; singulis uerbis, ut à Græcis, neq; si maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, tãꝗ; apte demonstrari latina oratione possunt, quam Græci ea dicunt priuis uocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber, et eius libri indicẽ legissemus, q erat περὶ πολυπραγμοσύνης, percontanti cuipiam, qui & literarum & uocum græcarũ expers fuit, cuiusnam liber, & qua de re scriptus esset, nomẽ quidẽ scripturis statim diximus, rem, de qua scriptũ fuit, dicturi hæsimus. Actum quidem primo, quia non satis cõmode opinabar interpretaturũ esse, si dicerẽ librũ scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere: quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus, quod aut meminissem legere me, aut si etiam uellem fingere, quod non insigniter asperum, absurdum, durumq; esset, si ex multitudine & negotio uerbũ unũ cõpingerem: sicuti multijuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed nõ

mimus illepide ita diceretur, q̃ si interpretari uoce una uelis πλυφιλίαν, aut πλυλοπίαν, aut πλυσαρκίαν. Quamobrem cũ diutule tacitus in cogitando fuissem, respõdi tandẽ, non uideri mihi significari eã rem posse uno nomine. Et iccirco iuncta oratiõe, quid uelet græcum id uerbũ parare dicere. Ad multas igitur res aggressio, earũq; omniũ rerũ actio, πλυπραγμοσύνη inquã græce dicitur de qua hũc librũ cõpositum esse inscriptio ista indicat. Tũ ille opicus uerbis meis inchoatis & incondũis adductus, uirtutẽ quidẽ esse πλυπραγμοσύνην: Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda, et ad res obeũdas plurimas cũ industria & celeritate: nomenq; ipsius uirtutis, de qua locuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, nõ incõmode præscripsit. Minime, inquã, uero. Neq; enim ista omnino uirtus est, cuius græco nomine argumentũ hoc libri demonstratur: Neq; id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, q̃ potest maxime, à uaria, promiscuaq;, & non necessaria rerũ eiusmodi plurimarũ & cogitatiõe, & petitione. Sed huius, inquã, tui erroris culpã esse intelligo in mea scilicet facundia, qui ne pluribus quidẽ uerbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno uerbo, & planissime dicitur.

Quid significat in ueteribus prætoris edictis, quod flumina retãda publice redẽpta habent. CAPVT XVII.

Retare.

Retæ.

Alias corr.

EDicta ueterũ prætorũ, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cũ in manus incidissent, legere atq; cognoscere libitum est. Tum in quodã edicto antiquiore ita scriptum inuenimus: Qui flumina retanda publice redẽpta habent, si quis eorũ ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecisse. Retanda igitur quid esset, quærebatur. Dixit ibi quidã nobiscũ sedens amicus meus, in libro se Caij de origine uocabulorum septimo legisse: retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum * eminerãt, aut in alueis corũ extarẽt: appellatasq; esse à retibus, quod

quod prætereuntes naues impedirent, & quasi irretirent. Iccirco ruerent.
sese arbitrari retãda flumina locari solita eẽ, id ẽ purgãda, ne qd Retãda flumina.
aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidẽtibus fieret.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit. Et qua poſtea Solon, & qua item decemuiri noſtri, qui duodecim tabulas ſcripſerunt. Atque inibi aſcriptũ quod apud Aegyptios furta licita & permiſſa ſunt: apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoq; affectata, et pro exercitio utili celebrata. Ac prẽterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia. CAPVT XVIII.

Draco legiſlator.

Furũ punitio.

DRaco Athenienſis uir bonus, multaq; eſſe prudentia exiſtimatus eſt, iuriſq; diuini & hũani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Atheniẽſes uterẽtur, primus oĩm tulit. In illis legibus furẽ cuiuſcũq; modi furti, ſupplicio capitis puniẽdũ eẽ, et alia pleraq; nimis ſeuere cẽſuit ſanxitq;. Eius igitur leges, quoniã uidebantur impendio acerbiores, non decreto iuſſoq;, ſed tacito illiteratoq; Athenienſiũ cõſenſu, obliteratæ ſunt. Poſtea legibus alijs mitioribus à Solone compoſitis, uſi ſunt. Is Solon ex ſeptẽ illis inclytis ſapiẽtibus fuit. Is ſua lege in fures, nõ (ut Draco antea) mortis, ſed dupli pœna uindicãdũ exiſtimauit. Decemuiri aũt noſtri, qui poſt reges exactos, leges qbus po. Ro. uteretur, in xij. tab. ſcripſerunt, neq; pari ſeueritate in puniendis omniũ generũ furibus, neq; remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nã furẽ, qui manifeſto furto prehẽſus eſſet, tũ demũ occidi permiſerũt: ſi aut cum faceret furtum, nox eſſet, aut interdiu ſe telo, cũ prehenderetur defenderet. Ex cæteris autẽ manifeſtis furibus liberos uerberari, addiciq; iuſſerũt ei cui factum furtũ eſſet, ſi mõ id luci feciſſent, neq; ſe telo defendiſſent: ſeruos item furti manifeſti prehenſos, uerberibus affici, & è ſaxo præcipitari: ſed pueros impuberes prætoris arbitratu uerberari uoluerũt, noxaq; ab his factã ſarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem licium' que concepta eſſent, perinde ac ſi manifeſta forent, uindicauerũt. Sed nunc à lege illa decẽuiriali diſceſſum eſt.

Per lacem licium'q;.

Nam si quis super manifesto furto, iure & ordine experiri uelit, actio in quadruplum datur: Manifestum autẽ furtum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dũ fit. Faciendi finis est, cum perlatum est quo ferri cœperat: Furti cõcepti, itẽ oblati, tripli pœna est. Sed quod sit oblatũ, quod conceptũ, & pleraq; alia ad eã rẽ, ex egregijs ueterũ moribus accepta, neq; inutilia cognitu, neq; iniucũda, qui legere uolet, inueniet Sabini librũ, cui titulus est de furtis. In quo id quoq; scriptũ est, qđ uulgo inopinatũ: Nõ hoĩm tãtũ, neq; rerũ mouentium, quæ auferri occulte & surripi possunt, sed fundi quoq; & ædiũ fieri furtũ. Condẽnatũ quoq; furti colonum, qui fundo, quẽ cõduxerat, uẽdito, possessiõe eius dominũ interuertisset. Atq; id etiã (qđ magis inopinabile est) Sabinus dicit: furem esse hominis iudicatũ, qui cũ fugitiuus præter oculos domini forte iret, obtẽtu togæ tanq̃ se amiciẽs, ne uideretur à domino, obstitisset. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnã imposuerũt dupli. Id etiã memini legere me in lib. Aristonis iurecõsulti, haudquaq̃ indocti uiri, apud ueteres Aegyptios (qđ genus hoĩm cõstat & in artibus reperiẽdis solertes extitisse, & in cognitione rerũ indagãda sagaces) furto oĩa fuisse licita, & impunita. Apud Lacedæmonios quoq;, sobrios illos et acres uiros, cuius rei nõ adeo ut Aegyptijs fides lõginqua est, nõ pauci neq; ignobiles scriptores, qui de moribus legibusq; eorũ memorias cõdiderũt, ius atq; usum fuisse furãdi dicũt: idq; à iuuẽtute eorũ, nõ ob turpia lucra, neq; ad sumptũ libidini præbendũ, cõparãdũ ue opulentiã, sed pro exercitio disciplináq; rei bellicæ factitatũ: quod et furãdi solertia & assuetudo, acueret, obfirmaretq; aĩos adolescentium, et ad insidiarũ æstus, & ad uigilãdi tolerantiã, & obrepẽdi celeritatẽ. Sed enim M. Cato in oratiõe, quã de præda militibus diuidunda scripsit, uehemẽtibus, et illustribus uerbis de impunitate peculatus, atq; licẽtia cõgritur. Ea uerba, quoniã nobis impẽse placuerũt, ascripsimus: Fures, inquit, priuatorũ furtorũ, in neruo atq; in cõpedibus ætatẽ agũt: fures publici in auro atq; in purpura. Quã caste aũt

Aristonis iurecõsulti.

Aegyptijs furtũ licitũ.

Lacedæmonijs laudatũ

Pulchra sententia M. Catonis.

ste aũt, & q̃ religiose à prudẽtissimis uiris quid ẽt furtũ definitũ sit, præterеundum non puto: ne quis eum solũ esse furem putet, qui occulte tollit, aut clãm surripit. Verba sunt Sabini ex libro iuris ciuilis secundo: Qui alienam rem attrectauit, cum id se inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item alio capite: Qui alienum tacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur siue scit cuius sit, siue nescit. Hæc quidem sic in eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de rebus furti faciendi causa attrectatis. Sed me minisse debemus, secundum ea quæ suprà scripsi, furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, ut furtũ fiat, annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui seruo suo uti furtum faceret, imperauit.

Furti qui teneantur: Sabino autore.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XII.

Dissertatio Phauorini philosophi, qua suasit nobili fœminæ, ut liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

CAPVT I.

VNTIATVM QVONDã est Phauorino philosopho, nobis præsentibus, uxorem auditoris sectatorisq; sui paululũ antè enixam, auctũq; eum esse nato filio. Eamus (inquit) & puerperã uisum, & patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij ex familia nobiliori. Imus unà, & qui tũ aderamus: prosecutiq; eum sumus ad domum quo pergebat, & cum eo simul intro-

introgressi sumus. Tum in primis ædibus cõplexus hominẽ, cõgratulatusq; assedit, atq; ibi percõtatus est, q̃ diutinũ puerperiũ, & q̃ laboriosi nixus fuissent. Puellãq; defessam labore ac uigilia, somnũ capere cognouit. Fabulari instituit prolixius. Et nihil, inqt, dubito, quin filiũ lacte suo nutritura sit. Sed cũ mater puellæ, parcendũ esse ei diceret, adhibẽdasq; puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitẽdo tulisset, munus quoq; nutricationis graue ac difficile accederet: oro te (inquit) mulier, sine eã totã integrã esse matrẽ filij sui. Quod est enim hoc cõtra naturã imperfectũ atq; dimidiatum matris genus peperisse, ac statim ab sese abiecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod nõ uideret? nõ alere nunc suo lacte, quod uideat iã uiuentẽ? iã hominẽ? iam matris officia implorantẽ? An tu quoq;, inquit, putas naturã fœminis mammarũ hubera quasi quosdam neuulos uenustiores, non liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod à uobis scilicet abest, pleræq; istæ prodigiosæ mulieres, fontẽ illum sanctissimum corporis generis humani educatorẽ arefacere & extinguere, cũ periculo quoq; auersi, corruptiq; lactis laborant, tanq̃ pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidẽ faciũt eadem uecordia, qua quibusdam cõmentitijs fraudibus nituntur, ut fœtus quoq; ipsi in corpore suo cõcepti aboriantur, ne æquor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat, quod cum sit publica detestatione cõmuniq; odio dignũ, in ipsis hominẽ primordijs, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectum iri, quantulũ hinc abest, iam perfectum, iam genitũ, iam filium, proprij atq; consueti atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit, si in capessendis naturæ sensibus tam obsurduit, non id quoq; nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusq; ex sanguine cõcretus homo & coalitus sit? An qui à spiritu multo, & colore exalbuit, nõ idem sanguis est nũc in huberibus, qui in utero fuit? Nõ ne hac quoq; in re soler-

tia na-

tia naturæ euidens est, quod posteaq̃ sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in supernas se parteis profert, & ad fouenda uitæ atq; lucis rudimenta præsto est, & recens natis notum & familiarẽ uictũ offert? Quamobrẽ non frustra creditũ est, sicuti ualeat ad fingendas animi atq; corporis similitudines, uis & natura seminis, non secus ad eandem rem, lactis quoque ingenia et proprietates ualere. Neq; in hominibus id solũ, sed in pecudibus quoq; animaduersum. Nam si ouium lacte hœdi, aut caprarum agni alerentur, constat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam et frugibus, maior plerunq; uis et potestas est, ad earum indolem uel detrectandam, uel augendam, aquarũ atq; terrarum quæ alũt, q̃ ipsius, quod iacitur seminis. Ac sæpe uideas, arborem lætam & nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terræ succo deperisse. Quæ (malũ) igitur ratio est, nobilitatem istã nati modo hominis, corpusq; et animum benigne ingenitis primordijs inchoatum, insitiuo degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, et ut plerunq; solet, externæ atq; barbaræ nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulẽta est. Nam plerunque sine discrimine, quæcunque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patiemur ne igitur infantẽ hunc nostrũ pernicioso cõtagio infici? & spũm ducere in animũ atque in corpus suũ ex corpore & aĩo deterrimo? Id hercle ipsum est, qd' sæpenumero miramur, quosdã pudicarũ mulierũ liberos, parentũ suorũ neque corporibus, neque animis similes existere. Scite igitur et perite noster Maro, quod cum uersus illos Homeri consectaretur:

Οὐκ ἄρα τοί γε πατὴρ ἦν ἱπτότα πηλεὺς,
οὐδὲ θέτις μήτηρ, γλαύκη δέ σε τίκτε θάλασσα,
πέτραι τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Non partionem solam, tanq̃ illam quam ille sequebatur, sed alituram quoq; ferã & sæuã criminatus est. Addidit enim hoc de suo:

Lactis uirtus et efficacia.

Hyrcanæq;

Hyrcanæq; admorunt hubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inolescẽdis, magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolẽ configurat. Et præter hæc autẽ quis illud etiã negligere aspernariq; possit, quod quæ partus suos deserunt ablegantq; à sese, & alijs nutriẽdos dedunt, uinculũ illud coagulumq; animi atq; amoris, quo parentes cum filijs natura consociat, interscindunt, aut certe quidem diluunt deteruntq;. Nam ubi infantis aliorsum dati, facta ex oculis amolitio est, uigor ille maternæ flagrantiæ sensim atq; paulatim restinguitur, omnisq; impatientissimæ solicitudinis strepitus consilescit: Neq; multo minor amandati ad nutricem aliam filij, q̃ morte amissi obliuio est. Ipsius quoq; infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neq; sensum ullũ, neque desideriũ capit. Ac propterea obliteratis, & abolitis natiuæ pietatis elementis, quicquid ita educatẽ liberi amare patrẽ atq; matrẽ uidentur, magnam fere partẽ non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis: Hæc Phauorinum dicentem audiui græca oratione: cuius sententias cõmunis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uero & copias hubertatesq; uerborum, latina omnis facundia uix quidem indipisci potuerit, mea tenuitas nequaquàm.

Quòd Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio decq; M. Tullio leui futilíq; iudicio fuit. CAPVT II.

Seneca taxatur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore minime utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & protritæ res atque sententiæ, aut ut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autẽ uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterũ scriptis habẽs neq; gratiæ neq; dignitatis. Alij uero elegantiæ quidem in uerbis parum esse nõ inficias eunt: sed & rerũ quas dicat

dicat, scientiam doctrinamq; ei non deesse dicunt, & in uitijs morum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inuenustam. Mihi de omni eius ingenio deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est. Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim XXII. epistolarum moraliũ, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro fecisse hos dicit:

Dictis tollis popularibus olim
Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant.
Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de ijsdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius uersus, & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cum fuerit qui laudaret: nisi fortè Cicero summus orator agebat causam suam, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiam addidit insulsissime: Apud ipsum quoq;, inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædã, ex quibus intelligas illũ non perdidisse operam, quod Enniũ legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehẽdit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quod Menelao Laconi quædam fuit suauiloquens iucunditas; & quod alio in loco dixerit, breuiloquentiã in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & non fuit, inquit, Ciceronis hoc uitiũ, sed tẽporis. Necesse erat hæc dici, cum illa legerentur. Deinde ascribit, Ciceronẽ hæc ipsa interposuisse, ad effugiendã infamiã nimis lasciuæ oratiõis & nitidæ. De Vergilio quoq; eodẽ in loco uerbà hæc ponit: Verg. quoq; noster non ex alia causa duros quosdã uersus & enormes, & aliquid supra mensuram trahentis interposuit, q̃ ut Ennianus populus agnoscere in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamẽ inepti, & insipidi, & insulsi hominis ioca non præteribo:

teribo. Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennij, ut licet scripti sint inter hircosos, possunt tamen inter unguentatos placere. Et cum reprehēdisset uersus, quos suprà de Cethego posuimus, qui huiusmodi, inquit, uersus amant, liceat sibi & eosdem admirari & Sotherici lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem colorem q; ueteris orationis Sotherici lectis comparārit, quasi minime scilicet gratiæ, & relictis iam contēptis q;. Audias tamen cōmemorari ac referri pauca quædam, quæ ipse idem Seneca bene dixerit, quale est illud, quod in homine auarum & auidum, & pecuniæ sitientē dixit: Quid enim refert quantū habeas? multo illud plus est, quod non habes. Bene hoc sanè, bene. Sed adolescentiū indolem, non tam iuuant, quæ bene dicta sunt, q̄ inficiunt, quæ pessime: multo q; magis si & plura sint, quæ deteriora sunt: Et quædam in his nō pro ἐνθυμήματε aliquo rei paruæ ac simplicis, sed in re ancipiti pro cōsilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortum q; sit, & super eo diuersæ sententiæ Valgii Rufi, & Tullii Ciceronis liberti acceptæ. CAPVT III.

Valgius Rufus. Lictor.

VAlgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit de rebus per epistolam quæsitis, lictorem dicit à ligando appellatum esse: quod cum magistratus populi Ro. uirgis quempiam uerberari iussissent, crura eius & manus ligari uincirīq; à uiatore solita sint: is q; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Vtitur q; ad eam rem testimonio M. Tullij, uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio: Lictor (inquit) colliga manus. Hæc ita Valgius, & nos sane cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictū scripsit. Licio enim transuerso quod linium appellatur, qui magistratibus (inquit) præministrabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo uerbo quod est ligo, correpta

correpta est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligādo lictor, ut à legēdo lector, & à uincēdo uictor, & à tuēdo tutor, & à struendo structor, productis quæ corripiebātur uocalibus, dicta sunt.

Ex Qu. Ennii septimo annaliū uersus, quibus depingitur finitur q; ingenium, comitas q; hominis minoris erga amicum superiorem. CAPVT IIII.

DEscriptū definiūq; est à Q. Ennio in annali VII. graphice admodū scite q; sub historia Gemini Seruilij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, quā linguæ parsimonia, qua loquēdi opportunitate, quāta rerū antiquarū morū q; ueterū, ac nouorū sciētia, quāta q; seruādi tuēdiq; secreti religione, qualibus deniq; ad minuēdas uitæ molestias fomētis, leuamentis, solatijs amicū esse cōueniat hoīs genere & fortuna superioris. Eos ego uersus nō minus frequēti, assiduoq; memoratu dignos puto, q̄ philosophorū de officijs decreta. Ad hæc odor quidā uetustatis in his uersibus tam reuerēdus est, suauitas tā impromiscua, tam q; ab omni fuco remota est, ut mea quidē sentētia pro antiquis, sacratis q; amicitiæ legibus obseruādi, tenendi, colendiq; sint. Qua propter ascribendos eos existimaui, si quis tam statim desiderareti

Hocce locutus, uocat qui cum bene sæpe libenter
Mensam sermones q; suos, rerum q; suarum
Comiter impertit, magna cum lapsa diei
Pars foret, è summis rebus paruis q; regundis,
Parte fuisset, de paruis, summis q; gerendis
Consilio, induforo, lato, sancto q; senatu,
Cui res audacter magnas paruas q;, iocum q;
Eloqueret, quæ tincta malis, & quæ bona dicto
Euomeret, si quid uellet, tuto q; locaret
Quo cum multa uolup, ac gaudia, clam q; palam q;,
Ingenium cui nulla malum sententia suadet
Vt faceret facinus, leuis, haud malus, idem
Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suo q;.

Contentus,

Contentus, scitus, beatusq; secunda loquens in
Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetustas
Quæ facit, & mores ueteresq; nouosq; tenentem,
Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;
Prudentem, qui multa loqui' ue tacere' ue possit,
Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aeliũ Scillonẽ dicere solitũ ferũt, Q. Enniũ de semetipso hæc scripsisse, picturãq; istã morũ et ingenij ipsius Q. Ennij factã esse.

Sermo Tauri philosophi, de modo atq; ratione tolerandi doloris secundum Stoicorũ decreta. CAPVT V.

Lebadia.

CVm Delphos ad Pythia conuentumq; totius fermè Græciæ uisendũ philosophus Taurus iret, nosq; ei comites essemus, inq; eo itinere Lebadiã uenissemus, quod est oppidũ antiquũ in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurũ amicũ eius quẽpiã nobilẽ in Stoica disciplina philosophũ, ægra ualetudine oppressum decũbere, tũc omisso itinere, quod aliò maturandũ erat, & relictis uehiculis, pergit eum propere uidere. Nosq; de more, quem in locũ cumq; iret, secuti sumus. Et ubi ad ædes in quibus ille ægrotus erat peruenimus, uidemus hominẽ doloribus cruciatibusq; allabi, quod Græci κωλὸν dicunt, & febri simul adrapida afflictari, gemitusq; ex eo cõpressos erũpere, spiritusq; & anhelitus è pectore eius euadere, non dolorẽ magis indicãtes, q̃ pugnã aduersus dolorẽ. Post deinde cũ Taurus & medicos accersisset, collocutusq; de faciẽda medela esset, & eũ ipsum ad retinendã patientiã testimonio tolerãtiæ, quã uidebat ꝑhibito stabilisset, egressiq; deinde ad uehicula, & ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sane iucundũ spectaculũ, sed cognitu tamẽ utile, congrediẽtes cõpugnantesq; philosophũ & dolorẽ. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionem cruciatum' que membrorum. Faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat æque suum, perpetiebatur & cohibebat coërcebatq; intra sese uiolentias effrenati doloris. Nullos eiulatus,

Patiẽtiæ exemplum

eiulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem uoces indecoras edebat. Signa tamen quædã (sicut uidistis) existebant uirtutis & corporis, de possessione hominis pugnantium. Tum è sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ non ignarus: si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra uoluntatẽ, contraq; iudicium animi nitatur, inuitumq; hominem cogat ad gemendum, confitendumq; de malo morbi sæuientis, cur dolor apud Stoicos indifferens esse dicitur, non malũ? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere: cum & dolorem Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodũ lætiore, delectatus enim iam uidebatur illecebra quæstionis: si iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eiusmodi necessarios à calũnia defendisset, & hãc opinor, tibi quæstionẽ dissoluisset. Me aũt scis cum Stoicis non bene conuenire, uel cum Stoica potius disciplina. Est enim pleraq; & sibi & nobis incõgruens, sicut in lib. quẽ super ea re cõposuimus, declaratur. Sed ut tibi à me mos geratur, dicã ego indoctius (ut aiunt) & apertius, quæ fuisse dicturũ puto sinuosius atq; solertius, si quis nunc adesset Stoicorum. Nosti enim credo uerbũ illud uetus & peruulgatũ: ἀμαθέστερόν πως εἶπε, ϗ σαφέστερον λέγε. Atque hinc exorsus de dolore atq; gemitu Stoici ægrotãtis, ita disseruit: Natura, inquit, omniũ rerũ quæ nos genuit, induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principijs, quibus nati sumus, amorẽ nostri & charitatẽ, ita prorsus, ut nihil quicq̃ esset charius pẽsiusq; nobis, q̃ nosmetipsi. Atq; hoc esse fundamentũ rata est conseruãdæ hominũ perpetuitatis, si unusquisq; nostrũ, simulatq; editus in lucẽ foret, harũ prius rerũ sensum affectionẽq; caperet, quæ à ueteribus philosophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata sunt, ut omnibus scilicet corporis sui cõmodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Postea per incremẽta ætatis exorta è seminibus suis ratio est, & utendi consilij reputatio, & honestatis utilitatisq; ueræ contemplatio, subtiliorq; & exploratior commodorum delectus: atque ita præ cæteris omnibus enituit &

Dolor cur à Stoicis dicitur indifferens, & non esse malum.

præfulsit decori & honesti dignitas: Ac si ei retinendæ obtinendæue incommodum extrinsecus aliquod obstaret, contemptū est. Neque aliud esse uere & simpliciter bonum nisi honestum: aliud quicquàm malum, nisi quod turpe esset, existimatum est. Reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neq; honesta essent neq; turpia, neque bona esse neq; mala, decretū est. Productiones tamen & relationes, suis quæq; momentis distinctæ diuisæq; sunt, quæ προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα ipsi uocant. Propterea uoluptas quoq; & dolor, quod ad finē ipsum bene beateq; uiuendi pertinet, & in mediis relicta, & neque in bonis neque in malis iudicata sunt. Sed enim quoniā his primis sensibus doloris uoluptatisq;, ante cōsilij & rationis exortū, recens natus homo imbutus est, & uoluptati quidē natura conciliatus, à dolore aūt, quasi à graui quodā inimico abiūctus alienatusq; est, iccirco affectiones istas primitus penitusq; inditas, ratio pōst addita, cōuellere, obstirpare, atq; extinguere uix potest. Pugnat autem cum ijs semper, & exultantes eas opprimit obteritq;, & parēre sibi, atque obedire cogit. Itaque uidistis philosophum ratione decreti sui nixum, cum petulantia morbi doloris q; exultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque (ut plerique dolentes solent) eiulantem atque lamentantem, ac miserum sese & infelicem appellantē, sed acres tantū anhelitus, & robustos gemitus edentē, signa, atq; indicia non uicti, neq; oppressi à dolore, sed uincere eū atq; opprimere enitentis. Sed haud scio, inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quod pugnat, quod gemit, si malū dolor nō est, cur necesse est gemere, & pugnare? Quia enim omnia, quæ non sunt mala, molestia quoque omni non carent: sed sunt pleraq; noxa quidē magna & pernicie priuata, quia non sunt turpia: contra naturæ tamen mansuetudinem lenitatemq; opposita sunt & infesta, per obscuram quandam & necessariā ipsius naturæ consequentiā. Hæc ergo uir sapiens tolerare & cunctari potest, non omnino sensum sui amittere potest. Ἀναλγησία enim atq; ἀπάθεια, non meo tantū, inquit, sed quorundā etiā ex eadē porticu prudentiorū hominū, sicuti iudicio Panætij grauis atq; docti uiri, improbata abiectaq; est. Sed cur contra uoluntatē suā gemitus facere cogitur philosophus Stoicus, quē nihil cogi posse dicunt? Nihil sanè potest cogi uir sapiens, cum est rationis oi tinēdæ locus. Cum uero natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Quære etiā, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repente agitata, inuitus conniueat? cur fulgente cœlo à luminis iactu, non sua sponte et caput & oculos declinet? cur tonitru uehementius facto, sensim pauescat? cur sternutamentis quatiatur? cur aut in ardoribus solis æstiuet? aut cur in pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim & pleraque alia, non uoluntas, nec consiliū, nec ratio moderatur, sed naturæ necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo aūt non ea est, quæ contra naturā monstri uice nititur, ultraq; modū eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut quadā misera & necessaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualē fuisse accepimus ferū quendā in ludo Cæsaris gladiatorē, qui, cum uulnera eius à medē cis execabātur, ridere solitus fuit. Sed ea uera & proba fortitudo est, quā maiores nostri scientiā esse dixerunt: & rerū tolerandarū & non tolerandarū. Per quod apparet, esse quædā intolerabilia, quibus fortes uiri aut obeundis abhorreant, aut sustinendis. Cum hæc Taurus dixisset, uideretur q; in eandem rem plura etiam dicturus, peruentum est ad uehicula, & conscendimus. Fortitudo.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui sirpos appellauerunt.

CAPVT VI.

QVæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex nostris ueteribus sirpos appellauerūt: quale est quod nuper inuenimus, perhercle antiquū, perquam lepidū, tribus uersibus senarijs compositum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas in requirendo acueremus. Ænigma. Sirpus.

Versus tres hi sunt:

Semel, minus'ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrunque horum, ut quondam audiui dicier,

Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud se quærere, inueniet quid sit, in M. Varronis de sermone latino ad Marcellum secundo libro.

Quã ob causam Cn. Dolobella procõsul, reã mulierẽ ueneficii, confitentem q; ad Areopagitas reiecerit. CAPVT VII.

AD Cn. Dolobellam, proconsulari imperio prouinciam Asiam obtinentẽ, deducta mulier Smyrnea est. Eadem mulier uirũ & filiũ, eodem tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat, atq; id feciss̃e se confitebatur: Dicebat q; habuisse se faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore geniũ, adolescentẽ optimum & innocentissimũ, exceptũ insidijs occidissent. Id q; ita esse factũ controuersia non erat. Dolobella retulit ad consiliũ. Nemo quisquam ex consilio sententiã ferre in causa tam ancipitii audebat, quod & confessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur, & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatũ fuisset. Dolobella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatiores q; reiecit. Areopagitæ cognita causa accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neq; absolutũ mulieris ueneficium est, quod per leges non licuit, neq; nocens damnata punita q;, quæ digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerij Maximi, factorum & dictorum memorabilium octauo.

Areopagitarum iudiciũ.

Reditiões in gratiã nobiliũ uiroꝝ memoratu dignæ. Cap. VIII.

P. Africanus superior, & Ti. Gracchus, Tib. & C. Gracchorũ pater, rerũ gestarũ magnitudine, & honorũ atq; uitæ dignitate illustres uiri, dissenserũt sæpenumero de rep. & ea, siue qua alia re non amici fuerũt. Ea simultas cũ diu mansisset, & solenni die Ioui epulũ libaretur, atq; ob id sacrificium senatus in Capitolio epularetur, fors fuit, ut apud eandem mensam duo illi iunctim locarentur. Tum quasi dijs immortalibus arbitris, in conuiuio Iouis opt. max. dextras eorũ conducẽtibus, repẽte amicissimi facti

facti neque solum amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tũc eodem in loco despondit eam Tiberio Graccho, quem probauerat elegerat q; exploratissimo iudicij tempore, dum inimicus est. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, amplissimis q; honoribus, & summo loco in ciuitate prædui, odio inter se graui, & simultate diutina conflictati sunt. Postea populus eos simul CENSS. facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renũtiati sunt, ibidem in campo statim nondum dimissa concione, ultro uterque & pari uoluntate coniũcti complexi q; sunt. Exq; eo die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia fidissime amicissime q; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit. CAPVT IX.

EST plurifariã uidere atq; animaduertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc in sermonibus uulgi, unã certam q; rem demõstrent, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter se res contrarias. Ex quibus quædam satis nota sunt, ut tempestas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim ferè iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculum etiam, & uenenum, & contagium, nõ uti nunc dicuntur, pro malis tãtum dicta esse, multũ explorũ eiusmodi reperias. Sed honorẽ quoq; mediã uocẽ fuisse, & ita appellatũ, ut etiã malus honos diceretur, & significaret iniuriã, id profecto rarissimũ est. Q. quidem Metellus Numidicus in oratione, quã de triumpho suo dixit, his uerbis usus est: Qua in re quãto uniuersi me unũ antestatis, tãto uobis, q; mihi maiorẽ iniuriã atq; cõtumeliã facit Quirites. Et quãto probi iniuriã facilius accipiunt quã alteri tradunt, tanto ille uobis, quàm gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nam me iniuriã ferre, uos facere uult Quirites, ut hic conquestio, istic uituperatio relinquatur. Honorem, inquit, peiorem uobis habuit, quàm gratiam mihi: cuius uerbi sententia est, quam ipse quoque supra dicit, maiore uos affecit iniuria &

Vocabula ancipitia.

Periculum. Venenum. Contagiũ. Honos malus.

contumelia quàm me. Præter huius autem uerbi notionem, ascribẽ dam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut definiremus Socratis esse decretum:

κάκιον εἶναι ἢ ἀδικεῖν ζῷ ἀδικεῖσθαι.

Quod æditimus uerbum latinum sit. CAPVT X.

Aeditimus. Aedituus.

AEditimus uerbum latinũ est et uetus, ea forma dictum, qua finitimus & legitimus. Sed pro eo à pleriſq; nunc ædituus dicitur, noua & commentitia usurpatione, qua si à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonẽdi gratia dixisse, propter agrestes quosdam & indomitos certatores: qui nisi autoritatibus adhibitis, non comprimuntur. M. Varro in libro secundo ad Marcellum de latino sermone, æditimum dici oportere censet magis quàm æditiuum: quod alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Liuius quoque (ut opinor) in Proteſilaodamia, clauſtritimum dixit, qui clauſtris iamnuæ præesset, eadem scilicet figura, qua æditimum dici uidebat, qui ædibus præest. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum: Aeditimi, custodesq; mature sentiunt. In libris autem uulgarijs æditui scriptum est. Pomponij fabula Atellana est, quæ ita inscripta est, Aeditimus, in qua hic uersus est:

Clauſtritimus.

Qui postq̃ tibi appareo, atq; æditimor in templo tuo.

T. aũt Lucretius in carmine suo, pro æditiuis, æditucẽs appellat:

Oneratáq; passim
Cuncta cadaueribus cœlestũm templa manebant,
Hoſpitibus loca quæ complerant æditiuentes.

Errare istos, qui spe & fiduria latẽdi peccẽt, cũ latebra peccati perpetua nulla sit. Et super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poëtæ sententia. CAPVT XI.

Peregrinus philosophus. Proteus.

PHilosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomentũ Proteus factum est, uirum grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitaremus, multa hercle

hercle dicere eum utiliter & honeste audiuimus, in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus: Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiamsi peccasse eum dij atque homines ignoraturi forent. Non enim pœnæ aut infamiæ metu non esse peccandum censebat, sed iusti honestiq; studio & officio. Si quẽ tamen non essent tali uel ingenio, uel disciplina præditi, uti se uẽ sua, ac sponte facile à peccando tenerent, eos omneis tunc peccare procliuius existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemq; que ex ea latebra sperarent: At si sciant, inquit, homines, nihil omnium rerum diutius posse celari, suppressius prudentiusq; peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimẽ poëtarum in ore esse habendos dicebat:

πρὸς τοῦτο μηχάνημ' οὐκ ἔστιν ὅστις ἔστιν ἀνθρώπων
οὐδ' ἔστιν ὅστις ἔστιν οὐδ' ἔσται ποτὲ
ὃς μὴ φανεῖται πᾶν κακὸν δρῶν ἐν χρόνῳ.

Veritas temporis filia

Alius quidam ueterum poëtarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non est, ueritatem temporis filiam esse dixit.

Facta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii. CAPVT XII.

Rhetoricum præceptum.

HAec quoq; disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum confiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, respõsione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam q̃ crimine: sicut fecisse Ciceronẽ scripsit, cum id, quod inficiari nõ poterat, urbano facetoq; dicto diluit. Nã cum emere uellet in palatio domũ, & pecuniã in præsens nõ haberet, à P. Sylla, qui tũ reus erat, mutuo H S. uicies tacite accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiuit. Obiectumq; ei est, quod pecuniã domus emẽdæ causa à reo accepisset. Tũ Cicero inopinata opprobratiõe permotus, accepisse se negauit, ac domum quoq; se empturum negauit. Atq; adeo, inquit, uerum sit accepisse me pecuniam, si domũ emero. Sed cũ postea emisset, & hoc mendaciũ in senatu ei ab inimicis obiiceretur, risit satis, atq; inter ridẽdũ ἀνοιώνυτοι, inquit,

homines estis, cũ ignoratis prudentis, et cauti patrisfamiliãs esse, q̃d emere uelit, emptorũ sese negare propter cõpetiores emptiõis.

Intra calẽdas cũ dicit, qd significet, utrũ ante calẽdas, an calẽdis, an utrũq;. Atq; inibi quid sit in oratiõe Marci Tullii, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola intra modum.

CAPVT XIII.

Intra calendas.

CVm Romæ à COSS. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinarem Sulpitium doctum hominẽ percontatus sum, an his uerbis intra calendas, ipsæ quoque calendæ tenerentur: Dixiq; ei, me uidelicet datum iudicem, calendas q; mihi productas, ut intra eum dicm pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex istis aliquem peritis studiosisq; uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto discẽdum esset, issem planè sciscitatum ad istos, quos dicis. Sed cum uerborum latinorum sententia, usus ratio exploranda sit, sæuus profecto & cæcus animi forẽ, si cum haberẽ tui copiã, issem magis ad aliũ, q̃ ad te. Audi igitur, inquit, de ratiõe uerbi quid existimem. Sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate disseruero, sed quod in ea re omnium plurium ue consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum cõmunium ueræ atque propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoque ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. Tum deinde disseruit, me & plerisque aliis audientibus, in hunc fermè modum: Cum dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calen. pronũtiet, occupauit iam hæc omnes opinio, non esse dubium, quin ante calendas iure pronũtietur. Et id tãtum ambigi uideo, quod tu quæris, an calend. quoque iure pronuntietur. Ipsum autem uerbum sic procul dubio natum est, atque ita sese habet, ut cum dicitur intra calend. nõ alius accipi dies debeat, q̃ solæ calendæ. Nã tres istæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorũ fines demõstrãtur, singularibus

gularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particulæ, quoniã paruo exiguoq; sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tiberim, & uls Tiberim, dici cœptum est citra Tiberim, & ultra Tiberim. Item quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt ergo hæc omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus cohærentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidum: ex qbus intra, in (sicuti dixi) significat. Nã qui dicit intra oppidũ, intra cubiculũ, intra ferias, nõ dicit aliud, q̃m oppido, in cubiculo, in feriis. Intra calẽd. igitur nõ ante calẽd. est, sed in calẽd. i. eo ipso die, quo calend. sunt. Itaq; secundum uerbi ipsius rationẽ, qui iussus est intra cal. pronũtiare, nisi calend. pronuntiet, contra usum uocis facit. Nam si ante id fiat, nõ intra id pronũtiat, sed citra. Nescio aũt quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima, ut intra calend. significare uideatur, etiam citra cal. & uel ante calẽd. Nihil enim fermè interest. Atque insuper dubitatur, an calendis quoque pronuntiari possit, quando neq; ultra, neq; citra, sed quod inter hæc medium est, intra calend. id est calendis pronũtiandum sit. Sed nimirum cõsuetudo uicit, quæ cũ oĩm domina rerũ, tũ maxime uerborum est. Ea omnia cum Apollinaris scite perquam, atq; enucleate disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquã, mihi fuit, priusq̃ ad te irem quærere explorareq;, quonã modo ueteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse: Est autem modo locus intra oceanũ iam nullus, neque tam longinquus, neque tam recondítus, quo non per hæc tempora nostrorum hominum libido iniquitasq; peruaserit. Intra oceanũ dicit, contra rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat omneis, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neque enim uideri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidens, non mehercle in-

Consuetudo

argute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanū, non (ut tu interpretare) citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanū esse, cū undiq; oceanus circūscribat omneis terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Qui aūt potest intra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tātū parte orbis oceanus foret, citra oceanū esse dici potest, uel ante oceanū. Cum uero omnes terras omnifariā & undiq; uersum circūfluat, nihil citra eum est: sed undarū illius ambitu terris omnibus cōcluſis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. Sicuti hercle sol non citra cœlū uertitur, sed in cœlo, & intra cœlū. Hæc tunc Apollinaris scite acuteq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolarū ad Ser. Sulpitiū, sic dictū esse inuenimus: intra modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamē quoniā effugi eius occasionē, qui fortasse arbitraretur me hanc rē imperite non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiā intra modū, ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiā. Modice dixerat hoc faciā, id est cū modo æquo & pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiā intra modum. Per quod minus sese ostendit id facturū esse, q̄ quod fieri modice uideretur, id est non ad ipsum modum, sed retro paululū, & citra modū. In oratione etiā quā pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurū sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usq; ad montē Taurū cū ipso mōte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quā dixi oratione: Antiochū magnū illū maiores nostri magna bel li cōtentione, terra mariq; superatū, intra montē Taurū regnare iusserunt. Asiam, qua illi multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, codonarunt. Intra montē (inquit) Taurū regnare iusserunt, quod nō perinde est, ut intra cubiculū dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montē, quod est intra regiones, quæ Tauri mōtis obiectu separantur. Nam sicut qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra mōtem Taurū, non solū in monte Tauro regnat, sed in ijs etiā regionibus, quæ Tauro mōte clauduntur. Num igitur secundū istā uerborū M. Tullij similitudinē, qui iubetur intra Calendas pronuntiare, is & ante Calendas, & ipsis calendis iure pronuntiare potest? Neq; id fit quasi priuilegio quodam inscitiæ consuetudinis, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calendarum die includitur, intra Calendas esse recte dicitur.

Intra modū.
Modice.

Saltem particula, quam uim habeat & quam originem.

CAPVT XIIII.

SAltem particula, quam haberet principalem significationē, quæ q; uocis istius origo esset, quærebamus. Ita enim primitus factam esse apparet, ut quæ uideatur sicuti quædā supplementa orationis temere & incondite assumpta. Atq; erat quē diceret, legisse se in grāmaticis cōmentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici soliū per defectionē. Nam plenā esse sententiā, si aliter, nō potest. Sed id nos in ijsdem cōmentarijs Nigidij, cū eos nō (opinor) incuriose legissemus, nusq; inuenimus. Videntur autem uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidē uoculæ huius de qua quærimus, nō abhorrere. Sed tot uerba tamē in paucissimas literas cludere, improbæ cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atq; literis assiduus, saltem sibi dictum uideri, u media litera extrita. Salutem enim antè dictum, quod nos saltem dicemus. Nam cum alia quædā petita, & non impetrata sunt, tū solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere, tanquam salutem postremo petentes, quam & impetrari certe, & obtineri sit æquissimum. Sed hoc aūtidē nō illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur cōmentitium. Censuimus igitur amplius quærendum.

Quod Sisenna in libris historiarū, aduerbiis huiuscemodi sæpe numero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

CAPVT XV.

Cum

Aduerbia in im.

CVm lectitaremus historiam Sisennæ assidue, huiuscemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuiuscemodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, uelitatim, saltuatim. Ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exēplis nō indigebant: reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: Quàm maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.

Celatim. Velitatim. Saltuatim.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XIII.

Inquisitio uerborum istorū M. Tullii curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impendere uidentur præter naturam etiam præterq; fatum. Tractatumq; an idem duo ista significent, fatum atque natura, an diuersum.

CAPVT I.

MARCVS CICERO in I. Antonianarum ita scriptū reliquit: Hūc igitur ut sequerer properaui, quē præsentes non sunt secutis non ut proficerem aliquid, neque enim sperabā id, nec præstare poteram) sed ut si quid mihi humanitus accidisset, (multa autem impēdere uidentur præter naturam etiam præterq; fatum) huius dieī uocem testem reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga se uoluntatis.

Præter naturam.

luntatis. Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrumque idem ualere uoluerit, fatum atq; naturam, & duas res ἀνθ' ἑνὸς ὑπρκμένης, πεπρωμένην ἢ φύσιν: an uero diuiserit sep ararit q;, ut alios casus natura ferre uideatur, alios fatum, considerandum equidem puto. Atq; id maxime requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus posse præter fatū: quando sic ratio & ordo, & inuiolabilis quædā necessitas fati constituitur, ut omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sane Homeri secutus est:

Præter fatū

μὴ κῆ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄϊδ' εἰσαφίκηαι.

Nihil aūt dubiū est, quin uiolentā & inopinatā mortē significauerit, quæ quidē potest recte uideri accidere præter naturā. Sed cur id quoq; genus mortis extra fatū posuerit, neq; operis huius est explorare, neq; temporis. Illud tamen non prætermittendū est, quod Vergilius quoq; idipsum quod Cicero de fato opinatus est, cū hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mortem per uim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo fine uitæ, quæ uiolenta sunt, non uideantur è fato uenire. Demosthenis autē, uiri prudentia pari atq; facundia præditi, uerba idem ferè significantia de natura atq; fato M. Cicero secutus uidetur. Ita enim scriptū est in oratione illa egregia, cui titulus est περὶ συμμορίας. ὁ μὲν θεὸς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγενῆσθαι, τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν ἀνάγκαιον θάνατον, περιμένῃ. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπισφῆλ δουλεύσασαν, ἀσφαλῆ σῶσαι. Quod Cicero fatum atq; naturā uidetur dixisse, id multo ante Demosthenes τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν ἀνάγκαιον θάνατον appellauit. Ἀνάγκαιος enim θάνατος quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus ui coactus uenit.

Demosthen.

Super poëtarum Pacuuii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

CAPVT II.

QVibus otium & studiū fuit, uitas atq; ætates doctorū hominū quærere ac memoriæ tradere, de M. Pacuuio, et L. Accio tragicis poëtis, historiā scripserūt huiusce modi:

M. Pacuui?.

L. Accius.

Cum

Cum Pacuuius (inquiunt) grandi iam ætate & diutino corporis morbo affectus, Tarentū ex urbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior, proficiscēs in Asiā, cū in oppidū uenisset, diuertit ad Pacuuiū, comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus retentus, tragœdiā suā cui Atreus nomē est, desideranti legit. Tū Pacuuiū dixisse aunt, sonora quidē esse quæ scripsisset & grandia, sed uideri ea tamen sibi duriora paulū & acerbiora. Itaq; (inquit Accius) uti dicis. Neq; id sane me pœnitet. Meliora enim fore spero quæ deinceps scribā. Nam quod in pomis est, inde, inquit, esse aiūt in ingenijs: quæ dura & acerba nascuntur, post fiunt mitia & iucunda. Sed quæ gignūtur statim uieta & mollia, atq; in principio sunt uiuida, non matura mox fiunt, sed putria: Relinquendū igitur uisum est in ingenio, quod dies atq; ætas mitificet.

An uocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sint. CAPVT III.

Acerbitas. Acerbitudo. Acritas. Acritudo. Necessitudo Necessitas.

Risu prorsus atq; ludo res digna est, cum plerique grammaticorū asseuerāt, necessitudinē & necessitatē mutare longe differreq;, ideo quòd necessitas sit uis quæpiā premēs & cogens: necessitudo autē dicatur ius quoddā & uinculū religionis coniunctionis: idq; unū solicariū significet. Sicut autē nihil refert quam intersit, suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo scripsit) acritas. ita nihil rationis dici potest, quin necessitudo & necessitas separentur. Itaque in libris ueterū uulgo reperias necessitudinē dici pro eo quod necessum est. Sed necessitas sane pro iure officioq; obseruātiæ affinitatis ue infreques est. Quanq; qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis ue coniuncti sunt, necessarij dicūtur. Reperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationē suasit, necessitatē dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidem mihi uideor pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusque uocabuli indifferentia, admonitus forte uerbi istius, cum legerem Sempronij Asellionis ueteris scriptoris quartū ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem suū audisse dicere L. Aemiliū Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium rescriptio. CAPVT IIII.

Olympiadis prudens rescriptum.

In plerisque monumentis rerū ab Alexandro gestarū, & paulo antē in libro M. Varronis, qui inscriptus est Oreſtes uel de insania, Olympiadē Philippi uxorem festiuissime rescripsisse legimus Alexandro filio. Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander Iouis Ammonis filius, Olympiadi matri salutem dicit. Olympias ei rescripsit ad hanc sententiā: Amabo, inquit, mi fili quiescas, neque deferas me, neq; criminere aduersum Iunonē. Malū mihi prorsum illa magnū dabit, cum tu mē literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris sciæ atq; prudētis erga ferocē filiū comitas, sensim & comiter admonuisse eū uisa est, deponēdā esse opinionē uanā, quā ille ingētibus uictorijs & adulātiū blādimētis, & rebus supra fidē prosperis imbiberat, geniū eē sese de Ioue.

Theophrastus. Menedemus

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis, deq; eleganti uerecundia Aristotelis, successorem diatribæ suæ eligentis. CAPVT V.

Aristoteles philosophus, annos iam ferè natus duo & sexaginta, corpore ægro affectoq;, ac spe uitaq; tenui fuit. Tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesq;, ut ipse deligeret loci sui & magisterij successorē, quo post summū eius diē perinde ut ipso utcrentur ad studia doctrinarū complenda excolendaq;, quibus ab eo imbuti fuissent. Erāt tūc in eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus & Menedemus: ingenio ij atq; doctrinis cæteros præstabāt. Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus aūt Rhodo. Aristoteles re spōdit, facturū eē qd uellēt, cū id sibi foret tēpestiuū. Postea breui tempore

Vinũ Rhodium.

Vinũ Lesbium.

Aristotelis uerecũdia in successore eligendo.

tempore cum ijdem illi qui de magistro destinando petierant, præsentes essent, uinũ (ait) quod tum biberet, nõ esse id ex ualetudine sua, sed insalubre esse atq; asperũ: ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodiũ aliquod uel Lesbiũ. Id sibi utrunq; ut curarent, petiuit: usurũq; eo dixit, quod sese magis iuuisset. Eũt, curãt, inueniunt, adferunt. Tum Aristoteles Rhodiũ petit, degustat. Firmum (inquit) hercle uinũ & iucundũ. Petit mox Lesbiũ: quo itẽ degustato, utrunq;, inquit, oppido bonũ. Sed ἥδιόν ὁ λέσβιος. Id ubi dixit, nemini fuit dubiũ, quin lepide simul & uerecunde, successorẽ illa uoce sibi, nõ uinũ delegisset. Is erat è Lesbo Theophrastus, homo suauitate insigni linguæ pariter atq; uitæ. Itaq; non diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Quid ueteres latini dixerunt, quas Græci προσῳδίας appellant. Et item quod uocabulũ barbarismi non usurpauerint, neq; Romani antiquiores, neq; Attici. CAPVT VI.

Accẽtus quo rundã noim.

Rustice loq. Barbarismꝰ.

QVas Græci προσῳδίας dicunt, eas ueteres docti, tũ notas uocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tum uoculationes appellabãt. Quod nunc autẽ barbare quẽ loqui dicimus, id uitium sermonis, non barbarum esse, sed rusticũ: & cũ eo uitio loquentes, rustice loqui dicitabant. P. Nigidius in commentarijs grãmaticis: Rusticus fit sermo, inquit, si asperes perperam. Itaq; id uocabulũ quod dicitur uulgo barbarismus, qui ante diui Augusti ætatem pure atque integre locuti sunt, an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis. CAPVT VII.

Leænæ partus. Herodotus.

LEænas inter omnem uitam semel párere, eoq; uno partu nunquam edere plures q̃ unum, Herodotus in tertia historia scriptũ reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt: ἡ δὲ λέαινα, ἐὰν ἐκγρότερον ᾖ, θρασύτερον, ἄπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα δὲ συνεκβάλλει τῷ τόκῳ τὰς μήτρας. τοῦ δὲ αἴτιόν ἐστιν, ἐπειὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχητο διακινέεσθαι, ὁ δὲ ἔχων

ἔχων ὄνυχας ὀπίσω πολλὸν πάντῃ ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας. ἐκξαινόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐπικύπτει καταγράφων. πίλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστί, καὶ ὁ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν. Homerus autẽ leones (sic enim fœminas quoq; uirili genere appellat) quod grammatici ἐπίκοινον uocant, plures gignere atque educare catulos dicit. Versus quibus hoc aperte demonstrat, hi sunt:

ἐς ἠΐθεόν ὡς τίς τε λέων περὶ ὄισι τεκέεσσιν
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσῃσιν ἐν ὕλῃ
ἄνδρός ἐπακτῆρος.

Item alio in loco idem significat:

πυκνὰ μάλα σινάχων, ὥς τε λὶς ἠὺγένιος
ᾧ ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφήβολος ἀρπάσῃ ἀνήρ.
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὃ δέ τ' ἄχνυτο ὕστερος ἐλθών
πολλὰ δέ τ' ἄγκε' ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἴχνι' ἐρευνῶν
εἴ ποθεν ἐξεύροι μάλα κέ μιν ὠκὺς χόλος αἱρεῖ.

Ea nos dissensio atque diuersitas cum agitaret, inclytissimi poëtarum & historicorum nobilissimi, placuit libros Aristotelis philosophi inspici, quos de animalibus exquisitissimè composuit: in quibus quod super ista re scriptum inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis in his cõmentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex libro de hist. animalium VI.

Λέων δ' ὅτι μὲν οὐκ εὐθὺς ὄπιθεν, καὶ ἔστιν ὀπισθουρητικόν, εἴρηται πρότερον. οὐκ εὐθὺς δὲ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἑκάς) μὲν ζῴ ἐνιαυσίαν. τίκτει μὲν οὖν ζῶν ἕαρος, τίκτει δὲ ὡσεπιζεφυρίου μάλιστα δὲ ἐξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ ζῶν ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντας, ληρώδης ἐστίν. συνεκβάλλει δὲ ἐκ ζῶν ἅσσα ἂν ἔνδον ᾖ λέοντος. ἀπροσῴκησε δὲ αἴτιον ζῶν τῷ μῦθον συνθεῖναι περὶ αὐτῶν. γίνονται δὲ ὁ γόνος τῶν λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται χρόνῳ. ἀλλὰ τῆς ὑρώπης ἀπάσης ἐν ζῷ μιᾷ ξὺν ζῶν ἀκμαιοτάτου. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως, ὥστε λέμνια ὄντα μόλις βαδίζειν. ὀπίσω δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. ὁ πρῶτον πάντων. εἶτα ἀεὶ ἐνιαύσιον. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τέ

κτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἄῤῥην ὁ λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τὰ κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν, βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὰ ἡλικίαν.

Quod Afranius poëta prudenter & lepide, sapientiam filiam esse usus & memoriæ dixit. CAPVT VIII.

Sapiẽtiæ parentes.

EXimiæ hoc atq; uerissime Afranius poëta de gignenda cõparandaq; sapientia opinatus est, quod eam filiã esse usus & memoriæ dixit. Eo nanque argumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarũ uelit, non libris solis, neque disciplinis rhetoricis dialecticisq; opus esse, sed oportere eum uersari quoque, exerceriq; in rebus cominus noscendis periclitandisq;, ea' que omnia acta & euenta firmiter meminisse: & perinde sapere ac cõsulere ex ijs, quæ pericula ipsa rerũ docuerunt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imaginũ, tanquàm mimo aut insomnio delectauerint. Versus Afranij sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit memoria.
σοφίαν uocant me Graij, uos sapientiam.

Macedo philosophus.

Item uersus est in eandem fermè sententiam Pacuuij, quem Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha sententia.

Ignaui philosophi.

Nihil enim fieri posse indignius neq; intolerantius dicebat, q̃ quod homines ignaui ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ, uerborumq; artes conuerterent, & uitia facundissime accusarent, intercutibus ipsi uitijs madẽtes.

Quid Tullius Tyro in cõmẽtariis scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarũ uocabula. CAPVT IX.

Tyro.

TVllius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq; in literis studiorũ eius fuit. Is libros cõplures de usu atque ratione linguæ latinæ: itẽ de uarijs atq; promiscuis quæstionibus

stionibus cõposuit. In ijs esse præcipui uidentur, quos græco titulo πανδέκτας libros inscripsit, tanq̃ omne rerũ atq; doctrinarũ genus continentis. Ibi de ijs stellis quæ appellãtur suculæ, hoc scriptũ est: Adeo, inquit, ueteres Ro. literas græcas nesciuerunt, & rudes græcæ linguæ fuerunt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea suculas appellarint, quod eas ὑάδας Græci uocant, tanq̃ id uerbũ latinũ græci uerbi interpretamentũ sit: quia græce ὗες, sues latine dicãtur. Sed ὑάδας, inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut nostri opici putauerunt, sed ab eo quod est ὕειν, appellantur. Nam & cum oriuntur, & cũ occidunt, tẽpestates, pluuias, largosq; imbrescient. Pluere aũt græca lingua ὕειν dicitur: Hæc quidem Tyro in Pandectis. Sed enim ueteres nostri, non usqueeo opici & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas iccirco suculas nominarent, quod ὗες latine sues dicãtur, sed ut quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus: quod illi ὕπτιος, nos supinus: quod ὑφορβὸς, nos subulcus: quod item illi, ὕπνος, nos primo sypnus, deinde per y græcæ, latinæq; o literæ cognationem, sopnus. Sic quod ab illis ὑάδες, à nobis primo syades deinde suculæ appellatæ. Stellæ aũt istæ nõ in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit (nullũ enim uidetur præter eas stellas Tauri caput) sed eæ ita circulo qui zodiacus dicitur sitæ locatæq; sunt, ut ex earũ positu species quædã & simulacrũ esse uideatur Tauri capitis: sicuti cæteræ partes, & reliqua imago Tauri cõformata, & quasi depicta est locis regionibusq; earum stellarum, quas Græci πλειάδας, nos uergilias uocamus.

Pandectæ.

Suculæ.

Hyades.

Opici.

Quid sororis ἔτυμον dixerit Labeo Antistius, & quid fratris Nigidius. CAPVT X.

Labeo Antistius.

LAbeo Antistius, iuris quidẽ ciuilis disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de iure publice responsitauit, cæterarũ quoq; bonarũ artiũ non expers fuit. Et in grammaticã sese, atq; dialecticã literasq; antiquiores altioresq; penetrauerat, latinarũq; uocũ origines rationesq; percalluerat. Eaq; præcipue scientia ad enodandos plerosque iuris laqueos utebatur.

Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur: quorum librorum tres continui tricesimus octauus, tricesimus nonus, & quadragesimus, pleni sunt id genus rerum, ad enarrandam & illustrandam linguam latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad prætoris edictum scripsit; multa posuit, partim lepide atque argute reperta: sicuti hoc est; quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: Soror, inquit, appellata est, quasi quod se orsum nascitur, separaturq; ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impense doctus, non minus arguto subtiliq; ἐτύμῳ interpretatur: frater, inquit, est dictus, quasi ferè alter.

Soror.

Frater.

Quem M. Varro iustum aptumq; esse numerum conuiuarum existimarit. Ac de mensis secundis & de bellariis.

CAPVT XI.

LEpidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippæis, qui inscribitur: Nescis quid uesper serus uehat: in quo disserit de apto cõuiuarũ numero, deq; ipsius cõuiuij habitu cultuq;. Dicit autẽ conuiuarũ numerũ incipere oportere à Gratiarũ numero, & progredi ad Musarũ, id est, proficisci à tribus, & consistere in nouẽ: ut cum pauciss imi conuiuæ sunt, non pauciores sint q̃ tres: cum plurimi, non plures q̃ nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit, quod turba plerunq; est turbulenta. Et Romæ quidẽ constat, sed & Athenis. Nusq̃ autẽ plures cubabant. Ipsum deinde conuiuiũ cõstat, inquit, ex rebus quatuor, & tũ deniq; omnibus suis numeris absolutũ est, si belli homũculi collecti sunt, si lectus locus, si tẽpus lectũ, si apparatus non neglectus. Nec loquaces aũt, inqt, cõuiuas, nec mutos legere oportet: quia eloquentia in foro & apud subsellia, silentium uero non in conuiuio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censet, non super rebus anxijs, aut tortuosis, sed iucundos atq; inuitabiles, & cũ quadã illecebra & uoluptate utiles, ex quibus ingeniũ nostrũ uenustius fiat & amœnius. Quod profecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad communẽ

Cõuiuarum numerus.

Cõuiuiũ ex quatuor constat.

Sermones cõuiuales.

communẽ uitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atq; in negotijs agẽdis loqui nõ est otiũ. Dominũ aũt, inquit, cõuiuij esse oportet non tã lautũ, q̃ sine sordibus. Et in cõuiuio legi nõ omnia debent, sed ea potissimum quæ simul sint βιωφελῆ, & delectent. Neq; nõ de secũdis quoq; mẽsis, cuiusmodi esse eas oporteat, præcipit. His enim uerbis utitur: Bellaria, inquit, ea maxime sunt mellita, quæ mellita nõ sunt. πέμμασιν enim cũ πέφυκεν societas infida. Quod Varro in hoc libro dixit bellaria, ne quis fortè in istã uoce hæreat, significat id uocabulũ omne mẽsæ secũdæ genus. Nã quæ τραγήματα Græci aũt πέμματα dixerunt, ea ueteres nostri bellaria appellauerũt. Vina quoq; dulciora, est inuenire in comœdijs antiquioribus hoc nõe appellata, dictaq; eẽ ea Liberi bellaria.

Bellaria.

Tragemata

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationẽ nõ habere.

CAPVT XII.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum Po. Ro. iurisq; ciuilis doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam nimia atq; uecors, usque eo, ut D. Augusto iam principe, & remp. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustũ sanctumq; esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per uiatorem à trib. plebis uocatus, respõderit: Cum à muliere, inquit, quadam tribuni pleb. aduersum eum aditi, Gellianum ad eum misissent ut ueniret, & mulieri respõderet, iussit eum qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere, neq; se neq; alium quenquam in causa uocandi: cum moribus maiorum trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, idipsum postea in M. Varronis rerũ humanarũ uno & uicesimo libro, enarratius scriptũ inuenimus, uerbaq; ipsa super ea re Varronis ascripsimus: In magistratu, inquit, habẽt alij uocationẽ, alij prehensionẽ, alij neutrũ. Vocationẽ, ut COSS.

Labeonis libertas.

& cæteri qui habent imperium: Prehensionem, ut trib. pleb. et alij, qui habent uiatorẽ: Neq; uocationẽ, neq; prehensionẽ, ut quæsto. & cæteri, qui neq; lictorẽ habẽt, neq; uiatorẽ. Qui uocationẽ habent, ij dẽ prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, siue adsunt quos uocãt, siue acciri iusserũt. Tribuni ple. uocationẽ habent nullam. Neq; minus multi imperiti, perinde atq; haberent, ea sunt usi. Nam quidã nõ modo priuatũ, sed etiã COS. in rostra uocari iusserũt. Ego triũuir uocatus à portio trib. ple. non iui, autoribus principibus; et uetus ius tenui. Item tribunus cum essem, uocari neminem iussi, neq; uocatũ à collega parẽre inuitũ. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror, uana tunc fidutia, cum priuatus esset, uocatũ à trib. non isse. Quæ (malũm) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, quos confiteare ius habere prehendẽdi? Nam qui iure prehẽdi, is etiam in uincula duci potest. Sed quæ rentibus nobis quam ob causam tribuni qui haberent summam coẽrcẽdi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit quod tribuni pleb. antiquitus creati uidentur non iure dicundo, nec causis querelisq; de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentes fuissent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum, quoniam ut eum fieri uetarent, assiduitate eorum & præsentium oculis opus erat.

Quod in libris humanarum M. Varronis scriptum est, ædiles & quæstores Po. Ro. in ius à priuato ad prætorem uocari posse.

CAPVT XIII.

CVm ex angulis secretisq; librorum ac magistrorũ, in medium iam hominum et in lucem fori prodissem, quæsitum esse memini, in pleriq; Romæ stationibus ius publice docentium aut respondentiũ, an quæst. Po. Ro. ad præto. in ius uocari posset. Id autẽ nõ ex otiosa quæstione agitabatur, sed usus fortenatæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius quæst. Non pauci igitur existimabant, ius uocationis in eum prætori non esse, quoniã magistratus Po. Ro. proculdubio esset. Et neq; uocari, neq; si uenire nollet, capi

let, capi atq; prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, cum hoc quæri dubitariq; animaduertissem, protuli unum & uicesimum rerum humanarum, in quo ita scriptum fuit: Qui potestatẽ neq; uocationis populi uiritim habent, neq; prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quoq; uocari est potestas. M. Leuinius ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. Nunc stipati seruis publicis nõ modo prehendi nõ possunt, sed etiã ultrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Suprà autem in eodem libro, quæst. neq; uocationem habere, neq; prehensionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiã cõcesserunt, quæstorq; in ius ad prætorem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem prætoremq; collegas esse, & quędã alia de auspiciis.

CAPVT XIIII.

POmœrium quid esset, augures Po. Ro. qui libros de auspicijs scripserunt, istiusmodi sententia definierũt: Pomœriũ est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicij. Antiquissimum autem pomœrium quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. Sed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquoties prolatũ est, et multos editosq; colles circumplexum est. Habebat autem ius proferendi pomœrij, qui populum Ro. agro de hostibus capto auxerat. Proptereà quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, cum cæteri sex intra pomœriũ sint, Auentinus solus, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomœrium sit. Neque id Ser. Tullius rex, neque Sylla, qui proferendi pomœrij titulũ quæsiuit, neq; postea D. Iulius, cũ pomœriũ proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot causas uideri scripsit. Sed præter eas oẽs ipse unã probat, quod in eo mõte Remus urbis cõdendæ gratia auspicauerit, auesq; irritas

Pomœrium

Auentinus mons.

irritas habuerit, superatusq; in auspicio à Romulo sit. Iccirco, inquit, omnes qui pomœrium protulerunt, mõtem istum excluserũt, quasi auibus obscœnis ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendum non putaui, quod non pridẽ ego in Elidis grãmatici ueteris cõmentario offendi, in quo scriptũ erat, Auentinũ antea, sicuti diximus, extra pomœriũ excluſum: pòst autore D. Claudio, receptũ & intra pomœrij fines obseruatũ. In edicto COSS. quo edẽcunt, quis dies comitijs cẽturiatis futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua nequis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit, quoniã liber Marci Messalæ auguris de auspicijs primus, cũ hæc scriberemus, forte adfuit, propterea ex eo lẽbro uerba ipsius Messalæ subscripsimus: Patritiorũ auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt consulum, prætorũ, censorum. Neq; tamen eorũ omniũ inter se eadẽ, aut eiusdẽ potestatis, ideo & collegæ non sunt censores consulũ, aut prætorũ: prætores consulũ sunt. Ideo neq; consules aut prætores censorib. neq; cẽsores cõsulib. aut prætorib. turbãt aut retinẽt auspicia. At censores inter se, rursus prætores cõsules q; inter se, et utiãt et obtinẽt. Prætor et si collega cõsulis est, neq; prætorẽ neq; consulẽ iure rogare potest, ut quidẽ nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tẽpora seruatũ est. Et ut in cõmentario XIII. C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, maius habet consul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure nõ potest. Nos his tẽporibus prætores prætore creante ueterum autoritatem sumus secuti, neq; his comitijs in auspicio fuimus. Censores æque non eodem rogantur auspicio atq; consules & prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellãtur. Minoribus creandis magistratibus, tributis, comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Messalæ manifestum fit, & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam

Magistratus maiores.

legam esse PRAET. COS. docet, quod eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quàm aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse ad populũ loqui, aliud cũ populo agere, & qui magistratus à quibus auocẽt comitiatũ. Eiusdẽ capitis. XIIII. portio.

IDem Messala in eodẽ libro de minoribus magistratibus ita scribit: COS. ab omnibus magistratibus, & comitiatum, & concionem auocare potest. Prætor & comitiatum & concionem usquequaq; auocare potest, nisi à COS. Minores magistratus nusquam, nec comitiatum nec concionem auocare possunt. Eare, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is recte agit, quia bifariam cũ populo agi non potest. Nec auocare alius alij posset, si concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant, quamuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere est rogare quid populum, quod suffragijs suis aut iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.

Agere cũ populo.
Concionem habere.

Humanitatem non id significare quod uulgus putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

CAPVT XV.

QVi uerba latina fecerunt quiq; ijs probe usi sunt, humanitatẽ non id esse uoluerunt quod uulgus existimat, quodq; à græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatẽ quandam beneuolentiamq; erga omneis homines promiscuam. Sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci παιδείαν uocãt, nos eruditionẽ institutionẽq; in bonas artes dicimus: quas qui synceriter cupiũt appetũtq;, ij sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est, iccircoq; humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres esse usos, & cum primis M. Varro

Humanitas.

φιλανθρωπία 1
παιδεία 2

nem Marcumq; Tullium, omnes fermè libri declarant. Quamobrem satis habui interim exemplũ proponere. Itaq; uerba posui Varronis, è libro rerũ humanarũ primo, cuius principiũ hoc est: Praxiteles qui propter artificiũ egregiũ, nemini est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, nõ ita ut uulgo dicitur, facilè & tractabili & beneuolo, tametsi rudis literarũ sit (hoc enim cũ sententia nequaq; cõuenit) sed eruditiori doctioriq; qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit. Humanior.

Quid apud Marcum Catonẽ significent uerba hæc, inter os atque offam. CAPVT XVI.

ORatio est M. Catonis Censorij de ædil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiã spem habere. Sæpe audiui, inter os atq; offam multa interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi uero longum interuallum est. Eutrutius Clarus, qui præfectus urbi, & bis consul fuit, uirorum literarumq; ueterum studiosissimus, ad Sulpitiũ Apollinarem scripsit, hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese & petere ut sibi rescriberet, quanã esset eorũ uerborum sententia. Tum Apollinaris nobis præsentibus (nam id tẽporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia) rescripsit Claro, ut uero erudito, breuissime: Vetus esse prouerbium, inter os & offam: idem significãs, quod Græcus ille παροιμιώδως uersus:

πολλὰ μεταξὺ πύλῃς κύλικος, καὶ χείλεος & ὄκρου.

Platonẽ tribuere Euripidi Sophoclis uersum. Et inueniri uersus uerbis iisdẽ aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poẽtas, temporibus uariis natos. CAPVT XVII.

VErsus est notæ uenustatis senarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίαι.

Eum uersum Plato in Theæteto Euripidis esse dicit: quod quidem nos admodum miramur. Nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est Αἴας ὁ λόριπος. Prior aũt natus

natus fuit Sophocles q̃ Euripides. Sed etiã ille uersus nõ minus notus:

γέρων γέροντα παιδαγωγὸν ὡς ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est Φιλοκτήτης, et in Bacchis Euripidis: id quoq; animaduertimus apud Aeschylũ, ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ, & apud Euripidem in tragœdia quæ inscripta est Ἰνὼ, eundem esse uersum absq; paucis syllabis:

Aeschylus sic:

σιγῶν τι ὅπου δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Euripides ita:

σιγῶν τι ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atq; nominibus familiæ Portiæ. CAPVT XVIII.

CVm in domus Tiberianæ bibliotheca sederemus ego & Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi aut illi familiares, prolatus forte liber est, ita inscriptus, M. Catonis nepotis. Tum quæri cœptum est, quisnam is fuisset M. Cato nepos. Atque ibi adolescens quispiam (quod ex eius sermonibus conijcere potui) non abhorrẽs à literis: Hic, inquit, est M. Cato, non cognomẽto Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos, qui pater fuit Mar. Catonis prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necem sibi gladio manu sua conciuit: de cuius uita liber est Marci Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes feruntur inscriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodum leniterq; que: Laudo, inquit, te mi fili, quod in tantula ætate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiũcula tamẽ quadã de Catonis familia aspersus es. Non unus aũt, sed cõplures M. illius Catonis Cẽsorij nepotes fuerũt geniti, nõ eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator & cẽsor fuit, filios habuit, & matribus diuersos, et ætatibus longe dispares. Nã ita adolescẽte altero M. Cato nepos. Portia seu Catonũ familia.

altero matre eius amissa, ipse quoq; iam multum senex, Salonij cliē tis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre uiuo mortuus est, & egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. nepos. Is satis uehemens orator fuit, multasq; orationes ad exemplum aui scriptas reliquit, & consul cum Q. Martio Rege fuit. Inq; eo consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obijt. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis prætorij uiri, qui se Vticæ occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hæc modo prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit, sed non eum qui Vticæ perijt, sed qui cum ædilis curulis & prætor fuisset in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita functus est. Ex altero autem uiro censorij filio longe natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & præturam petens mortē obijt. exq; eo natus est Marcus Cato prætorius, qui se bello ciuili Vticæ interemit: de cuius uita laudibusq; cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solū generis ipsius tramitibus, sed temporū quoq; spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit, prognati quoque ab eo aliquāto posteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipsa oratione cum eam legetis: Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit, quæ postea ita esse uti dixerat, cognouimus, cū & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Cato Salonianus.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit soni tus uocum atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis εὐφωνίαι dicitur, quàm regulæ disciplina quæ à grammaticis reperta est.

CAPVT XIX.

INterrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari eius quōdam comperi, has' ne urbis, an has urbes, & hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uersum, inquit, pangis, aut orationem solutam struis, atq; ea uerba dicenda sunt, non finitiones illas prærancidas, neq; secutinas grāmaticas spectaueris, sed aurem tuam interroga: quo quid loco conueniat dicere, quod illa suaserit, id profecto erit rectissimum. Tum is qui quæsierat, quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probum ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est, qui diuersis in locis, urbes & urbis dixit, arbitrio consilioq; usus auris. Nam in primo Georgicon, quem ego, inquit, librum manu ipsius collectum legi, urbis, per i literam scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

Accusatiuꝰ tertiæ inflexionis uariæ fines.

Vrbis.

Vrbis' ne inuisere Cæsar,
Terrariumq; uelis curam.

Verte enim, & muta ut urbes dicas, insipidius nescio quid facies & pinguius. Contrà, in tertio Aeneidos, urbes, per e literā dixit:

Vrbes.

Centum urbes habitant magnas,

Hic item muta, ut urbis dicas, nimis exilis uox erit & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia est in consonantia uocum proximarum. Præterea idem Vergilius turrim dixit non turrem, & securim non securem:

Turrim.
Securim.

Turrim in præcipiti stantem. Et,
Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, q̄ si suo utrunq; loco per e literā dicas. At ille qui interrogauerat, rudis profecto & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, non sane intelligo. Tum Probus iam cōmotior: Noli, inquit, igitur laborare, utrū istorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam cum id genus sis quod uideo, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes

perdes utrũ dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominẽ dimisit, ut mos eius fuit erga indociles propè inclementer. Nos autẽ aliud quoq; postea consimiliter à Vergilio duplici modo scriptũ inuenimus. Nam tres et tris posuit eodẽ in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutaueris q;, & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuidere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios boreæ de gente suprema,
Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tris. Tres hic, tris illic, utrunq; pẽsiculate modulate q; reperies suo qdq; in loco sonare aptissime. Sed in illo quoque itidem Vergilij uersu,

Hæc finis. Hæc finis Priami fatorum,

Simul ut & hic finis dicas, durum atque absonum erit, respuent q; aures quod mutaueris: sicut illud contrà eiusdem Vergilij insuauius facias, si mutes:

Quẽ finem. Quem das finem rex magne laborum?

Nam si ita dicas, quam das finem, iniucundum nescio quo pacto & laxiorem uocis sonum feceris. Ennius item rectos cupressos dixit, contra receptum uocabuli genus hoc uersu:

Rectos cupressos. Capitibus nutantis pinos, rectos q; cupressos.

Firmior ei credo & uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, q̃ rectas. Contrà uero idem Ennius in annali XVIII.

Aëre fulua. aëre fulua dicit, non fuluo: non ob id solũ, quod Homerus ἀέρα βαθῆαν dicit, sed quod hic sonus (opinor) uocalior est uisus & amœnior. Sicuti enim M. Ciceroni mollius teretius q; uisum est in quinta in Verrẽ, fretu scribere q̃ freto: Perangusto (inquit) fretu diuisa. Erat enim crassius uastius q;, perangusto freto dicere. Itidẽ in secunda simili usus modulamine: Manifesto peccatu, inquit, non peccato. Hoc enim scriptũ in uno atq; in altero antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc. Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, summæ turpitudinis esset expers, nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset in facto, tum impudentior uideretur si negaret. Huius autẽ uocis cum

Fretu.

Peccatu.

cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, recte latine q; dicitur. Sicut hic incestus, non qui admisit, sed quod admissum est: & hic tributus, quod tributũ nos dicimus, à plerisq; ueterũ dicta sunt. Hic quoque allegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, pro q; arbitratione dicuntur. Qua ratione seruata, arbitratu, & allegatu meo dicimus. Sic igitur in manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quin latinũ esset peccato dicere, sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem mollius q; est. Lucretius æque auribus inseruiens, funem fœminino genere appellauit in hisce uersibus:

Incestus.
Tributus.
Allegatus.
Arbitratus.

Nunc (ut opinor) enim mortalia secla superne
Aurea de cœlo dimisit funis in arua,

Funis aurea

Cum dicere usitatius, manente numero posset,
Aureus è cœlo demisit funis in arua.

Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero antistitas dicit, non secundum grammaticã legẽ antistites. Nam cum insolentias uerborũ à ueteribus dictorũ plerunq; respueret, huius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus, sacerdotes (inquit) Cereris atq; illius fani antistitæ. Vsq; adeo in quibusdã neq; rationẽ uerbi, neq; consuetudinẽ sed solã aurẽ secuti sunt, suis uerba modulis pensitantẽ. Quod quĩ non sentiunt, (inquit idem ipse M. Cicero, cum de numerosa & apta oratione dissereret) quas aureis habeant, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uero cum primis apud Homerũ ueteres grammatici annotauerunt, quod cum dixisset quodam in loco κολοιούς τε ψῆράς τε, alio in loco non ψήρων, sed ψάρων dixit,

Antistitæ.

τῶν δ' ὥς τε ψάρων νέφος ἔρχετ' ἠὲ κολοιῶν.

Secutus non communẽ, sed propriam in quocunq; uocis situ iucunditatem. Nam si alterum in alterius loco ponas, utrunque feceris sonitu insuaue.

Verba Titi Castritii rhetoris ad discipulos adolescentes de uestitu atque calceatu non decoro. CAPVT XX.

Titus

Castritius.

TItus Castritius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Rómæ locũ principẽ declamandi & docẽdi, summa uir autoritate grauitateq;, & à diuo Adriano ob mores atq; litteras spectatus, cum me præsente (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdã suos senatores uidisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, & gallicis calceatos, Equidẽ, inquit, maluissem uos togatos esse. Pigrũ est cinctos saltẽ esse & penulatos. Sed si hic uester huiuscemodi uestitus de multo iam usu ignoscibilis est, soleatos tamen uos po. Ro. senatores, per urbis uias ingredi nequaq̃ decorum est: non hercle uobis minus q̃ illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiectauit. Hæc me audiente, Castritius & quædã alia ad eam rẽ conducentia, romane & seuere dixit. Pleriq; aũt ex ijs qui audierant, requirebãt cur soleatos dixisset, qui gallicas, non soleas haberẽt? Sed Castritius profecto scite atq; incorrupte locutus est. Omnia enim fermè id genus, quibus plantarũ calces tantũ infime teguntur, cætera prope nuda, & teretibus habenis iuncta sunt, soleas dixerũt: nonnunq̃ uoce græca crepidulas. Gallicas aũt uerbũ esse opinor nouũ, non diu ante ætatẽ M. Ciceronis usurpari cœptũ. Itaq; ab eo ipso positũ est in secũda Antonianarũ: Cum gallicis, inquit, & lacerna cucurristi. Neq; in ea significatiõe id apud quenq̃ aliũ scriptũ lego, grauioris duntaxat autoritatis scriptorẽ, sed (ut dixi) crepidas & crepidulas prima syllaba correpta, id genus calceamentũ appellauerunt, quod Græci κρηπίδας uocant: eiusq; calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in libro rerum gestarũ quartodecimo: Crepidariũ (inquit) cultellum rogauit à crepidario sutore.

Pigrum est.

Soleæ quid.

Crepidulæ.

Crepidarij.

Comprecationes quę ritu Romano fiunt diis, expositæ sunẽ in libris sacerdotũ, inter quas Marti Nerienẽ tribuũt, & quid Neriene seu Nerio nomen importet. CAPVT XXII.

Cõprecationes deorum.

COmprecationes deorũ immortaliũ, quæ ritu Romano dẽ is fiunt, expositæ sunt in libris sacerdotũ po. Ro. & in plerisq; antiquis oratiõibus. In ijs scriptũ est, Lactã Saturni, Salaciã

Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iurites Quiritij, Maiã Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienen quoq; Martis. Ex quibus id quod postremũ posui, sic plerosq; dicere audio, ut primã in eo syllabã producant, quo Græci modi dicunt νυρέιδας, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, primã correptã dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris ueterũ scriptum est, Nerio: quanquàm M. Varro in satyra Menippæa, quæ inscribitur σεσαμαχίαι uel ηρεμαχίαι, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Minerua, Fortuna ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; casum eundẽ fieri necessum est. Sed Nerio à ueteribus sic declinatur quasi Anio. Nam perinde ut Anienẽ, sic Nerienẽ dixerunt, tertia syllaba producta. Id autẽ, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinũ uerbũ est, eoq; significatur uirtus & fortitudo. Itaq; ex Claudijs quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atq; præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini à Græcis accepisse uidentur, qui uincula & firmamenta membrorũ νεῦρα dicunt: unde nos quoq; latine neruos appellamus. Nerio igitur, Martis uis & potentia, & maiestas quædã esse Martis demonstratur. Plautus aũt in Truculento, coniugẽ esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Nerio.

Nerienes.

Claudij.

Nero.

Mars peregre aduenies salutat Nerienẽ uxorẽ suam.

Super ea re audiui nõ incelebrẽ hominẽ dicere, nimis comice Plautum imperito & incondito militi falsam nouamq. opinionẽ tribuisse, ut Nerienẽ coniugẽ esse Martis putaret. Sed id perite magis q̃ comice dictũ intelliget, qui leget Cn. Gellij annalẽ tertiũ, in quo scriptũ est, Hersiliã, cum apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret, ita precatã esse: Neria Martis, te obsecro pacẽ dare, ut liceat nuptijs propriis & prosperis uti, quod de tui coniugis cõsilio contigit, uti nos itidẽ integras raperent, unde liberos sibi & suis posteris patriæ pararent. De tui (inquit) coniugis consilio, Martẽ

Cn. Gellius scriptor.

Hersiliæ precatio.

scilicet significans: per quod apparet non esse id poëtice à Plauto dictũ, sed eam quoq; traditione fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi aũt animaduertendũ est, quod Gellius Neria dicit per a literã, non Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautum etiã, præterq; Gelliũ, Licinius Imbrex uetus comœdiarũ scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nerio Martis uxor.

Licinius Imbrex.

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autẽ senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contrà q̃ suprà dictũ est, corripienda sit. Cuius sonitus quanta apud ueteres indifferentia sit, notius est q̃ ut plura in id uerba sumenda sint. Ennius autem in I. annali in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle, nisi quod minime solet, numerũ seruauit, primã syllabã intendit, tertiã corripuit. Ac ne id quidẽ prætermittendũ puto, cuiusmodi est quod in cõmentario quodã Seruij Claudij scriptũ inueni, Nerio dictũ quasi netrio, hoc est sine ira, et cũ placiditate: ut eo nomine mihi tranquillũq; fieri Martẽ precemur. Ne enĩ particula, ut apud Græcos, ita plerũq; in latina quoq; lingua, priuatiua est.

Ne.

M. Catonis cõsularis & cẽsorii pulcherrima exprobratio cõtra philosophantes nomine & non re. CAPVT XXII.

MArcus Cato consularis & censorius, publicis iam priuatisq; opulẽtus rebus, uillas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidẽ prælitas fuisse dicit, ad annũ usque ætatis suæ LXX. atq; ibi postea his uerbis utitur: Neque mihi (inquit) ædificatio, neq; uasum, neq; uestimentũ ullũ est in manu pretiosum, neq; pretiosus seruus, neq; ancilla. Si quid est (inquit) quo utar, utor: si non est, ego sum, cuiq; per me uti atq; frui licet. Tum deinde addit, utio uertunt, quia multa egeo. At ego illis, quia nequeũt egere. Hæc mera ueritas Thusculani hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamq; inopiam quàm græcæ istorũ

Vasum.

Egeo multa.

istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum inanes fingentium, qui se nihil habere & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt, cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumq; quid sint manubiæ, atque inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribusidem significantibus. CAPVT XXIII.

INfastigijs fori Troiani simulacra sunt sita circũ undiq; inarrata, equorũ atque signorũ militariũ: subscriptumq; est ex manubijs. Quærebat Phauorinus, cum in area fori ambularet, & amicũ suũ CO S. operiretur, causas pro tribunali cognoscentem, nosq; tunc eum sectaremur, quærebat, inquã, quid nobis uideretur significare proprie manubiarũ illa inscriptio. Tum quispiã, qui cum eo erat, homo in studijs doctrinæ multi atque celebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat ex præda. Manubiæ enim dicũtur præda, quæ manu capta est. Etiãsi (inquit Phauorinus) operam mihi princeps, & propè omnis in literis disciplinisq; græcis sumpta est, non usq; eo tamen infrequens sum uocũ latinarũ, quas subciuo atq; tumultuario studio colo, ut hanc ignorẽ interpretationẽ uulgariã, quod esse dicantur manubiæ præda: Sed quæro an M. Tullius uerborũ homo diligentissimus, in oratione quã dixit de lege agraria Calendis Ianuarij contra Rullũ, inani & illepida geminatione iunxerit manubias & prædã, si duo hæc uerba idẽ signi ficant, neq; ulla re aliqua dissident. Atq; (ut erat Phauorinus egregia quadã uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij statim dixit. Ea nos ascribimus hic: Prædã, manubias, sectionẽ, castra denique Cn. Pompeij sedente imperatore decemuiri uendent. Et infra itidem duo hæc simul iunctim posita dixit: Ex præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse prædam dixerat: Et uidetur ne tibi (inquit) utroque in loco M. Cicero duobus uerbis idẽ, sicuti tu putas, significantibus, inepte & frigide esse usus? ac tali loco dignus, quali apud Aristophanem

Manubiæ.

Subciuum studium.

facetissimũ comicorũ Euripides Aeschylũ insectatus est, cum ait:

δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴσχυλος,
ἥκω τὰ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τοῦ κατέρχομαι,
νὴ τὸν δι' ὥσπερ εἴ τις εἶπεν γείτονι,
χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.

Nequaq̃ uero, inquit ille, talia uidentur, quale est μάκτρα καὶ κάρδοπος, quæ à poëtis uel oratoribus Græcis nostrisq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadẽ pluribus' ue nominibus frequentãtur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio instauratioq; eiusdẽ rei sub alio nomine, in manubijs & in præda? Num ornat, ut alioqui solet, orationẽ? Num eã modulatiorẽ aptioremq; reddit? Num onerandi uel exprobrandi criminis causa, exaggerationem aliquã speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de constituendo accusatore est, una eademq; res pluribus uerbis uehementer atq; atrociter dicitur: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus. Item in eodẽ libro simili modo: Siciliã, inquit, prouinciam C. Verres, per trienniũ depopulatus esse, Siculorũ ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ecquid uidetur, cũ Siciliã prouinciã dixerit, atq; etiã insuper ciuitates addiderit, domos etiã & fana, quæ infrà posuit, comprehendisset, uerba hæc item multa atq; uaria depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse, nonne unam & eandem uim in se habent? Sanè: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborũ copia dicuntur, quanq̃ eadẽ ferè sint, & ex una sententia cooriantur, plura tamen esse existimantur, quoniã & aures & animũ sæpius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus multis atq; sæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiquissimũ in orationibus suis celebrauit: Sicuti in illa, quæ inscripta est, de decẽ hominibus, cũ Thermũ accusauit, quod decem

decem liberos homines eodem tẽpore interfecisset, hisce uerbis eandem rem omnibus significantibus, usus est: quæ quoniam sunt eloquentiæ latinæ tunc primum exorientis lumina, uerba quidem sub lustria, libitum est ea mihi ἀπομνημονεύειν: Tuum nefariũ facinus peiore facinore operire postulas, succidias humanas facis, decẽ funera facis, decẽ capita libera interficis, decẽ hominibus uitam eripis, indicta causa, iniudicatis, indenatis. Itẽ M. Cato in orationis principio, quã dixit in senatu pro Rhodiẽsibus, cũ uellet res nimis prosperas dicere, tribus uocabulis idẽ sentiẽtibus dixit. Verba eius hec sunt: Scio solere plerisq; hominibus in rebus secũdis atq; prolixis, atq; prosperis animũ excellere, atq; superbiã, atq; ferocitatem augescere. Itidem Cato ex originũ septimo, in oratione, quã cõtra Seruium Galbam dixit, cõpluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus: uerum enimuero cum tantam rempublicam agier arbitrarer. Sed ante omneis apud Homerum, eiusdem rei atque sententiæ luculenta exaggeratio est:

ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοίμου.

Item alio in uersu:

ἰσμινάι τε, μάχαι τε, φόνοι τ', ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cũ omnia ista utrobiq; multa & continua nomina, nihil plus demõstrẽt q̃ prælium, huius tamẽ rei uaria facies, delectabiliter ac decore multis uarijsq; uerbis dicta est. Neq; nõ illa quoq; apud eũdem poëtã una in duobus uerbis sentẽtia, cũ egregia ratione repetita est. Idæus enim, cum inter Aiacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

μηκέτι παῖδε φίλω πρηκτίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

In quo uersu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa, extrinsecus additum & consarcinatum. Est enim hoc inane admodum & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ studio flagrãtibus, peruicaciam ferociam' que

& cupidinem pugnæ, leniter tamen ac placide obiugaret, atrocitatem rei, & culpam perseuerandi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit inculcauitq;: duplexq; eadē compellatio admonitionē facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

μνηστῆρος δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
ἤρτυον, quod bis idem dixerit, θάνατον καὶ μόρον.

Indignitas enim moliendæ tam acerbæ tamq; iniustæ necis, miranda mortis iteratione defleta est. Cæterum quis tam obtuso ingenio est, qui non intelligat, πολεμίζετε καὶ μάχεσθον uerba, idem duo significantia, non frustra posita esse, ut illa quoq;:

βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ' ἴθι ἴρι ταχεῖα.

Neq; ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre, iussæ, imperatæq; celeritatis. Verba quoq; illa M. Ciceronis in L. Pisonē trigemina, etiā si duræ auris hominibus non placent, nō uenustatem modo numeris quæsiuere, sed figurā simulationēq; oris pluribus simul uocibus uerberauerūt. Vultus deniq;, inquit, totus qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudē homines impulit, hic eos quibus erat ignotus, decepit, fefellit, induxit. Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profecto istiusmodi. Nam neq; ornatius fit additis manubijs, neque exaggeratius modulatius' ue, sed aliud omnino præda est, ut in libris rerum uerborumq; ueterum scriptum est, aliud manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipsa rerū quæ capta sunt: Manubiæ uero appellatæ sunt pecunia à quæst. ex uenditione prædæ redacta. Vtrūq; ergo dixit M. Tullius cumulādæ inuidiæ gratia decemuiros ablaturos, persecuturosq; prædam quæ nondum esset uenundata, & pecuniā quæ ex uēditione præde præcepta esset. Itaq; hæc inscriptio, quā uidetis, ex manubijs, nō res corporaq; ipsa prædemōstrat (Nihil enim captū est horū à Traiano, ex hostibus) sed facta eē hæc, cōparataq; ex manubijs, id est, ex pecūia prædatitia declarat. Manubiæ enim sunt, sicuti, iā dixi, nō præda sed pecunia per

Præda.
Manubiæ.

per quæst. Po. Ro. ex præda uendita contracta. Quod per quæst. aūt dixi, intelligi nūc oportet præfectū ærario significari. Nā cura ærarij à quæst. ad præfectū trāslata est. Est tamē nō nusq̄ inuenire, ita scripsisse quosdā nō ignobiles scriptores, ut aut temere aut curiose prædā pro manubijs, & manubias pro præda posuerint, & tropica quadā figura mutationē uocabuli fecerint: quod facere cōcessum est, scite id peritéq; faciētibus. Sed enim qui proprie atq; signate locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidii, quibus dicit, in nomine Valeri in casu uocādi, primā syllabā acuendā esse, & itē alia ex eiusdē uerbis ad rectam scripturam pertinentia. CAPVT XXIIII.

P. Nigidij uerba sunt, ex commentariorum grammaticorum xxiiij. hominis in disciplinis doctrinarū omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio qui poterit seruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrū interrogādi aut uocādi sint? Nam interrogādi secunda syllaba superiore tono est q̄ prima, deinde nouissima deijcitur. At in casu uocādi, summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu uocandi secundum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus: Id quoque in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni scribas, unum, i, facito extremum: Sin uero hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit e: atque idipsum facies in similibus. Item si huius terrei, scribas, i, litera sit extrema: Si huic terræ, per e, scribendū est. Itē mi qui scribit in casu interrogādi, uelut cū dicimus mi studiosus, per, i, unum scribat, non per e: at cū mei, tū per e, & i, scribendū est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti,

Valeri.
Voculatio.
Casus interrogandi.
Mi & mei.

adducti, propter eos, qui harum quoque rerum scentiam quærunt, non prætermittenda existimauimus.

De uersibus, q̃s Vergili⁹ sectatus uidet̃, Homeri ac Parthenii.

CAPVT XXV.

PArthenij poëtæ uersus est:

γλαύκῳ, καὶ νήρει, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ.

Eum uersum Vergilius æmulatus est: itaq; fecit duobus uocabulis uenuste immutatis parem:

Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homerico nõ sanè rem parẽ, neque similẽ fecit. Esse enim uidetur Homeri simplicior & syncerior, Vergilij autem νεωτερικότερος, & quodam quasi ferrumine immisso fucatior:

ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον δὲ τροιδάωνι.

Taurum Nẽptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sentẽtia Panætii philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas injurias in omni loco intenti paratiq; sint.

CAPVT XXVI.

Panætius. LEgebatur Panætij philosophi liber de officijs secundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum studio, maximoq; opere æmulatus est. Ibi scriptum est, tũ multa alia ad bonam frugem ducentia, tum uel maxime quod esse hærereq; in animo debet. Id autem est ad hanc fermè sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisq; esse usui uolunt, negotia pericula'que ex improuiso assidua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda atque declinanda, per inde esse oportet aĩo semp̃ prõpto atque intẽto, ut sunt athletarũ, Pãcratiastæ qui pancratiastæ uocantur. Nam sicuti illi ad certandum uocati, proiectis alte brachijs consistunt, caput'que & os suum manibus oppositis quasi uallo præmuniunt: membra'que eorum omnia priusquam pugna mota est, aut ad uitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens uiri prudentis, aduersus uim & petulantias iniuriarum, omni in loco atque in tẽpore prospiciens,

spiciens, debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunq̃ conniuens, nusq̃ aciem suam flectens: consilia cogitationesq; contra fortunæ uerbera, contraq; insidias iniquorum, quasi brachia, & manus prætendens: ne qua in re aduersa et repentina incursio, imparatis improtectisq; nobis oboriatur.

Quod Quadrigarius, cũ multis mortalibus dixit: an qd, & quã tũ differret, si dixisset cũ multis hoĩbus

CAPVT XXVII.

VErba sunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius xiij. Cõcione dimissa, Metellus in Capitoliũ uenit cũ multis mortalibus. Inde cum domum proficisceretur, tota ciuitas eum reduxit. Cum is liber, eaq; uerba M. Frontoni, nobis ei ac plerisque alijs assidentibus legerentur: & cuidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hominibus multis, inepte frigideq; in historia, nimisq; id poëtice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliarum homo rerũ iudicij elegãtissimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil aũt arbitrare causæ fuisse, quod uir modestus, et puri atq; propè quotidiani sermonis, mortalibus maluit, q̃ hominibus dicere? eãdemq; credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si cũ multis hominibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego quidem, inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, omnisq; antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco esse iudicio facit) lõge lateq; esse amplius, prolixius, fusius in significanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quam homines dixisse. Nanque multorũ hominũ appellatio, intra modicũ quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, & quodã sensu inenarrabili omne ferè genus, qd' in ciuitate est, & ordinũ & ætatũ et sexus cõprehendunt. Quod scilicet Quadrigarius ita (ut res erat) ingentem atq; promiscuam multitudinẽ uolens ostendere, cum multis mortalibus Metellũ in Capitolium uenisse dixit ἐμφατικώτερον, q̃ si cũ multis hominibus dixisset. Ea nos oĩa, quæ Fronto dixit, cũ ita ut par erat, non approbantes tantũ, sed admi-

M. Fronto.

Mortaleis.

rantes quoq; audiremus: Videte tamen, inquit, ne existimetis, semper atq; in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum; ne planè fiat Græcum illud de Var. satyra prouerbium τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc iudiciũ Frontonis etiam in paruis minutisq; uocabulis, non prætermittendum putaui, ne nos forte fugeret lateretq; subtilior huiuscemodi uerborum consideratio.

Nõ hactenus esse faciẽ qua uulgo dicit. CAPVT XXVIII.

ANimaduertere est, pleraq; uerborũ latinorũ ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse uel in aliam longè, uel in proximam: eamq; decessionẽ factã esse cõsuetudine, & inscitia temere dicentiũ, quæ cuiusmodi sint, nõ didicerint: Sicuti quidã faciem esse hominis putant os tantũ, & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicũt: quando facies sit forma omnis & modus, & factura quædã corporis totius, à faciẽdo dicta, ut ab aspectu species, et à fingendo figura. Itaq; Pacuuius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, faciẽ dixit hoĩs pro corporis lõgitudine:

Facies à faciẽdo.

Species ab aspectu.

Figura à fingendo.

Aetate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera uirũm.

Non solũ aũt in hoĩm corporibus, sed etiã in rerũ cuiusq; modi aliarũ facies dicitur: Nam mõtis, & cœli, & maris facies, si tẽpestiue dicatur, probè dicitur. Sallustij uerba sunt ex hist. secunda: Sardinia in Africo mari, facie uestigij humani in orientẽ, q̃ in occidentẽ latior prominet. Ecce aũt id quoq; in mentẽ uenit, qd' etiã Plautus in Penulo, faciem pro totius corporis colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti hæc sunt:

Sed earum nutrix, qua sit facie mihi expedi.
Statura non magna, corpore aquilost.
Ipsast specie uenusta, ore atq; oculis pernigris.

Formam quidem hercle uerbis depinxit probè. Præterea memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro statura, totiusq; corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum prandium.

CAPVT XXIX.

Laudabat

LAudabat uẽditabatq; se nuper quispiam in libraria sedẽs, homo inepte gloriosus, tanq̃ unus esset sub omni cœlo satyrarũ M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alij Menippæas appellant: & iaciebat inde quædã non admodũ difficilia, ad quæ conijcienda aspirare posse neminẽ dicebat. Tum fortè eum ego librũ ex ijsdẽ satyris ferebã, qui ὕδωρ κρυὸν inscriptus est. Propius igitur accessi, & nosti, inquã, magister uerbũ illud scilicet uetus: Egregiã Musicã, quæ sit abscõdita, eã eẽ nulli rei: Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & prouerbij istius, quod in his uersibus est, sentẽtiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrẽ. Quonam, inquã, pacto legere ego possum, quæ nõ assequor? Indistincta nanq; fient, & confusa, quæ legero, et tuã quoq; impedient intentionẽ. Tunc alijs etiã q ibi aderãt, cõpluribus idẽ cõprobantibus, desiderãtibusq; accipit à me librũ ueterẽ fidei spectatæ luculente scriptũ. Accipit aũt inconstãtissimo uultu & mœstissimo. Sed quid deinde dicã? Nõ audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ij magis in legendo deridiculi fuissent. Ita et sententias intercidebat, & uerba corrupte pronuntiabat: Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, assiduisq; lucubrationibus propè iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui cõprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Recte, inquam, sit oculis magister tuis. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te dicas mihi, caninum prandium in hoc loco, quem legisti, quid significat? At ille egregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus, exurgit statim. Et abiens, non, inquam, paruam rem quæris: Talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouerbium est, uerba hæc sunt: Non uides apud Mnescheum scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant κίῤῥον, id est, giluum: nouum, uetus, medium: & efficere nigrum, uirus, album urinã, medium πέψιν: Nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uero

Vini genera

esse

Prandiū caninum.

Abstemium.

esse prandium caninum. Quid significet prandium caninum, rem leuiculam diu et anxiæ quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil uini potatur, caninū dicitur, quoniā canis uino caret. Cū igitur mediū uinū appellasset, qđ neq; nouū esset, neq; uetus: & plerūq; hoīes ita loquantur, ut omne uinū, aut nouū esse dicāt, aut uetus: nullū uim habere significauit, neq; noui, neq; ueteris, qđ mediū eēt. Iccirco pro uino nō habendū, qa neq; refrigeraret neq; calefaceret. Refrigerare id dicit qđ græce dicitur ἀναψύχει.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XIIII.

Disertatio Phauorini philosophi, aduersus eos qui Chaldæi appellātur, & ex cœtu motibusq; siderū & stellarū, fata sc hominum dicturos pollicentur. CAPVT I.

ADVERSVM ISTOS qui sese Chaldæos seu genethliacos appellant, ac de motu deq; positu stellarum dicere posse quæ futura sunt, profitentur, audiuimus quōdam Phauorinū philosophū, Romæ græce differentem egregia atq; illustri oratione, exercēdi ne aut ostēdendi gratia ingenij, an quod ita serio iudicato q; existimaret, nō habeo dicere. Capita autem locorum argumentorumq; quibus usus est quoad eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione propere annotaui. Eaq; fuerunt ad hanc fermè sententiam: Disciplinam istam Chaldæorum tantæ uenustatis non esse, quantæ uideri uolunt. Neque eos

Offuciæ. Aeruscatores.

eos principes eius autores q; esse, quos ipsi ferant, sed id præstigiarum atq; offuciarū genus cōmentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumq; ex mendaciis captantes, atq; eos, quoniam uiderent terrena quæ dā inter homines sita, cœlestiū rerū sensu atq; ictu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunæ comes, cum ea simul senescit adolescitq;, hinc uidelicet sibi argumentū ad persuadendum parauisse, ut crederemus omnia rerū humanarū, & parua & maxima, tanq stellis atq; sideribus euincta duci & regi. Esse autē nimis q ineptū absurdumq;, ut quoniā æstus oceani cum lunæ curriculo cōgruit, negotiū quoq; alicuius, quod ei forte de aquæductu cum riualibus aut de cōmuni pariete cum uicino apud iudicem est, ut existimemus id negotiū, quasi habena quadā de cœlo uinctū gubernari. Quod & si ui & ratione quapiā diuina fieri potest, ne quaquā tamen id censebat in tam breui exiguoq; uitæ spatio, quantouis hominis ingenio cōprehendi posse & percipi. Sed coniectari pauca quæ dā, ut uerbo ipsius utar, παχυμερέστερον, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & uaga, & arbitraria: qualis longinqua oculorū acies est, per interualla media caligantium. Tollit enim quod maximū inter deos atq; homines differt, si homines quoque res omneis post futuras prænoscerent. Ipsam deinde siderum stellarūq; obseruationē, quā esse originē scientiæ suæ prædicaret, haud quaq putabat liquide consistere. Nam si principes Chaldæi, qui in patentibus cāpis colebant, stellarū motus, & uias, & discessiones, & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obseruauerunt: procedat, inquit, hæc sanè disciplina, sed sub ea modo inclinatione cœli, sub qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest (inquit) ratio Chaldæorū obseruationis mancre, si quis ea uti uelit sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partiū circulorūq; cœli, ex deuergentia & cōuexionibus mundi uarietas sit, quis non uidet? Eædem igitur stellæ, per quas omnia diuina humanaq; fieri contendunt, sicuti ne usq; quaq; pruinas aut calores cient, sed mutant & uariant, tēpestates q; eodē in tēpore alibi placidas, alibi uiolentas mouent,

mouent, cur non euenta quoq; rerũ, ac negotiorũ, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubiũ, alia apud Nilum? Per aũt, inquit, inconsequẽs, ipsum quidẽ corpus, & habitũ tã pro fundi aëris, sub alio atq; alio cœli curuamine nõ eundẽ manere: in hõim aũt negotijs stellas istas opinari idẽ semper ostendere, si eas ex quacũq; terra cõspexeris. Præterea mirabatur id cuiq; pro præcepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Babylonijs siue Aegyptijs obseruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius errones uocat, non esse plures q̃ uulgo dicerẽtur. Posse enim fieri existimabat, ut & alij quidã planetæ pari potestate essent, sine quibus recta atq; perpetua obseruatio perfici non quiret, neq; eos tamẽ cernere homines possent, propter exuperantiã uel splendoris uel altitudinis. Nam & quædã, inquit, sidera è quibusdã terris cõsticiuntur, earumq; terrarũ hominibus nota sunt: sed eadẽ ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt alijs omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantũmodo stellas, & ex una parte terræ obseruari debuisse, quæ tandẽ finis obseruationis istius fuit, & quæ tempora satis esse uisa sunt ad percipiendũ, quid præmonstraret aut cœtus stellarũ, aut circuitus aut transitus? Nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut animaduerteretur quo habitu, quáq: forma, quaq; positura stellarũ aliquis nasceretur, tum deinceps ab incunte uitã, fortuna eius, & mores, & ingeniũ, & circunstãtia rerũ negotiorũq;, & ad postremũ finis etiã uitæ spectaretur, eaq; omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipsæ illæ eodem in loco, eodemq; habitu forent, eadem cæteris quoq; euentura existimarẽtur, qui eodẽ illo tempore nati fuissent: Si isto, inquit, modo obseruari cœptũ est, exq; ea obseruatione composita quædam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicãt enim quot tandem annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici quiuerit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerẽt, quæ esse omniũ rerũ fatales dicerentur, infinito prope & innumerabili numero annorum ad

Stellæ erraticæ. Errones.

eundem locum cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi, ut neq; ullus obseruationis tenor, neq; memoriæ ulla effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atque illud etiam cuiusmodi esset, considerandũ putabat, quod aliud stellarũ agmen foret, quo primũ tẽpore cõciperetur homo in utero matris, aliud post ea, cum in decẽ mensibus proximis in lucẽ ederetur. Quærebatq; qui conueniret diuersam super eodẽ fieri demonstrationẽ, si ut ipsi putarent, alius atq; alius earundẽ stellarũ situs atq; ductus, alias atque alias fortunas daret? Sed & nuptiarũ tempore, ex quibus liberi quærerentur, atq; ipso etiã illo maris atq; fœminæ coitu, iam declarari oportere dicebat, certo quodã & necessario stellarũ ordine, quales, qualíq; fortuna homines gignerẽtur, ac multo etiã antè, q̃ pater ipse, atq; mater nascerẽtur, ex eorũ genitura debuisse iam tum prospici, quinã olim futuri essent quos ij creaturi forent, & sic præ longe atq; longe per infinitum: ut si disciplina ista fundamento aliquo ueritatis nixa est, centesimo usq; ab hinc seculo, uel magis primo cœli atque mundi exordio, atq; inde iam deinceps continua significatione, quoties generis autores eiusdem homines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint, qualis, qualíq; futuro futurus sit quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusq, stellarum formæ & positionis sortem atque fortunã, uni omnino homini certam destinatam, esse? eamq; formam post longissima seculorum spatia restitui, si uitæ fortunarumq; eiusdẽ hominis indicia, in tam breuibus interuallis per singulos maiorũ eius gradus perq; infinitũ successionũ ordinẽ, tã sæpe ac tam multipliciter, eadẽ ipsa non eadẽ stellarũ facie denotantur? Quod si id fieri potest, eaq; diuersitas atque uarietas admittẽtur, per omneis antiquitatis gradus, ad significanda eorũ hominũ qui post nascentur, exordia, imparilitas hæc turbat obseruationẽ, omnisq; ratio disciplinæ confunditur. Iam uero id minime ferendum esse censebat, quod non modo casus & euenta, quæ euenirent extrinsecus, sed consilia quoque hominum ipsa, & arbitria, & uarias

Arbitrij libertatem defendit.

uarias uoluntates appetitiones q;, & declinationes, & fortuitos, repentinos q; in leuissimis rebus animorũ impetus recessus q;, moueri agitari q; de super è cœlo putarent: tanq; si forte ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rursum uolueris, non ex aliqua dispari uaria q; animi agitatione, sed ex necessaria quadã errantiũ siderũ reciprocatione contigerit: ut plane homines, non quod dicitur λογικὰ ζῶα, sed ludicra & ridenda quædã * νυμβόλατα, esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitratu suo faciunt, sed ducentibus stellis & aurigantibus. Ac si, inquit, potuisse prædici affirmant, Pyrrhus ne rex, an Manius Curius prælio uicturus esset, cur tandẽ non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quisnã ibi ludentiũ uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rerũ sibi uindicant, magisq; esse perspicuas, & facilius cõprehendi posse dicunt, uolo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mũdi contẽplatione præstantis naturæ operibus, in tam paruis atq; breuibus negotijs fortunisq; hominũ, magnũ putent? Atq; id uelim etiã, inquit, ut respondeant, si tam paruũ atq; rapidũ est momentũ tẽporis, in quo homo nascens fatũ accipit, ut in eodẽ illo puncto sub eodẽ circulo cœli, plures simul ad eandẽ cõpetentiã nasci non queant, & si iccirco gemini quoq; non eadẽ uitæ sorte sunt, quoniã non eodẽ tẽporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeãt, cursum illũ tẽporis transuolantis, qui uix cogitatione animi cõprehendi potest, quonã pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere: cũ in tam præcipiti dici dierũ noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremũ aũt, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat, quod homines utriusq; sexus, omniũ ætatũ diuersis stellarũ motibus in uitã editi, regionibus sub quibus geniti sunt, longe distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorũ expugnationibus, aut eadẽ in naui fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent? Quod

Cælius Neu rospasta legit libro 4. cap. 6.

scilicet, inquit, nunq; eueniret, si momẽta nascendi singulis attributa, suas unũquodq; leges haberent. Quod si quædam, inquit, in hominum morte atq; uita, etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam postea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existãt per huiuscemodi stellarũ concursiones & similitudines Socrates simul & Antisthenes, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pariq; quod requaq;, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa probe uti queũt aduersum hominũ impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare se ijs dicebat, quod non id quoq; requirerent, si uitæ, mortisq; hominum, rerumq; humanarum omniũ tempus & ratio, et causa in cœlo & apud stellas foret, quid de muscis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutissimis, terra mariq; animantibus dicerent? An ista quoq; ijsdem, quibus homines, legibus nascerentur, ijsdemq; itidem extinguerentur, ut aut ranunculis quoquẽ, & culicibus nascendi fatã sint de cœlestium siderum motibus attributa: aut si id non putarẽt, nulla ratio uideretur, cur ea siderum uis in hominibus ualeret, deficeret in cæteris? Hæc nos ficta, & incondita, & propemodum ieiuna oratione attigimus: At Phauorinus (ut hominis ingeniũ fuit, utq; græcæ facundiæ copia simul & uenustas) latius ea & amœnius & splendidius, & profluentius exequebatur. Atq; identidẽ commonebat, ut caueremus, nequa nobis isti sycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quod uideretur quædam interdũ uera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neque definita, neque percepta dicunt, sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atq; uera pedetentim quasi per tenebras ingredientes eunt. Et aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipsorũ qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callide ad ea quæ uera sunt, & iccirco uidentur in præteritis rebus quàm futuris ueritatem facilius imitari. Ista tamen omnia, quæ aut te-

mere aut astute uera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millesima. Hæc autem quæ dicentem Phauorinum audiuimus, multa etiam memini poëtarũ ueterum testimonia confirmare, quibus huiuscemodi ambages fallaciosæ confutantur: ex quibus est Pacuuianum illud:

Nam siqui quæ euentura sunt, præuideant,
Aequiparent Ioui. Item Accianum illud:
Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuitant
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adolescentes à genethliacis istis, & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos pollicentur, nullo pacto adeundos esse consulendosq;, huiuscemodi argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera: Si dicunt prospera & fallunt, miser fies frustra expectando: Si aduersa dicunt & mentiuntur miser fies frustra timendo: Si uera respondent, eaq; sunt non prospera, iaminde ex animo miser fies, anteq̃ è fato fias: Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum planè duo erunt incommoda, & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructũ spes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto utẽdum est istiusmodi hominibus, res futuras præsagientibus.

Prognostici nõ sunt cõsulendi.

Quemadmodum disseruit Phauorinus, consultus à me super officio iudicis. CAPVT II.

QVo primum tempore à prætoribus lectus in iudices sum, ut iudicia quæ appellantur priuata susciperẽ, libros utriusq; linguæ de officio iudicis scriptos conquisiui: ut homo adolescens, à poëtarũ fabulis, & à rhetorum epilogis, ad iudicandas lites uocatus, rem iudiciariã, quoniã uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt magistris cognoscerem. Atq; in rerum quidem diffusionibus cõperendinationibus, & alijs quibusdã legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massurij, & ex quorundam aliorũ iurisperitorum commentarijs commoniti

Muti magistri libri.

moniti & adminiculati sumus. In ijs autem, quæ existere solent negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationũ diuersarũ circunstantia, nihil quicquã nos huiuscemodi libri iuuerunt. Nam etsi consilia iudicibus ex præsentium causarũ statu capienda sunt, generalia tamen quædam præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmuniri iudex præpararíq; ad incertos casus futurarũ difficultatũ debeat, sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq;: sed qui petebat, neque tabulis, neq; testibus id factum docebat, & argumentis admodũ exilibus nitebatur. Sed eum constabat uirũ esse fermè bonum, notæq; & expertæ fidei, & uitæ inculpatissimæ, multaq; & illustria exempla probitatis synceritatisq; eius expromebantur. Illum aũt, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, uitaq; turpi & sordida, conuictumq; uulgo in mendacijs, plenumq; esse perfidiarum & fraudũ ostendebatur. Is tamen cum suis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniam datã consuetis modis, expensi latione, mensæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularũ obsignatione, testiũ intercessione. Ex quibus omnibus si nulla re probaretur, dimitti iam sanè oportere, & aduersarium de calumnia damnari. Quod de utriusq; autẽ uita atq; factis diceretur, frustra id fieri atque dici. Rem enim de petenda pecunia apud iudicẽ priuatũ agi, non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei quos rogauerã in cõsiliũ, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, semperq; se circũundiq; distrahentibus causis festinantes, non sedendũ diutius ac nihil esse dubiũ dicebant, quin absoluendus foret quem accepisse pecuniam illam nulla probatione solenni docebatur. Sed enim ego homines cum considerabam, alterum fidei, alterum probri plenum, spurcissimæq; uitæ ac defamatissimæ, nequaquam adduci potui ad absoluendum. Iussi igitur diem * diffundi, atque inde à subsellijs pergo ire ad Phauorinum philosophum, quem meo tempore Romæ plurimum sectabar: ac de hominibus quæ apud me dicta fuerant,

Ang. Politi diffindi legit.

fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut et ipsum illud, in quo hærebã, & cætera etiã, quæ obseruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me ut earũ rerũ essem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis & solicitudinis nostræ comprobata, id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, uideri potest specie tenui paruãq; esse: sed si de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequã est uel loci huius, uel tẽporis. Est enim disceptatio ista multijugæ, & sinuosæ quæstionis, multãq; & anxia cura & circũspicientia indigens. Nanq; (ut pauca tibi nunc quæstionũ capita attingam) iam omnium primum hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex forte id sciat, super quare apud eum litigatur: eãq; res uni ei prius quàm agi cœpta, aut in iudiciũ deducta sit, ex alio quodã negotio, casúq; aliquo cognita liquido, & comperta sit, neq; id tamen in agenda causa probatur, oporteat' ne eum secundũ ea, quæ sciens uenit iudicare, an secundum ea quæ aguntur: Id etiam (inquit) quæri solet, an deceat atq; conueniat, iudicij causa iam cognita, si facultas esse uideatur componendi negotij, officio paulisper iudicis dilato, communis amicitiæ & quasi pacificatoris partes recipere. Atq; illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeat' ne iudex inter cognoscendũ ea, quæ dicto quæsitóq; opus est, dicere & quærere, etiamsi cuius ea dici quæriq; interest, neq; dicat, neq; postulet. Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. Præterhæc super ea quoq; re dissentitur, an ex usu exq; officio sit iudicis, rem causam'q;, de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareq;, ut ante sententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præsens confuse uarieq; dicuntur, perinde ut quoque in loco, ac tempore mouetur, signa & indicia faciat motus atque sensus sui. Nam qui iudices (inquit) acres, atque celebres uidentur, non aliter existimant, rem qua de agitur, indagari comprehendiq; posse: nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessarijsq; interlocutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat. Contra autem, qui sedatiores & grauiores putantur, negant iudicem debere

Officia iudicis dubia.

debere ante sententiam, dum causa utrinque agitatur, quoties aliqua re proposita motus est, toties significare quid sentiat. Euenturum enim aiunt, ut quia pro uarietate propositionum argumentorumq; alius atque alius motus animi patiendus est, aliter atque aliter eadem in causa, eodemq; in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed de his, inquit, et cæteris huiuscemodi iudicialis officij tractatibus, & nos post hac, cum erit otium dicere quid sentiamus conabimur: & præcepta Aelij Tuberõis super officio iudicis, quæ nuperrime legi, recẽsebimus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixisti, suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi uiri consilio, qui in oratione quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse moribus maiorũ traditũ obseruatumq; ait, ut si quid inter duos actum est, neq; tabulis neq; testibus planum fieri possit, tum apud iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex ijs uir melior esset, quæreretur. Et si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac secũdũ eum iudicaretur. In hac aũt causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, unde petitur deterrimus, & res est inter duos acta sine testibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit, condemnesq; eũ, de quo petitur: quoniã sicuti dicis, duo pares nõ sunt, et q petit melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophum decuit, suasit. Sed malus ego altiusq; id esse existimaui, quàm quod meæ ætati & mediocritati conueniret, ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestæ uiderer, ut absoluerem tamen inducere in animum non quiui, & propterea iuraui mihi non liquere, atque ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione Marci Catonis, cuius commeminit Phauorinus, hæc sunt: Atque ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent, illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio, si uir melior esset Gellius quàm Turius, nemo opinor tam insanus

esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quàm Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infensiq; inter sese fuerint Xenophon & Plato.

CAPVT III.

Platonis & Xenophōtis æmulatio.

QVi de Xenophontis Platonisq; uita & moribus pleraque omnia exquisitissime scripsere, non abfuisse ab eis motus quosdā tacitos & occultos simultatis æmulationisq; mutuæ putauere: & eius rei argumenta quædam coniectatoriæ ex eorum scriptis protulerūt. Ea sunt profecto huiuscemodi, quod neq; à Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neq; item contrà ab eo Platonis, in suis libris: q̄q̄ uterq;, ac maxime Plato, cōplurium Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit, commeminerit. Id etiam esse non synceræ neq; amicæ uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon inclyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus ferè libris qui primi in uulgus exierant, opposuit contrà, conscripsitq; diuersum regiæ administrationis genus, quod παιδείας κύρου inscriptum est. Eo facto scriptoq; eius, usq; adeo permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri regis habita, retractandi leuandiq; eius operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum et strenuum fuisse dixerit, παιδείας οὐκ ὀρθῶς ἦφθαι τὸ παράπαν: Hæc enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoque ad ista, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios composuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis rationibusq; unq̄ disputauisse: ac ne disciplinas quidem cæteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beateq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse aut comprobasse. Iccircoq; turpiter eos mētiri dicit, qui disertationes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autē, inquiunt, Xenophon cum scripsit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria disserit. Sed enim de uiris optimis & grauissi-

grauissimis, si credendum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror non obtrectationis neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur est istius opiniōis ratio? Hæc profecto est, æquiparatio ipsa plerūq; & parilitas uirtutum inter sed consimiliū, etiam si cōtentionis studiū & uoluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorū plurium' ue, in eiusdem rei studio illustriū, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorū industriæ laudisq; æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoq; ipsos cōtagium certationis aspirat: cursusq; eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando est cōpar uel ambiguus, in æmulandi suspiciones nō suo sed fauentium studio delabitur. Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulariq; inter sese existimati sunt, quia de ijs apud alios uter esset exuperātior certabatur: & quia duæ eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam cōtentionis æmulæ pariūt.

Parilitas ingeniorū æmulationem parit.

Quod apte Chrysippus & graphice imaginē iustitiæ modulis coloribusq; uerborū depinxit.

CAPVT IIII.

Chrysippus.

COndigne mehercle et cōdecore Chrysippus in librorum, q inscribūtur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς primo, os et oculos iustitiæ, uultūq; eius seueris atq; uenerādis uerborū coloribus depinxit. Facit quippe imaginē iustitiæ, fieriq; solitā esse dicit à pictoribus rhetoribusq; antiquioribus, ad hūc fermè modum: Forma atq; filo uirginali, aspectu uehementi & formidabili, luminibus oculorū acribus neq; humilis, neq; atrocis, sed reuerēdæ cuiusdbm tristitiæ dignitate. Ex imaginis aūt istius significatione, intelligi uoluit iudicē: qui iustitiæ antistes est, oportere esse grauē, sanctū, seuerū, incorruptū, inadulabilē, contraq; improbos nocentesq; immisericordem atque inexorabilem, erectum' que & arduum, ac potentem ui & maiestate æquitatis ueritatis' que terrificum.

Iustitiæ imago.

Verba ipsa Chrysippi de iustitia scripta hæc sunt:
Παρθένος ὃ εἶναι λέγετε, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μὴ δὲ προσίεσθαι, μήτε τὴν ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δίκησιν, μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφετε, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμπριεῖν. τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους.
Hæc uerba Chrysippi eo etiam magis ponenda existimaui, ut prōpta atq; exposita ad considerandum iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatiores quidam disciplinarum philosophi, sæuitiæ imaginem istam esse, non iustitiæ dixerunt.

Lis atq; cōtentio grāmaticorū Romæ illustriū, enarrata sup casu uocatiuo uocabuli, qd est egregius. CAPVT V.

DEfessus ego quondam ex diutina commentatione, laxandi leuandiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: Atque ibi duos forte grammaticos cōspicatus, nō parui in urbe Romana nominis, certationi eorū acerrimæ adfui, cum alter in casu uocatiuo, uir egregi, dicendum contenderet, alter, uir egregie. Ratio autem eius, qui egregi oportere dici censebat, huiuscemodi fuit: Quæcunq;, inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, numero singulari, us syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam syllabam posita est, i, litera, ea omnia casu uocatiuo, i, litera terminantur, ut Cælius cæli, modius modi, tertius terti, Accius acci, Titius titi, & similia omnia. Sic igitur egregius, quoniam us syllaba in casu nominandi finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera, habere debebit in casu uocandi, i, literā extremam: & iccirco egregi, non egregie, rectius dicetur. Nam diuus, & riuus, & cliuus, nō us syllaba terminātur, sed ea, quæ per duo u scribēda est. Propter cuius syllabæ sonum declarandum, reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grammatice uel si id mauis, egregijssime, dic oro te, inscius, & impius, & sobrius, & ebrius, et proprius, et propitius, & anxius,

Egregius.

Digamma.

xius, et cōtrarius, quæ us syllaba finiuntur, in qbus ante ultimā syllabā, i, litera est, quē casum uocādi habēt? me enim pudor, & uerecūdia tenet pronuntiare ea secundum tuam definitionem. Sed cū ille paulisper oppositu horum uocabulorū cōmotus reticuisset, & mox tamen se collegisset, eandēq; illā quam definierat regulā retineret & propugnaret, diceretq; & propriū, & propitiū, et anxiū, et cōtrarium, itidem in casu uocatiuo dicendum, quia & aduersarius & extrarius ita diceretur, inscium quoq; & impium, & ebrium, & sobrium, insolentius quidem paulò, sed rectius per, i, literā non per, e, in casu eodem pronuntiandum, eaq; inter eos contentio cū longius duceretur, non arbitratus ego operæ pretium esse, eadem hæc ista diutius audire, clamantes compugnantesq; illos reliqui.

Cuiusmodi sint quæ speciē doctrinarū habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint. Atq; inibi de uocabulis singularū urbiū regionumq; immutatis. CAPVT VI.

HOmo nobis familiaris in literarum cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partem in libris uersatus: adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas, & simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipse dicebat) præscatentem, quem elaboratum sibi esse ait ex multis & uarijs & remotis lectionibus, ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libens tanq̄ si copiæ cornu nactus essem, & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, prò Iupiter, mera miracula, quo nomine fuerit, qui primus grāmaticus appellatus est, & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiusmodi Homerus dicat in Vlyssis domo σειρῆνες. Quā ob causam Telemachus cubās iunctū sibi cubātē Pisistratū, nō manu attigerit, sed pedis ictu excitarit, εὐρύκλεια Telemachum quo genere claustri incluserit, & quapropter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit. Atque illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sociorum Vlyssis, qui à Scylla rapti laceratiq; sunt: utrū ἐν τῇ ἔσῳ θαλάσσῃ Vlysses errauerit κατ

ἀρίσταρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατ' κράτητα. Id etiam istic scriptum fuit, qui sint apud Homerum uersus ἰσόψηφοι, & quorum ibi nominum reperiatur παραστιχίς: & quis adeo uersus sit, qui per singula uocabula singulis syllabis increscat: ac deinde qua ratione dicit singulas pecudes, in singulos annos terna parere: & ex quinq; operimentis, quibus Achillis clypeus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an medium: & præterea quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata sint, quod Bœotia ante appellata fuerit Aonia, quod Aegyptus Aëria dicta est, quod Creta eodē quoq; nomine Aëria dicta est, quod Attica ἀκτὴ, & Acta apud poëtā, quod Corinthus, Ephyre, quod Macedonis ora ἠμαθία, qd' Thessalia ἀιμονία, qd' Tyrus, Sarra, quod Thracia antè Sithon dicta sit, qd' Seston τρισθλώνιον: Hæc atq; itē alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerant. Quē cū statim properās reddere, ὄναιό σου inquam doctissime uirorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας, & librū hūc opulentissimum recipe, nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Nam meæ noctes, quas instructum ornatumq; isti, de uno maxime illo uersu Homeri quærunt, quem Socrates præ omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

Aonia. Aëria. Ephyre. Emathia. Hæmonia. Sarra. Sithon. Pauptinus.

ὅττι σοι ἐν μεγάροισι κακὸν ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato cōmentarium dedit, quem appellauit ipse Isagogicum de officio senatus habendi.

CAPVT VII.

CN. Pompeio consulatus primus cum Marco Crasso designatus est. Eum magistratum Pompeius cum initurus foret, quoniā per militiæ tempora, senatus habendi consulēdiq; rerum expers humanarum fuit, M. Varronem familiarē suū rogauit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικὸν (sic enim Varro ipse appellabat) ex quo disceret, quid facere dicereq; deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in libro epistolicarum quæstionum iiij. In quibus literis,

teris, quoniam quæ antè scripserat, non comparebant, docet rursum multa ad eam rem ducentia. Primū ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum senatus haberi soleret, eosq; nominat, dictatores, cōsules, prætor. trib. pleb. interregem, præfect. urbis. neq; alij præter hos ius fuisse dixit facere senatusconsult. quotiesq; usu uenisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tū quo suprà ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ei potissimum senatusconsulendi ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoq; militares, qui pro consulibus fuissent. Item decēuiros, quibus imperiū cōsulare tum esset. Item triūuiros reipu. cōstituendæ causa creatos, ius cōsulendi senatum habuisse. Postea scribit de intercessionibus, dixitq; intercedendi, ne senatuscon. fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadē potestate, qua ij, qui senatuscon. facere uellent, maiores' ue essent. Tum ascripsit de locis in quibus senatusconsultū fieri iure posset, docuit cōfirmauitq;, nisi in loco per aug. cōstituto, quod templū appellaretur, senatuscon. factū esset, iustū id nō fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia cū profana ea loca fuissent, tēpla esse per aug. constituta, ut in ijs senat. cōsulta more maiorū iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptū reliquit, nō omneis ædes sacras, tēpla esse: ac ne ædem quidē Vestæ tēplum esse. Post hæc deinceps dicit senat. con. ante exortū aut post occasum solē factum, ratū nō fuisse, opus etiam censoriū fecisse existimatos, per quos eo tempore senatuscō. factum esset. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi senatum ius non sit, immolareq; hostiam prius auspicariq; debere, qui senatum habiturus esset. De rebus quoq; diuinis prius, q̄ humanis ad senatum referendum esse. Tum porrò referri oportere, aut infinite de repub. aut de singulis rebus finite. Senatusq; con. fieri duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorū sententias exquisitas. Singulos autem debere consuli gradatim. Incipitq; à cōsulari gradu, ex quo gradu semper quidē antea primū rogari solitum, qui princeps in senatum lectus esset.

Aug. id est, augeres. Templum.

Tum

Tum autem, cum hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per ambitionem gratiamq;, ut is primus rogaretur, quem rogare uellet qui haberet senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoq; capiendo disserit, deq; multa dicenda senatori, qui cum in senatũ uenire deberet, non adesset. Hæc et alia quædam id genus in libro quo supradixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quod ait senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem, parum conuenire uidetur cum eo quod Atteius Capito in Coniectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimoquinquagesimonono, Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis etiam in ijs quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idq; ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius accuratiusq; nos memini scribere.

Quæsitum esse dissensumq; an præfectus latinarum causa creatus, ius senatus conuocadi consulendiq; habeat.

CAPVT VIII.

PRæfectum urbi latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat, quoniam ne senator quidem sit, neq; ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex ea ætate præfectus fiat, quæ nõ sit senatoria. M. autem Varo in quarto epistolicarum quæstionum, & Atteius Capito in Coniectaneorum ducentesimoquinquagesimonono ius esse præfecti senatus habendi dicunt. Deque ea re assensum esse Capitonem Tuberoni contra sententiam Mutij refert. Nanque & tribunis (inquit) plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XV.

Quod in Q. Claudii annalibus scriptum est lignum alumine illitum non ardere.

CAPVT I.

DECLAMAVERAT Antonius Iulianus rhetor, præter quam semper aliâs, tum uero nimium q̃ delectabiliter & feliciter. Sunt enim fermè scholasticæistæ declamatiões, eiusdem hominis eiusdemq; facundiæ, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circunfusi undique, eum prosequebamur domũ: cũ deinde subeuntes montẽ Cispium, conspicimus insulã quandã occupatam igni, multis arduisq; tabulatis editã, & propinqua iam omnia flagrare uasto incendio. Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni (inquit) reditus urbanorum prædiorũ, sed pericula sunt longe maxima. Si quid autẽ posset remedij fore, ut ne tam assidue domus Romæ arderent, uenum hercle dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandũ uenustate: Si annalem (inquit) undeuigesimũ Q. Claudij legisses, optimi & syncerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela quaq; solertia ignem defenderes, ut ne ulla tua ædificatio è ligno correpta atq; insinuata flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarij. Repetit: In eo igitur libro scriptũ inueni, cũ oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyræum, & contrà Archelaus regis Mithridatis

An. Iulianus

Cispius mõs

præfectus

præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendæ gratia structã, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quòd ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc sunt: Tum Sylla conatus est, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unã quã ille interposuit, ligneã incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit. Græcos, ignẽ admouit. Satis sunt diu conati, nunq; quiuerunt incẽdere: ita Archelaus omnẽ materiã obliuerat alumine: quod Sylla atq; mĩ ites mirabantur. Et postq; non succendit, reduxit copias.

Alumĩis uis ignem depellit.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores lætioresq; in conuiuiis inuitatiunculas uini non inutiles esse existimauerit. CAPVT II.

EX insula Creta quispiam ætatem Athenis agens, Platoni cum esse se philosophũ diceba, & uiderier gestiebat. Erat autẽ nihili homo & nugator, atq; in græcæ facundiæ gloria tactabundus, præterea uini libidine adusq; ludibria ebriosus. Is in conuiuijs iuuenũ, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ solenne nobis fuit, simulatq; modus epulis factus, et utiles delectabilesq; sermones cœperant, tum silentio ad audiendũ petito, loqui cœpta bat. Atq; id genus uili & incondita uerborum caterua, horta batur omnes ad bibendũ. Idq; se facere ex decreto Platonico prædicabat, tanq; Plato in libris quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset, utilemq; eam esse bonis ac fortibus uiris censuisset. Ac simul inter eiusmodi orationem, crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat, fomitem esse quendam dicens & incitabulum ingenij uirtutisq;, si mens & corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in I. et in II. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrietatẽ istam turpissimã, quæ labefacere & minuere hominum mentes solet, laudauit: sed hanc largiorem paullo, iucundioremq; uini inuitationẽ, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conuiuiorum sobrijs, non improbauit. Nam & modicis honestisq; inter bibendũ remissionibus, refici integraq;

Ebriosus philosophaster.

Ebrietas qualis à Platone laudetur.

q; animos, ad instaurãda sobrietatis officia existimauit, reddiq; eos sensim lætiores, atq; ad intensiones rursum capiendas fieri habiliores. Et simul si qui penitus in ijs affectionum cupiditatumq; errores inessent, quos aliquis pudor reuerens concelaret, ea omnia sine graui periculo, libertate per uinum data detegi, & ad corrigendum medendumq; fieri opportuniora. Atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neq; respuendas huiusce modi exhortationes, aduersum propulsandam uim uiolentiam. Neq; ullum unquam continentem prorsus ac temperantem satis fideliter uisum esse, cuius uita uictusq; non inter ipsa errorum pericula, & in medijs uoluptatũ illecebris explorata sit. Nam cui Libentiæ Gratiæq; omnes cõuiuiorum incognitæ sint, qui q; illarum omnino expers sit, si eum forte ad participandas eiusmodi uoluptates aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deliniri plerunque & capi, neq; mentem animumq; eius consistere, sed ui quadã noua ictum labascere. Congrediendũ igitur censuit, & tanq; in acie quadã cum uoluptarijs rebus, cumq; ista uim licentia cominus decernendũ, ut aduersum eas non fuga simus tuti nec abstinentia, sed uigore animi & constanti præsentia, moderatoq; usu temperantiam continentiamq; tueamur: & calefacto simul rotoq; animo, si quid in eo uel frigidæ tristitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.

Libentiæ.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseriq;, quæ proposita est uerbis aufugio & aufero. Et an in uerbo autumo eadẽ ista hæc præpositio esse uideri debeat. CAPVT III.

LEgimus librũ Ciceronis qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio & aufero, cõposita quidem esse ex præpositione ab, & ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret uox pronuntiatu audituq; lenior, uersam mutatãq; esse in au syllabã, cœptumq; esse dici aufugio & aufero pro abfugio & abfero. Cũ hæc inquã ita dixisset, tũ postea ibidẽ super eadẽ particula ita scripsit: Hæc (inquit) præpositio

Aufugio.

Aufero.

præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperietur.

Autumo. Inuenimus autẽ in commẽtario Nigidiano, uerbũ autumo cõpositũ ex ab præpositione & uerbo æstumo: dictumq; interciſe autumo, quaſi abæſtumo, qđ ſignificaret totũ æſtumo, tanq; abnumero. Sed (quod ſit cũ honore multo dictũ P. Nigidij hominis eruditiſſimi) audacius hoc argutiusq; eſſe uidetur q uerius. Autumo enim non id ſolũ ſignificat, ſed & dico, & opinor, & cenſeo: cum quibus uerbis præpoſitio iſta neq; cohærentia uocis, neq; ſignificatione ſententiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ M. Tullius, non ſola eſſe hæc duo uerba dixiſſet, ſi reperiri poſſet ullũ tertiũ. Sed illud magis quæri inſpiciq; dignũ eſt, uerſa' ne ſit et mutata ab præpoſitio in au ſyllabã propter lenitatem uocis, an potius au particula ſua ſit propria origine: & proinde ut pleræq; aliæ præpoſitiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta ſit: ſicuti eſt in illo uerſu Homeri:

au particula

αὐίρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδαρσαν,
καὶ ἄβρομοι ἀνίαχοι.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine, quẽ primũ de Parthis triũphaſſe memoriæ traditũ eſt. CAPVT IIII.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorũ hominũ & eruditorũ, multos in uetere memoria altiſſimũ dignitatis gradũ aſcendiſſe ignobiliſſimos prius homines & deſpicatiſſimos. Nihil adeo tamen de quoquã tantæ admirationi fuit, quãtæ fuerũt quæ de Ventidio Baſſo ſcripta ſunt. Eum Picentẽ fuiſſe genere, et loco humili & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij magni patre, bello ſociali quo Aſculanos ſubegit, captã cum ipſo eſſe. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; puerũ inter cæteros ante currũ imperatoris ſinu matris uectũ eſſe. Poſt cum adoleuiſſet, uictũ ſibi ægre quæſiſſe, eumq; ſordide inueniſſe, cõparandis mulis & uehiculis magiſtratibus, qui ſortiti prouincias forent, præbenda publice conduxiſſe. In iſto quæſtu notũ eſſe cœpiſſe C. Cæſari, & cum eo profectũ eſſe in Gallias. Tũ quia in ea prouincia ſatis nauiter uerſatus

Ventidius Baſſus.

uerſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraq; impigre & ſtrenue feciſſet, non modo in amicitiã Cæſaris, ſed ex ea in ampliſſimũ quoq; ordinẽ peruenisſe. Mox tribunũ quoq; plebis, ac deinde prætorẽ creatũ: atq; in eo tẽpore iudicatũ eſſe à ſenatu hoſtem cum M. Antonio. Poſt uero coniunctis partibus, non priſtinã tantũ dignitatẽ recuperaſſe, ſed pontificatũ, ac deinde conſulatũ quoq; adeptũ eſſe. Eamq; rem tam intoleranter tuliſſe po. Ro. qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis uictitaſſe, ut uulgo per uias urbis uerſiculi præſcriberentur:

Concurrite omnes augures, aruſpices,
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens,
Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt.

Eundem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitũ eſſe à M. Antonio prouincijs orientalibus, Parthoſq; in Syriã introrũpentes, tribus ab eo prælijs fuſos ſcribit, eumq; primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.

Verbũ profligo à pleriſq; dici improprie inſcite. CAP. V.

SIcut alia uerba pleraq;, ignoratione & inſcitia improbe dicentiũ quæ non intelligant, deflexa ac deprauata ſunt à ratione recta & conſuetudine: ita huius quoq; uerbi, quod eſt profligo, ſignificatio uerſa & corrupta eſt. Nam cum ab affligendo, & ad pernicie interũũq; deducendo, inclinatũ id tractũq; ſit: ſemperq; eo uerbo, qui diligẽter locuti ſunt, ita uſi ſint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quaſi profligatas & perditas appellarint: nunc audio ædificia & tẽpla, & alia ferè multa, quæ prope abſoluta affectaq; ſunt, in profligato eſſe dici, ipſaq; eſſe iam profligata. Quapropter urbaniſſime reſpondiſſe prætorẽ nõ indoctũ uirũ barbatulo cuidã ex aduocatorũ turba, Sulpitius Apollinaris in quadã epiſtola ſcriptũ reliquit. Nam cum ille, inquit, rabula audaculus ita poſtulaſſet, uerbaq; ita feciſſet: Omnia uir clariſſime negotia, de quibus te cognaturũ eſſe hodie dixiſti, diligentia & uelocitate tua profligata ſunt: unũ id ſolũ

Profligo.

relictũ est, de quo rogo audias. Tum prætor satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint equidẽ nescio: Hoc aũt negotiũ, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiã, siue non audiã, profligatũ est. Quod significare aũt uolũt qui profligatũ dicunt, ij qui latine locuti sunt, non profligatũ, sed affectũ dixerũt, sicut M. Cicero in oratione, quã habuit de prouincijs consularibus. Eius uerba hæc sunt: Bellũ affectũ uidemus, & uere ut dicã, pene confectũ. Item infrà: Nam ipse Cæsar, quid est quod in ea prouincia cõmorari uelit, nisi ut ea quæ per eum affecta sunt perfecta reip. tradat? Idem Cicero in œconomico: Cum uero affecta iam propè æstate, uuas à sole mitescere tempus est.

Affectũ.

In libro M. Ciceronis de gloria secũdo, manifeste est erratũ in ea parte, in qua scriptũ est sup Hectore & Aiace. CAPVT. VI.

Ciceronis error.

IN libro M. Tullij, qui est secundus de gloria, manifestus error est non magnæ rei: Quem errorem esse possit cognoscere non aliquis eruditorũ, sed qui tantũ legerit ὁμήρου ἡ ν. Quam obrem non tam id mirabamur errasse in eã rem M. Tulliũ, q̃ non esse animaduersum hoc postea, correctumq; uel ab ipso, uel à Tyrone liberto eius diligentissimo homine, & librorũ patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptũ in eo libro est apud eundem poëtam: Aiax cum Hectore congrediens, depugnandi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus. Declaratq; se uelle, ut suum tumulum multis etiã post seculis prætereuntes, sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit ense.
Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam latinã uertit, non Aiax apud Homerum dicit, neq; Aiax agit ut sepeliatur, sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius q̃ sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Aiax:

ἀνδρὸς μὲν ἥδε σῆμα πάλαι κατατεθνειῶτος
ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ.

ὣς πο-

ὣς τρέτις ἐρέει, ἡ δ' ἐμὸν κλέος οὔτοτ' ὀλεῖτε

Obseruatũ esse in senibus, q̃ annũ fere ætatis tertiũ & sexagesimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insignitum. Atque inibi super eadẽ obseruatione exemplũ appositũ epistolæ diui Augusti ad Caiũ nepotẽ. CAPVT VII.

Annus lxiij. climactericus .i. scalarius.

OBseruatũ in multa hominũ memoria, expertũq; est in senioribus plerisq; omnibus, sexagesimũ tertiũ uitæ annum cũ periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerũ uerborũq; istiusmodi studio tenentur, eum ætatis annũ appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoq; ista proxima superiore, cum librũ epistolarũ D. Augusti, quas ad Caiũ nepotẽ suum scripsit, legeremus, duceremurq; elegantia orationis, neq; morosa, neq; anxia, sed facili hercle, & simplici, idipsum in quadã epistola super eodẽ anno scriptũ offendimus. Eiusq; epistolæ exemplũ hoc est. IX. calen. Octobres: Aue mi Cai, meus ocellus iucũdissimus, quẽ semper me diusfidius desidero cum à me abes: sed præcipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meũ Caium, quem (ubicunq; hoc die fuisti) spero lætum & beneualentẽ celebrasse quartũ & sexagesimum natalẽ meum. Nam ut uides κλιμακτῆρα communẽ seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunq; superest temporis, id saluis nobis traducere liceat, in statu reip. felicissimo ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Annũ climacticũ refutavit nelig Bonte in tractatu g nice edito à Abrah. à Gehe scribitq neq rientia neq nibus probari posse. hocan ajunt vulgò hoiis nãam notionem sub alii hunc an constituunt alii in 50.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cœnarũ atq; luxurię exprobratione: qua usus est, cum legẽ Liciniã de sumptu minuendo suasit. CAPVT VIII.

CVm legeremus orationẽ ueterẽ Phauorini, non indiserti uiri: quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio hercle istiusmodi sumptus, atq; uictus perdidicimus. Verba quæ apposuimus Phauorini, hæc sunt: Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi cum libentissime edis,

Phauorinus in luxũ epularum.

tum auferatur, & alia esca melior atq; amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetijs procedit. Qui negant ullã auẽ, præter ficedulã, totã comesse oportere. Cæterarũ auium atq; altilium, nisi tantũ apponatur, ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere. Superiorẽ partẽ auiũ atq; altiliũ qui edũt, eos palatũ non habere. Si proportione crescit luxuria, & debere epulas crescere. Videte quid relinquitur nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, q̃ dijs immortalibus adornantur.

Cluniculi.

Quòd Cæcilius poëta frontẽ genere uirili, non poëtice, sed cũ probatione & cum analogia appellauit.

CAPVT IX.

VEre ac diserte Cæcilius hoc in subdititio scripsit:

Nam ij sunt inimici pessimi fronte hilaro,
Corde tristi: quos neq; ut apprehẽdas, neq; ut mittas, scias.

Hos ergo uersus, cũ de quodã istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenũ eruditorũ dixi. Tum de grãmaticorum uulgo quispiam nobiscũ ibi assistens, non sanè ignobilis: Quanta, inquit, licentia audaciáq; Cæcilius hic fuit, cum fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanẽ solœcismũ nihil ueritus est. Imò, inquã, potius nos & q̃ audaces & q̃ licentes sumus, qui frontẽ improbe indoctéq; non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, sed hunc frontẽ debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta originũ, ita scripsit: Postridie signis collatis, æquo fronte, peditatu, æquitibus, atq; alijs, cum hostiũ legionibus pugnauit. Recto quoq; fronte idem Cato, eodẽ in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus: Missas, inquit, autoritates facias, quas quidem ut habeas, posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atque ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritatior: audi, inquã, mi magister rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita

finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genitiuo quoque casu eadem syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contrà renitens, audi, inquit, discipule plura alia cõsimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, et non hisceret, colores'q; mutaret, tum ego intercessi: & uade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum XXX. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atque ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirando interitu uirginũ Milesiarum.

CAPVT X.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῶς inscripsit primo, cum de morbis dissereret in animos hominum incidentibus, uirgines dixit Milesii nominis, fermè quot tũ in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uoluntatem cœpisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspendio amisisse. Id cum accideret indies crebrius, neq; animis earum mori perseuerantiũ medicina adhiberi qret, decreuisse Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrentur. Post id decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Milesiæ uirgines.

Verba senatusconsulti de exigẽdis urbe Roma philosophis. Item uerba edicti cens. quo improbati & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Romæ cœperant.

CAPVT XI.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Messala COSS. senatusconsultũ de philosophis & rhetoribus latinis factum est. M. Pomponius præt. senat. cõsuluit, quod uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus, de ea re ita cẽsuerũt, ut M. Põponius prætor animaduerteret, curaret'q; (uti ei è rep. fide'q; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id senatuscon-

tusconsultũ. Cn. Domitius Aenobarbus, et L. Licinius Crassus cẽ sores de coërcẽdis rhetoribus latinis ita edixerũt: Renuntiatũ est nobis eẽ hoïes, qui nouũ genus disciplinæ instituerũt, ad quos iuuẽ tus in ludũ cõueniat: eos sibi nomẽ imposuisse latinos rhetoras: Ibi hoïes adulescẽtulos dies totos desidere. Maiores nostri qui liberos suos discere, & quos in ludos itare uellẽt, instituerũt. Hæc noua, quæ præter cõsuetudinẽ, ac morẽ maiorũ fiũt, neq; placẽt, neq; re cta uidẽtur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habẽt, & ijs, qui eò uenire cõsueuerunt, uisum est faciundũ, ut ostenderemus nostram sententiã, nobis nõ placere. Neq; illis solũ tẽporibus nimis rudibus, necdum græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt, uerumetiam Domitiano imperante, senatusconsulto eiecti, atq; urbe & Italia interdicti sunt. Qua tẽpestate Epictetus quoq; philosophus propter id senatusconsultum Roma decessit.

Philosophi rhetores q; urbe eiecti.

Epictetus philosophus.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memorabilissimus. CAPVT XII.

Gracchi parsimonia.

CAius Gracchus cum ex Sardinia redijt, orationem ad po pulũ in concione habuit: ea uerba sunt hæc: Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu uestro existimabã esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar, nulla a pud me fuit popina, neq; pueri eximia facie stabant: sed in conui uio liberi uestri modestius erant q̃ apud principem. Post deinde hæc dicit: Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uere dice re, assem aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quẽ piam sumptum feciſſe. Bienniũ enim fui in prouincia, si ulla mere trix domum meam introiuit, aut cuius q̃ seruulus propter me solici tatus est, omniũ nationũ postremissimũ nequissimũq; existimatote. Cum à seruis eorũ tam caste me habuerim, inde poteritis cõsidera re, quõ me putetis cũ liberis uestris uixisse, atq; ibi ex interuallo. Itaq;, inquit, Quirites cum Roma profectus sum, zonas quas ple nas argẽti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alij uini ampho ras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domũ reportauerũt.

De uer-

De uerbis inopinatis, quæ utroq; uersum dicunt, & à grãma ticis cõmunia uocantur. CAPVT XIII.

VTor, & uereor, & hortor, & consolor, communia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, uereor te, & uereor ab te, id est tu me uereris: utor te, & utor abs te, id est, tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris: consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor significatione reciproca dicuntur. Sunt au tem uerba hæc omnia ex altera parte inusitata: & an dicta sint in eam quoque partem, quæri solet. Afranius in consobrinis:

Communia uerba multa.

Hem iste parentum est uitabilis liberis
Vbi malunt metui quàm uereri se à suis.

Hic uereri ex ea parte dictũ est, qua est nõ usitatior. Nouius in Lẽ garanta Liciniaria, uerbũ, quod est utitur, ex cõtraria parte dicit: Quia supellex multa, quæ non utitur, enitur tamen, id est quæ u sui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suum pransum paratum, cohortatũ eduxit foras, atque instruxit. Con solor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est in e pistola Q. Metelli, quam cũ in exilio esset, ad Cn. & ad L. Do mitios dedit: ac cum animum, inquit, uestrum erga me uideo, uehe menter consolor, & fides, uirtusq; uestra mihi ante oculos uersa tur. Testata uidẽ & interpretata, eadẽ ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut testor, interpretorq; uerba cõmu nia uideri debeant. Sallustius quoq; eodẽ mõ dilargitis proscripto rũ bonis, dicit: tanq̃ uerbũ largior sit ex uerbis cõmunibus. Veritũ aũt, sicut puditũ, & pigitũ, nõ personaliter per infinitum modum dictum eẽ, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoque Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenai corumq; omnium, quos non est ueritum in ea uoluptate, quæ maxi ma dulcedine sensum moueret, summũ bonũ ponere. Dignor quoq; & ueneror, & confiteor, & testor, habita sunt in uerbis communi bus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Verbum impersonaliter

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Et:
Cursusq; dabit uenerata sacerdos.

Cõfessi aũt æris, de quo facta cõfessio est, in XII. tabulis scriptũ est his uerbis: Aeris cõfessi, rebusq; iudicatis XXX. dies iusti sunt. Item ex ijsdẽ tabulis id quoq; est: Quæ si erit testatior, libripẽsue fuerit, in testimonium feriatur, improbus intestabilisq; esto.

Quod Metellus Numidicus figurã orationis nouã ex orationibus græcis mutuatus est. CAPVT XIIII.

APud Q. Metellum Numidicum, in lib. accusationis in Val. Messalã tertio, noue dictũ esse annotauimus. Verba ex oratione eius hæc sunt: Cũ sese sciret in tãtũ crimẽ uenisse, atq; socios ad senatũ questũ flentes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur græca figura dictum. Græci enim dicunt, ἰσοπραξάτό με ἀργύριον. Id significat, exegit me pecuniã. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecuniã dici potest. Cæcilius quoq; eadẽ figura in Hypobolimeo Aeschino usus uidetur.

Exigor portorium. Ego illud minus nihilo exigor portorium. i. nihilo minus exigitur de me portorium.

Passis uelis, & passis manibus dixisse ueteres, nõ à uerbo suo, quod est patior, sed ab alieno, quod est pãdo. CAPVT XV.

Passum à pãdo. AB eo quod est pando, passum ueteres dixerunt, nõ pansum, & cum præpositione expassum, non expansum. Cæcilius in Synaristusis:

Heri uero prospexisse eum se ex tegulis,
Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi.

Expassum. Capillo quoq; esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, & expãso. Et passis manibus et uelis passis dicimus, qđ significat diductis atq; distẽtis. Itaq; Plautus in milite glorioso, a uiuera in e mutata, per cõpositi uocabuli morẽ, dispessis dicit, pro eo quod est dispassis:

Dispessis. Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra
Portam dispessis manibus patibulum cum habebis.

De nouo

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis. CAPVT XVI.

Milonis interitus. MIlo Crotoniẽsis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade prima coronatum esse, exitum habuit uitæ miserandum & mirandum. Cum iam natu grandis artem athleticam desisset, iterq; faceret forte solus in locis Italiæ syluestribus, quercum uidit proxime uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires adessent, immissis in cauernas arboris digitis, diducere et rescindere quercũ conatus est. Ac mediã quidem partẽ discidit diuelliq;. Quercus aũt in duas diducta partes, cũ ille quasi perfecto, quod erat cõnixus, manus laxasset, cessante ui, rediit in naturã; manibusq; eius retentis inclusisq;, stricta denuo & cohæsa dilacerandum hominem feris præbuit.

Cohæsa.

Quam ob causam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere desierint, cum patrium istum morem canendi haberent. CAPVT XVII.

Alcibiades. ALcibiades Athenienſis, cum apud auunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, et arcessi Pericles Antigenidam tibicinem iussisset, ut eũ canere tibijs (quod honestissimum tum uidebatur) doceret: traditas sibi tibias cum ad os adhibuisset, inflasseq;, pudefactus oris deformitate, abiecit infregitq;. Ea res cum percrebuisset, omnium tum Athenienſium consensu, disciplina tibijs canendi desita est. Scriptum hoc est in commentario Pamphilæ nono & uigesimo.

Pamphila.

Quod pugna belli ciuilis uictoriaq; C. Cæsaris, quam uicit in Pharsalicis campis, nuntiata prædictaq; est per cuiusdam Cornelii sacerdotis uaticinium, eodem ipso die in Italia Patauii. CAPVT XVIII.

QVo C. Cæsar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, res accidit Patauij in transpadana Italia, memoria digna: Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotij religionibus ue-

Cornelius sacerdos.

nerandus, & castitate uitæ sanctus, repente mota mente conspicere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari: Ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam, tela uolantia, instaurationē pugnæ, impressionem, gemitus, uulnera, perinde ut si ipse in prælio uersaretur, coram uidere sese uociferatus est. Ac postea subito exclamauit, Cæsarem uicisse. At Cornelij sacerdotis ariolatio leuis tum quidē uisa est & uecors. Magnæ mox admirationi fuit, quod non modo pugnæ dies, quæ in Thessalia pugnata est, neq; prælij exitus, qui erat prædictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocæ uices, & ipsa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis repræsentata est.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra quæ inscribitur περὶ ἐδεσμάτων.

CAPVT XIX.

NOn paucissimi sunt, in quos potest conuenire id, quod M. Varro dicit in satyra, quæ inscribitur περὶ ἐδεσμάτων. Verba hæc sunt: Si quantū operæ sumpsisti, ut tuus pistor bonum faceret panē, eius duodecimā philosophiæ dedisses, ipse bonus iampridem esses factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere milibus centum. Te qui nouit, nemo centussis.

Notata quædā de Euripidis poëtæ genere, uita, moribus, deq; eiusdem fine uitæ.

CAPVT XX.

Euripidis genus.

EVripedis poëtæ matrē, Theopompus agrestia holera uendentem uictū quæsisse dicit. Patri aūt eius nato illo, respōsum est à Chaldæis, eum puerū cum adoleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum esse pater interpretatus, athletā debere esse, roborato exercitatoq; filij sui corpore, Olympiam certaturū eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamine per ambiguā ætatē receptus nō est. Post Eleusinio, & Theseo certamine pugnauit, & coronatus est. Mox à corporis cura ad excolendi animi studiū trāsgressus, auditor fuit physici Anaxagoræ, et rhetoris Prodici: in morali aūt philosophia, Socratis. Tragœdiā scribere natus annos duodeuiginti adortus est.

Prodicus rhetor.

Philo-

Philochorus refert in insula Salamine spelūcā esse tetrā & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripedes tragœdias scriptitarit. Mulieres ferè oēs in maiorē modū exosus fuisse dicitur, siue quod natura abhorruit à mulierū cœtu, siue quod simul duas uxores habuerat, cū id decreto ab Atheniēsibus facto ius esset, quarū matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Aristophanes quoq; meminit ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις, in his uersibus:

Thesmophoria festa Cereris.

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω
τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
ἄγρια ἢ τινὰ ὦ γυναῖκες δρᾶτε, ἐν ἀγρίοις
τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uersus composuit:

Alexander Aetolus.

Ὁ δὲ ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου
σρυφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν
καὶ μιτογέλως, καὶ τωθάζειν οὐδὲ πάροινον Fort. παρ' οἶνον
μεμαθηκώς. ἄλλοτι γράψαι τοῦτ' ἂν Fortas. ἀλλ' ὅτι
μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, uteretur q; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cœna, canibus à quodam æmulo imissis dilaceratus est, et ex his uulneribus mors secuta est. Sepulchrum autem eius et memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriæ quoque loco predicarent: οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὄλετο ποῦ: quē egregius poëta morte obita sepultus in eorum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri, maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

Quod à poëtis Iouis filii prudētissimi humanissimiq;: Neptuni autem inhumanissimi & ferocissimi traduntur.

CAPVT XXI.

Iouis filij.

PRæstātissimos uirtute, prudētia, uiribus, Iouis filios poëtæ appellauerūt, ut Aeacū, et Minoa, et Sarpedona: ferocissimos et

mos & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanq; è mari gentes, Neptuni filios dixerũt, Cyclopa & Cercyona et Lestrygonas. Neptuni filij.

Historia de Sertorio duce, deq; astu eius, cõmentitiisq; simulamentis, quibus ad Barbaros milites continendos, conciliãdosq; sibi utebatur. CAPVT XXII.

Astutia Sertorij.

SErtorius uir acer egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficillimis mentiebatur ad milites si mendacium prodesset, & literas compositas pro ueris legebat, & somnium simulabat, & falsas religiones conferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorij nobile est: Cerua alba eximiæ pulchritudinis, et uiuacissimæ celeritatis, à Lusitano ei quodam dono data est. Hãc sibi oblatam diuinitus, & instinctam Dianæ numine, colloqui secum, monereq; & docere quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit. Ac si quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, à cerua sese monitum tum prædicabat. Id cum dixerat, uniuersi tanquam si deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, cum incursio esset hostium nuntiata, festinatione ac tumultu consternata, in fugam sese prorupit, atq; in palude proxima delituit, & postea requisita perisse credita est. Neque multis diebus post, inuentam esse ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iussit tacere: ac ne cui palam diceret interminatus est: præcepitq; ut eam postero die repente in eum locũ, in quo ipse cũ amicis esset, immitteret. Admissis deinde amicis postridie, uisum sibi esse ait in quiete, ceruã quæ perierat, ad se reuerti: & ut prius consueuerat, quod opus esset facto, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat significante, cerua emissa in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio est. Eaq; hominũ Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriæ proditum est ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebãt, cum multis prælijs superatus esset, neminem unq; ab eo desciuisse, quanquam id genus hominum esset mobilissimum.

De ætatibus historicorum nobilium, Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. CAPVT XXIII.

HEllanicus, Herodotus, Thucydides, historiæ scriptores, in ijsdem temporibus fere laude ingenti floruerunt, & non nimis longe distantibus fuerunt ætatibus. Nam Hellanicus in initio belli Peloponnesiaci fuisse quinq; & sexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptũ hoc in lib. XI. Pamphilæ. Hellanicus. Herodotus. Thucydides

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis scripsit, de comicis latinis iudicarit. CAPVT XXIIII.

SEdigitus in libro quem scripsit de poëtis, quid de ijs sentiat qui comœdias fecerunt, & quem præstare ex omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenque in loco, & honore ponat, his uersibus suis demonstrat: Sedigitus.

Comici latini.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant.
Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi,
Vt contrà si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam statuo de comico.
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui feruet, pretio in tertio est.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto consequitur hos Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matii Mimiambis offenderamus. CAPVT XXV.

CN. Matius uir eruditissimus in Mimiambis suis non absurde, neq; absone finxit, recentatur, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεοῦται. Versus in quibus hoc uerbum est, hi sunt: Recẽtatur, id est, denuo

Lamiam

nascitur. Iamiam albicassit Phœbus, & recentatur,
Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Edulcare. Idem Matius in hisdem Mimiambis, edulcare dicit, quod est dulcius reddere, in his uersibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasq; acerbas sensibus gubernare.

Quibus uerbis Aristoteles philosophus definierit syllogismũ, eiusq; definitionis interpretatum uerbis latinis factum.

CAPVT XXVI.

Syllogismus Aristoteles quid syllogismus esset, his uerbis definiuit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Eius definitionis non uti debatur habere incõmode interpretatio facta hoc modo: Syllogismus est oratio, in qua consensis quibusdã & cõcessis, aliud quid, q̃ quæ concessa sunt, per ea quæ concessa sunt, necessario conficitur.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid consilium. Atque inibi quædam eiusmodi.

CAPVT XXVII.

Comitia calata. IN libro Lælij Felicis ad Q. Mutiũ primo, scriptũ est, Labeonem scribere calata comitia esse, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis sacrorũ, aut flaminũ inaugurandorũ causa. Eorum autẽ alia esse curiata, alia centuriata. Curiata per licto-
Curiata. rem curiatim calari, id est conuocari, centuriata per cornicinem.
Centuriata. Hisdem comitijs, quæ calata appellari diximus, & sacrorũ detesta-
Testamẽtorum tria genera tio, & testamenta fieri solebant. Tria enim genera testamentorũ fuisse accepimus: Vnũ, quod calatis comitijs in concione populi fieret, alterũ in procinctu, cum uiri ad prælium faciendũ in aciẽ uocabantur, tertiũ per familiæ emancipationẽ, cui æs, & libra adhiberetur. In eodẽ Lælij Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum populũ, sed partẽ aliquã adesse iubet, non comitia, sed consilium edicere debet. Tribuni autẽ neq; aduocant patritios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita

plebiscita appellantur, quæ tri. pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortẽsius dictator eã legẽ tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerẽtur. Itẽ in eodẽ libro hoc scriptũ est: Cum ex generibus omniũ suffragiũ feratur, curiata comitia esse: Cũ ex censu & ætate centuriata: Cum ex regionibus & locis, tributa. Centuriata aũt comitia intra pomœriũ fieri nefas esse, quia exercitũ extra urbẽ imperari oporteat, intra urbẽ imperari ius non sit. Propterea centuriata in cãpo Martio haberi, exercitumq; imperari præsidij causa solitum, quoniam populus esset in suffragijs ferẽdis occupatus. Plebiscita.

Quod errauit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natũ, causam pro Sexto Roscio dixisse. CAPVT XXVIII.

Cornelij Nepotis erratũ. COrnelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisq; fuit. Atque is tamen in primo librorũ, quos de uita illius composuit, errasse uidetur, cum eum scripsit tres & uiginti annos natũ, primam causam iudicij publici egisse, Sextumq; Roscium paricidij reũ defendisse. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus consulibus, ante diem III. nonas Ianuarij M. Cicero natus est, ad M. Tullij, & Cn. Dolobellã, quibus COSS. causam priuatã pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubiũ est, quin post annũ q̃ pro Quintio dixerat, Sextũ Roscij reum paricidij defenderit, annos iam septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellã errasse Pedianus Asconius animaduertit, quod eum scripserit sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quàm Fenestellæ error est: nisi quis uult in animum inducere, studio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse, ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodũ adolescens uideretur.

Illud

Illud adeo ab utriusq; oratoris studiosis animaduersum & scriptũ est, quod Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint: Alter κατ' ἀνδροτίωνος, ὃν κατ τιμοκράτης, septem & uiginti annos natus, alter anno minor pro. P. Quintio, septimo & uigesimo pro Sexto Roscio. Vixerunt quoque non nimis numerum annorum diuersum: alter treis & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

Quali figura orationis, & quàm noua L. Piso annalium scriptor usus sit. CAPVT XXIX.

Mihi nomen est Iulium.

DVæ istæ in loquendo figuræ, notæ satis usitataeq; sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomen est Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarquinium collegam suũ, quia Tarquinium nomen esset, metuere. Eumq; orat, uti sua uoluntate Roma concedat: quia Tarquinium (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum sit, græcæ an gallicæ. CAPVT XXX.

Petorritum.

QVi ab alio genere uitæ detriti iam & retorridi, ad literarum disciplinas serius adeunt, si forte ijdem garruli natura & subargutuli sunt, oppidoquam fiunt in literarum ostentatione inepti & friuoli. Quod genus profecto ille homo est qui de petorritis nuper argutissimas nugas dixit. Nam cum quæreretur, petorritum quali forma uehiculum, cuiatisq; linguæ uocabulum esset, & faciem uehiculi ementitus est longe alienam falsamq;, & uocabulum græcum esse dixit: atque id significare uolucres rotas interpretatus est: Commutataq; una littera, petorritum esse dictum uolebat, quasi petorrotum. Scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo contendit. Ego, cum Probi multos admodum commentationum libros inquisierim, neque scriptum in his inueni, nec usquam alioquin Probũ scripsisse credo. Petorritum enim est non ex græca dimidiatum, sed totũ trans alpibus factum: nam est uox gallica.

gallica. Id scriptum est in libro M. Varronis decimoquarto rerum diuinarum. Quo in loco Varro cum de petorrito dixisset, esse id uerbum gallicum, lanceam quoque dixit non latinum, sed hispanicum uerbum esse.

Quæ uerba legauerint Rhodij ad hostium ducem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa inclyta Ialysi imagine. CAPVT XXXI.

Demetrius dux.

RHodum insulam celebritatis antiquissimæ, oppidumq; in ea pulcherrimũ ornatissimumq; obsidebat oppugnabatq; Demetrius, dux ætatis suæ inclytus: cui à peritia disciplinaq; faciendi obsidij, machinarumq; solertia, ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. Tum ibi in obsidione illa, ædes quasdam publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præsidio erant, aggredi & uastare atq; absumere igni parabat. In his ædibus erat memoratissima illa imago Ialysi, Protogenis manu facta illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem præstantiamq;, ira percitus Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uerbis: Quæ malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginem istam uelis incendio ædium facto disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum cæperis, imagine quoque illa integra & incolumi per uictoriam potieris: sin uero nos uincere obsidendo nequiueris, petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione desita, & imagini & ciuitati pepercit.

Ialysis. Protogenes.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XVI.

Verba Musonii philosophi græce, digna atq; utilia audiri observariq;. Eiusdem utilitatis sententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta. CAPVT I.

DOLESCENTVLI cum etiam tum in scholis essemus, ἐνθυμημάτιον hoc græcum quod apposui, dictum esse à Musonio philosopho audiebamus: & quoniã uere atque luculente dictum, uerbisq; est breuibus & rotundis uinctũ, perquam libenter meminera-

mus: ἀντὶ τοῦ πρόξυρα καλὸν μετὰ πόνου, ὃ μὴν πόνος οὐ χιτῶ, τὸ δὲ καλὸν μένῃ. ἀντὶ τοῦ πολύσπους αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οὐ χιτῶ, τὸ δ' αἰσχρὸν μένῃ. Postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, positam legimus. Quæ & si laxioribus paulo longioribusq; uerbis comprehensa est præ q̃ illud græcum quod diximus, quoniam tamen prior tempore antiquiorq; est, uenerabilior uideri debet. Verba ex oratiõe hæc sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborem recte feceritis, labor ille à uobis cito recedet, bene factũ à uobis dum uiuetis non abscedet. Sed si quæ per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum illud apud uos semper manebit.

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi disserendiq; que, & quæ sit eius legis reprehensio. CAPVT II.

LEgem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam re quæratur disputeturq;: atq; ibi quod rogere, ut respõdeas: tum, ne amplius quid dicas, q̃ id solũ quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non seruent, & aut plus, aut aliter q̃ sunt rogati respondeant, existimantur rudes indoctiq; esse, disputandiq; morem atq; rationem non tenere. Hoc quidem quod dicunt, in pleriscq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanq; inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogatiõibus responsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam uidentur, in quibus si breuiter & ad id quod rogatus fueris respondeas, capiare. Nam si quis his uerbis interroget, postulo ut respondeas: Desieris ne facere adulterium an non? utcunq; dialectica lege responderis, siue aias, siue neges, hærebis in captione: tam si te dicas adulterũ, q̃ si neges. Sed quod minus est in interrogatione, id est, addendum. Nam qui facere aliquid non desiit, non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est species istius captionis: & nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulterium, qui se negauerit facere desisse. Quid autẽ legis istius propugnatores in illa captiũcula facient, in qua hærere eos necessum est, si nihil amplius q̃ quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquẽ rogem: Quicquid non perdidisti, habeas ne an non habeas? postulo aut aias aut neges. Vtcunque breuiter responderit, capietur. Nam si non habere se negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eũ non habere, quos non perdidit. Sin uero habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respõdebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidi. Sed huiuscemodi responsio non fit ea lege quam diximus. Plus enim q̃ quod rogatus est respondet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum. Dialecticæ captiones.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fa-

mes. Verbaq; ipsa Erasistrati sup ea re scripta. CAPVT III.

CVm Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus, tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atq; eũ quoquò iret, quasi ex lingua prorsum eius capti, prosequebamur: ita sermõibus usq; quaq; amœnissimis demulcebat. Tum ad quendã ægrũ cum isset uisere, nosq; cum eo unà introissemus, multáq; ad medicos qui tum forte istic erant ualetudinis eius gratia, oratione græca dixisset, ac ne hoc quidẽ, inquit, mirũ uideri debet, quod cũ antehac semper edundi fuerit appetens, nunc post imperatam inediã tridui, omnis eius appetitio pristina elanguerit. Nam quod Erasistratus scriptũ reliquit, inquit, propemodũ uerũ est: Esuritionẽ faciunt inanes patentesq; intestinorũ fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo cõplentur, aut inanitate diutina contrahuntur & cõniuent, tunc loco in quẽ cibus capitur uel stipato uel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restinguitur. Scythas quoq; ait eundẽ Erasistratũ dicere, cum sit usus ut famẽ longius tolerent, fascijs uentrẽ strictissime circũligare. Ea uẽtris cõpressiõe esuritionẽ posse depelli creditũ est. Hæc tum Phauorinus, multáq; istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos aũt postea, cũ librũ forte Erasistrati legeremus διαιρέσεων primũ, idipsum in eo libro quod Phauorinũ audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: Ελογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ τὴν τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δὲ οὐκέτι. Deinde paulũ infrà: εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καῖρον ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πενίης αὐτὴν ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἦ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ἦ, κένωμα οὐκ ἔχει.

Esuritio.

Scytharum mos.

In eodẽ libro Erasistratus uim quandã famis non tolerabilẽ, quã Græci βούλιμον καὶ βούπειναν appellant, in diebus frigidissimis multo

multo facilius accidere ait, q̃ cum serenum atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cur is morbus in eo plerunq; tẽpore oriatur, nondũ sibi esse cõpertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διατὶ ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται, ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Quo ritu quibusq; uerbis fecialis po. Ro. bellũ indicere solitus sit iis, quibus po. Ro. bellũ fieri iusserat. Et item in quæ uerba cõceptũ fuerit iusiurandum de furtis militaribus sanciendis, & uti milites scripti intra prædictum diẽ in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandum remitti æquum esset. CAPVT IIII.

CIncius in libro iij. de re militari, fecialem populi Romani bellum indicentem hostibus, telumq; in agrum eorum iacientem, hisce uerbis uti scripsit: Quod populus Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Romanum bellum fecere deliquere' que: quodq; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit. Ob eam rem ego populus' que Romanus populo Hermundulo hominibus' que Hermundulis bellum indico facio' que. Item in libro eiusdem Cincij de re militari quinto ita scriptum est: Cum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magistratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P. filij COS. in exercitu decem' que milia passuum propè, furtum non facies dolo malo, solus, neq; cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies singulos. Extra' que, hastam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam si quid ibi inueneris, sustuleris' ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filium COS. L.' ue Cornelium P. filium COS. siue ad quẽ eorũ iusserit, proferas: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris sustuleris' ue dolo malo, aut domino suo, cuium id cẽsebis esse, reddes, uti quod recte

Hermundulus.

Iurisiurandi militaris formula.

factũ esse uoles. Militibus aũt scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent, & ut citati COS. responderẽt. Deinde ita concipiebatur iusiurandũ, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce aliqua causa erit: Funus familiare, feriæ uindemiales: calendæ q; quæ nõ eius rei causa in eũ diẽ collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: morbus sonticus: auspiciũ ue, quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificium ue anniuersariũ, quod recte fieri non posset, nisi ipsus eo die ibi sit: ius, hostis ue, status cõdictus ue dies cũ hoste: si cui eorũ harunce quæ causa erit, eũ se postridie q̃ per eas causas licebit, eo die uenturũ aduturũq; eum, qui eum pagum, uicũ oppidũ ue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequẽs dabatur. Item in libro sexto hoc scriptum est: Alæ dictæ exercitus equitum ordines, quod circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in auium corporibus locabantur. In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Morbus sonticus.

Alæ militares.

Legio.

Vestibulum quid significet, de q; eius uocabuli rationibus.

CAPVT V.

PLeraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neq; tamen liquido scimus, quid ea proprie atq; uere significent, sed incomperta & uulgariam traditionem rei non exploratæ secuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti est uestibulũ, uerbũ in sermonibus celebre atq; obuiũ, nõ omnibus tamen qui illo facilè utuntur, satis spectatum. Animaduerti enim quosdã, haudquaquam indoctos uiros, opinari uestibulum esse partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat. Cæcilius Gallus in libro de significatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent secundo, uestibulum esse dicit nõ in ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante ianuam domus uacuum, per quem à uia aditus accessusq; ad ædes est: cum dextra sinistraq; inter ianuam tectaq; quæ sunt uiæ iuncta, spatium relinquitur: atq; ipsa ianua procul à uia est area uacanti intersita. Quæ porrò huic uocabulo ratio sit, quæri

Vestibulum atrium.

quæri multum solet. Sed quæ scripta legi, ea fermè omnia incõcinna atq; absurda uisa sunt. Quod Sulpitiũ aũt Apollinarẽ meminì dicere, uirũ elegãti sciẽtia ornatũ, huiusce modi est: Ve particula, sicuti quædã alia, tũ intensionẽ significat, tũ minutionẽ. Nã uetus, & uehemẽs, alterũ ab ætatis magnitudine cõpositũ elisumq; est, alterũ à mẽtis ui atq; impetu dicitur. Vescũ aũt, quod ex ue particula, et esca copulatũ est, utriusq; diuersæ significationis uim capit. Aliter enim Lucretius uescũ salem dicit ex edẽdi intẽtione, aliter Lucilius uescũ appellat cũ edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebãt, locũ ante ianuã relinquebãt, qui inter fores domus, & uiam medius esset. In eo loco qui dominũ eius domus salutatũ uenerant, prius q̃ admitterẽtur, cõsistebant, et neq; in uia stabãt, neq; intra ædes erãt. Ab illa ergo grãdis loci cõsistione, & quasi quadam stabulatione, uestibula appellata sunt, spatia (sicuti diximus) grãdia, ante fores ædiũ relicta, in quibus starent qui uenissent, prius q̃ in domũ intromitterentur. Meminisse aũt debebimus, id uocabulũ non semper à ueteribus proprie, sed per quasdam tralationes esse dictũ: quæ tamen ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate nõ lõgè desciuerint: sicut illud in VI. Verg.

Ve particula.

Vetus.

Vehemens.

Vescum.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci,
Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ.

Non enim uestibulũ priorẽ partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest, tanq̃ si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, uestibulũ & fauces: ex qbus & uestibulũ appellat ante ipsam domũ, & ante ipsa orci penetralia. Fauces aũt uocat iter angustum, per quod ad uestibulum aditur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quã ob causam ita appellatæ sunt: sup ea re P. Nigidii, & Iulii Higini sentẽtię.

CAPVT VI.

REdeuntes Græcia, Brundusium nauem aduertimus. Ibi q̃spiã linguæ latinæ literator, Roma à Brũdusinis accersitus, experiundũ sese uulgo dabat. Imus ad eũ nos quoq;

oblectamẽti gratia. Erat enim fessus atq; langues, animus de æstu maris. Legebat barbare inscitéq; Verg. VII. in quo lib. hic uersus

Centum lanigeras mactabat rite bidentes: (est:

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces' ne inquam nos magister, cur bidentes dicantur: Bidentes, inquit, oues appellatæ: iccircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues solæ (ut tu ais) bidentes dicã

Pomponius. tur: & an Pomponius Attellanarum poëta, in Gallis transalpinis errauerit, cum hoc scripsit:

Mars tibi uoueo facturum,
Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nũc ego à te rogaui, ecquam scias esse huiusce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, sed nimiũ quantũ audacter: Oues,

Bidentes. inquit, bidentes dictæ, quod duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum quæso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ouem uidisti? Ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, et irritatus, quære, inquit, ea potius, quæ à grammatico quærenda sunt. Nam de ouium dentibus opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, bidẽtes appellari ait, non oues solas, sed omnes bimas hostias: neque tamen dixit apertius cur bidentes. Sed quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam, ad ius pont. pertinẽtibus: Bidẽnes primo dictas litera immissa, quasi biennes: tum longo usu loquendi corruptam esse uocem, & ex bidennibus bidentes factum, quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Higinus tamen Iulius, qui ius pontifi. non uidetur ignorasse, in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui: Quæ bidẽs est, inquit, hostia oportet habeat dentes octo: sed ex ijs duo cæteris altiores, per quos appareat, ex minore ætate in maiorem trãscendisse.

scendisse. Hæc Higini opinio, an uera sit, non argumentis, sed oculis iudicari potest.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius petulãtiusq; finxit: & quod multis itẽ uerbis utĩ, de quibus an sint latina, quæri solet.

CAPVT VII.

LAberius in Mimis quos scripsit, auit, oppido q̃ uerba finxit præliceter. Nam et mendicimoniũ dicit, et mœchimoniũ, & adulterionẽ, adulteritatẽq; pro adulterio, & depudicauit pro stuprauit, & abluuiũ pro diluuio: & quod in Mimo ponit, quem Cophinum inscripsit, manuatus est, pro furatus est. Et item in Fullone, furem manuarium appellat: Verba noua facta à Laberio.

Manuari, inquit, pudorem perdidisti. Aliâs Theophinum.

Multáq; alia huiusmodi nouat, neq; nõ obsoleta quoq;, & maculantia ex sordidiore uulgi usu ponit, quale est in Staminarijs:

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.

Et elutriare lintea, & labãdria dicit, quæ ad lauandum sint data, & * Collicior, inquit, in Fullonicam. Coltior.

Ecquid properas, ecquid præcurris Caldonia?

Itẽ in Restiõe, Calabarriũculos dicit, quos uulgus Calaburriões. Item in Cõpitalibus, malas malaxaui. Itẽ in Cacomemnone:

Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego
Me abhinc duos menses ex Africa
Vententem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, & obbam, & camelliam, & pictatium, & capitium: Induis, inquit, capitium tunicæ pictatiũ. Præterea * in anna per anna, gubernium pro gubernatore, & planum pro sycophanta, & nanum pro pumilione, dicit: quanquam planum pro sycophanta M. quoque Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. Atque item in Mimo, qui Saturnalia inscriptus est, botulum pro farcimine appellat, & hominem * leenam pro leui. Item in Necromantia cocionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatorem dixerunt. Manua pro annua. Leucunam.

Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est (inquit cocio) sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quem inscripsit Alexandreã, eodẽ quidẽ modo, quo uulgus, sed probè latineq; usus ẽ græco uocabulo. Emplastrũ enim dixit οὐδετέρως, nõ genere fœminino, ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mimo apposui:

Emplastrũ neutri generis.

Quid est iusiurandum? Emplastrum æris alieni.

Quid significet, et quid a nostris appellatũ sit ἀξίωμα quod dialectici dicunt: & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

CAPVT VIII.

CVm in disciplinas dialecticas induci atq; imbui uellemus, necessum fuit adire atq; cognoscere quas uocant dialectici εἰσαγωγὰς, tũ in primo περὶ ἀξιωμάτων * discendũ, quæ M. Varro aliâs profata, aliâs proloquia, appellat. Cõmentariũ de proloquijs Lælij docti hominis, qui magister Varrõis fuit, studiose quæsiuimus, eum' que in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanate scriptum est. Fecisse' que uidetur eum librum Lælius sui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediuimus igitur necessario ad græcos libros, ex quibus accepimus ἀξίωμα definitum esse his uerbis: λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀπροφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτοῦ. Hoc ego supersedi uertere, quia nouis & inconditis uocibus utendum sit, quas pati aures per insolentiam uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua latina ad Ciceronẽ iiij. & xx. expeditissime ita finit. Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur. Erit autẽ planius, quid istud sit, si exẽplum eius dixerimus. Ἀξίωμα igitur, siue id proloquium dicere placet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiã deleuit, Milo cædis damnatus est, neq; bonum est uoluptas, neq; malũ. Et omnino quicquid ita dicitur, plena atq; perfecta uerborũ sententia, ut id necesse sit aut uerũ, aut falsum esse, id à dialecticis ἀξίωμα, id est, oratio uerũ aut falsum plene significans, appellatũ est: à M. Var. sicuti dixi, proloquiũ, à M. aũt Cicerone pronuntiatũ: quo ille tamẽ uocabulo tãtisper uti se attestatus

Quidam nõ habent.

Proloquiũ.

testatus est, quoad melius, inquit, inuenero. Sed qd' Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij nostrorũ adiunctũ, alij cõnexũ dixerunt. Id cõnexum tale est: si Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies est, sol super terras est. Itẽ qd' illi συμπεπλεγμένον, nos uel cõiunctũ uel copulatũ dicimus, quod est eiusdẽ modi: P. Scipio Pauli filius, & bis cõs. fuit, & triũphauit, & cẽsura functus est, & collega in cẽsura L. Mumij fuit. In omni aũt cõiuncto si unũ est mẽdacium, etiã si cætera uera sunt, totũ esse mendaciũ dicitur. Nam si ad ea oĩa, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quod est falsum, uniuersa quoq; illa, quæ coniuncte dicta sunt, propter hoc unũ quod falsum accesserit, quia simul dicentur, uera nõ erunt. Est item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos disiunctũ proloquiũ dicimus. Id huiuscemodi est: Aut malũ est uoluptas, aut bonũ, aut neq; bonũ neq; malũ est. Omnia aũt quæ disiungũtur, pugnãtia esse inter sese oportet, eorũq; opposita ἀντικείμενον Græci dicunt. Ea quoq; ipsa inter sese aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiungũtur, unũ eẽ uerũ debet, falsa cætera. Quod si aut nihil oĩm uerũ, aut oĩa plura' ue quã unũ uera erũt, aut quæ disiũcta sunt, nõ pugnabũt, aut quæ opposita eorũ sunt, cõtraria inter sese nõ erũt, tũc id disiunctũ mendaciũ est, & appellatur παραδιεζευγμένον: sicuti hoc est, in quo quæ opposita, nõ sunt cõtraria: aut curris, aut ambulas, aut stas. Nã ipsa quidẽ inter se aduersa sunt, sed opposita eorũ nõ repugnãt. Non ambulare enim, & nõ stare, & non currere, contraria inter sese non sunt: quoniã cõtraria ea dicuntur, quæ simul uera esse nõ queunt. Possis enim simul eodẽq; tẽpore, neq; ambulare, neq; stare, neq; currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentũ dedisse, nũc satis erit. Atque id solum addendum admonendum' que est quod huius disciplinæ studium atque cognitio, in principijs quidem tetra & aspernabilis, insuauisq; esse, & inciuilis uideri solet: sed ubi aliquã tum processeris, tum denique & æmolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi uoluptas insatiabilis:

Dialecticæ utilitas.

Cui

Cui sanè si modum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut plerique alij, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæãdris, tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

Quid significet uerbũ in libris ueterũ creberrime positũ, susq; deq;.

CAPVT IX.

Susq; deq; fero & habeo.

SVsq; deq; fero, aut susq; deq; habeo (his enim omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poëmatis quoq;, & in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostẽdent, quã qui intelligant. Ita pleriq; nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, nõ discere. Significat aũt, susq; deq; ferre, æquo animo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; interdũ negligere & contemnere: & propemodum id ualet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu susq; deq; fers.
Materfamiliâs tua in lecto aduerso sedet
Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Vtitur M. Varro in Sisenna, uel de historia:

Quod si nõ horũ oĩm similia eẽt principia, susq; deq; esset.

Lucilius in iij. Verũ hic ludus, ibi susq; oĩa deq; fuerunt.

Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludus iocusq;.
Illud opus durum, ut Setinum accessimus finem.
ἐπὶ τὸ λοιπόν.
Vt aiunt montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

Quid sint proletarii, qd Capitecẽsi, qd itẽ sit in xii. tabulis assiduus, quæ eius uocabuli ratio sit.

CAPVT X.

OTium erat quodã die Romæ in foro à negotijs, & læta quædã celebritas feriarũ, legebaturq; in cõsessu forte cõpluriũ Ennij liber ex annalibus tertius. in eodẽ libro uersus hi fuere:

Proletarius publicitus scutisq;, ferroq;
Ornatur, ferro muros, urbemq;, forumq;
Excubijs curant.

Tum

Tum ibi quæri cœptũ est, quid esset proletarius. Atq; ego aspiciẽs quempiã in eo circulo ius ciuile callentẽ, familiarẽ meũ, rogabã ut id uerbũ nobis enarraret. Et cũ ille se iuris, non rei grãmaticæ peritũ esse respõdisset, eo maxime, inquã, te dicere hoc oportet, quãdo, ut prædicas, es iurisperitus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex XII. tabulis uestris accepit, in quibus si recte commemini, ita scriptũ est: Assiduo uindex, assiduus esto. Proletario ciui quiuis uolet uindex esto. Petimus igitur ne annalẽ hunc Q. Ennij, sed XII. tabulas legi arbitrere: & quid sit in ea lege Proletarius ciuis, interpretere. Ego uero, inquit, dicere atq; interpretari hoc deberẽ, si ius Faunorum, & Aboriginũ didicissem. Sed enim cum Proletarij, & assidui, & sanates, & uades, & subuades, & uigintiquinq; asses, & taliones, furtorumq; quæstiones cum lance & licio euanuerint, omnisq; illa duodecim tabularũ antiquitas, nisi in legis actionibus centũuiraliũ causarũ lege Aebutia lata consopita sit, studiũ scientiamq; ego præstare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadã Iulium Paulũ, poëtam memoriæ nostræ doctissimum, prætereuntẽ conspeximus. Is à nobis salutatus, rogatusq; uti de sentẽtia, deq; ratione istius uocabuli nos doceret: Qui in plebe (inquit) Romana tenuissimi pauperrimiq; erant, neq; amplius q̃ mille quingentûm æris in censum deferebant, Proletarij appellati sunt: Qui uero nullo, aut perquam paruo ære censebantur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem census capitecensorum, æris fuit CCCLXXV. Sed quoniã res pecuniaq; familiaris, obsidis uice pignorisq; esse apud remp. uidebatur, amorisq; in patriã fides quædã in ea firmamentumq; erat, neq; Proletarij, neq; Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebãtur, quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorũ tamen ordo honestior aliquanto & re & nomine, q̃ Capitecensorũ fuit. Nam & asperis reip. temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiã tumultuariam legebantur. Armaq; ijs sumptu publico præbebantur, & nõ capitis censione, sed prosperiore uocabulo, à munere officioq;

Lex Aebutia.

Proletarius. Capitecensus.

prolis

prolis edendæ, appellati sunt: quod cum re familiari parua minus possent rempublicam iuuare, sobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferũt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ temporibus, uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, cum id factum antè, in nulla memoria extaret. Assiduus in XII. tabulis, & pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab assibus, id est ære dando, cum id tempora reipublicæ postularent: aut à muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. Verba aũt Sallustij in historia Iugurthina de C. Mario consule, & de Capitecensis hæc sunt: Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusq; erat, Capitecensos plerosq;. Id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere celebratus auctusq; erat, & homini potentiã quærenti, egentissimus quisq; opportunissimus.

Assiduus ab assibus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorũ interitu, qui in syrtibus Africanis colebant. CAPVT XI.

Marsi.

GEns in Italia Marsorũ, orta fertur esse à Circes filio Marso. Propterea Marsis hominibus, quorũ dũtaxat familiæ cum externis cognationibus nondum etiam permistæ coruptæq; sunt, ui quadam genitali datũ, ut serpentium uirulentorũ domitores sint, & incantationibus herbarumq; succis faciant medelarum miracula. Hac eadẽ ui prædictos esse quosdam uidemus, qui Psylli uocantur: quorũ nomine super & genere, cum in ueteribus literis quæsissem, in quarto deniq; Herodoti libro, fabulã hanc de Psyllis inuenimus: Psyllos quondam fuisse in terra Africa, conterminos Nasamonibus, austrumq; in finibus eorum quodã in tempore perquam ualidum, ac diutinũ flauisse. Eo flatu aquã omnẽ in locis, in quibus colebant, exaruisse. Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriã grauiter austro succensuisse: Decretumq; fecisse, uti armis sumptis ad austrũ, perinde quasi ad hostẽ, iure belli res repetiũ proficiscerẽtur. Atq; ita profectis, uentũ austrũ magno spiritus agmine

Psylli.

agmine uenisse obuiã. Eoq; uniuersos cũ omnibus copijs, armisq;, cum mulis montibusq; arenarũ supiectis operuisse. Eo facto Psyllos ad unũ omneis interisse. Itaq; eorum fines à Nasamonibus occupatos.

De iis uocabulis quæ Cloatius Verrius, aut satis commode, aut nimis absurde, & illepide, ad origines linguæ græcæ redegit. CAPVT XII.

CLoatius Verrius in libris, quos inscripsit uerborũ à Græcis tractorũ, non pauca hercle dicit curiose, & sagaciter conquisita, neq; non tamen quædã futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τοῦ ἐρρῆσθαι. Versumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἔρρε κακὴ γλαῦξ, & illud:

ἔρρε εἰς νήσους θέσφατον ἀλήτην τε ξωόντων.

Itẽ hallucinari, factũ scripsit ex eo, quod dicitur græce ἀλύειν. unde elucũ quoq; esse dictũ putat, a litera in e conuersa, tarditatem quandã animi & stuporẽ, qui hallucinantibus plerunq; usu uenit. Itẽ fascinũ appellat quasi θάσκανον, & fascinare esse quasi βάσκαίνειν. Cõmode hæc sane oĩa & cõdecẽter: Sed in lib. IIII. Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φαινερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρυσότερον, quoniã id genus hominũ speciẽ ostentẽt humanitatis, et cõmodi esse uideãtur inopibus nũmos desiderãtibus. Id q; dixisse ait Hypsicratẽ quempiã grãmaticũ, cuius libri sanè nobiles sunt super ijs, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc aũt ipse Cloatius, siue nescio qui alius nebulo effutiuit, nil potest dici insultius. Fœnerator enim, sicut M. Varro in libro III. de sermone latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus aũt dictũ à fœtu, et quasi à fœtura quadã pecuniæ parientis, atq; increscentis, & iccirco & M. Catonẽ, & cæteros ætatis eius fœneratorem sine a litera pronunciasse tradit, sicuti fœtus ipse, & fœcunditas appellata.

Hallucinari. Elucus. Fascinare. Fœnerator. Fœnus.

Quid sit municipium, & quid à colonia differat, & quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietas. Atque ibi quod D. Adrianus in senatu de iure, atq; uocabulo municipũ uerba fecit. CAPVT XIII.

Municipes

MVnicipes & municipia, uerba sunt dictu facilia & usu obuia: & neutiquam reperias qui hæc dicat, quin scire se planè putet quid dicat. Sed profecto aliud est, aliud dicitur. Quotus enim ferè nostrũ est, qui cum ex colonia po. Ro. sit, non & se municipẽ esse, & populares suos municipes esse dicat, quod est à ratione, & à ueritate longè auersum? Sic adeo & municipia quid & quo iure sint, quantumq; à colonia differant, ignoramus. Existimamusq; meliore conditione esse colonias, quam municipia: De cuius opinionis tam promiscuæ erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime disserit: miraríq; se ostendit, quod & ipsi Italicenses, & quædã uẽ alia municipia antiqua, in quibus Vticenses nominat, cum suis moribus legibusq; uti possent, in ius colonarum mutari gestiuerint. Prænestinos autẽ refert maximo opere à Tiberio imperatore petisse, oraséq; ut ex colonia in municipij statum redigerentur. Idq; illis Tiberiũ pro referenda gratia tribuisse, quod in eorũ finibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipes ergo sunt ciues Romani ex municipijs, suo iure & legibus suis utẽtes, muneris tantũ cũ po. Ro. honorarij participes, à quo munere capessendo appellati uidentur, nullis alijs necessitatibus, neq; ulla po. Ro. lege astricti, cũ nunq populus eorũ fundus factus esset. Primos aũt municipes sine suffragij iure, Cerites esse factos accepimus: Concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidẽ caperẽt, sed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas censores referri iubebant, quos notæ causa suffragijs priuabãt. Sed coloniarũ alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatẽ, nec suis radicibus nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura, institutáq; omnia po. Ro. non sui arbitrij habent. Quæ tamen cõditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera, potior tamẽ & præstabilior existimatur, propter amplitudinẽ maiestatẽq; po. Ro. cuius istæ coloniæ, quasi effigies

Municipes.

Cerites.

Colonię.

effigies paruæ, simulacráq; eẽ quædã uidẽtur: & simul qa obscura obliterataq; sunt municipiorũ iura, qbus utiliã pignorãtiã nõ queũt.

Quod M Cato differre dixit properare & festinare. Et q̃ cõmo de Verrius Flaccus uerbũ q̃d est festinat, iterp̃tatus est. XIIII.

FEstinare et properare, idẽ significare, atq; in eandẽ rẽ dici uidẽtur. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa, uerba sunt ipsius ex oratiõe quã de suis uirtutibus habuit: Aliud est properare, aliud festinare. Qui unũ quid mature transigit, is properat: q multa simul incipit neq; pficit, is festinat. Verrius Flaccus rationẽ uolens dicere differẽtiæ huius, festinat, inquit, à fando dicitur: quoniã isti ignauiores qui nihil pficere possunt, plus uerborũ q̃ opæ habẽt. Sed id nimis coactũ atq; absurdũ uidetur. Neq; tãti momẽti esse potest prima in utroq; uerbo littera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, festinare & fari, eadem uideri debeant: Commodius autem propriusq; uisum est, festinare quasi fessum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Properæ. Festino.

Quid Theophrastus mirũ de perdicibus scriptũ reliquerit, & quid Theopompus de leporibus CAPVT XV.

THeophrastus philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora.

Perdices. Lepores.

Agrippas, à partus ægri & improsperi uitio appellatos. Deq; iis deabus, quæ uocant Prosa, & Postuerta CAPVT XVI.

QVorũ in nascẽdo nõ caput, sed pedes primi extiterãt, qui partus difficillimus ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo, ab ægritudine et pedibus. Cõfixos esse aũt pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis, nõ ut hoĩs natura est, sed ut arboris. Nã pedes cruráq;, arboris appellat ramos: caput, stirpẽ atq; caudicẽ. Quando igiur, inquit, cõtra naturã forte cõuersi in pedes, brachijs plerunq; didu ctis retineri solent, ægriusq; tũc mulieres eniũtur: Huius periculi

Agrippæ.

deprecandi gratia, aræ statutæ sunt Romæ duabus Carmentibus quarum altera Postuerta nominata est, Prosa altera: à recte pe-
Postuerta. Prosa. uersiq; partus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit agri vaticani. CAPVT XVII.

Vaticanus ager. ET agrũ Vaticanũ, et eiusdẽ agri deũ præsidẽ appellatũ accepe-
ramus à uaticinijs, quæ ui atq; instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hãc causam M. Var. in
Aius. libris diuinarũ, aliã esse tradit istius noĩs rationẽ. Nã sicut Aius, in qt, deus appellatus, ara q; ei statuta est, quæ est in infima noua uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus deus nomi-
natus, penes quẽ essent uocis humanæ initia: Quoniã pueri simul atq; parti sunt, eã primã uocẽ edunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est, Iccircoq; uagire dicitur, exprimẽte uerbo sonũ uocis recẽtis.
Vagire.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur. Et item alia, quæ μηχανικὴ. Et tertia itidem, quę dicitur κανονικὴ. CAPVT. XVIII.

PArs quædã geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κανονικὴ uocatur, qua musici ut fundamento artis suæ utuntur. Vtraq; harũ spatijs & interuallis linearũ, & ratione numerorũ constat. ὀπτικὴ facit multa demirãda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareãt. Itẽ ut speculũ in loco certo positũ, nihil imaginet, aliorsum translatũ faciat imagines. Itẽ si rectius speculũ spectẽs, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideatur, pedes sursum. Reddit etiã causas ea disciplina, cur istæ quoq; uisiones fallãt, ut quæ in aqua conspiciũtur, maiora ad oculos fiãt: quæ procul ab oculis sunt, minora. κανονικὴ aũt lõgitudines et altitudines uocis emetitur. Lõgior mẽsura uocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Est et alia species κανονικῆς, quæ appellatur μηχανὴ, p quã syllabarũ lõgarũ, & breuiũ, & mediocriũ iunctura, & modus cõgruẽs cũ principijs geometriæ, auriũ mẽsura examinatur. Sed hæc, inqt, M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius desistimus, q̃ intelligamus, cur discenda

discenda sint. Voluptas autem, inquit, uel utilitas taliũ disciplinarum in post principijs existit, cũ perfectæ absolutæq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione. CAPVT XIX.

Arionis fabula.

CEleri admodum & cohibili oratione, uocumq; filo tereti & candido fabulã scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymnæus, terra atq; insula omni Lesbius fuit. Eum Arionẽ rex Corinthi Periander amicũ amatumq; habuit artis gratia. Is inde à rege proficiscitur, terras inclytas Siciliã atque Italiã uisere. Vbi eo uenit, aures q; omniũ mentes q; in utriusq; terræ urbibus demulsit. In quæstibus istic & uoluptatibus amoribus q; hominũ fuit. Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthũ instituit redire. Nauẽ igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altũ prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cæpisse consiliũ de necando Arione. Tum illũ ibi pernicie intellecta, pecuniã cæteraq; sua ut haberent, dedisse: uitã modo sibi ut parcerent, orauisse. Nautas precũ eius harũ commiseritũ esse illatenus, ut ei necẽ afferre per uim suis manibus tẽperaret: sed imperauisse, ut iam statim corã desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus spe omni uitæ pdita, id unũ postea orauit, ut prius q̃ mortẽ oppeteret, induere pmitterent sua sibi indumẽta, & fides capere, & canere carmẽ casus illius sui cõsolabile. Feros & immanes nautas prolubium tum audiendi subit. Quod orauerat impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stãs q; in summæ puppis foro, carmẽ quod orthiũ dicitur, uoce sublatissima cãtauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatu q; omni sicut stabat canebat q;, eiecit sese procul in profundũ. Nautæ haud quaq; dubitãtes quin perisset, cursum quẽ facere cœperãt, tenuerũt. Sed nouũ, et mirũ, & piũ factum cõtigit: Delphinũ repẽte inter undas adnauisse, et dorso sup-

Orthium carmen.

fluctus eduo uectauisse: incolumiq; eum corpore & ornatu, Tænarum in terrã Laconicã deuexisse. Tum Arionẽ prorsus ex eo loco Corinthũ petiuisse: Talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: eiq; rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regem istæc parũ credidisse, Arionẽ quasi falleret, custodiri iussisse. Nautas requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, ecquid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Arione. Eos dixisse, hominẽ cũ inde iret, in terra Italia fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectationibusq; urbiũ florere, atq; in gratia peculiaq; magna fortunatũ esse. Tũ inter hæc eorũ uerba, Arionẽ cũ fidibus et indumẽtis, cũ quibus ein salũ eiaculauerat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq;, ire inficias nõ quisse. Eã fabulã dicere Lesbios & Corinthios: atq; esse fabulæ argumẽtũ, quod simulacra duo ahenea ad Tænarũ uiserẽtur, Delphinus uehẽs, & hõ insidẽs.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XVII.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quã dixit pro M. Cælio, & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia uere digneq; dici possit.

CAPVT I.

TQVIDAM FVErunt, monstra hominũ, qui deijs immortalibus impias falsasq; opiniones prodiderunt, ita nonnulli tam prodigiosi, tamq; uecordes extiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius, & Largius Licinius, cuius liber etiã fertur infando titulo Ciceromastix) ut scribere ausint

sint M. Ciceronẽ parũ integre atq; improprie, atq; inconsiderate locutum. Atq; alia quidem, quæ reprehenderunt neq; dictu neq; auditu digna sunt. Sed etenim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi sunt uerborum pensitatores subtilissimi, cedo quale id sit consideremus. M. Cicero pro Mario Cælio ita scripsit: Nam quod obiectum est de pudicitia, quodq; omnium accusatorũ, nõ crimẽbus, sed uocibus maledictisq; celebratum est, id nunquam tam acerbe feret M. Cælius, ut eum pœnitcat nõ deformem esse natũ. Non existimant uerbo proprio esse usum, quod ait, pœniteat, atq; id prope ineptum etiam esse dicunt. Nam pœnitere, inquiunt, tum dicere solemus, cum quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra uolũtate, nostroq; consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiam que in ijs nostram demutamus. Neminem autem recte ita loqui, pœnitere sese quod natus sit, aut pœnitere quod mortalis sit, aut quod ex offenso forte uulnerato q; corpore dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec cõsilium sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratis in corporibus nostris, ui ac necessitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle, inquiunt, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceretur, cuius eum dixit non pœnitere: tanquã in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sententia, & pœnitet, nisi in uolũtarijs rebus, non probè dicitur: tametsi antiquiores uerbo ipso, alio quoq; modo usitati sunt, & pœnitet ab eo, quod est pene, & à penuria dixerunt. Sed id aliorsum pertinet, atq; alio loco dicetur. Nunc aũt sub hac eadem significatione, quæ uulgo nota est, nõ modo ineptum hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimum adeo, & facetissimũ est. Nam cũ aduersarij & obtrectatores M. Cælij, quoniã erat pulchro corpore, formã eius & facie in suspiciones impudicitiæ accerserent, illudens Cicero tam obsurdam crimẽ, quod formã quam natura fecerat, uitio darent, eodẽ ipso errore, quẽ illudebat, sciens usus est, & non pœnitet, inquit, M. Cælium non deformem esse natum: ut uel hac ipsa re, quod ita

Pœnitere.

dicebat, opprobraret aduersarijs, ac per facetias ostentaret facere eos deridiculum, quod perinde Cælio formam crimini darent, quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quędam ex Q. Claudii annalium, primo, cursim in legendo notata.

CAPVT II.

CVm librum ueteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoriæ uegetandæ gratia indipisci animo, ac recẽsere quæ in eo libro scripta essent, in utrasq; æstimationes laudis, aut culpæ adnotamẽtis digna. Eratq; hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborũ sententiarumq; elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notaui, quem librum legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, pleriq; abijciunt, atque inermi inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbum poëticum uisum est, sed non absurdum neque asperum: Ea, inquit, dum fiunt, latini subnixo animo: quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstrat' que animi fortitudinem, fiidutiam' que: quoniam quibus innitimur, ijs quasi erigimur attollimurq;. Domus, inquit, suas quenque ire iubet, et sua omnia fruisci. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rarissimum: dubitatumq; est ab imperitis antiquitatis an latinum foret. Non modo autem latinum, sed iucũdius amœniusq; etiam uerbum fruiscor factum est, quàm fruor: et ut fatiscor à fateor, ita fruiscor factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureq; lingua usus latina uidetur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atque honestate interdicti: Ego neque aqua, neq; igni careo, & summa gloria fruiscor. Næuius in Attellana, quæ partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Inlatebrant.

Fatiscor à fateor.

Fruiscor à fruor.

Quod magnopere quæsierunt, id fruisci non queunt.
Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno cõmeatu, prædaq; ingenti copiãtur: Verbũ castrẽse est, nec facile id reperias apud ciuilium

Copiari.

uilium causarum oratores: exq; eadem figura est, qua lignãtur, & pabulãtur, & aquantur. Sole, inquit, occaso: Sole occaso, nõ insua ui uenustate est, si quis aurem habeat non sordidã, nec proculcatã. In xij. aũt tabulis uerbũ hoc ita scriptũ est: Ante meridiem causam cõscito, cũ perorãt ambo præsentes. Post meridiẽ præsenti litẽ addicito. Si ambo præsentes, sol occasus suprema tẽpestas esto. Nos, inquit, in medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitiũ istuc putãt, si dicas in mediũ ponere, id quoq; esse σόλοικον putant. Et tamẽ probabilius significãtiusq; sic dici uidebitur, si quis ea uerba nõ incuriose introspiciat. Græce quoq; θεῖναι εἰς μέσον uitiũ id nõ est. Postq̃ nuntiatũ est (inquit) ut pugnatũ eẽt in Gallos, id ciuitas grauiter tulit. In Gallos, mũdius subtiliusq; est, q̃ cũ Gallis, aut contra Gallos: Nam pinguiora hæc, obsoletioraq; sunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquẽtia, dignitate, acrimonia, cõfidẽtia pariter præcellebat, ut facile intelligeretur magnũ uiaticũ: Magnũ uiaticũ, pro magna facultate, & paratu magno, noue positũ est. Videturq; Græcos secutus, qui ἐφόδιον sumptũ uiæ ad aliarũ quoque rerũ apparatus traducunt: ac sæpe ἐφόδιον pro eo dicunt, qd' est, institue & instrue. Nam Mar. inquit, Manlius, quẽ Capitolium seruasse à Gallis supra ostendi, cuiusq; operã cum M. Furio dictatore apud Gallos cumprime fortem atq; exuperabilẽ respub. sensit, is & genere, & ui, & uirtute bellica nemini concedebat: Apprime crebrius est, cumprime rarius: traductumq; ex eo est, quod cũ primis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi, inquit, diuitias opus esse. Nos diuitijs dicimus, & uitiũ hoc orationis nullum est: ac ne id quidẽ est, qd' figura dici solet. Recta enim isthæc oratio est, & ueteres cõplusculi ita dixere. Nam ratio dici potest, cur rectius sit diuitijs opus esse, quàm diuitias: nisi qui grãmaticorum noua instituta, ut τεμένων ἱερὰ obseruant: Nam hæc, inquit, maxime uersatur deorũ iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores: neq; optimũ quempiã inter nos sinũt diurnare. Inusitate dixit diurnare pro diu uiuere: sed ex ea figura est: qua dicimus pennare.

Lignor.

Pabulor.

Aquor.

Sole occaso.

Pugnatũ in Gallos.

Magnũ uiaticum.

Cumprime.

Opus sibi diuitias.

Diurnare.

Sermonari. Cum his, inquit, consermonabatur: Sermonari, rusticius uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoq; quod tu suaderet, facturū esse: Ne id quoq;, dixit, pro ne id quidē: infrequēs nunc in loquēdo, sed in libris ueterū creberrimū. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunq; quisq; uiolare sit ausus. Sanctitas quoq; & sanctimonia, nō minus latine dicuntur, sed nescio qd maioris dignitatis est uerbū sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Veturiū, duritudinē, q̄ duricię dicere grauius putauit: Qui illius, inquit, impudentiā norat, & duritudinē. Cum tantus, inquit, arrabo penes Samnites populi Ro. esset: Arrabonem dixit. D C. obsides, & id maluit q̄ pignus dicere, quoniā uis huius uocabuli in ea sententia grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi cœptus, ac multo rectius uidetur arra. Quanq̄ arram quoq; ueteres sæpe dixerint. Et cōpluries, inquit, in laboribus miserrimas uitas exegerunt. Et hic motus in otijs, inquit, consumptus. Elegantia utrobiq; ex multitudinis numero quæsita est. Cominius, inquit, qua ascenderat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominium dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cui quam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quàm si tu dicas latuit atque obrepsit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant: Arboreta ignobilius uerbum est, arbusta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui foris atq; qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes cōmunicationēq;, imusitate dixit, sed non hercle inscite, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi notaui in sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usus hominum repertarum agitabamus.

Ne id quoq; pro ne id quidem.

Sanctitudo.

Duritudo.

Arrabo.

Arra.

Verba dedit

Arboretum.

Arbustum.

Commutationes.

Verba M. Varronis ex libro quinto & x x. humanar., quibus contra opinionē uulgariā interpretatus est Homeri uersum.

CAPVT III.

Adolescens

ADolescens quispiam non indoctus, sparti quoque usum in terra Græcia diu incognitum fuisse dixit, multisq; post Ilium captum tempestatibus ex terra Hispania aduectum. Riserunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi aderant unus atq; alter, male homines literati: quod genus Græci ἀκροαίους appellant: atque eum qui dixerat, librum legisse Homeri aiebat, cui uersus hic forte deesset:

καὶ δὴ δοῦρα σίσυπε νιῶν, καὶ ἀσπάρτα λίλυντο.

Tum ille prorsus irritatus, non, inquit, in eo libro uersus, sed uobis plane magister defuit, si creditis in eo ucrsu sparta id significare, quod nos spartum dicimus. Maiorem enimuero illi risum subijciūt: neq; id destiterunt, nisi liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicesimusquintus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone ita scriptum est: Ego sparta apud Homerum nō plus spartum significare puto, quam ἀσπάρτους, qui dicūtur in agro Thebano nati. In Græcia sparti copia modo cœpit esse ex Hispania. Neque ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi plerasq; naues loris suebant, Græci magis cannabo & stuppa cæterisq; satiuis rebus, à quibus ἀσπάρτους appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an posterior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acuenda sit: nisi quia uoces huiusce modi, cum ex communi significatione in rei certæ proprietatem cōcedunt, diuersitate accentuum separantur.

Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo sæpe indigne in certaminibus comœdiarum superatus est. Et quod sæpissime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis uictus est.

CAPVT IIII.

MAenander à Philemone nequaquam pari scriptore in certaminibus comœdiarum, ambitu gratiaq;, et factionibus sæpenumero uincebatur: eum cū forte habuisset obuiam, quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubescis Euripidem quoque M. Varro ait, cū quinq; & septuaginta tragœdias scripserit, in quinq; solis uicisse, cum

Philemon.

cum eum uincerent aliquot poëtæ ignauissimi. Mænandrum autẽ alij centum & octo, partim centum & nouẽ comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi, hos de Mænandro uersus legimus in libro qui chronica inscriptus est:

κωφισιὼς ὢν, ἐκ διοπείθου πατρὸς,
πρὸς ἓξ ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ' ἔξ,
ἔλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἑτοῖν.

Ex istis tamen centum & quinq; omnibus, solis eum octo uicisse, idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

Nequaq̃ esse uerũ, quod minutis quibusdã rhetorice artificibus uideatur M. Cic. in libro quẽ de amicitia scripsit uitioso argumẽto usum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse. Totũq; id cõsideratius tractatũ exploratumq;.

CAPVT V.

CIcero in dialogo cui titulus est Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitiam non spe expectationeq; utilitatis, neq; pretij mercedisq; causa colendam, sed quo ipsa per se se plena uirtutis honestatisq; sit, expetendã diligendamq; esse, etiã si nihil opis, nihilq; emolumenti ex ea percipi queat, hac sententia, atque his uerbis usus est, eaq; dicere facit C. Lælium sapiẽtem uirũ, q Pub. Africani fuerat amicissimus: Quid enim Africanus in digens mei? Ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadã uirtutis eius, ille uicissim opinione fortasse nõnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit, auxit beneuolentiam cõsuetudo. Sed quã quam utilitates multæ & magnæ consecutæ sunt, non sunt tamen ab earũ spe causæ diligẽdi profectæ. Vt enim benefici liberalesq; sumus, nõ ut exigamus gratiã (neq; enim beneficiũ fœnerare mur, sed natura propẽsi ad liberalitatem sumus) sic amicitiã nõ spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in cœtu forte hominũ doctorum, rhetoricus quidã sophista utriusq; linguæ callens haud sanè ignobilis, ex istis argutulis, & minutulis doctoribus, q τεχνικοὶ appellãtur, atq; in disserẽdo tamẽ nõ impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullium non probo, neq; ἀπροσδιστικῷ, sed eiusdem quæstiõis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæreretur. Verbisq; id uitium Græcis appellabat, quod accepisset ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου. Nam beneficos, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisquis liberaliter & benigne facit, quæ mente, quo ue consilio, benignus liberalisq; sit: Vtrũ quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit, ad parem curam sui prouocet, quod facere pleriq; omnes uidẽtur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum per sese ipsa & liberalitas delectet, sine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod est omniũ fermè rarissimũ. Argumẽta aũt cẽsebat, aut probabilia esse debere, aut perspicua, & minime cõtrouersa. Idq; ἀπροσδιστικῶν uocari dicebat, cum ea, quæ dubia, aut obscura sunt, per ea quæ ambigua nõ sunt, illustrãtur. Atq; ut ostenderet beneficos liberalesq; ad id, qd̃ de amicitia quæreretur, quasi argumẽtũ exẽplũ ue sumi nõ oportere, eodẽ, inquit, simulachro, & eadẽ ratiõis imagine, amicitia inuicẽ pro argumẽto sumi potest, si quis affirmet hoïes beneficos liberalesq; esse debere, nõ spe aliqua cõpendij, sed amore & studio honestatis. Poterit enim cõsimiliter ita dicere. Nanq; ut amicitiã nõ spe utilitatis amplectimur, sic benefici liberalesq; nõ gratiæ recipiẽdæ studio eẽ debemus. Poterit sanè, inquit, ita dicere: Sed neq; amicitia liberalitati, neq; liberalitas amicitiæ præbere argumentũ potest, cũ de utroq; pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex, dicere qbusdã uidebatur perite et sciẽter, sed uidere licet eũ uocabula rerũ ue raignorauisse. Nam beneficũ & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandũ esse censent, non eum qui, ut ipse ait, beneficia fœneratur, sed quid benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Non ergo obscuro, neq; ambiguo argumẽto usus est, sed certo, atq; perspicuo. Siquidem qui uere beneficus liberalisque est, qua mente bene aut liberaliter faciat, non quæritur. Aliys enim longè nominibus appellandus est, si cum & talia facit, sui

Callens linguæ.

Beneficus et Liberalis.

cit, sui potius q̃ alterius iuuandi causa facit. Processisset aũt arguatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Vt enim benefice liberaliterq; facimus, nõ ut exigamus gratiam: uideretur enim benefice facere, etiam in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circunstantiam fieret, non per ipsam perpetuæ benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesq; dixerit, neq; aliusmodi isti sunt, q̃ cuius esse eos supradiximus, illotis (quod aiũt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in librorum secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptũ reliquit. CAPVT VI.

MArcus Cato Voconiam legem suadens, uerbis hisce usus est: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam: postea ubi irata facta est, seruum receptitium sectari atque flagitare uirum iubet. Quærebatur seruus receptitius quid esset. Libri statim quæsiti, allatiq; sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentum est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum et flagitare pecuniam iubebatur, ut eo ipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod eum seruus nihili, petẽdæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia istorum, siqui sunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit, atq; id cuiuis facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est. Quãdo mulier dotẽ marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neq; ad uirũ tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nũc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neq; uenĕunt. Quo uerbo Plautus quoque in Trinumo usus est, in hoc uersu:

Receptitius seruus.

Posticulum hoc recepit, cum ædes uendidit.

Particulam

Particulam quandã, quæ post eas ædes erat, non uendidit, sed retinuit. Ipse etiã Cato mulierẽ demonstrare locupletẽ uolens: Mulier, inquit, & magnã dotẽ dat, & magnã pecuniam recipit: Hoc est, & magnã dotẽ dat, & magnã pecuniã retinet. Ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniã uiro mutuam dat. Eam pecuniã cum uiro forte irata repetere instituit, apponit flagitatorem seruũ receptitiũ, hoc est propriũ seruũ suũ, quẽ cum pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierẽ fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrũ tucar, supersedeo. Ipsa enim sunt per sese euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuique uerius, eo utatur.

Verba hæc ex Atinia lege, quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto, P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uisa esse non minus de præterito furto, q̃ de futuro cauisse. CAPVT VII.

LEgis ueteris Atiniæ uerba sunt: Quod surreptũ erit, eius rei æterna autoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, q̃ de tempore tantũ futuro legẽ loqui? Sed Q. Scæuola patrẽsuũ, & Brutũ, et Manilium uiros apprime doctos, quæsisse aiũt dubitasseq;, utrum' ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiã in antefacta: quoniã quod surreptũ erit, utrunq; tempus uideretur ostendere, tam præteritũ q̃ futurũ. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctissimus, super dubitatiõe hac eorũ scripsit in xxiiij. commentariorũ grammaticorũ. Atq; ipse quoq; idem putat incertam esse temporis demonstrationem. Sed anguste perquam & obscure disserit, ut signa rerũ ponere uideas ad subsidiũ magis memoriæ suæ, q̃ ad legentiũ disciplinam. Videbatur tamen hoc dicere: Verbũ esse & erit, quando per sese ponuntur, habent atq; retinent tempus suũ. Cum uero præteritio iunguntur, uim tẽporis sui amittunt, & in præteritũ contendunt. Cum enim dico, in campo est, in comitio est, tempus instans significo. Item cum dico, in campo erit, tempus futurum demonstro. At cum dico, factum est, scriptũ est,

Atinia lex.

Esse, et Erit.

subreptũ

subreptum est, q̃q̃ est, uerbũ temporis sit præsentis, confunditur tamen cum præterito, & præsens esse desinit. Sic igitur, inquit, etiã istud quod in lege est, si diuidas separesq́; duo uerba hæc, subreptũ & erit, ut sic audias subreptũ, tanquã certamen erit aut sacrificiũ erit: tum uidebitur lex in post futurũ loqui. Si uero copulate permisteq́; dictũ intelligas, ut subreptum erit, non duo, sed unum uerbũ sit, idq́; unica patiendi declinatione fit, tum hoc uerbo non minus præteritum tempus ostenditur quàm futurum.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quæri agitariq́; eiusmodi solita: cur oleũ sæpe & facile, uina rarius congelascant, acetũ haud fere unq̃: & cur aquæ fluuiorũ fontiumq́; durẽtur, mare gelu non duretur.

CAPVT VIII.

Vesperauerat.

PHilosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq́; ad id diei ubi iam uesperauerat: Id enim est tempus istic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodã die, ubi paratis & expectantibus nobis allata atq́; imposita mensæ est, puerũ iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, at annos maxime natus octo, festiuissimus, ætatis & gentis argutijs scatens. Guttũ Samiũ oretenus imprudens inanem, tanquam si inesset oleũ, affert, conuertitq́; eum: & (ut solitũ est) circumegit per omnẽ partẽ ollæ manũ, nullũ inde ibat oleum. Aspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussum uehementius iterum in ollam uertit. Idq́; cum omnes sensim atq́; summissim rideremus, tum puer græce, & id quidem perquam attice, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔνι τοὔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴσε δια φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον κεκρυσάλλωτε. Verbero, inquit ridens Taurus, non ne is curriculo, atq́; oleũ petis? Sed cum puer foras emptum isset, nihil ipse ista mora offensior, Olla, inquit, oleo indiget, & (ut uideo) intolerãdum feruit, cohibeamus manus, atq́; interea quoniã puer nunc admonuit solere oleum congelascere, consideremus quidẽ, cur oleum sæpe & facile stet, uina rarenter

Guttum.

rarenter congelascant. Atque aspicit me, & iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, coniectare me uinum idcirco minus cito coalescere, quod semina quædam caloris in sese haberet, essetq́; natura ignitius, ob eamq́; rem dictum esse ab Homero αἴθοπα οἶνον, non (ut alij putarent) propter colorem. Et quidem (inquit Taurus) ita ut dicis: nam fermè conuenit, uinum ubi potum est, calefacere corpora. Sed non secus oleum quoque calorificum est, neque minorem uim in corporibus calefaciendis habet. Ad hoc, si istæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu cogũtur, congruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogantur. Acetum autem omnium maxime frigorificum est, atque id nunquam tamen concrescit. Num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est: faciliora enim ad coëundum ideo uidentur, quæ leuatiora leuioraq́; sunt. Præterea id quoq́; ait quæri dignum, cur fluuiorũ & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit: tametsi Herodotus, inquit, historiæ scriptor, contra omnium fermè qui hæc quæsiuerunt opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumq́; partium mare omne quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat, tempusq́; esse cœperat edendi & tacendi.

De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deq́; aliis clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid σκυτάλη sit laconica.

CAPVT IX.

LIbri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppiũ, & Balbũ Cornelium qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdã in locis inueniuntur literæ singulariæ, sine coagmentis syllabarũ, quas tu putes esse positas incondite. Nam uerba ex his literis confici nulla possunt. Erat autẽ conuentũ inter eos clandestinum, de commutando situ literarum, ut inscriptio quidem alia aliæ locum teneret: sed in legendo locus cuique suus & potestas restitueretur. Quænam uero litera pro qua subderetur, antè

ante ijs (sicut dixi) complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grāmatici commentarius, satis curiose factus de occulta literarum significatione epistolarum C. Cæsaris scriptarum. Lacedæmonij autem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdem' que longitudinis, derasi atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atq; cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculū lorum modicæ tenuitatis, longum autē quantū rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita ut oræ adiunctæ undiq; & cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarum oras, uersibus à summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori, literas truncas atque mutilas reddebat, membraq; earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicq; coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quē erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; ita literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursum coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij σκυτάλην appellant. Legebamus id quoq; in uetere historia rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (siue ille Hasdrubal, siue quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis, hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepisse, literas in lignum incidisse: postea tabulas (uti solitum est) cera colluisse, easq; tabulas tanquàm non scriptas, cui fuerit id prædixerat, misisse. Eum deinde ceram derasisse, literasq; incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra, barbarico astu excogitata: Histiæus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiā tunc tenebat imperio Rex Darius. Is Histiæus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagoræ cuipiam res quasdā occultas nuntiare furtiuo scripto uolebat. Comminiscitur opertum hoc literarum admirandum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex capite omni tanquā medendi gratia, deradit: caputq; eius leue in literarū formas compingit. His literis, quæ uoluerat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolesceret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram iubet. Et cum ad eū (inquit) ueneris, mandasse me dicito, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristogoram uenit, mandatumq; domini affert. Atq; ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. Ita literæ perlatæ sunt.

Laconicæ epistolæ.

Histiæus capiti serui inscripsit literas.

Quid de uersibus Vergilii Phauorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Aetnæ, Pindarum poëtam secutus est. Collata' que ab eo super eadem re utriusque carmina & diiudicata.

CAPVT X.

PHauorinum philosophum, cum in hostitis suā Antiatem uillam æstu anni concessissēt, nosq; ad eum uidendum Roma uenissemus, memini super Pindaro poëta & Vergilio in hunc ferè modum disserere: Amici (inquit) familiaresq; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribusq; eius memoriæ tradiderunt, dicere eum solitum ferunt, parere se uersus more atq; ritu ursino. Nanq; ut illa bestia fœtum ederet ineffigiatum informemq;, lambendoq; id postea quod ita edidisset, conformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; reddere ijs se oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij subtilissimi ingenue atq; uere dixisse, res (inquit) ipsa uerum iudicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq;, quibusq; imposuit sensus atq; delectus sui supre-

mam manum, omni poëticæ uenustatis laude florent. Sed quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, & absolui (quoniam mors præuerterat) nequiuerunt, nequaquam poëtarum elegantissimi nomine atq; iudicio digna sunt. Itaque cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à suis amicissimis impense, ut Aeneida quam nondum satis elimauisset, abolerent. In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari & corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte Aetna factus est. Nam cum Pindari ueteris poëtæ carmen quod de natura atq; flagrantia montis eius compositum est, æmulari uellet, eiusmodi sententias & uerba molitus est, ut Pindaro quoq; ipso, qui nimis opima pinguiq; esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmetipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciã, carmen Pindari quod est super monte Aetna, quantulum mihi memoriæ est, dicam:

Pindarus in Pythijs epodo. 1. Specie prima.

τᾶς ἐρεύγοντς μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μοιχῶν παγαί· ποταμοὶ
δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι, ῥόον καπνοῦ
αἴθων· ἀλλ' ἐν ὄρφνεσι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλόξ, ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ
κεῖνο δ' ἀφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει· τέρας μὲν θαυμάσιόν τι ἰδέ-
σθαι· θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum uerius dixerim quàm fecisse:

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
Ipse, sed horrificis iustà tonat Aetna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem

Turbine

Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Attollitq; globos flammarum, & sidera lambit.
Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis
Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus, id dixit quod res erat, quodq; istic usu ueniebat, quodq; oculis uidebatur, interdiu fumare Aetnã, noctu flammigare. Vergilius autẽ, dum in strepitu sonituq; uerborũ conquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretione facta confundit. Atq; ille græcos quidem fontes imitatus, igneis eructare, & fluere amnes fumi, & flammarũ fulua & tortuosa uolumina in plagas maris ferre, quasi quosdã igneos amnes, luculente dixit. At hic noster, atrã nubẽ turbine piceo et fauilla fumante, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari uolẽs, crasse et immodice congessit. Globos quoque flammarum quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter & ἀκύρως transtulit. Itẽ quod ait, sidera lambit, uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neq; non id quoq; inenarrabile esse ait, & propemodũ insensibile, quod nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) solent, neq; atra esse quæ sunt candentia: nisi si candente dixit peruulgate & improprie, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens scilicet est à candore dictũ, non à calore. Quod saxa autẽ & scopulos eructari & erigi, eosdemq; ipsos statim liquefieri & gemere, atq; glomerari sub auras dixit, hoc (inquit) nec à Pindaro scriptum, nec unquam fando auditum, & omnium quæ monstra dicuntur, monstrosissimum esse.

Candẽs.

Quod Plutarchus in libris Symposiacis opinionem Platonis de habitu atque natura stomachi, fistulæq; eius quæ τραχεῖα dicitur, aduersum Erasistratum medicum tutatus est, autoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. CAPVT XI.

ET Plutarchus, & alij quidã docti uiri, reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonẽ scripsere, quod potũ

 dixit

dixit defluere ad pulmonē: eóq; satis humectato, dimanare per eū quia sit rimosior, & confluere inde in uesicā: erroris'q; istius fuisse Alcæū ducē, qui in poëmatis suis scriberet, ἄν τε πνεύμονα οἴνῳ, ἢ τὸ ἄκρον πρὶς ἐλλετς. Ipsum aūt Erasistratū dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam uel fistulas, eas'q; ab oris faucibus proficisci deorsum, per earum'q; alterā deduci delabi'q; in stomachū esculēta omnia & poculenta, ex eo'q; ferri in uentriculū, qui græce appellatur ἡ κάτω κοιλία, atq; ibi subigi digeri'q;: ac deinde aridiora ex ijs recrementa in aluū cōuenire, quod græce κῶλον dicitur, humidiora peruehens in uesicā. Per alterā aūt fistulā, quæ græce nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, spiritū à summo ore in pulmonē, atq; inde rursum in os & in nareis cōmeare, per'q; eandē uiā uocis quoq; fieri meatū. Ac ne potus cibus'q; aridior, quē oporteret in stomachum ire, procideret ex ore, laberetur'q; in eandē fistulā per quā spiritus reciprocatur, ea'q; offensione intercluderetur animæ uia impositā esse arte quadā & ope naturæ, inde apud duo ista foramina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς, quasi claustra quædā mobilia, cōniuētia uicissim & resurgentia. Eam'q; ἐπιγλωττίδα inter edendū bibendum'q; operire atq; protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex esca potu ue incideret in illud quasi æstuātis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonē ore ipso arteriæ cōmunito: Hæc Erasistratus medicus aduersum Platonē. Sed Plutarchus in libro symposiacorū, autorē Platonis sententiæ Hippocratē dicit fuisse, idēq; esse opinatos & Philistiona Locrū, & Dioxippū Hippocraticū, ueteres medicos & nobiles. Atque illam de qua Erasistratus dixerit ἐπιγλωττίδα, non iccirco in eo loco constitutam, ne quid ex potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoq; fouendo rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositam quasi moderatricē quandam, arbitram'q; prohibendi admiscendi' ue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleret'q; in stomachum: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non

non rapidum id neq; uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum, sensim paulatim'q; transmitteret, atq; omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materiis infamibus quas Græci ἀδόξους appellāt, à Phauorino exercēdi gratia disputatis. CAPVT XII.

INfames materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις appellant, & ueteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi quoq;, & noster Phauorinus oppidoquam libens in eas materias dicebat, uel ingenio expergificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficultatibus, sicuti cum Thersitæ laudes quæsiuit, et cum febrim quartis diebus recurrētem laudauit. Lepida sanè multa, & non facilia inuentu in utranq; causam dixit, ea'q; scripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit, quem scripsisse ait: qui quartanam passus cōualuerit, uires'q; integras recuperauerit, fidelius constantius'q; postea ualiturum. Atq; inibi in eisdem laudibus non hercle hac sententiola inuenuste lusit. Versus, inquit est longo hominum æuo probatus: Febris encomion.

ἄλλοτε μήτηρ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μητρυή.

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Quod cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est μία μητρυὰ, δύο μητέρες?

Quin particula, quot qualesq; uarietates significatiōis habeat, & q̄ sæpe in ueterū scriptis obscura sit. CAPVT XIII.

QVin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis sentētijs' que connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cum quasi increpantes, uel interrogātes, uel exhortātes dicimus: quin uenis? quin legis? quin fugis? aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus: aliter autem cum sic componimus, quod quasi priori uidetur cōtrarium: Non iccirco Quin particula.

causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimarit. A quo illa significatio nõ abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo postremũ scribo, quin populi, & boni, & strenui sient. In secunda quoq; Origine M. Cato nõ longe secus hac particula usus est. Neq; satis (inquit) habuit, quòd eum in occulto uitiauerat, quin eius famã prostitueret. Præterea animaduertimus Quadrigariũ in octauo annalium particula ista usum esse obscurissime. Ipsius uerba posuimus: Romã uenit, uix superat quin triũphus decernatur. Item in sexto annali eiusdẽ uerba hæc sunt: Pene factũ est, quin castra relinquerẽt, atq; cederent hosti. Non me aũt præterit, dicere aliquẽ posse de summo pectore nihil esse in his uerbis negotij. Nam quin utrobiq; positũ pro ut, planissimũq; esse, si ita dicas: Romã uenit, uix superat, ut triumphus decernatur. Item alio in loco, pene factum est, ut castra relinquerent, atq; cederẽt hosti. Sed uti aũtur sanè, qui tã expediti sunt, perfugijs cõmutationũ in uerbis quæ nõ intelligũtur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecũdius. Hanc uero particulã, de qua diximus, nisi quis didicerit cõpositã, copulatãq; esse, neq; uim tantum cõiungendi habere, sed certa quadã significatione factã, nunq; pro fecto rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris disertationis est, poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inscripsit

Sententiæ ex Publii Mimis selectæ lepidiores.

CAPVT XIIII.

Laberij arrogantia.

PVblius Mimos scripsit auit, dignusq; habitus est, qui super Laberio iudicaretur. C. aũt Cæsarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat, ut acceptiores, & probatiores sibi esse Publij, q̃ Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij sentẽtiæ feruntur pleræq; lepidæ, et ad communẽ sermonũ usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circũscriptæ, quas libitum hercle est ascribere.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod * uitari non potest. Mutari.

Cui plus licet quàm par est, plus uult, quàm licet.

Comes facundus in uia pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Nunquam periculum sine periculo uincitur.

Nimium altercando ueritas amittitur.

Pars beneficij est, quod petiur si * belle neges. Cito.

Quod Carneades Academicus helleboro stomachũ purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta. Dẽq; natura medelaq; hellebori candidi, & nigri CAPVT XV.

CArneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, superiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam uigorem' que mentis labefaceret. Tanta cura, tanto' que apparatu uir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia græca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset quæsiui. Tum comperi duas species hellebori esse discerniculo coloris insignes, candidi & nigri. Eos autem colores non in semine hellebori, neque in uirgultis, sed in radice dinosci. Candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusque esse hanc uim ut humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. Esse autem periculum, ne inter causas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipsa in qbus causa uiuẽdi est, exinaniãtur, amissoq; omni naturalis alimoniæ fundamento, hõ exhaustus intereat.

Carneades. Hellebori uis.

Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historiæ scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula helleborū bibisse ait, atque ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas, quod ijs ictæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori cōtagium, uulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Anates Ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atq; inibi de Mithridatis regis in id genus medicamēti solertia.

CAPVT XVI.

Anates Ponticæ ueneno uictitant.

ANates Ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uictitare. Scriptū etiam à Leneo Cn. Pompei liberto, Mithridatem illum Ponti regem, medicinæ rei & remediorū id genus solertem fuisse, solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent, eumq; sanguinem uel potentissimum esse in ea confectione: Ipsum aūt regem assiduo talium medelarum usu à clandestinis epularū insidijs cauisse. Quin & scientem quoq;, ultro & ostentandi gratia uenenum rapidū & uelox sæpenumero hausisse, atq; id tamen sine noxa fuisse. Quamobrem postea cum prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, et mori decreuisset, & uenena uiolentissima festinādæ necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio trāsegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios uocatur.

Antidotus Mithridatios.

Mithridatem Ponti regem duas & uiginti gentium linguis locutum. Quintumq; Enniū tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset, Græcam, Oscam Latinam.

CAPVT XVII.

Ennius tricor. Soli. uide capite 5.

QVintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loquī grece, & osce, & latine sciret. Mithridates autem Ponti atq; Bithyniæ rex inclytus, qui à Cneo Pompeio bello superatus est, duarum & uiginti gentium quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus est: sed ut quenq; ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione ipsius, non minus scite quàm si gentilis eius esset, locutus est.

Quod M. Varro C. Sallustiū historiæ scriptorē deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum, pecuniaq; data dimissum.

CAPVT XVIII.

Sallustius loris cæsus.

MArcus Varro in literis atq; uita, fide homo multa & grauis, in libro quem inscripsit Pius, aut de pace, Caium Sallustium scriptorem seriæ illius & seueræ orationis, in cuius historia notiones censorias fieri atq; exerceri uidemus, in adulterio deprehēsum ab Annio Milone loris bene cæsum dicit: & cum dedisset pecuniam, dimissum.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris, disciplinas philosophiæ studiose tractantibus. Et quæ duo uerba obseruanda præceperit, omnium rerum longe salubria.

CAPVT XIX.

Epictetus.

PHauorinū ego audiui dicere, Epictetū philosophū dixisse, plerosq; istos qui philosophari uidentur, philosophos esse huiusce modi ἄνευ τ προσ τ λόγ: Id significat, factis procul, uerbis tenus. Iam illud est uehemētius, qđ Arrianus soliū eū dictitare, in libris quos de disertationibus eius cōposuit, scriptū reliquit. Nam cū (inquit) animaduerterat hominē pudore amisso, importuna industria corruptis moribus audacē, cōfidētē lingua, cæteraq; oīa præterq animū procurantem, istiusmodi (inquit) hominē cum uiderat, studia quoq; & disciplinas philosophiæ contrectare, & physica audire, & meditari dialectica, multaq; id genus theoremata suspicari scisciariq;, inclamabat deūm atq; hominū fidē, ac plerunq; inter clamandū his eū uerbis increpabat: ἄνθρωπε τοῦ βάλλῃς, σιλφάκι, εἰ κεκάθαρτ τὸ ἀπ ἔσω· ἀν ἔσ τὸ ἔσω ἀυτὸ βάλλ, ἀπώλεσ· ὢν σαπρ, ὗρος, ἢ ὄξος γένοισ ἄν, ἢ τί τούτων χεῖρον. Nil profecto ijs uerbis grauius, nil uerius:

quibus declarabat maximus philosophorum, literas atq; doctrinas philosophiæ, cũ in hominẽ falsum atq; degenerẽ, tanq̃ in uas spurcũ atq; pollutũ influxissent, uerti, mutari, corrũpi, & qd̃ ipse κυνικώτερον dixit, urinã fieri, aut si quid est urina spurcius. Præterea idẽ ille Epictetus, qd̃ ex eodẽ Phauorino audiuimus, solitus dicere est, duo esse uitia multo oĩm grauissima ac teterrima, intolerantiã & incõtinentiã: cũ aut iniurias, quæ sunt ferẽdæ, non toleramus, neq; ferimus: aut à quibus rebus uoluptatibusq; nos tenere debemus, nõ tenemus. Itaq;, inqt, si quis hæc duo uerba cordi habeat, eaq; sibi impãdo atq; obseruãdo curet, is erit pleraq; impeccabilis, uitãq; uiuet trãqllissimã. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

Intolerãtiæ et incontinẽtiæ mala.

Verba semp̃ in ore habenda.

Ex symposio Platonis sumpta uerba, numeris coagmentisq; uerborum scite modulateq; & apte, exercendi gratia in latinam orationem uersa.

CAPVT XX.

Symposium Platonis.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum legebatur. Verba illa Pausaniæ, inter conuiuas amorem uice sua laudantis. Ea uerba ita prorsum amauimus, ut meminisse etiã studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc: πᾶσα καὶ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλή, οὔτε αἰσχρά, οἷον νῦν ἡμεῖς τρίβομεν, ἢ πίνειν, ἢ λαλεῖν, ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τοῦτ' αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν καὶ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνετο. μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρὸν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκομιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

Rhetorista. Diatriba.

Hæc uerba ubi lecta sunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu ῥητορίστα (Sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat, existimans eloquentiæ unius exercendæ gratia Athenas uenisse (Vides' ne, inquit, ἐνθύμημα crebrum, & coruscum & connexũ, breuibusq; & rotundis numeris, cum quadã æquabili circumactione deuinctum? Habes' ne nobis dicere in libris rhetorum uestrorũ tam apte, tamq; modulate compositam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros censeo uideas ὁδοῦ πάρεργον. Ad ipsa

ipsa enim Platonis penetralia, ipsarũq; rerum pondera & dignitates pergendum est, non ad uoculorum eius amœnitatem, nec ad uerborum uenustates diuersitandũ. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicæ modulis, nõ modo nõ repressit, sed instruxit etiã nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis affectandã. Atq; uti quædã annaliũ parua et uilia, ad imitandũ sunt, quas res cunq; audierint uiderint' ue petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc est, quod ex illis ijsdem uerbis eius effinximus: Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neq; turpe est quantũ in eo est, neq; honestum, uelut quas nunc facimus ipsi res, bibere, cantare, disserere. Nihil nanq; horum ipsum ex sese honestũ est: quale cum fieret modo factum est, tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tũ honestum fit: sin parum recte, turpe fit: sic amare, sic amor non honestus omnis, neq; omnis laude dignus, sed qui facit, nos ut honeste amemus.

Factũ omne neque turpe neq; honestè.

Quibus temporibus post Romam conditam, Græci Romaniq; illustres uiri floruerunt, ante secundũ bellũ Carthaginiẽsiũ.

CAPVT XXI.

VT conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item uirorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus, ne in sermonibus forte in cõspectum aliquid super ætate atq; uita clarorum hominũ temere diceremus: sicuti sophista ille ἀπαίδευτος qui publice nuper disserens, Carneadẽ philosophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatũ, & Panætium Stoicũ cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab istiusmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caueremus, excerpebamus ex libris, qui chronici appellãtur, quibus temporibus floruissent Græci, simulatq; Romani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles insignesq; post conditã Romã fuissent ante secundũ bellum Carthaginiẽsium, eas' que nunc excerptiones nostras uarijs diuersis' que in locis factas, cursim digessimus. Neque enim id nobis ne-

Chronici libri.

bis negotium fuit, ut acri atq; subtili cura excellentium in utraque gente hominum συγχρονισμοὺς componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoq; historiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem usum est in hoc commentario de temporibus paucorũ hominum dicere, ex quorũ ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. Inci
So'onis tẽpo piemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo, in
a. Hesiodus. ter omnes ferè scriptores constitit, ætatem eos egisse, uel ijsdem fe
Homerus. rè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunq; tamẽ ante Romam conditam uixisse, Siluijs Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus C. atque XL. ante Romam autem cõditam, ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter C. & LX. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Athenien sium, Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius
Pisistratus. XXXIII. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quo
Pythagoras. niam id ei prædicenti non creditũ est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarquinij filio regnum obtinente, cui cognomẽtum Superbus fuit. Iisdemq; tẽporibus occisus est Athenis ab Harmodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippiæ tyrã
Archilochus ni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Ho
Cicero in I. stilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poëmatis clarum & nobi
Tus. Romu lem. Ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam condi
o regnante tam, aut non longe amplius, uictos esse ab Athenien sibus Persas,
clarui sse di memoriæ traditum est, pugna illa inclyta Marathonia Miltiade
cit. duce: qui post eam uictoriam damnatus à populo Athenien si, in uin
Aeschylus. culis publicis mortem obijt. Tum Aeschylus Athenis tragœdiarũ
Aediles. poëta celebris fuit. Romæ autem fermè istis temporibus tribunos, & ædiles, tum primũ per seditionem sibi plebes creauit. Ac nõ diu post Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatusq; à trib. pleb. ad Volscos,

Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciuit, bellumq; po. Ro. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenien sibus, & pleraq; Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factũ est, uictus fugatusq; est. Atq; inde anno ferè quarto, Me
Themisto cles. nenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo COSS. bello Veiente apud fluuiũ Cremerã, ab ijs sex & trecenti patritij Fabij cum fa
Fabij. milijs suis, uniuersi ab hostibus circumuẽti perierunt. Iuxta ea tem
Empedocles pora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio flo
Decemuir. ruit. Romæ aũt per eas tempestates decemuiros legibus scribũdis creatos constituit, tabulasq; ab ijs primo decẽ conscriptas, mox alias duas additas. Bellũ deinde in terra Græcia maximũ Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, cœptũ est, circa annum ferè post conditã Romã tricentesimũ uicesimũnonũ, qua tempestate A. Posthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filium suum, quod contra suũ dictũ in hostẽ pugnauerat, securi necauit. Hostes tum po. Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tempora nobiles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tragici
Sophocles. Euripides. poëtæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus
Hippocrate. Democritus Socrates Athenien sis natus quidẽ posterior fuit, sed quibusdã tempo ribus ijsdẽ uixerunt. Iam deinde tribunis militaribus consulari imperio rempublicam Romæ regentibus ad annũ ferè conditæ urbis CCCXLVII. triginta illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmonijs Athenien sibus, & in Sicilia Dionysius superior tyrannidẽ tenuit: paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus est,
Socrates. & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tẽpestate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cæpit. Ac post non longo tempore bellũ Senonicũ fuit. Tum Galli Romã præter Capitoliũ cæperunt. Neq; multo postea Eudoxus astrologus in terra Græcia no
Eudoxus. bilitatus est. Lacedæmonijq; ab Athenien sibus apud Corinthũ superati duce Phormione. & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolij obrepentes per ardua depulerat, conuictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio

peio (ut M. Varro ait) præceps datus est: ut Cornelius autẽ Nepos scriptum reliquit, uerberando necatus est. Eo' que ipso anno qui erat post recuperatã urbem septimus, Aristotelẽ philosophũ natũ esse, memoriæ mandatũ est. Aliquot deinde annis post bellũ Senonicum, Thebani Lacedæmonios duce Epaminunda apud Leuctra superauerunt. Ac breui pòst tempore, in urbe Roma lege Licinij Stolonis COSS. creari, etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non esset, nisi ex patritij gẽtibus fieri COS. Circa annũ deinde urbis conditæ quadringentesimũ, Philippus Amyntæ filius Alexandri pater, regnũ Macedoniæ adeptus est, in' que eo tempore Alexander natus est. Paucis'q; inde annis post, Plato philosophus ad Dionysium Siciliæ tyrannũ posteriorẽ profectus est. Post deinde aliquanto tempore, Philippus apud Cheronẽã prælio magno Athenienses uicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem fugæ quæsiuit. Cum' que id ei, quod fugerat probrose obij ceretur, uersu illo notissimo illusit:

Aνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Postea Philippus ex insidijs occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad subigendos Persas in Asiam atque in orientem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam uenit, bellum populo Romano facturus. Iam enim fama uirtus' que felicitatis Romanæ apud exteras gentes enitescere inceptabat. Sed prius quàm bellum faceret uita decessit. Eum Molossum cum in Italiam transiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρωνίτιν, Macedonem isse ad Persas, quasi in γυναικωνίτιν. Postea Macedo Alexander pleraq; parte orientali subacta, cum annos regnauisset undecim, obijt mortis dẽ em. Neque ita longe post, Aristoteles philosophus, & post aliquanto Demosthenes, uita functi sunt: in sdem' que fermè tempestatibus populus Romanus graui ac diutino Samnitum bello conflictatus est. Consules' que T. Veturius, & Sp. Posthumius, in loci iniquis, apud Caudium à Samnitibus circumuallati ac sub iugum missi,

Aristoteles. Consules. Plato. Demosthẽes

missi, turpi fœdere facto discesserunt: Ob eam'q; causam populi iussu Samnitibus per feciales dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ CCCC. ferè & LXX. bellũ cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Cittienſis philosophi celebres erant. Eodem'q; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censores Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui II. consul & dictator fuerat, senatu mouerũt. Causam'q; isti notæ subscripsere, quod eum comperissent argẽti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romã conditam CCCC. fermè & XC. consulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fuluio Flacco, bellum aduersum Pœnos primum cœptum est. Neq; diu post Callimachus poëta Cyrenensis, Alexandriæ apud Ptolemæum regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, COSS. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tudit ano, primus omnium L. Liuius poëta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & sexaginta: post Mænandri, annis circiter quinquaginta duobus. Claudium & Tuditanum, consules sequuntur Q. Valerius, & C. Manilius, quibus natum esse Q. Ennium poëtam M. Varro in primo de poëtis libro scripsit: eum' que, cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: id'q; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undeuicesimo, Sp. Carbilius Ruga, primus Romæ de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit quod sterilis esset, iurasset'q; apud censores uxorem se liberorum quærendorum causa habere. Eodem'q; anno C. Næuius poëta fabulas apud populũ dedit. Quẽ M. Varro in libro de poëtis primo stipendia fecisse ait bello Punico primo. Id'q; ipsum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Portium autem Licinium Seruius poëticam Romæ cœpisse dicit in hisce uersibus:

Epicurus. Zeno. Callimachus. L. Liuius. Ennius. Diuortium primum. Næuius. Portius Licinius.

Punico

Punico bello secundo Musa pennato gradu
Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

M. Cato. Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum Pœnos
Plautus. sumptum est. Atq; non minimum longe M. Cato orator in ciuitate,
Diogenes. & Plautus poëta in scena floruerunt. Iisdemq; temporibus Dioge-
Carneades. nes Stoicus, & Carneades Academicus, & Critolaus Peripate-
Critolaus. ticus ab Athenien sibus ad senatum populi Romani negotij publici
Cæcilius. gratia legati sunt. Neque magno interuallo post ea Q. Ennius, &
Terentius. iuxtà Cæcilius, & Terentius, ac subinde Pacuuius, & Pacuuio
Pacuuius. iam sene Accius, clariorq; tunc in poëmatis eorum obtrectandis,
Accius. Lucilius fuit. Sed progressi longius sumus, cum finem proposueri-
Lucilius. mus annotatiunculis istis bellum Pœnorum secundum.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contrà à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæsitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualeret, quantumq; esset in iis quæ dicuntur extranea. CAPVT I.

FAMILIARES PHAuorini duo erant quidam non incelebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus Peripateticæ disciplinæ sectator, alter Stoicæ. Iis quondà ego acriter atq; contente pro suis utrinque decretis propugnantibus, cum essemus unà Hostiæ omnes, cũ Phauorino interfui.

interfui. Ambulabamus autẽ in littore cum iam adueſperaſceret, æstate anni noui. Atq; ibi Stoicus censebat & uitã beatã hominum uirtute animi sola, & miseriã summã malitia sola posse effici: etiãsi cætera bona omnia quæ corporalia & externa appellarentur, uirtuti deesſent, malitiæ adesſent. Ille contrà Peripateticus, miseram quidẽ uitã utiq; animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutẽ solã nequaq; satis esse existimabat: quoniã & corporis integritas sanitasq;, & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æstimatio, cæteraq; omnia corporis & fortunæ bona necessaria uiderentur perficiẽdæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tanq; ille duas res diuersas poneret, mirabatur: quod cum esſent malitia & uirtus duo contraria, uita misera & beata quoq; æque contraria, non seruaret in utrisq; uim & naturã contrarij, & ad miseriã quidẽ uitæ conficiendam, satis ualere malitiam solam putaret: ad præstandã uero uitam beatam, non satis solam esse uirtutem diceret. Atq; id maxime dissidere, neq; conuenire dicebat, quod qui profiteretur uitam nullo pacto beatã effici posse, si uirtus sola abesset, idem contrà negaret beatã fieri uitã, cum sola uirtus adesset: & quem daret habereq; absenti uirtuti honorẽ, eundẽ patenti atq; præsenti adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festiue, rogo te, inquit, cum bona uenia respondeas, an existimes esse uini amphorã cum abest ab ea unus congius? Hæc ubi accepit Stoicus, minime (inquit) uini amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debebit: quoniã cum deest ille unus, non fit uini amphora: & cum accesſit, fit amphora. Quod si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram, itidem absurdũ est una sola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticum: Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio magis lepida, q̃ probum aut simile argumentum uideri

Vita beata an in solã uirtute.

debet. Congius enim cum deest, efficit quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & additur, non ille unus facit amphoram, sed supplet. Virtus autē (ut isti dicunt) non accessio, neq; supplementum, sed sola ipsa uitæ beatæ instar est, & propterea uitam beatam ipsa sola una cum adest facit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodosa, tanq̄ apud arbitrum Phauorinū, in suam uterq; sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, prosecuti Phauorinum in domū in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionū certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atq; inibi inspersa quædā sophismata & ænigmata oblectatoria.

CAPVT II.

Saturnalia. Remittere animum.

SAturnalia Athenis agitabamus hilare prorsum ac modeste, non (ut dicitur) remittentes animū. Nam remittere (inquit Musonius) animū, quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum atq; laxantes iucundis honestisq; sermonum illectationibus. Conueniebamus autem ad eandem cœnam complusculi, qui Romani in Græciā ueneramus, quiq; easdem auditiones, eosdemq; doctores colebamus. Tum qui & cœnulā ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel græcum uel latinum, & coronam è lauro plexam: totidemq; res quærebat, quot homines istic eramus. Cumq; eas omneis exposuerat, rem locumq; dicendi sors dabat. Quæstione igitur soluta, corona & præmio donabatur: non soluta autem transmittebatur ad eum qui sortito successerat. Idq; in orbem uice pari seruabatur. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmium ipsum & corona deo, cuius id festum erat dicabatur. Quærebantur autem res huiuscemodi, aut sentētia poëtæ ueteris lepide obscura, nō anxiæ, aut historiæ antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaque nuper quæsita esse memini numero

numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennij, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepide postulat alterum frustrari, Frustrari.
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.
Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Secūda quæstio fuit, quonā modo audiri atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate quā in libris suis condidit, τῆς τρυπτείας fingebat, κοινὰς τὰς γυναῖκας esse censuit: & præmia uiris fortibus summisq; bellatoribus posuit suauitationes puerorum & puellarū. Tertio in loco hoc quæsitū est: In quibus uerbis captionum istarū fraus esset, & quo pacto distingui resoluiq; possent: Quod non perdidisti habes, cornua non perdidisti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego sum, id tu non es: homo ego sum, homo igitur tu non es. Quæsitū id quoq; ibi est quæ esset huius quoq; sophismatis resolutio: Cum mentior & mentiri me dico, mentior an uerū dico? Postea quæstio ista hæc fuit: Quam ob causam patritij Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secūdum ea quæsitū hoc est: Verbū uerant, quod significat uera dicunt, quisnam ueterū poëtarum dixerit? Sexta quæstio fuit, asphodelum cuiusmodi herba sit quod Hesiodus in isto uersu posuerit:

Vxores communes.

Explicat Beroaldus in Annotat.

Vero uerbū.

Asphodelū

νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃτε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionum omnium hæc fuit: Scripserim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint, præteriti an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine quo dixi proposita, atque singulis sorte ductis disputata explanataq; sunt, libris coronisq; omnes donati sumus, nisi ob unam quæstionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commeminerat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in decimotertio annalium in isto uersu;

Dimidium plus toto.

Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæstiõis deo feriarũ istarũ Saturno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchum de impudicitia accusauit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sentẽtia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.

CAPVT III.

AEschines uel acerrimus, prudentissimusq; oratorum, qui apud conciones Athenienſiũ floruerunt, in oratione illa sæua, crimino saq; & uirulenta, qua Timarchũ de impudicitia grauiter insigniterq; acuusauit, nobile & illustre consiliũ Lacedæmonijs dedisse dicit, uirũ indidẽ ciuitatis eiusdẽ principẽ, uirtute atq; ætate magna prædituũ. Populus, inquit, Lacedæmonius, de summa rep. sua quidnam esset utile & honestũ deliberabat. Tum exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispiã turpitudine pristinæ uitæ defamatissimus, sed lingua tũc atq; facundia nimiũ quanto præstabilis. Consiliũ quod dabat, quod q; oportere fieri suadebat, acceptũ ab uniuersis, & complacitũ est, futurumq; erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maiestate tanq̃ arbitros & magistros disciplinæ publice uerebantur: commoto iratoq; animo exilit: Et quænã, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem spes erit, urbẽ hanc & hanc remp. saluã inexpugnabilemq; esse diutius posse, si huiuscemodi anteactæ uitæ hominibus consiliarijs utemur? Quod si proba istæc & honesta sententia est, quæso uos, non sinamus eandẽ dehonestari turpissimi autoris contagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirũ fortitudine atq; iustitia præter alios præstantẽ, sed inopi lingua et infacundũ: iussit' que eum consensu, petitu' que omniũ, eandem illam sententiam diserti uiri cuiusmodi posset uerbis dicere; ut nulla prioris mentione habita, sciũ atq; decretũ populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. Atq; ita ut suaserat prudentissimus senex, factum est. Sic bona sententia mansit, turpis autor mutatus est.

Consiliarij inuli reijciendi.

Quod

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantẽ quendam à sese uno Sallustii historias intelligi, illusit quæstione proposita, quid uerba ista apud Sallustium significarent, Per incertum stolidior an uanior.

CAPVT IIII.

CVm iam adolescentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutassemus, magistros q; tunc nobis metipsis exploratiores quæreremus, in sandalario forte apud librarios fuimus: cum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios doctus, iactatorẽ quempiã et uenditatorẽ Sallustianæ lectiõis irrisit: illusitq; genere illo facetissimæ dissimulationis, qua Socrates ad sophistas utebatur. Nam cum ille se unum & unicum lectorem esse, enarratorem q; Sallustij diceret, neque primam tãtum cutem ac sententiarum speciem, sed sanguinem quoque ipsum ac medullam uerborum eius eruere, atque introspicere penitus prædicaret, tum Apollinaris amplectẽ uenerariq; se doctrinas illius dicẽs: Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc uenis cum sanguine & medulla Sallustij uerborum. Hesterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto historiarum libro de Cn. Lentulo scripta significẽt: de quo perincertum fuisse ait, stolidior ne esset an uanior. Ea' que ipsa uerba uti sunt à Sallustio scripta, dixit: At Cn. Lentulus patritiæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an uanior, legem de pecunia quam Sylla emptoribus bonorum remiserat exigenda, promulgauit. Quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere potuisse asseuerabat, quid esset uanior, quid stolidior: quoniam Sallustius sic ea separasse atq; opposuisse inter se uideretur, tanquam diuersa ac dissimilia, nec eiusdem utraque uitij forent. Ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque uocis & origines. Tum ille, ictu oris labiorum q; ductu, contemni à se ostẽdens & rem de qua quæreretur, & hominem ipsum qui quæreret: Priscorum (inquit) & remotorum ego uerborum medullas & sanguinem (sicuti dixi) perspi-

cere & elicere soleo, non istorum quæ proculcata uulgo & prostrata sunt. Ipso illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & uanior, qui ignorat, eiusdē stultitiæ esse uanitatē et stoliditatē. Sed ubi hoc dixit, media ipsa sermonū reliquit, & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus urgebamusq;, & cum primis Apollinaris, ut de uocabulorū istorū uel differētia, uel (si ei ita uideretur) similitudine plenius apertiusq; dissereret, & ut ne sibi inuideret discere uolētibus orabat. Atq; ille se iā plane illudi ratus, negotiū sibi esse causatur, et digreditur. Nos autem postea ex Apollinari didicimus, uanos proprie dici, non (ut uulgus diceret) despiētes aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterū doctissimi dixissent, mēdaces & infidos, & leuia inaniaq; pro grauibus & ueris astutissime cōponētes. Stolidos aūt uocari nō tam stultos & excordes, q̄ tetros & molestos & illepidos, quos Græci μοχθηρούς τε, φορτικούς dicerent. Et unāquanq; harum uocum origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisitos & repertos cum primarum significationū exēplis, ut commentarijs harum noctiū insererē, notaui: & intulisse iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Vani.

Stolidi.

Quod Quintus Ennius in septimo annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, scriptum reliquit.

CAPVT V.

CVm Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono & facundiæ florentis, complures adolescētuli familiares eius, Puteolis æstiuarum ludum & iocum, in lueris amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honestisq; agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, ἀναγνώσην quendam non indoctum hominem, uoce admodum scita & canora, Ennij annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. Hoc enim se ille nomine appellari uolebat. Quē cum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos eum primum uersus perperam pronuntiantem audiuimus:

Ennianista.

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephantī
Proijciunt sese.

Neque postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibus q; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens è theatro, quid uobis, inquit, de hoc ἀναγνώστῃ, et de quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt sese.

Ecquid putatis, si magistrū prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuisse, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse, nemo unus literarum ueterū diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisque grammaticum legisse se dicerent, & mirarentur quidnam esset quadrupes eques: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legisse, quàm P. Vergilius legerat, qui hūc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitē pro equo posuit in his uersibus:

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

In quo loco equitem si quis modo non inscite ineptē que arguitor sit, nihil potest accipi aliud nisi equum. Pleraq; enim ueterū ætas, & hominem equo insidentem, & equum qui insideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etiā, quod uerbum è uocabulo equitis inclinatum est, & homo equo utens, & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir adprime linguæ latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Eques pro equo.

Equitaret

Nempe hunc currere equū nos atq; equitare uidemus, Et:
His equitat, currit q;, oculis equitare uidemus. Et illud:
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei nec ambiguæ, sed ut pure liquentiusq; esset, equus ne, an eques

Ennius scriptum reliquisset, librum summæ, atq; reuerendæ uetustatis, quem ferè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretio' que multo unius uersus inspiciendi gratia conduxi, & eques non equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, et multa alia erudite simul & affabiliter dixit. Sed eadē ipsa pòst etiam in peruulgatis commentarijs scripta offendimus.

Quod Helius Melissus in libro cui titulum fecit de loquendi proprietate: quem cum ederet, cornu esse copiæ dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam & matremfamiliâs existimauit, differentia longe uanissima.

CAPVT VI.

Helius Melissus.

HElius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, summæ quidem loci inter grammaticos & temporis, sed maiore in literis erat iactantia, et σοφιστείᾳ, quàm opera. Is præter alia, quæ scripsit, compluria, librum composuit, ut tum uidebatur cum est editus, doctrinæ inclytæ. Ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe est de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? Ex eo libro hæc uerba sunt: Matrona est, quæ semel peperit: quæ sæpius, materfamiliâs: sicuti sus, quæ semel peperit, porcetra: quæ sæpius scropha. Vtrum autē hoc de matrona ac de matrefamiliâs Melissus excogitauerit ipse & coniectauerit, an scriptum ab aliquo legerit, ariolis profecto est opus. Nam de porcetra habet sanè autorē Pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inscripta est. Sed matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neq; matrēfamiliâs nisi quæ sæpius, nullius ueterū scriptorū autoritatibus cōfirmare potest. Enimuero illud cōpendio probabilius est, quod idoneiuocū antiquarū enarratores tradiderunt, matronā dictā esse proprie, quæ in matrimoniū cū uiro cōuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi sibi liberi nondū nati forent: dictāq; esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cū spe & omine mox adipiscēdo, unde

Porcetra.

Scropha.

Matrona.

do, unde ipsum quoq; matrimonium dicitur. Matrem autem familiâs appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu mancipioq;, aut in eius, in cuius maritus manu mancipioq; esset: quoniam nō in matrimoniū tantum, sed in familiam quoque mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Materfamiliâs.

Quem in modum Phauorinus tractauerit intempestiuū quēdam de uerborum ambiguitatibus quærentem. Atq; ibi quot significationes capiat concio.

CAPVT VII.

Domitius Insanus.

DOmitio homini docto, celebriq; in urbe Roma grammatico, cui cognomentū Insano factū est, quoniā erat natura intractabilior & morosior. Ei Domitio Phauorinus noster, cū forte apud fanum Carmētis obuiā uenisset, atq; ego cū Phauorino essem. Quæso, inquit, te magister dicas mihi, num erraui, quod cum uellem δημηγορίας latine dicere, conciones dixi? dubito quippe & requiro, an ueterū eorū qui electius locuti sunt, pro uerbis et oratione, dixerit quis concionē. Tum Domitius uoce atq; uultu atrociore: Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est, cum uos quoq; philosophorum illustrissimi, nihil iam aliud quā uerba autoritatesq; uerborum cordi habeatis. Mittam autem librū tibi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim grammaticus uitæ iam atq; morū disciplinas quæro, uos philosophi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam qui collegisti, et lectitasti res tetras, & inanes, & friuolas, tanq̄ mulierum uoces præficarum. Atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus, minus improbitas instrumenti haberet. Cumq; digressi essemus, non tēpestiue, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus: uidetur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι. Scitote, inquit, tamen intēperiē istā quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere, ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι καὶ πάθος τοῦ καὶ ἡρωϊκόν, & ueritates plerunq; fortiter dicere, sed respectum non habere μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Non' ne & si Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria uisum esset?

Mortuaria glossaria.

Misit autem paulo post Phauorino librum, quem promiserat. Verrij (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus quæstionis pertinentia hæc fuerunt: Senatum dici et pro loco & pro hominibus: Ciuitatem et pro loco & pro oppido, et pro iure quoque omnium, & pro hominum multitudine: Tribus quoque, & decurias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus: Concionem autem tria significare, locum suggestumq; unde uerba fierent: Item significare cœtum populi assistentis: Item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur. Sicut Marcus Tullius in oratione, quæ inscripta est cõtra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, concursus est populi factus. Sicut idem Marcus Tullius in oratore ait: Conciones sæpe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur sententia. Exempla in eo libro scripta non erant, sed nos postea Phauorino desideranti harum omnium significationum monumenta, & apud Ciceronem, sicuti suprà scripsi, & apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expetebat, cõcionem esse dictã pro uerbis et oratione, docuit titulus Tulliani libri, qui à Marco Cicerone inscriptus est: Contra concionem Q. Metelli: quo nihil profecto significatur aliud, quàm ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

Senatus. Ciuitas. Tribus. Concio.

Ομοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα, atq; alia id genus, quę ornamẽta orationis putant, inepta esse et puerilia, Lucilii quoq; uersibus declarari.

CAPVT VIII.

Ομοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκακάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα, cæteraq; huiusmodi scitamenta, quæ isti ἀπηρόκαλοι, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodice faciunt & rancide, quàm sint insipida, & inertia, et puerilia, facetissime hercle significat in quinto satyrarum Lucilius. Nam ubi est cum amico conquestus, quod ad se ægrotum nõ uiseret, hæc ibidem addit festiuiter:

Quo me habeam pacto, tametsi non quæris docebo.

Quando

Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est
Pars hominum, ut perijsse uelis, quem nolueris, cum
Debueris, hoc nolueris, & debueris, te
Si minus delectat, quod ἄτεχνον Isocratium hoc est.
Οχληρῶδες quæ simul totum καὶ σὺ μειρακιώδης.
Non operam perdo. Si tu hic.

Quid significet apud Marcũ Catonẽ uerbũ insecẽda: Quodq; insecẽda potius legendũ sit, q̃ quod pleriq; existimãt insequẽdo.

CAPVT IX.

Et sequor, & item secta, & secutio, consuetudine loquẽdi differũt, sed qui penitus inspexerit, origo et ratio utriusq; una est. Doctores quoq; et interpretes uocum græcarum, ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα. Et ἔσσετε νῦν μοι μοῦσαι dictum putãt, quod latine insequi dicitur. Nanq; in altero, n, geminũ, in altero scilicet esse translatum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπη, quod significat uerba aut uersus, non aliunde esse dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι, καὶ εἰπεῖν. Eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes sermonesq; insectiones appellitauerunt.

Secta. Insecenda. Insectiones.

Errare istos qui in explorãda febri pulsus uenarũ pertẽtari putant, non arteriarum.

CAPVT X.

In Herodis clarissimi uiri uillam, quæ in agro est Attico, loco, qui appellatur Cephisia, aquis & lucis et nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. Ibi aluo mihi cita, et accedente febri rapida decubuerã. Eò Caluisius Taurus philosophus, et alij quidam sectatores eius, cũ Athenis uisendi mei gratia uenissent, medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi paterer, et quibus modulis, quibus'que interuallis accederet febris decederet'que. Tum in eo sermone cum iam me synceriore corpusculo factum diceret, Potes, inquit, Taure tu quoque idipsum comprehẽdere ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός: Quod nostris uerbis profecto ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquẽdi imperitiam, quod uenã pro arteria

arteria dixisset, cum in eo docti homines, qui cũ Tauro erant tanq̃ minime utili in medico offendissent, atq; id murmure et uultu ostẽderẽt, tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) satis leniter, certi, inquit, sumus uir bone, non ignorare te quid uena appelletur, & quid arteria: quod uenæ quidem suapte ui immobiles sint, & sanguinis tãtum demittendi gratia explorentur: Arteriæ autem motu atq; pulsu suo habitum & modum febrium demonstrent. Sed ut uideo, per uulgatæ magis quàm inscite locutus es. Non enim te solũ, sed alios quoq; itidem errãtes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantiorem esse te in medendo quàm in dicendo, & cum dijs beneuolentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atq; ualidum quàm citissime. Hoc ego postea cũ in medico reprehẽsum esse meminissem, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; hominibus liberis liberaliterq; institutis turpe esse, ne ea quidẽ cognouisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, quæ non altius occultiusq; remota sunt, et quæ natura nobis tuendæ ualetudinis causa, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit: ac propterea quantum habui temporis subsiciui, medicinæ quoq; disciplinæ libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab isto humanitatis usu non aliena, tum de uenis quoq; & arterijs didicisse uideor, ad hũc fermè modum: Vena est cõceptaculum sanguinis, quod ἀπεῖον medici uocant, misti, confusiq; cũ spiritu naturali, in quo plus sanguinis est, minus spiritus: Arteria est conceptaculum spiritus naturalis misti confusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμὸς autem est intensio motus & remissio in corde, et in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis autem ueteribus oratione græca ita definitus est: σφυγμός, ἐστὶ διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel σφυγμός, ἐστὶ παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.

Vena.
Arteria.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inscite à Cesellio Vindice reprehensa: uersusq; ipsi in quibus ea uerba sunt, subscripti.

CAPVT XI.

Non

NOn hercle idẽ sentio cum Cesellio Vindice, grãmatico (ut mea opinio est) haudquaq̃ inerudito. Verũ hoc tamẽ petulãter insciteq;, quod Furiũ ueterẽ poëtã dedecorasse linguã latinã scripsit huiuscemodi uocũ fictionibus, quæ mihi quidem, neq; abhorrere à poëtica facultate uisæ sunt, neq; dictu profatuq; ipso tetræ aut insuaues esse: sicuti sunt quædã ab illustribus poëtis ficta dure & rancide. Quæ reprehendit autẽ Cesellius Furiana hæc sunt, quod terrã in lutũ uersam lutescere dixerit: & tenebras in noctis modũ factas, noctescere: & pristinas recuperare uires, uirescere: & quod uentus mare cæruleũ crispicans nitescere facit, purpurat dixerit, & opulentũ fieri, opulescere. Versus aũt ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc uerba sunt, subdidi:

Furius poëta.
Lutescere.
Noctescere.
Virescere.
Purpurare.
Opulescere.

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.
Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.
Increscunt animi, uirescit uulnere uirtus.
Sicut fulica leuis uolitat super æquora classis.
Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,
Quo magis in patrijs possint opulescere campis.

Morem istũ ueteribus nostris fuisse, uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modũ.

CAPVT XII.

ID quoq; habitũ est in oratione facienda elegantiæ genus, ut pro uerbis habentibus patiendi figurã, agẽtia ponerẽt, ac deinde hæc uice inter sese mutua uerterent. Terent. in comœdia:

Actiua pro passiuis.

Pallium, inquit, face ut splendeat.

Nonne hoc impendio uenustius gratiusq; est, q̃ si diceret, ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium.
Amictus non sum commode.

Itidẽ Plautus pulueret dicit, non quod puluere impleat, sed quod ipsum pulueris plenum sit:

Pulueret.

Exi tu Daue, age, Sparge, mundũ eẽ hocce uestibulũ uolo.
Venus uentura est nostra, nolo hoc pulueret.

In

Contẽples. In Asinaria quoq; contemples dici pro contempleris:

Meum caput contemples, si quidem è re consultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: postq; tẽpestas sedauit, Atherbal taurũ immolauit. M. Cato in originibus: Eodẽ nomine cõplures ex agro accessitauere, eo res eorũ auxit. Varro in libris quos ad Marcellũ de lingua latina fecit: In priore uerbo graues prosodiæ, quæ fuerunt manent, reliquæ mutant, inquit, elegantissime pro mutãtur. Potest etiã id quoq; ab eodẽ Var. in VII. diuinarũ similiter dictũ uideri: Inter duas filias regũ quid mutet, inter Antigonã et Tullĩ est enim aduertere. Verba aũt patiendi pro agentibus in omnibus fermè ueterũ scriptis reperiuntur, ex quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus: muneror te pro munero, & significor pro significo, & sacrificor, pro sacrificio, & assentior pro assentio, & fœneror pro fœnero, & pigneror pro pignero: & alia istiusmodi pleraque, proinde ut in legendo fuerint obuia, notabuntur.

Passiua pro actiuis.
Muneror te
Significor.
Sacrificor.
Assentior.
Fœneror.
Pigneror.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit ptentatus à dialectico quodã sophismatico impudenti. CAPVT XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadã festiua & honesta lusitabamus huiusce modi: Vbi cõueneramus cõplusculi eiusdẽ studij homines, ad leuandũ tẽpus, captiones quæ sophismata appellantur, mente agitabamus: eas q; quasi talos aut tesserulas in medium uice sua quisq; iaciebamus. Captionis solutæ aut parũ intellectæ præmiũ pœna ue erat, nummus unus HS. Hoc ære collecto, quasi manuario cœnula curabatur omnibus qui eum lusum lusseramus. Erant autẽ captiones ad hoc ferè exemplũ, tametsi latina oratione non satis scite ac penè etiã illepide exponũtur: Quod nix est, hoc grando non est, nix autẽ alba est, grando igitur alba non est. Item aliud non dissimile: Quod homo est, hoc non est equus: homo autẽ animal est, equus igitur animal non est. Dicere ergo debebat qui ad sophisma diluendum, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat, in qua parte quoq; in uerbo captio foret. Quid dari cõcedi q; non oporteret, nisi dixerat, nummo singulo multabatur. Et multa

cœnam

cœnam iuuabat. Libet autem dicere, q̃ facete Diogenes sophismæ id genus quod suprà dixi, à quodã dialectico ex Platonis diatriba per contumeliã propositũ remuneratus sit. Nam cum ita rogasset dialecticus: Quod ego sum, id tu non es, & Diogenes annuisset, atque ille addidisset: Homo autẽ ego sum. Cum id quoq; assensus esset, & cõtrà dialecticus ita cõclusisset, homo igitur tu nõ es, hoc qui dẽ, inquit Diogenes, falsum est: & si uerũ id fieri uis, à me incipe.

Diogenis responsio.

Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, & q̃d uocabula ista nõ facile nostri ausi sunt uertere in linguã latinã. XIIII.

FIguræ quædã numerorũ, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua latina non habent. Sed qui de numeris latine scripserũt, græca ipsa dixerunt, fingere aũt nostra (quoniã id absurde futurũ erat) noluerunt. Quale enim fieri nomẽ posset hemiolio numero, aut epitrito? Est aũt hemiolios, qui numerũ aliquẽ totum in se habet, dimidiumq; habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decẽ, triginta ad uiginti. Epitritos autẽ est, qui habet totũ aliquem numerũ, & eiusdem partẽ tertiã, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouẽ, quadraginta ad triginta. Hæc aũt notare atq; meminisse non ab re usum est, quoniã uocabula ista numerorũ nisi intelliguntur, rationes quædam subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

Hemiolios.
Epitritos.

Quod M. Varro in heroicis uersibus obseruauerit rem nimis anxiæ & curiosæ obseruationis. CAPVT XV.

IN longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduerterunt metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis, medios haund unq̃ posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mistis, atq; confusis. M. autẽ Varro in libris disciplinarũ scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semipes uerbum finiret, & quod priores quinq; semipedes æque magnã uim haberent in efficiendo uersum, atque alij posteriores septem. Id q; ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

Metrorũ nimis curiosa obseruatio.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XIX.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati quâ ob causam maris tempestate palluerat. CAPVT I.

AVIGABAMVS à Cassiopeia ad Brunduſiũ mare Ionium uiolentum & uaſtũ & iactabundum. Nox deinde, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea ferè tota uentus à latere ſæuiens, nauem undis compleuerat. Tum poſtea comploran tibus noſtris omnibus, atque in ſentina ſatis agẽtibus, dies quidem tandem illuxit, ſed nihil de periculo atque ſæuitia remiſſum. quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere imminereq;, ac depreſſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram, non parua uirum autoritate, ſatisq; attente diſcipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inq; illo tumultu cœli mariſq; requirebam oculis, ſcire cupiens quonam ſtatu animi, & an intrepidus interritusq; eſſet. Atque ibi hominem conſpicimus impauidum & extrilidum, ploratus quidem nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas eiuſmodi uoces cientem, ſed coloris & uultus turbatione non multũ à cæteris differentẽ. At ubi cœlũ enituit & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad Stoicũ Cræcus quiſpiam diues ex Aſia, magno (ut uidebamus) cultu paratuq; rerum & familiæ, atque ipſe erat multis corporis animiq;

Typhones.

Extrilidus.

animiq; delitijs diffluens. Is quaſi illudens, quid hoc eſt, inquit, ô philoſophe, quòd cum in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti: ego neq; timui nec pallui. Et philoſophus aliquantulum cunctatus, an reſpondere ei conueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uiolentia tempeſtatum uideor paulum pauefactus, non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. Sed tibi ſanè Ariſtippus ille pro me reſponderit: qui cum in ſimili tempore à ſimillimo tui homine interrogatus, quare philoſophus timeret, cum ille contrà nihil metueret, non eandem eſſe cauſam ſibi atque illi reſpondit: quoniam is quidem eſſet non magno opere ſolicitus pro anima nequiſſimi nebulonis: ipſum autem pro Ariſtippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus diuitem illum Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt. Sed poſtea cum Brunduſium aduentaremus, mollitiq; eſſent uenti maris, percontatus eum ſum, quænam illa ratio eſſet pauoris ſui, quam dicere ei ſupersedisſet, à quo fuerat non ſatis digne compellatus. Atq; ille mihi placidè & comiter, quoniam (inquit) audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto breui quidem, ſed neceſſario & naturali pauore maiores noſtri conditores ſectæ Stoicæ ſenſerint, uel potius, inquit, lege. Nam & facilius credideris, ſi legas, & memineris magis. Atq; ibi coràm ex ſarcinula ſua librum protulit Epicteti philoſophi quintum διατριβῶν, quas ab Ariano digeſtas congruere ſcriptis ζήνωνος & Chryſippi non dubium eſt. In eo libro ſcilicet græca oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus: Viſiones animi, quas φαντασίας philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis ſunt, neq; arbitrij, ſed ui quadam ſua inferunt ſeſe hominibus. Noſcuntur dæ probationes autem, quas συγκαταθέσεις uocant, quibus eadem uiſa noſcuntur ac dijudicantur, uoluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbitratu. Propterea cum ſonus aliquis formidabilis aut è cœlo, aut ex ruina, aut repentinus neſcius periculi nuntius, uel quid aliud eiuſmodi factum eſt, ſapientis quoq; animum pauliſper moueri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt, non opinione alicuius

mali præcepta, sed quibusdã motibus rapidis & inconsultis, officiũ mentis atq; rationis præuertentibus. Mox tamen ille sapiens ibidẽ τὰς ζωικὰς φαντασίας uisa istæc animi sui terrifica non approbat, hoc est, οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσπιδοξάζει, sed abijcit respuitq;, nec ei metuendũ esse in his quicq̃ uidetur: Atq; hoc inter insipientis sapientisq; animũ differre dicũt, quod insipiens qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt sæua & aspera, talia uere esse putat: & readẽ incepta tanq̃ si iure metuenda sint, sua quoq; assentione approbat, καὶ προσπιδοξάζει (Hoc enim uerbo Stoici cum super ista re differunt, utuntur) Sapiens autẽ cum breuiter & strictim colore atq; uultu motus est, οὐ συγκατατίθεται, sed statũ uigorem q; sententiæ suæ retinet, quam de huiusce modi uisis semper habuit, ut de minime metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetũ philosophũ ex decretis Stoicorũ sensisse, atque dixisse in eo quo dixi libro legimus, annotandaq; esse id circo existimauimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi obortis, paueſcere sensim, & quasi albescere non insipientis esse hominis, neq; ignari putemus. Et in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm quod esse ea, qualia uisa sunt, censeamus.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maxime communes. CAPVT II.

Gustus. Tactus.

QVinq; sunt hominum sensus, quos Græci αἰσθήσεις appellant, per quos uoluptas animo aut corpori quæri uidetur, gustus, tactus, odoratus, uisus, auditus. Ex his omnibus quæ immodice uoluptas capitur, ea turpis atque improba existimatur. Sed enim quæ nimia ex gustu atque tactu est, ea uoluptas (sicuti sapientes uiri censuerunt) omnium rerum fœdissima est: Eosq; maxime, qui duabus istis belluinis uoluptatibus sese dediderunt, grauissimi uitij uocabulis Græci appellant ἀκολάστους, uel ἀκρατεῖς. Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes. Ακολάστους enim si interpretari coactius uelis, nimis id uerbum insolens erit. Istæ autem uoluptates duæ, gustus

gustus atq; tactus, id est libidines in cibos, atq; in uenerem prodigæ, solæ sunt hominibus communes cum bestijs: & iccirco in pecudum ferorumq; animaliũ numero habetur, quisquis est his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs sensibus proficiscentes, hominum esse tantum proprie uidentur. Verba super hac re Aristotelis philosophi ascripsi, ut uel autoritas clari atq; inclytĩ uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterreret: διοτὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἀν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵτινες περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόσμοι, οἵτινες περὶ τὰς τῆς ροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν γὰρ κατὰ τὴν ροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ ἡδὺ. ἀπ' ἐνίων δ' ἐν τῷ λάρυγι. διὸ καὶ φιλόξενος γεράνθ φάρυγα εὐγενῆ ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὰς ἀπὸ ζώντων γινομένας ἡδονὰς καινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ ζῴοις ἄλλοις ζώοις. ἅτε οὖν οὖσαι καιναὶ, ἀτιμότατα εἰσί. διὸ καὶ μάλιστα ἂν μόναι ἐγγενέσθαιεν. ὥστε νῦν ὑπὸ ζώντων ἡπωμένων φέρομεν, καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστ) λέγομεν, διὰ δὲ τῶν χρήσεων ἡδονῶν ἁπάντων. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπολαύει μόνων τῶν προφερομένων ἁφῆς, καὶ διὰ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐκ ἔχει, ἢ καὶ συμβεβηκὸς ζῷον πάσχει. ὁρᾷ μὲν δὴ ὁρῶν, ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πλησθῇ, οὐδὲ τὰ κιναῦτα ἡδέα ἂν ζῷεν, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ ζῆ παρέχουσα ἡδονὴ ὅταν ἄδειν ἔχωμεν ἢ φαγεῖν, ὅταν ὦμεν ἐνδεεῖς ὦμεν, ἡδεῖα. ἡ δὲ τροφὴ ἀεὶ ἡδεῖα.

Quis igitur habens aliquid humani pudoris, uoluptatibus istis duæ bus coëundi atque comedendi, quæ sunt homini cum sue atque asino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat, multos homines propterea uelle uiuere, ut ederent & biberent, sese bibere atque esse, ut uiueret. Hippocrates autem diuina uir scientia de coitu ue nereo ita existimabat, partem esse quandam morbi teterrimi, quẽ nostri comitialem dixere. Nanq; ipsius uerba hæc traduntur: Coitus Venereus.

τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quod turpius est frigide laudari, quàm acerbius uituperari. CAPVT III.

TVrpius esse dicebat Phauorinus philosophus exigue atque frigide laudari, quàm insectãter & grauiter uituperari. Quoniam (inquit) qui male dicit & uituperat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico ducitur, & plerunq; propterea fidem non capit: Sed qui infœcunde atque ieiune laudat, destitui à causa uidetur, & amicus quidẽ creditur eius quem laudare uult, sed nihil posse reperiri, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam lacessat.

CAPVT IIII.

ARistotelis libri sunt, qui problemata physica inscribuntur, lepidissimi & elegantiarum omne genus referti. In his quærit, quam ob causam eueniat, ut quibus inuasit repentinus rei magnæ timor, plerunque aluo statim cita fiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter ignem diutius stetit, libido urinæ lacessat. Ac de aluo quidem inter timendũ prona atq; præcipiti causam esse dicit, quod timor omnibus sit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικὸν, quæ uis frigoris sanguinem caldoremq; omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat, faciatq; simul uti qui timent, sanguine ex ore decedente pallescant. Is autem (inquit) sanguis & caldor in intima coactus, mouet plerunque aluum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc posuit: ἡ δὲ πῦρ διαχαλᾷ ἡ πεπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα.

Caldor.

Ex Aristotelis libris sumptum, quod niuis aqua potui pessima sit, & quod ex niue crystallus concreatur.

CAPVT. V.

IN Tiburte rus concesseramus hominis amici diuitis, æstate anni flagrantissima, ego & quidam alij æqualeis & familiares mei, eloquentiæ & philosophiæ sectatores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coërcebat, seueriusq; increpabat. Adhibebat nobis autoritates nobilium medicorum,

Aqua niualis hoĩnociua

medicorum, & cum primis Aristotelis, philosophi rei omnis humanæ peritissimi, qui aquam niualem frugibus sane & arboribus fœcundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse, tabẽq; & morbos sensim, atq; in diem lõgam uisceribus inseminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter & beneuole, & assidue dictitabat. Sed cum bibendæ niuis pausa fieret nulla, promit è bibliotheca Tiburti, quæ tunc in Herculis templo satis commode instructa libris erat, Aristotelis librum, eumq; ad nos adfert. Et huius saltem, inquit, uiri sapientissimi uerbis credite, ac desinite ualetudinẽ nostrã profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potui aquam è niue. Nanq; solidius latiusq; cõcretam esse eam quàm κρύσαλλον Græci appellant. Causáq; ibi ascripta est huiuscemodi, quoniam cum aqua frigore aëris duratur & coit, necessum est fieri uaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. Id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur: manet autem quod est grauius & sordidius, & insalubrius: atq; id pulsu aëris uerberatum, in modum coloremq; spumæ cãdidæ oritur. Sed aliquantum quod est salubrius, difflari atq; euaporari ex niue, indicium illud est, quod minor fit illo quæ antè fuerat, quam concresceret. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsi, & ascripsi: Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυσάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι πανὸς ὕδατος πηγνυμένου ἡ λεπτότατον διαπνεῖτε, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνετε ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάσκη ἡ καταλειτρόμενον χεῖρον εἶναι.

Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo uiro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum & odium niui indixi, alij inducias cum ea uarie factitabant.

Quod pudor sanguinẽ ad extra defundit, timor uero cõtrahit.

CAPVT VI.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum est: Διατὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι, πα-

σι, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντ', ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων ἀνα-
χεῖ) τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε
ἐπιπολάζειν. ζῶις δὲ φοβουμένοις συνδέχεσθαι εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἀπολεί-
πειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostro le-
gissem, percontatus que essem, quid de ratione ista reddita sentiret, dixit quidem (inquit) probe et uere quid accideret diffuso san-
guine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. Adhuc enim quæ-
ri potest, quam ob causam pudor sanguinem diffundat, timor cõ-
Pudor. trahat, cum sit pudor species timoris, atque ita definiatur: Pudor est timor iustæ reprehensionis. Ita enim philosophi definiunt, αἰσ-
χύνη ἐστὶ φόβος ἀπὸ ἐνδόξου φόνου.

Quid sit obesum, nonnulla q; alia prisca uocabula.
CAPVT VII.

Iulius Paulus. IN agro Vaticano Iulius Paulus poëta uir bonus, & rerum literarum q; ueterum impense doctus, prædiolum tenue possi-
debat. Eò sæpe nos ad sese uocabat, & oluscula pomis q; satis
comiter copioseq; inuitabat. Atq; ita molli quodam tempestatis au-
tumnæ die, ego & Iulius Celsinus, cum ad eum cœnassemus, & apud mensam eius audissemus legi Næuij Alcestim, rediremus q; in urbem sole iam fere occiduo, figuras habitus q; uerborum noue aut insigniter doctorum in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæq; uox indidem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoque possemus uti, memoriæ mandabamus. Erant autem uerba, que tunc suppetebant, huiuscemodi:

Corpore, inquit, pectore q; undiq; obeso,
Ac mente exsensa, tardigemulo senio oppressum.

Obesus. Obesum hic notauimus proprie magis quã usitate dictum pro exili atq; graciliẽto, ἀκύρως, ἢ κατ' ἀντίφρασιν, obesum pro pingui atque
Obliterus. huberi dicit. Item notauimus, quod obliteram gentem pro oblitera-
Fœdifragus. ta dixit. Item quod hostes, qui fœdera frangerent, fœdifragos, nõ fœderifragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorem
Pudoricolor appellauit, et memnonem nocticolorẽ. Item quod forte dubitãter, & ab

& ab eo quod est sileo, silenta loca dixit, & pulueulenta, & pesti-
lenta: et carendum tui est, pro te, quod q; magno impete pro impe-
tu. Item quod fortescere posuit pro fortem fieri, quod q; dolentiam pro dolore, et auens pro libens. Item curis intolerantibus pro into-
lerandis: quod q; mãciolis, inquit, tene illis pro manibus, & quiescã
feliceo. Item fiere, inquit, impendio infit, id est impense fieri inci-
pit, quod q; accipitret posuit pro iaceret. His nos inter uiã uerborũ
Næuianorũ adnotatiũculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uide-
bantur nimiũ poëtica, explosæ orationis usu alieniora prætermisi-
mus, ueluti fuit, quod de Nestore ait, trisecliſenex, & dulciorilo-
quus. Item quod tumidis magnis q; fluctibus, inquit, multigrumis, & flumina gelu cõcreta, tegmine esse onychino dixit: & quæ mul-
tiplicia ludens cõposuit, quale illud est, quod uituperones suos sub-
ducti supercilij carptores appellauit.

Nocticolor.
Silenta.
Pestilenta.
Carẽdũ tui.
Impete.
Forteſcere.
Dolentia.
Auens.
Mãciolæ.
Fiere.
Accipitret.
Triſecliſenex.
Dulciorilo-
quus.
Multigru-
mis.
Vituperões.
Frõtõis laus

Quæstio an arena, cœlũ, triticũ, pluralia inueniant. Atq; inibi de quadrigis, inimicitiis, nonnullis præterea uocabulis, an singu-
lari numero cõperiantur. CAPVT VIII.

ADolescentulus Romæ priusq; Athenas concederem, quã-
do erat à magistris auditionibus q; obeundis otiũ, ad Frõ-
tonem Cornelium uisendi gratia pergebam, sermoni-
bus q; eius purissimis bonarum q; doctrinarum plenis fruebar: Nec
unquam factum est, quoties eum uidimus, loquentem q; audiuimus, quin rediremus fere cultiores doctioresq;. Velut fuit illa quodam
die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à latinæ tamen lin-
guæ studio non abhorrens. Nam cum quispiam familiaris eius, be-
ne eruditus homo, & tũ poëta illustris, liberatũ se esse aquæ inter-
cutis morbo diceret, qd arenis calẽtibus eẽt usus, tũ illudẽs Frõto,
morbo qdẽ, inqt, cares, sed uerbi uitio nõ cares. C. enim Cæsar ille
ppetuus Dictat. Cn. Põpeij socer, à quo familia & appellatio Cæ-
sarum deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermonis
præter alios suæ ætatis castissimi, in libris quos ad Marcum Cice-
ronem de analogia cõscripsit, arenas uitiose dici existimabat, quod

Arena. arena nunquam multitudinis numero appellăda sit, sicuti neq; cœ-
Quadrigæ. lum, neq; triticum. Contrà autem quadrigas, etiamsi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias: ni quid contra ea dicit poëtarum pulcherrime, quo & te purges, & non esse id uitium demonstres. De cœlo (inquit ille) & tritico non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neq; de armis, et mœnijs, & comitijs, quin figura multitudinis perpetua censeantur. Videbimus autem pòst de inimicitijs & quadrigis, ac fortasse an de quadrigis ueterum autoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut inscientiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio est, quamobrem C. Cæsar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat, quando Plautus linguæ latinæ
Deliciæ. decus, deliciam quoque ἑνικῶς dixerit pro delicijs?

Mea, inquit, uoluptas, mea delicia.

Inimicitiæ. Inimicitiă aũt Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam

Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas, ut quàm confidẽter hoc dicat, æstimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mădaui. Nam cum suprà dixisset, neq; cœlũ, triticũ 'ue, neq; arenam multitudinis significationem pati, num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, et plures terras, & urbem & urbes, & imperium & imperia, dicamus: neq; quadrigas in unam nominis figuram redigere, neq; arenam in multitudinis appellationẽ conuertere possimus? His deinde uerbis lectis sibi, Fronto ad illum poëtam, uidetur' ne tibi, inquit, C. Cæsarẽ de statu uerbi contra te satis aperte satisq; constanter pronuntiasse? Tum permotus autoritate libri poëta, si à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro prouocassem.

cassem. Sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere supersedit, nos te nunc rogamus, ut dicas, quam esse causam uitij putes, & in quadriga dicenda, & in arena. Tum Fronto ita respondit: Quadrigæ semper etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor simul equi iuncti, quadrigæ quæ si quadrijugæ uocantur. Neq; debet prorsus appellatio equorũ plurium includi in singularis numeri unitatem. Eandem quoq; de arena rationem habendam, sed in specie dispari. Nam cum arena singulari numero dicta, multitudinem tamen & copiam significet minimarum ex quibus constat partium, indocte & inscite arenæ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius sententiæ legis q; fundus subscriptor q; fierem, sed ut ne Cæsaris uiri docti opinionem ἀπόρρητον destituerẽ. Nam cũ cœlum semper ἑνικῶς dicatur, ma- Cœlum.
re & terra non semper, & puluis, & uentus, & fumus non semper, cur inducias, & cerimonias scriptores ueteres nonnunquam singulari numero appellauerunt, ferias, & nundinas, et inferias, & exequias nunquam? Cur mel & uinum, atq; id genus cætera, numerum multitudinis capiunt, lac non capiat? Quæri inquã ista Lac.
omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opinor) negotio destinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium, quærite an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poëtarum, id est, classicus, assiduus q; aliquis scriptor non Classicus
proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uocabula, nõ scriptor.
ea re (opinor) quod scripta esse in ullis ueterum libris existimaret, sed ut nobis studium lectitandi in quærendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum uidebatur inuenimus quadrigam numero singulari dictam in libro satyrarum Marci Varronis, qui inscriptus est Exdemetricus. Arenas autẽ πλυθυντικῶς

dictas minore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem (quod equidem meminerim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonii Iuliani in cõuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.

CAPVT IX.

Antonius Iulianus.

ADolescens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis, moribusq; & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris in rusculo, celebrandæ lucis annuæ, quam sibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publice iuuenibus magister, Hispano ore, florentisq; homo facundiæ, & rerum literarumq; ueterum peritus. Is, ubi edulijs finis et poculis, mox sermonibusq; tẽpus fuit, desiderauit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus, qui canerent uoce, & qui psallerent. Ac postea quàm introducti pueri puellæq; sunt, iucundumq; in modum ἀνακρεόντεια pleraque, & sapphica, et poëtarum quoque recentiũ ἐλεγεῖα quædam ἐρωτικὰ cecinerunt. Oblectati autem sumus præter multa alia uersiculis lepidissimis Anacreontis senis, quos equidem scripsi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquies suauitate paulisper uocum atque modulorum acquiesceret:

Τὸν ἀργυροῦν τορεύσας
ἥφαιστέ μοι τρίηρον
πανοπλίας μὲν οὐχὶ,
τὶ δὲ μάχαισι κἀμοὶ;
τρτήριον δὲ κοῖλον
ὅσον δύνῃ βάθυνον.
καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ
μή τε ἄστρα, μή τ' ἁμάξας,
τί πλειάδων μέλει μοι,
τί δ' ἀστέρος βοωθέω;
ποίησον ἀμπέλους μοι,
καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,

καὶ χυσέους πατοῦντας
ὁμοῦ καλῶς λυαίῳ,
ἔρωτα καὶ βάθυνον.

Tum Græci plusculi qui in eo conuiuio erant, homines amœni, et nostras quoque literas haud incuriose docti, Iulianum rhetorem lacessere insectari' que adorti sunt, tanquam prorsus Barbarum et agrestem, qui ortus terra Hispania foret, clamator' que tantum et facundia rabida iurgiosa' que esset, eius' que linguæ exercitationes doceret, quæ nullas uoluptates, nullam' que mulcedinem Veneris aque Musæ haberet. Sæpe' que eum percontabantur, quid de Anacreõte cæteris' que id genus poëtis sentiret: Et ecquis nostrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecisset: Nisi Catullus, inquiunt, forte pauca, et Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortensius inuenusta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus, cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali ἀσωτία artium nos uinceretis: & sicut in uoluptatibus cultus atq; uictus, ita in cãtilenarum quoque multis anteiretis. Sed ne nos, id est nomen latinum, tanquam profestos quosdam & insubidos ἀνα φροδισίας condemnetis, permittite mihi quæso operire pallio caput, quod in quadã parum pudica oratione Socratẽ fecisse aiunt. Et audite ac discite, nostros quoque antiquiores ante eos quos nominastis, poëtas amasios ac uenereos fuisse. Tũ resupinus capite cõuelato, uoce admodum quàm suaui, uersus cecinit Valerij Aeditui ueteris poëtæ, itẽ Portij Licinij, et Quinti Catuli, quibus mũdius, uenustius, limatius, pressius, græcum latinum' ue nihil quicq̃ reperiri puto.

Valerius Aedituus.

Portius Licinius.

Q. Catulus.

Versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si tacitus, subidus, duplo ideo pereo.

Aque item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces quam priores:

Quid faculam præfers phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est uis sæua extinguere uenti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,
Nulla est quæ possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Portij Licinij hosce:

Custodes ouium uidere propaginis agnum,
Quæritis ignem? ite huc: quæritis? ignis homo est.
Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.
Omne pecus flamma est, omnia quæ uideo.

Q. Catuli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum
Deuenit, sic est, perfugium illud habet.
Quid, si non interdixem ne illuc fugitiuum
Mitteret ad se intro, sed magis eiceret?
Ibimus quæsitum, uerum ne ipsi teneamur
Formido. quid ago? da Venus consilium.

Verba hæc, præter propter, in usu uulgi prodita, etiã Ennii fuisse.

CAPVT X.

MEmini me quõdam et Celsinum Iulianum Numidam, ad Frontonem Cornelium, pedes tũc grauiter ægrũ, ire uisere: atq; ibi qui introducti sumus, offendimus eũ cubantem in scimpodio Græciensi, circumundiq; sedẽtibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Assistebãt fabri ædium complures balneis nouis moliendis adhibiti, ostendebantq; depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cũ elegisset unam formam speciemq; ueris, interrogauit, quãtus esset pecuniæ conspectus ad id totum opus absoluendum. Cumq; architectus

In scimpodio Græciensi.

tectus dixisset, necessaria uideri esse HS fermè trecenta, unus ex amicis Frontonis, & præter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermonibus: quos habere de balnearũ sumptu instituerat, aspiciens ad eum amicum qui dixerat quinquaginta esse alia præter propter: atq; ille amicus, non meũ, inquit, hoc uerbum est, sed multorũ hominũ, quos loquentes id audias. Quid aũt id uerbũ significet, non ex me, sed ex grãmatico quærendũ est: ac simul digito demonstrat grammaticũ haud incelebri nomine, Romæ docentẽ, sedentẽ. Tum grammaticus, usitati peruulgatiq; uerbi obscuritate motus, quærimus, inquit, quod honore quæstionis minime dignum est. Nam nescio quid hoc prænimis plebeiũ est, & in opificum sermonibus q̃ notius. At enim Fronto, iam uoce atq; uultu intetiore, ita ne, inquit, magister dehonestũ tibi deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M. Cato, & M. Varro, & pleraq; ætas superior ut necessario & latino usi sunt? Atq; ibi Iulius Celsinus admonuit in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inscripta est, idipsum de quo quærebatur scriptum esse, & à grammaticis contaminari magis solitum quam enarrari. Quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennij iubet. In eius tragœdiæ choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,
Quam cum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio
Id agit, studet ibi, mentem atq; animum delectat suum.
Otioso initio animus nescit, quid uelit.
Hoc idem est, neq; domi nunc nos, nec militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cum illuc uentũ est, ire illinc lubet.
Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Præter propter.

Hoc ubi lectum est, tum deinde Fronto ad grammaticũ iam labantem, audisti' ne, inquit, magister optime, Enniũ tuũ dixisse præter propter, & cum sententia quidẽ tali, quali seuerissimæ philosophorum esse obiurgationes solent? Petimus igitur dicas (quoniam de

Enniano iam uerbo quæritur) quid sit notus huiusce uersus sensus:

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum id plerique prolixius riderent, exurgit. Et abiens: tibi, inquit, Fronto postea uni dicam, ne inscitiores audiant, ac discant. Atq; ita omneis, relicta ibi quæstione uerbi, consurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admodũ iuuenis lusit, dum tragœdiis contendit. CAPVT XI.

CElebrantur duo isti græci uersiculi, multorumq; doctorũ hominum memoria dignãtur, quod sint lepidissimi, & uenustissimæ breuitatis. Neq; adeo pauci sunt ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant, quibus ille adolescens luserit, cum tragœdijs quoque eodem tempore faciendis præluderet:

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔχον.
ἦλθε δὲ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Amicus meus οὐκ ἄμουσος adolescens, in plureis uersiculos licentius liberiusq; uertit: qui quoniã mihi quidem uisi sunt non esse memoratu indigni, subdidi:

Dum semhiulco suauio
Meum puellum suauior,
Dulcemq; florem spiritus
Duco ex aperto tramite,
Anima ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumq; oris peruium
Et labra pueri mollia
Rimata itineri transitus
Vt transiliret nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in coitu osculi,
Amoris igni percita

Transisset,

Transisset, & me linqueret:
Et mira prorsum res foret,
Vt ad me fierem mortuus,
Ad puerem intus uiuerem.

Disertatio Herodis Attici super ui & natura doloris, suæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. CAPVT XII.

HErodem Atticũ, consularẽ uirũ, Athenis disserentẽ audi ui græca oratione: in qua ferè omneis memoriæ nostræ uniuersos grauitate atq; copia, & elegantia uocũ longe præstitit. Disseruit aũt contra ἀπάθειαν Stoicorũ, lacessitus à quodam Stoico, tanq̃ minus sapienter, & parũ uiriliter dolorẽ ferret ex morte pueri quẽ amauerat. In ea disertatione (quantulũ memini) huiuscemodi sensus est: quod nullus usquam homo, qui secundũ naturã sentiret & saperet, affectionibus istis animi, quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis posset, & omnino nõ dolere: Atq; si posset etiã obniti ut totis careret, nõ ex re id esse melius: quoniã langueret animus, & torperet affectionũ quorundã adminiculis, ut necessario plurimũ imperio priuatus. Dicebat enim sensus istos motusq; animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosq; esse uigoribus quibusdã mentiũ & alacritatibus. Ac propterea, si omnino omneis eos imperitius cõuellamus, periculũ esse, ne eis adhærẽtes, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Moderandos esse igitur, & scite consideratéq; purgandos censebat: ut ea tantũ quæ aliena sunt, contráq; naturam uiderentur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur: ne profecto id accidat, quod cuipiã Thracio insipienti & rudi, in agro quẽ emerat procurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi insolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ cupidine cõmigrasset, fundum mercatus est, olea atque uite consitum: qui, quia nihil admodũ super uite aut arbore colenda sciret, uidet forte uicinum, rubos

Rustici imprudentia.

rubos late atq; alte obortos excidentẽ, fraxinos ad summũ prope uerticẽ deputantẽ, soboles uiriũ è radicibus caudicũ super terrã fusas reuellentem, stolones in pomis aut in oleis proceres atq; decerptos amputantẽ. Accediũq; propẽ, & cur tantã ligni atq; frondiũ cædẽ faceret, percontatus est. Et uicimus ita respondit, ut ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atq; uitis fœcundior. Discedit ille à uicino, gratias agens et lætus, tanq; adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcẽ ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes & oleas detruncat: comasq; arborum lætissimas huberrimosq; uitiũ palmites decidit: & fruteta atq; uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignendis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fidutiamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiæ sectatores, qui uideri se esse trãquillos & intrepidos & immobiles uolũt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ & quasi eneruatæ uitæ consenescunt.

Apathiæ sectatores.

Quos pumiliones dicimus, græce νάνοι appellari.

CAPVT XIII.

STabãt forte unà in uestibulo palatij fabulãtes Fronto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris Sulpicius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdã alijs, sermones eorũ quos de literarũ disciplinis habebãt, curiosius captabã. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister ut sim certus, an recte superse derim nanos dicere, parua nimis statura homines, maluerimq; eos pumiliones appellare, quoniã hoc scriptũ esse in libris ueterũ memineram. Nanos autem sordidũ esse uerbũ, & barbarũ credebã. Est quidem inquit hoc Apollinaris in consuetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarũ non est, censeturq; linguæ græcæ origine. νάνοι enim Græci uocauerũt breui atq; humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Idq; ita dixerunt adhibita quadã ratione etymologiæ, cum sententia uocabuli competente. Etsi memoria, inquit,

Pumiliones. Nani.

inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomẽ est ἀχαρνεῖς. Fuisset autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductũ, si tu eo uti dignatus fores. Essetq; id impẽdio probabilius, q̃ quæ à Laberio ignobilia nimis & sordẽtia in usum linguæ latinæ intromissa sunt. Tum Festius Posthumius grammatico cuipiã latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris nanos uerbũ græcum esse, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgo dicitur, an' ne latinũ sit, & apud quẽ scriptũ reperiatur. Atq; ille grammaticus, homo sane perquam inoscendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculũ, inquit, non cõmittitur præsente Apollinare, quid de uoce illa græca latina' ue sentiã dicere, audeo tibi Feste quærenti respondere, esse hoc uerbũ latinũ, scriptumq; inueniri in poëmatis Heluij Cinnæ, nõ ignobilis neq; indocti poëtæ. Versus eiusq; ipsos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi forte aderant, ascripsi:

At nunc me genij nana per salicta
Bigis rheda rapit ciuata nauis.

Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis suæ doctissimos Romanos, & quod Nigidii commentationes propter earum obscuritatẽ subtilitatemq; in uulgus non exeunt.

CAPVT XIIII.

AEtas M. Ciceronis & C. Cæsaris præstanti facundia uiros paucos habuit. Doctrinarũ aũt multiformiũ, uariarumq; artiũ quibus humanitas erudita est, culmina habuit M. Varronẽ, & P. Nigidiũ. Sed Varronis quidẽ monumenta rerum ac disciplinarũ, quæ per literas condidit, in propatulo frequentiq; usu feruntur: Nigidianæ aũt cõmentationes non proinde in uulgus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum tanq; parũ utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulo antè legimus in commentarijs eius quos grammaticos inscripsit: ex quibus quædã ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. Nam cum de natura atq; ordine literarum differeret, quas grammatici uocales appellant,

Nodi insoluti ex literis Nigidinnis.

lant, uerba hæc scripsit: quæ reliquimus inenarrata ad exercendã legentium intentionem: a & o, semper principes sunt: i & u, semper subditæ: e, & subit & præit. In Eurippo præit, subit in Aemilio. Si quis putat præire u, in his uerbis, Valerius, Vennonias, Volusius: aut i, in his, iampridẽ, iecur, iocum, iucundũ, errabit: quod hæ literæ cum præeunt, ne uocales quidem sunt. Item ex eodem libro uerba hæc sunt: Inter literam n, & g, est alia uis, ut in nomine anguis, & angaria, & ancoræ, & increpat, & incurrit, & ingenuus. In omnibus enim his non uerum n, sed adulterinum ponitur. Nam n non esse, lingua indicio est. Nam si ea litera esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est scriptum: Græcos non tantæ insciitiæ arcesso, qui ου ex o & y scripserunt, quantæ qui ει ex e & i. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re subacti.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER XX.

Disceptatio Sex. Cæcilii iureconsulti & Phauorini philosophi de legibus duodecim tabularum. CAPVT I.

SEXTVS CAECILIVS in disciplina iuris atque legibus populi Romani noscendis interpretandis que, scientia, usu, autoritate q; illustri fuit. Ad eum forte in area Palatina cum salutationem Cæsaris opperiremur, philosophus Phauorinus accessit, collocutus que est, nobis mul: is que alijs præsentibus. In illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemviralium, quas decemuiri eius rei gratia à populo creati cõposuerunt, in q;

in q; duodecim tabulas conscripserunt. Eas leges cum Sextus Cæcilius inquisitis exploratis' que multarum urbium legibus, eleganti atque absoluta breuitate uerborũ scriptas diceret: Sit inquit hoc Phauorinus in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupide tabulas istas duodecim legi, quàm illos decem Platonis de legibus. Sed quædam istic animaduertuntur aut obscurissima, aut leuia, contrà dura nimis & remissa, aut nequaquam ita ut scriptum est consistentia. Obscuritates (inquit Sextus Cæcilius) non assignemus culpæ scribentium, sed insciitiæ non assequentium: quanquam ij quoque ipsi, qui quæ scripta sunt, minus percipiunt, culpa uacant. Nam longa ætas uerba atque mores ueteres obliterauit, quibus uerbis moribus' que sententia legum comprehensa est. Tricentesimo nanque anno post Romam conditam, tabulæ compositæ scriptæ q; sunt. A' quo tempore ad hunc diem anni esse non longe minus septingenti uidentur. Dure autem scriptum esse in istis legibus, quid existimari potest? Nisi duram esse legem putas, quæ iudicẽ arbitrum' ue iure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite punit: aut quæ furem manifestum ei cui furtum factum est, in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. Dic enim quæso, dic uir sapientiæ studiosissime, an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia iura diuina atque humana iusiurandum suum pecunia uendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut nocturni grassatoris insidiosam uiolentiam, non dignam esse capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex me quærere quid ego existimem. Scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ quam colo, inquirere potius quam decernere. Sed non leuis æstimator, neque aspernabilis est populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindicanda, pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus est enim leges istas de tam immodico supplicio, situ atque senio emori. Sicut illud quoque non humaniter scriptum improbauit, quod si homo in ius uocatus,

Arcera. morbo aut ætate æger ad ingrediendum inualidus est, arcera nõ sternitur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atq; ex domo sua ad prætorem in comitium noua funeris facie effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, & ad respondendum pro sese non idoneus, iumẽto adhærens in ius aduersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quædam esse impendio molliora, non ne tibi quoque uidetur esse dilutum, quod ita de iniuria punienda scriptum est? Si iniuria alteri faxit, uigintiquinq; æris pœnæ sunto. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda uigintiquinq; asses deterreant? Itaq; cum eam legem Q. quoq; Labeo uester in libris, quos

Neratij petulantia. ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, inquit: L. Neratius fuit egregie homo improbus, atque immani uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suæ palma uerberare. Eum seruus sequebatur crumenam plenam assium portitans: & quemcunque depalmauerat, numerari statim secundum duodecim tabulas, quinque & uiginti asses iubebat. Propterea (inquit) prætores postea hanc abolescere & relinqui censuerunt, inturiis' que æstimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisa sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memoria me fallit) hæc sunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio esto. Præter enim ulciscendi acerbitatem, ne procedere quoque executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit, quæro an efficere possit rumpendi pariter membri æquilibrium? In qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si membrum (inquit) alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus & consultus non cadunt sub eiusdem talionis simili studinẽ. Quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, sed imprudentiæ? Sed & si prudens ruperit, nec quaquam patietur aut altius se lædi aut latius: quod cuiusmodi libra

libra atque mensura caueri possit, nõ reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter ue commissum, res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adolescat infinita quædam reciprocatio talionũ. Nam de immanitate illa secandi partiendiq; humani corporis, si unus ob pecuniã debitã adiudicatus addictusq; sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest efferatius, quid ab hominis ingenio diuersius, q̃ quod mẽbra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahantur, sicut nunc bona uenũ distrahũtur? Tum Sex. Cæcilius amplexus utraq; manu Phauorinum: Tu es, inquit, unus profecto in nostra memoria, nõ Graiæ modo, sed & Romanæ rei peritissimus. Quis enim philosophorũ disciplinæ suæ leges, tam scite atq; docte callet, q̃ leges tu nostras decemuirales percalluisti? Sed quæso te, cum tamẽ degrediare paulisper è curriculis istis disputationũ uestrarum academicis, omissoq; studio quicquid lubriũ est, arguendi tuendiq;, cõsideres grauius, cuiusmodi sint ea quæ reprehendisti. Nec ideo contemnas legũ istarum antiquitates, quod plerisq; ipsis iam populus Romanus desiuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerumpublicarum generibus, ac pro utilitatum præsentium rationibus, proq; uitiorum quibus medẽdum est feruoribus, mutari atq; flecti, neq; uno statu consistere, quin ut facies cœli & maris, ita rerum atq; fortunæ tempestatibus uarientur. Quid salubrius uisum est rogatione illa Stolonis iugerũm de numero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio de coẽrcendis mulierum hæreditatibus? quid tam necessarium existimatum est propulsandæ ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia, Fannia, aliæq; uẽ leges sumptuariæ? Omnia tamen hæc obliterata & operta sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus exæstuantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sententia humanissima, quæ tumentum dari iubet ægro, aut seni in ius uocato? Verba sunt hæc de lege: Si in ius uocat, si morbus, æuitas' ue, uitium extitit, qui in ius uocabit, iumentũ dato: Aeuitas.

si nolet, arceram ne sternito. An tu forte morbum appellari hic putas, ægrotationem grauem cum febri rapida & quercera? iumentum'q; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuisse humanum existimas, ægrotum domi suæ cubantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquam ita

Morbus. est. Nam morbus in lege ista non febriculosus, neque nimium grauis, sed uitium aliquod imbecillitatis atque inualentiæ demonstratur, non periculum uitæ ostenditur: Cætero qui morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem, legum istarum scriptores

Morbus sonticus. alio in loco non per se morbum, sed morbum sonticum appellant. Iumentum quoq; non id solum significat quod nunc dicitur, sed uectabulũ etiam quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim

Iumẽtum. Vectabulũ. nostri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem, uocabatur

Arcera. plostrum tectum undiq; & munitum, quasi arca quædam magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut senes portari cubantes solebant. Quænam ibi igitur acerbitas esse uisa est, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus forte ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plostrum esse dandum cõsuerunt: neq; insterni tamen delicate arceram iusserunt, quoniam satis esset inualido huiusmodi uectaculum. Atq; id fecerunt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinãtibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quinque & uiginti assibus sanxerunt, non omni no omnes mi Phauorine iniurias ære isto pauco diluerunt, tametsi hæc ipsa pauciras assium, graue pondus æris fuit. Nam librariis assibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniurias atrociores, ut de osse fracto non liberis modo, uerumetiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt. Quibusdam autem iniurijs talionem quoque apposuerunt. Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo insectatus es, ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam solertia uerborum: quoniam talioni par non sit talio, neque rumpi membrum facile possit ad alterius rupturæ (ut ais tu)

tu) æquilibrium. Verum est mi Phauorine, talionem rarissimum fieri difficillime. Sed decemuiri minuere atque extinguere uolentes huiuscemodi uiolentiam pulsandi atque ledendi talione, eo quoque metu coërcendos esse homines putauerunt. Neq; eius qui membrum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt, ut an prudens imprudens' ue rupisset, spectandum putarent: aut talionem in eo uel adamussim æquiparent, uel in librili perponderent, sed potius eundem animum, eũdem'q; impetum in eadem parte corporis rum pendi, nõ eundem quoque casum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præstari posset, casus ictus non posset. Quod si ita est, Taliones reciprocæ. ut dico, & ut ipse æquitatis habitus demonstrat, taliones illæ tuæ reciprocæ argutiores profecto, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoq; esse hoc genus pœnæ putas, quæ (obsecro te) ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Præsertim cum habeas facultatem paciscendi, & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. Quod edictum autem prætoriũ de æstimandis iniurijs, probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoq; ipsam talionem ad æstimationem iudicis redigi necessario solitam. Nam si reus qui depaciscisci noluerat, iudici talionẽ imperanti nõ parebat, æstimata lite iudex hominẽ pecuniæ dãnabat: atq; ita si reo & pactio grauis, & acerba talio uisa fuerat, seueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat, ut ei quod de sectione partitioneq; corporis immanissimum esse tibi uisum est, respondeam: Omnibus quidem uirtutũ generibus exercendis colẽdisq;, populus Romanus è parua origine ad tãtæ amplitudinis instar emicuit. Sed omniũ maxime atq; præcipue fidem coluit, sanctam' que habuit, tam priuatim quàm publice. Sic consules clarissimos uiros hostibus confirmandæ fidei publicæ causa dedit. Sic clientẽ in fidẽ acceptum chariorem haberi quàm propinquos, tuendum'q; esse contra cognatos censuit. Neque prius ullum facinus æstimatum est, quàm si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autem fi-

dem maiores nostri non modo in officiorum uicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuaticæ usu atq; cõmercio. Adimi enim putauerunt subsidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominũ uita indiget, si perfidia debitorũ sine graui pœna eluderet. Confessi igitur æris ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa quam dissoluerent. Eosq; dies decemuiri iustos appellauerũt, uelut quoddam iustitium, id est iuris inter eos quasi interstitionem quandam & cessationem, quibus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerant, ad prætorẽ uocabãtur: & ab eo quibus erãt iudicati, addicebantur. Neruo quoq; aut compedibus uinciebãtur. Sic enim sunt (opinor) uerba legis: Aeris cõfessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunto. Post deinde manus iniectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo aut cõpedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuito. Ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato. Si uolet plus, dato. Erat aũt ius interea paciscendi. Ac nisi pacti forent, hæbebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad prætorẽ in comitiũ producebantur, quantaq; pecuniæ iudicati essent, prædicabatur. Tertijs aũt nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre uenum ibant. Sed eam capitis pœnam sanciendæ, sicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secari si uellent, atq; partiri corpus addicti sibi hominis, permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicã, ne existimes inuidiã me istam forte formidare: Tertijs, inquit nundinis, partis secanto: si plus minus ue secuerunt, sine fraude esto. Nihil profecto immitius, nihil immanius: nisi (ut res ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas pœnæ denũtiata est, ne ad eam unq; peruenireturor. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt.

Dies iusti.

Dissectum

Dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neque audiui, quoniam sæuitia ista pœnæ contemni non quita est. An putas Phauorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis de testimonijs falsis pœna aboleuisset, & si nunc quoq; ut antea qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deijceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quam uidemus? Acerbitas plerunque ulciscendi maleficij, bene atque caute uiuendi disciplina est. Historia de Metio Sufetio Albano, nobis quoque non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est: qui quoniam pactum atque conditum cum rege populi Romani perfide ruperat, binis quadrigis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum atque asperum supplicium quis negat? Sed quid elegãtissimus poëta dicat, uide:

Non quita ẽ contemni lex hominem dissecandi.

Metij Sufetij historia.

At tu dictis Albane maneres.

Hæc atque alia ubi Sex. Cæcilius, omnibus qui aderant, ipso quoq; Phauorino approbante atque laudante, disseruit, nuntiatum est Cæsarem iam salutari, & separati sumus.

Vocabulũ siticinum in Marci Catonis oratiõe qd significet, & quam ob causam L. Accius poëta in pragmaticis siciniastas nebuloso nomine esse dixerit. CAPVT II.

SIticines scriptum est in oratione Marci Catonis, quæ inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticines, inquit, & liticines, & tubicines. Sed Cesellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, scire quidem se ait, liticines lituo cantare, & tubicines tuba. Quid istuc autem sit, quod siticines cantãt, homo ingenuæ ueritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Attei Coniectaneis inuenimus siticines appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est uina functos & sepultos. Eoq; habuisse proprium genus tubæ qua canerent, à cæteroru tubicinum proprietate differens, quos siciniastas uulgus dicit. Qui rectius locuti sunt, sicinniastas litera, n, genuina dixerunt. Sicinnium genus ueteris saltationis fuit. Saltabundi aũt canebant, quæ nunc

Siticines.

Sicinniastæ.

Sicinnium.

stantes canunt. Posuit hoc uerbum Lucius Accius poëta in pragmaticis, appellariq; sicinnistas ait nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod sicinnium cur diceretur, obscurum esset.

Artificum scenicorum studium, amoremq; inhonestum probrosumq; eē, et super ea re uerba Aristotelis philosophi ascripta.

CAPVT III.

COmœdos quispiam & tragœdos & tibicines, diues adolescens Tauri philosophi discipulus, liberos homines in delicijs atq; in delectamentis habebat. Id genus autem artifices græce appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adolescentē Taurus à sodalitatibus conuictuq; hominum scenicorum abducere uolens, misit ei uerba ex Aristotelis libro excripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est. Iussitq;, ut ea quotidie lectitaret: Διατὶ οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν; ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτε ἐν ἀκρασίαις τὴν πολὺν χρόνον εἰσίν· ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις· ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Exempla epistolarum Alexandri regis, & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita.

CAPVT IIII.

Aristotelicæ artes duplices.

COmmentationum suarum artiumq;, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant quæ nominabat ἐξωτερικά. alia quæ appellabat ἀκροαματικά. Ἐξωτερικὰ dicebātur, quæ ad rethoricas meditationes, facultatem argutiarum ciuiliumq; rerum notitiam conducebāt. Ἀκροαματικὰ autem uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorq; agitabatur, quæq; ad naturæ contemplationes disceptationes ue dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercēdæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in discendo studium laboremq; explorasset. Illas uero ἐξωτερικὰς eodem in loco uesperi faciebat, easq; uulgo iuuenibus sine delectu dabat,

bat, atque eum δειλινὸν περίπατον appellabat: Illum alterum suprà ἑωθινόν. Vtroque enim tempore ambulans disserebat. Libros' que suos earum rerum omnium commentarios seorsum diuisit, ut alij ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos cum in uulgus ab eo editos rex Alexander cognouisset, atque ea tempestate armis exercituq; omnem propè Asiam teneret, regemq; ipsum Darium prælijs & uictorijs urgeret, in illis tamen tantis negotijs literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse, quod disciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam qua, inquit, aliare præstare cæteris poterimus, si ea, quæ ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego doctrina anteire malim, quàm copijs atq; opulētijs. Rescripsit ei Aristoteles ad hāc sententiā: Ἀκροαματικοὺς libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos, quoniam ijs solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumq; literarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. Amaui autē prorsus in utriusq; epistola breuitatis elegantissimæ filum tenuissimum:

Alexandri Magni epistola.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐπρίησας ἐκδοὺς τὴν ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι ἢ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσοντες κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Aristotelis responsio.

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδομένους, καὶ μὴ ἐκδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο.

Hoc ego uerbum, ξυνετοὶ γάρ εἰσιν, quærens uno itidem uerbo dicere, aliud non reperi, quàm quod est scriptum à Marco Catone in sexto origine: Itaq; ego, inqt, cognobiliorē cognitionē eē arbitror.

Quæsitum atque tractatum utrum sit rectius dicere, habeo curam

curam uestri, an uestrum. CAPVT V.

Nostri. Vestri.

PLercontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Romæ adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, Habeo curã uestri, aut miſereor uestri: & iſte caſus, uestri, eo in loco quẽ uideretur habere caſum rectum. Iſthic mihi ita reſpondit: Quæris, inquit, ex me quod mihi quoq; eſt iamdiu in perpetua quæſtione. Videtur enim non uestri oportere dici, ſed uestrũ, ſicut Græci loquuntur, ὑπιμελῶμαι ὑμῶν, καὶ νύλομαι ὑμῶν: quo in loco ὑμῶν aptius uestrum dicitur q̃ uestri, & habet caſum nominandi, quem tu rectum appellaſti. Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, noſtri atq; uestri, dictum: non noſtrum aut uestrũ. L. Sylla rerum geſtarum libro ſecundo: Quo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc noſtri uobis in mentem ueniat. Noſq; magis dignos creditis, quibus ei uibus q̃ hoſtibus utamini, quiq; pro uobis potius, q̃ cõtra uos pugnemus, neque noſtro, neq; maiorum noſtrorum merito nobis id contin get. Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio ſumus
Omnes, noſtri noſmet pœnitet,

Afranius in Togata:

Neſcio qui noſtri miſeritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, noſtri oblitus eſt.

Dubium porrò, inquit, non eſt, quin eodem hæc omnia caſu dicantur, noſtri oblitus eſt, noſtri miſeritus eſt, quo dicitur mei pœnitet, mei miſeritus eſt, mei oblitus eſt. Mei autẽ caſus interrogandi eſt, quem genitiuum grammatici uocant, et ab eo declinatur, quod eſt ego, huius deinde pluratiuum eſt nos. Tui æque declinatur ab eo quod eſt tu, huius uidem pluratiuum eſt uos. Sic nanque Plautus declinauit in Pſeudolo in hiſce uerſibus:

Si ex te tacente fieri poſſem certior here,
Quæ miſeriæ te tam miſere macerent,
Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens,

Mei

Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod eſt meus, ſed ab eo quod eſt ego. Itaq; ſi dicere uelis, patrem mei pro patrem meũ, quo Græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicunt, inuſitate quidẽ, ſed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipſa ratio eſt in numero pluratiuo, qua Gracchus miſereri ueſtrum dixit, & qua M. Cicero contentio ueſtrum, & contentio noſtrũ dixit: quaq; itẽ ratione Quadrigarius in annali. XIX. uerba hæc poſuit: C. Mari, ecquando te noſtrum & reip. miſerebitur? Cur igitur Terentius, pœnitet noſtri, & non noſtrum, & Afranius noſtri miſeritus eſt, non noſtrum? Nihil hercle, inquit, mihi de iſta re in mentem uenit, niſi autoritas quædam uetuſtatis, non nimis anxie neq; ſuperſtitioſe loquentis. Nam ſicuti multifariam ſcriptum eſt, ueſtrorum pro ueſtrum (ut in Plauti Muſtellaria in hoc uerſu:

Verum illuc eſſe maxima pars ueſtrorum intelligit.

Cum uellet maxima pars dicere ueſtrũ) ita nonnunq̃ ueſtri quoq; dictum eſt ueſtrum. Sed proculdubio qui rectiſſime loqui uolet, ueſtrum potius dixerit q̃ ueſtri. Et iccirco importuniſſime, inquit, fecerunt, qui in pleriſq; Salluſtij exemplaribus ſcripturã iſtã ſyncerriſſimam corruperunt. Nam cum ita in Catilina ſcriptũ eſſet, Sæpe maiores ueſtrũ miſerti plebis Romanæ, ueſtrũ aboleuerunt, & ueſtri ſuperſcripſerunt, ex quo in plureis libros mendæ iſtius indoles imoleuit. Hæc memini mihi Apollinarẽ dicere; eaq; tunc ipſa ita, ut dicta fuerant, notaui. Vestrũ potius q̃ ueſtri.

Quàm diuerſæ Græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum. CAPVT VI.

MIra & propè adeo ridicula diuerſitas fabulæ apud græcos poëtas deprehenditur ſuper numero Niobæ filiorũ. Nam Homerus pueros puellaſq; eius ſenos dicit fuiſſe, Euripides bis ſeptenos, Sappho bis nouenos, Bacchilydes, et Pindarus bis denos: quidã alij ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt. Niobes filij.

De his

De his quæ habere συμπόδιον uidentur cum luna attegescente ac senescente. CAPVT VII.

ANnianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus uindemiam hilare atq; amœniter. Ad eos dies me, & quosdã itẽ alios familiares uocauit. Ibi dum cœnãtibus nobis, magnus ostrearũ numerus Roma missus est: quæ cum appositæ fuissent, & multæ quidẽ, sed inhubres macræq; essent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoq;, sicuti alia quædam, * tenuis exuctaq; est. Cum quæreremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Non ne Lucilium (inquit) nostrum meministis dicere:

Tenuia exuctaq; sunt.

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras Et pecu addit.

Eadẽ autẽ ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contrà luna deficiũt. Aelurorũ quoq; oculi ad easdẽ uices lunæ, aut amplẽ ores fiunt, aut minores. Id etiã, inquit, multo mirandũ est magis, quod apud Plutar. in III. in Hesiodũ cõmentario legi: Cæpe tum reuirescit, & congerminat decedente luna: Contrà aũt imarescit adolescente. Eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptij, cur Pelusiotæ cæpe non edant, quia solum holerum omnium contra lunæ aucta atq; damna, uices minuendi & augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus, positis in Mimiambis, quos Cn. Martius inscripsit de adolescentia sua, cũ ita dictat, nunq̃ uestimenta à populo posci. CAPVT VIII.

DElectari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn. Martij hominis eruditi: qualia hæc quoque essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Simuq; amicam recipere frigidam caldo
Columbatim labra conferens labris.

Item id quoq; iucunde lepideq; fictum dictitabat:

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco,
Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid

Quid uocabulum, ex iure manu consertum significet. CAPVT IX.

EX iure manu cõsertum, uerba sunt ex antiquis actionibus quæ cum lege agitur, & uindiciæ contenduntur, dici nunc quoq; apud prætorem solent. Rogani ego Romæ grammaticum celebri hominẽ fama, & multo nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despiciens, aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio quærere habes, quæras licet. Ex Ennio, ego inquã, est magister quod quæro. Ennius enim uerbis hisce usus est. Cum' que ille demiratus, aliena hæc esse à poëtis, & haud usquam inueniri in carminibus Ennij diceret, tum ego hos uersus ex octauo annali absentes dixi. Nam forte eos tanquam insigniter præter alios factos memineram. Ex iure manu consertum.

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis
Miscent inter sese inimicitias agitantes.
Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnum q; petunt, uadunt solida ui.

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit, grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didicisse hoc non ex poëticæ literis, sed ex iuris aliquo peritо. Eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Vsus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem prætermonstrantis. Itaq; id quod ex iureconsultis, ex libris quoq; eorum didici, insequendum his commentarijs existimaui: quoniam in medio rerum & hominum uitam qui colunt, ignorare non oportet uerba actionum ciuilium celebriora, manum conserere. Nam de quare disceptabatur in iure præsenti, siue ager, siue quid aliud est, cum aduersario simul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare, id est, uindicia correptio manus in re atque in loco præsenti, apud Manũ conserere.

prætorem

prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est: Si qui in iure manum conserunt. Sed postquã prætor propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotijs occupati, pacisci uindiciarum dicendarum causa longinquas res grauabantur, institutũ est contra duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure apud prætorem manum consererent, sed ex iure manu consertum uocarent, id est alter alterum ex iure ad conserendam manum in rem de qua ageretur, uocaret. Atq; profecti simul in agrũ de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanq̃ in toto agro uindicarent. Iccirco Ennius significare uolens bellum, non ut ad prætorẽ solitum est, legitimis actionibus, neq; ex iure manu consertum, sed bello ferroq́;, & uera ui, atque solida: quod uidetur dixisse conferens uim illam ciuilem & festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica & cruenta.

Quid sit sculnæ, uerbum positum apud Marcum Varronem.

CAPVT X.

Sculna. Sequester.

PVblij Lauinij liber est non incuriose factus. Is inscriptus est de uerbis sordidis. In eo scripsit sculnam uulgo dici, quasi seculnam: quem qui elegantius (inquit) loquuntur, sequestrem appellant. Vtrunq; uocabulum à sequendo factum est: quod eius qui electus sit, utraq; pars fidem sequatur. Sculnã autem scriptum esse in historico M. Varronis, qui inscribitur Catus, idẽ P. Lauinius admonet. Sed quod apud sequestrem depositum erat, sequestrò positum, per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum:

Per deos immortales nolite uos sequestrò ponere.

Autoris de opere suo sententia, de' que aliorum operum titulis.

CAPVT XI.

ATqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autẽ ad hoc scripsi, ut liberis quoq; meis paratæ istiusmodi remissiones essent, quando animus eorum interstitione aliqua negotiorum

negotiorum data, laxari indulgeriq́; potuisset. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. Nam proinde ut librum quenquam in manus cœperam, seu græcum, seu latinũ, uel quid memoratu dignum audieram, ita quæ libitũ erat, cuius generis cunq; erãt, indistincte atque promiscue annotabam, eaq́; mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam literarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut rei, aut uerbi cuius me fortè repens obliuio tenuisset, & libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde nobis inuentu atque depromptu foret. Facta igitur est in his quoq; commentarijs eadem rerũ disparilitas, quæ fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter & indigeste & incondite, annotationibus, tractationibus, lectionibusq́; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ commentationes hasce ludere ac facere exorsi sumus, idcirco eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati festiuitates inscriptionum, quas pleriq; alij utriusq; linguæ scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conquisiuerant, eo titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Nanque alij Musarum inscripserunt, alij Syluarum, ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας, quidam lectionis suæ, alius antiquarũ lectionum, atq; alius πινακίδιον, & item alius ἐγχειρίδιον. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. Sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeo qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistolicarum quæstionum. Est qui memoriales titulos fecerit: est qui studiosorum, & de ridiculis, & περὶ τρικίλας ἱστορίης: est qui historiæ naturalis, est qui βιβλιοθήκην, est præterea qui pratum, est itẽ qui ἐπιπτείδων, est qui scripsit συγγραφήν. Sunt item multi, qui Coniectanea. Neq; item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolicarum quæstionum, aut confusarum. Et quædam alia inscripta nimis lepida, multasq́; prorsus concinnitates redolentia. Nos uero (ut cœptus noster est) incuriose

Noctes Atticæ.

Tituli uarij operum.

& immediate, ac propè etiam subrustice, ex ipso loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus: tantum cæteris omnibus in ipsius quoq; inscriptionis laude cedentes, quantũ cessimus in cura & elegantia scriptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notandisq; rebus idem mihi, quod pleriſq; illis fuit. Nanq; illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq; incideret, alba (ut dicitur) linea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuertebant: quibus in legendis, antè animus senio aut tædio languebit, quàm unũ alterum' ue repererit, quod sit aut uoluptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego uero cum illud Heraclíti Ephesii, uiri summe nobilis uerbum cordi haberem, quod profecto ita est: Introite, nam & hic dij sunt: ipse quidem uoluendis transeundisq; multis admodum uoluminibus, per omnia semper negotiorum interualla, in quibus furari otiũ potui, exercitus defessusq; sum. Sed modica ex ijs, eaq; sola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad honestæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem, celeri facilíq; compendio ducerent, aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certe agrestíq; rerum atq; uerborũ imperitia uindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiã ex geometria, quæq; erunt item paucula remotiora super augurio & iure pontificio, non oportet ea defugere, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus quæstionũ sinus, sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuiliter eruditum, neq; audisse unquam, neq; attigisse, si non inutile, at quidẽ certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti forte nonnunquam tempus uoluptasq; erit, lucubratiunculas istas cognoscere, petitum impetratumq; uolumus, ut in legendo quæ pridẽ scierint, non aspernentur quasi nota inuulgataq;. Nam & quid tam remotum in lueris est, quin id tamen compluſculi sciant? Et satis hoc blandum est, non

Adagium'

non esse hæc neq; in scholis decantata, neq; in commentarijs protrita. Quæ porrò noua sibi ignotaq; offenderint, æquũ esse puto, ut sine uano obtrectatu considerent, an minutæ istæ admonitiones pauxillulæ, nequaquam tamen sint uel ad alendum studium honestæ, uel ad oblectandum frigidæ fouendumq; animum: sed eius seminis generisq; sint, ex quo facile adolescant aut ingenia hominũ uegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ aũt parum plana uidebuntur, aut minus plena instructaq;, petimus inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonendi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione uestigiorum contenti, persequantur ea post (si libebit) uel libris repertis, uel magistris. Quæ uero putauerint reprehendenda, his si audebunt) succenseant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant, sed tractationes rerum & autoritates hominum pensitent, quos illi, quosq; nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui in lectitando, scribendo, commentando, nunquam uoluptates, nunquam labores cæperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarunt, neque ullis interciusdem Musæ æmulos certationibus disceptationibusque elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumq; pleni sunt, abeant percontando, scribendo, à Noctibus his procul, atq; alia sibi oblectamenta quærant. Vetus adagium est: Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino sui. Atqui etiam quo sit quorundam male doctorũ hominum sæuitas & inuidentia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopesta pauca. Et quã ille homo festiuissimus fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eandem ego commẽtarijs his legendis dabo, ut ea ne attingat, neue adeat profestum & profanum uulgus à ludo musico diuersum. Versus legis datæ hi sunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps deûm uoluntate erit, quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium, ea omnia subciſiua & ſubſecundaria tempora ad colligendas huiuſcemodi memoriarum diſceptatiuncu las conferam. Progredietur igitur numerus librorum (diis bene iuuantibus) cum ipſius uitæ quantuli quique fuerint progreſſibus. Neque longiora mihi dari ſpatia uiuendi uolo, q̃ dum ero ad hanc quoq; facultatem ſcribendi commentandiq; idoneus. Capita rerũ, quæ cuiq; commentario inſunt, expoſuimus hic uniuerſa: ut iam ſtatim declaretur, quid quo' ue in libro quæri inueniriq; poſſit.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBRORVM XIX. FINIS.

Hoc admonitum candidum lectorem uolumus, nos capita rerũ quæ hiſce Atticis Noctibus inſunt, conſulto omiſiſſe, tum quod ſingula commentariis ſingulis præpoſita ſint, tum quod quæ legi quæriq; poſſint, index ipſe qui locupletior acceſſit, citra tædium indicabit.

VONIAM IN HISCE ATTICIS NOctibus Græcæ dictiones multæ, & uerſus ac loci cõplures græci erãt, ea omnia latina ſeorſum hic ſubnectenda curauimus, quando Gellius ipſe græce tantum citarat, nec latina fecerat. Conſuluimus autẽ cum ipſi Gellio, quem integrum impollutumq; eſſe uoluimus, tum etiam ſtudioſis omnibus, quando & emendati complures loci ſunt, qui uitiati admodum erant.

QVAE IN QVATERNIONE A.

ὁπόσυ ψυχῶν κ, σωμάτ ἀνθρώπις πρὶ εὐφυίαν κ, ἀρετ διαφορά
Quanta ſit animorũ corporumq; inter homines differẽtia quo ad ingenium uirtutemq;.

κυρτῶν τὰς σκαζούσας θεωρίας. 3 Pagina.
Laqueorum ſpeculationes claudicantes.

ἀκώλυτ, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδις, ἐλεύθερ, εὔπρος, εὐδιάπτωτος. 5
Solutus, inuiolatus, minime impliciuus, liber, diues, felix.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις;
ἐλιόθεν με φέρων ἄνεμ κικόνεσσι πίλασσεν.
De bonis cedo & malis, audis'ne illud?
Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐσιν ἀγαθά. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ διαφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας. διαφορα δὲ, τὰ μεταξὺ ἑκάτων. πλοῦς. συζυγία. ζωὴ. θάνατος. ὑδρωνί. πρν. πρὶν οἴδας; οὕτως ἐλλάνικος λέγ ἐν τῇς αἰγυπτιακῇς. τί δ διαφέρ ζῆν εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ὑθικῇ. ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, κ, διῶγμα σαυτοῦ πεποίησαι; δείκνυι πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χαμαίζηθος. μέμνησαι τοῦ

της τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ ὁ ἰσίον. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐάν σοι τὶς ὄντω πως παρασταθεὶς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ ἃ πρώην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ ὁ ναυαγῆσαι; μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ σοὶ ἄνθρωπε; ἀπολύμεθα. καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. ἐὰν δέ σε ὁ καίσαρ μεταπέμψητε κατηγορουμένον.

Rerũ quædã bona, quædam mala, quædã indifferentia sunt. Bona sanè uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia uero illa, quæ horum intermedia sunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor: unde nosti, inquit? Sic Hellanicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chrysippum ue, aut Cleanthem? Hoc itaq; exquisiuisti, decretumq; fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatem in naui feras, nunquid eius distinctionis memineris, ubi instrepit ac stridet uelum? et reclamabis si quis te ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modo aiebas, num sit uitium naufragium facere? num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecũ tibi? nos perimus, et ipse accedens ludis. Cæsar quoque si te delatũ accersiuerit, quid agas?

Pagina. 4 εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον. μέχρι τρίτου καὶ τρία.

Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi?

5 δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν.

6 Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

οὐκ εἴτιπε non, si quid suo genere alio est nobilius, cõtinuo quæuis quoq; pars eius, partis cuiuslibet alterius

* Οὐκ οἶδ' εἴπε τούτου τῷ γένει, τιμιώτερον ἤδη, καὶ ὅτι οὖν ἂν ἦ μέρος τούτου πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συνκρινόμενον αἱρεὸν ἔσται. λέγω δ' οἷον, οὐ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλίκον τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸ τηλίκον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος.

Haud satis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, et auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris: uerũ

uerũ non nihil discriminis cũ numerus tũ uero magnitudo efficiet. quo cõparatur, collatiõe eligenda sit potius.

ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώπεις τούτου ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐνδέοντι.

Quæ gratia apud homines uocatur, hoc quidem est iuris diligẽtioris loco & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς. De anima. 7 Pagina.

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρόν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicũ habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicem consequi coniungiq; necesse esse arbitratus.

κόμψη χλαινὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι. 8

Elegans uestis, & molles tuniculæ.

ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Inelegans, agrestis, inaccessus.

τριήσειν ἔσεσθαι, λέξειν ἔσεσθαι. Futurum, dicturum. 11

εὐφωνία. Voculatio. 12

ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

οὐ πανὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς. 13

Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυριὰς δραχμὰς, ἢ τάλαντον.

Decem drachmarum milia uel talentum.

οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo milibus X. drachmarum pœnitentiam.

ἐφυσιογνωμόνει.

Per naturæ indicia pensiculabat.

ἀκουστικοί. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Disciplinis uacantes. 14

μαθήματα. Disciplinas.

φυσικοὶ. Naturales.
ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι.
A contemplatione geometrica penitus alieni.
κοινόβιον. Contubernium.
Pagina 15 καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν. ἀργεῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως, καὶ ὀργῇ χωροῦντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν τρλλῶν νόμῳ ἐσκαθεστῶτ. οὐ τοῦ θείου χάριν. ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες, προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις. ὅπερ φιλεῖ τὰ μέγιστα στράτοπεδα ἐν ταῖς προσόδοις ποιεῖν.
Post hæc congressum est: Argiui quidē sociijq;, acriter ac cū impetu adorientes. Lacedæmonij contra sub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes, non adeo diuinæ rei gratia, uerū ut æquabili numerosoq; sensim ingressu cōuenientes, pugnam capesserent, nec suos ordines distrahi sinerent: quod semper amplissimas copias agere ubi congrediendum est, decet.
16 οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοὶ,
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.
Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,
Inq; uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

QVAE IN QVATERNIONE B.

17 διατὶ ἐπειδὰν τρλεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνωσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.
Quamobrem ubi commissuri prælium sint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus honeste agentes iudicent.
19 καθήκοντα Officia.
21 ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπατε μεγάλην ἐκ στήθεος ἴει
τέκνον ἐμὸν τρῖόν σε ἔπος φύκεν ἕρκος ὀδόντων.
Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,
Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.
22 ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον.
Loquentem sine iudicio & modo.
ἄκοσμα. Incompta.

ἀμε-

ἀμετροεπῆ ἐκολῶα.
Supra modum loquitans conturbabat.
λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνώτατος λέγειν.
Blaterare optimus, dicere ineptissimus.
Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς. πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.
Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens
Gratia, quæ parcis mensurat singula uerbis.
οὐ λέγειν δυνός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.
Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impos.
ἀχαλινῶν στομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία.
Effrenioris & exlegis dementiæ extremum, infelicitas occupat.
ἄνθρωπον ἀγριοτὸν αὐθαδόστομον 23 Pagina.
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον.
στόμα περιλάλητον κομπορφακελορήμονα.
Hominē agresti ferocia, ore temerario, effrenato, prodigo, petulāti: loquacem, futilē, & fusum per uerborū congeriem ac fastum.
ἀπλατὲς. Longitudo illatabilis 27
βιωφελῆ. Vitæ utilia. 28
ἀκυρώτερον. Minus proprio. 29
ἐκεχειρίαν. Manibus temperationem. 32
ἐκεχειρίαν. Inducias
τύπους. Formas.
ὑπογραφὰς. Descriptiones.
ὁρισμοὺς. Definitiones.

QVAE IN QVATERNIONE C.

περὶ ἀοργησίας. 34
De non irascendo uel inirascibilitate.
ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν.
Inirascentiam & indolentiam.
ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Hebetem ac stupentem.
πολλάκις. Sæpenumero. 35

ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἐστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων.
De sole ad solem erectior stipitibus arborum steterat.
Pagina. 37 ἰχθὺν ἴρον. Piscem pauperem.
40 πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit.
οὐδὲ μάντις ἀμύμων.
Fari inculpabilis aruspex.
τώδ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.
Illi haud inuiti uolarunt.
ἔνθ' οὐκ ἂν ὑβρίζοντα ἴδοις ἀγαμέμνονα δῖον.
οὐδὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.
Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuum,
Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.
ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Hæc est definitio doloris detractio.
κατὰ Secundum.
στέρησιν. Priuationem.
42 ἀδιάφορα. Indifferentia.
μέσα. Media.
ὑγιὲς νόμιμον διεζευγνυμένον.
Sanum legitimum disiunctum
43 ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἢ τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. ἢ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors nihil ad nos, nam dissolutum non sentit: quod autem nõ sentit, nihil ad nos.
ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.
Mors animæ & corporis dissolutio.
ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, ἢ τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. ἢ τὸ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors, animæ corporisq; est dissolutio. dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit, nihil ad nos.
ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν. ἡ πανὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Definitio

Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio.
παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. Omnis dolentis.
παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ. Omnis rei anxiæ & tristis.
λέξεις τηρεῖ. Dictones obseruat.

QVAE IN QVATERNIONE D.

συναιρέσει. Coagmentatione. 49 Pagina.
Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς, 50
καὶ πενίην ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.
Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie pressus, charus eram superis.
παραδείσους. Hortos. 52
μελισσῶνες. Apiaria mellariaq;.
ἀμπελῶνες. Vineas.
δαφνῶνες. Laureta.
ἰσονύκτιος. Aquinoctialis. 54
ἰσημερινός. Aequidialis.
θεριναὶ τροπαὶ, καὶ χειμεριναί. Aestiua solstitia & hyberna.
ἐτυμολογικοί.
Rationem originis uerbi interpretando indagantes.
ἕω ῥέων. Ab oriente sole fluens.
αἰθρηγενέτην. Serenitatem facientem.
ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu.
σὺν δ' εὖρος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαῆς.
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. 55
Cumq; euro incubuit zephyrusq; notusq; furentes,
Sudificusq; simul boreas mala plurima uoluens.
κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος.
Mala ad se attrahens, ut cæcias nubes.
ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auscultatio sese ostentans.
ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ἢ μέλλειν καθευδήσειν 57
κατεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυπροῦσαν, ἣν βούλετο.
ἵν' ἐπι-

ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντβς εἰς τὸ κρισωβύλιος πρόσωπον,
ἤγ' εὖγνωστος εἶχέ μι γυνὴ λίασσοινα,
καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσαβ ὄνος ἐν πιβήκοις.
τὶ τὸ λεγόμενόν ἐστι λὺ βοῦβ, σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
οἷμοι κρισωβύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ λίκα τάλαντα,
χύναιον οὖσα πυκίως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα
εἴ πως ἀνυβρίσαβν. Δία τὸν ὀλύμπιον,
καὶ ἀθηνᾶν οὐλαμῶς παιδιχάριον, βιραπευτικὸν λέ,
λόγου τάχιον. ἀπαγέω ω λέ τις ἢ ἀρ' ἀντῳσαγάγοι.
In aurem utranque, quandoquidem dotata est, cubet.
Re confecta magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.
Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent,
Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoq; demoraretur uultu, asinus inter simias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere uolo.
Noctem mali autorem plurimi.
Me miserum, qui Cleobulam duxi, & talenta decem,
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia
Adeo intolerabilis est, Iouem Olympium
Et Mineruam testor, non ancillulã potius officiosam, dicto citius
Præstò hanc quisquiam abigat quæso, at illam referat.
Pagina 58 ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμβάνειν οὐκ ἔρρικά σε
βοῦν' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν ἀπ' ὄλων χαλεπῶν
χαλεπώταβν. ἅπασι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ
ὑφ' πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα
ἄμαχον λέγῃς οὖ εἶλα.
Lamiam hæreditatem duxi, quod non dixeram tibi.
Tum uero domus, atq; agrorum hera,
Vniuersorum illius loco, hei mihi miserum & graue!

Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi, Pagina 59.
Filio multo magis filiæq; prouinciam
Inexpugnabilem dicis certo scio.
ὦ δῖς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ
κ, παιδοτροφεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔς' ἀνὴρ.
ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχῃ.
εἰ μήτ' ἀνατεῖ χίσιν εἰς τὰ κοινὰ ζῆν βίου
ἐπαμφιάζῃ λύπατς ζῆν χρήμασιν.
ἀλλ' ἐν ἀνακατακύπῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
χμαζόμενον ζητῶν μὴν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος,
ἀπάντων ἀγαθῶν οὐ λυνάμενον.
ὑπὲρ κ ἑνὸς ἀλίγων, ἅπαντας νουθετῶ.
Quàm extreme infelix quisquis in egestate uxorem ducit,
Et quærit liberos, hei quantum est insciens sui.
Quiq; neq; necessarium studium rerum gerit,
Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat:
Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit sibi,
Sed inops domo in ærumna uitam trahit,
Hyemem tolerans male, miseriæ omnis socius,
Bonorumq; uniuersorum insors ac carens.
Vnum equidem cum opprobrans, cunctos monitos uolo.

ἀναλογίαν. Proportionem. 61
ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem.
ἀνωμαλία. Inæqualitas.

ξανθὸς ὁ καὶ ἐρυθρὸς, καὶ πυῤῥὸς, καὶ φοινικοῦς. 62
Flauus autem, & ruber, & rubidus, & fuluus, & puniceus.

καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφίρισον ἐοικυῖαν. 64
Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

ὥρων δ' αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ λυ
νασείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, ἢ κλεῖν καὶ τειχύοντα, τὴν χεῖ
ρα, τὸ σκέλ πεπυρωμένον. πᾶν ὅτι ἂν βελήθῃ μέρ τύχῃ τ
σώματ παρελόμενον, ζῆν προϊέμενον, ὥς τε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς

καὶ δόξης ζῆν.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cum certemus, pro imperio principatuq; oculo effossum, humero fractum, manu crureq; oblæsum, omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem, ut de cætero uitam cum honore & gloria ageret.

QVAE IN QVATERNIONE E.

Pagina 65 πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον.

Omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentē,

68 ἔνθα νότος τρόπτοιο λυδῶνα εἰς λάαν ὠθεῖ.

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.

καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.

λάαν ὠθεῖ	Lapidem propellit.
λάαν ἄνω ὠθεῖ.	Lapidem sursum propellit.
79 ἑβδομάδα.	Septimana.
πλειάδας.	Pleiadas.
τρόπους	Polos.
κρικώτη.	Pertusa.

80 τὰ διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

QVAE IN QVATERNIONE F.

81 ἑπτὰ τρόπεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου

σμύρνα, ῥόδος, κολοφών, σαλαμίν, ἴος, ἄργος, ἀθῆναι.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.

82 τὰ περὶ ὀρόπου δίκην.

De Oropo causam dicentem.

85 περὶ τροφῆς. De alimento.

τρόπος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος.

Quantum

Quantum est hominum gestationis tempus.

γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Mulier decimestris parit.

ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. Pagina 86

Est autem, & non est octimestris partus.

ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quæ statim uita excedant. Itaq; esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

ὀδυσσείᾳ	Vlyssea.
ὄνοι λύρας	Asini ad lyram.
κατ' ἀριστοτέλη.	Secundum Aristotelem.

χαῖρε νῦν φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ 87

τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπὶ οὐκ ἀτροφώλιοι εὐναὶ ἀθανάτων

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus,

Illustres (neq; enim diuûm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

περιπλωμένου ἐνιαυτοῦ. Voluente anno.

γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλου κατὰ μέρος. καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων.

In hisce uero & plura fiunt, et ex toto, & per partes. Dicimus etiā plura pluribus, & pauciora paucioribus.

τίμων	Timon. 88
σίλλος	Sillus.
τίμωνος.	Timonis.

καὶ σὺ πλάτων καὶ γάρ σε μαθητὴν ὁ πόθος ἔσχεν.

πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον

ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Tuq; Plato. nam discipulum te dira Cupido

Abstulit. exiguum redimis grandi ære libellum,

Scribere

Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

Pagina 89 ἱπτρκύων. Equi catella.

94 περὶ νωδοῦ. De edentulo.

95 πάλλαξ Concubina.

96 ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τοῦ βουλεύσαντι κακίστη.

Consultum male consultori pessima res est.

QVAE IN QVATERNIONE G.

101 καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἔδεσθαι
κ' ἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

A' fabuloq; manus tristante amouit edentes.
Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor.

102 Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε ἐν εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus fabam præcipue approbauit. motum enim maxime excitat, & aluum ciet, quamobrē ea maxime utitur.

δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἕλεσθε.

Ah miseri à cyamo miseri subducite dextras.

εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.

In ferendo utero ualidi causæq; uteri ferendi.

Αριστοτέλης δὲ, μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης, καὶ τοιούτῳ ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τὴν πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις.

Aristoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibusdam alijs abstinere Pythagoricos dicit, cæterorum autem usum habuisse.

103 περὶ λοιμῶν, ἢ λογικῶν κανών

De pestibus, aut rationalium regula.

104 δυχερὲς, χαλεπόν. Difficile, & arduum.

112 τὸν ἥττω λόγον κρείττω τριεῖν.

Causam inferiorem, superiorem efficere.

QVAE IN QVATERNIONE H.

117 ὦ νθρωπε μὴ κτεῖνε κροῖσον.

Heus

Heus homo ne occide Crœsum.

ἀντιστρέφοντα. Reciproca.

ἤτοι καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχράν. καὶ εἰ καλὴν ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις τρινήν. ἑκάτερον δ' οὐκ ἀγαθὸν, οὐ λυπτέον ἄρα. Pagina 118

Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: sin turpem, habebis pœnam. neutrum autem bonum, non est igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω τρινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα.

Si formosam ducam non habebo pœnam: sin deformem, non habebo communem. ducenda igitur uxor.

ἀντίστρεφον. Reciprocum. 119

πρότασις Propositio.

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν. Aut pulchram duces, aut turpē.

κοινή Communis.

τρινή Pœna.

στερητικὸν μόριον Priuantem particulam. 120

ἀσώματον Incorporeum. 124

τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστι.

Aut efficiens aut patiens corpus est.

τὸ τριχῇ διαστατόν. Triplici dimensione distans.

οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω τριεῖ φωνήν. ἀλλ' ἡ τόση πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ τόση ὥς τε ἀκουστὴν γενέσθαι.

Non simpliciter plaga aëris uox est, nam digitus contractus quoq; aërem percutit, non ita tamen uocē facit, sed quanta plaga, & uehemens, & tanta, ut audibilis fiat.

ῥεῦμα λόγων Flumen uerborum.

ἐφημερὶς Diarium. 126

βάρβαρον Barbarum. 128

θολοῖκον. Solœcum.

QVAE IN QVATERNIONE I.

Hh εἰ τῶν

Pagina 130 περὶ προνοίας. De prouidentia.

131 εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνοντες

An hominum morbi secundum naturam proueniant.

κατὰ παρακολούθησιν. Per sequelam.

132 εἱμαρμένην. Fatum.

φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ ἀπαραβάτου οὐσὴς τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς.

Naturalē quendā ordinē omniū rerū, ex æterno alijs ad alia cōsequentibus, & incommutabili manente eiuscemodi complicatione.

133 Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρητες.

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ' ἕλοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὰ αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.

Quasi detrimēta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquāt, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὦ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.

ἐξ ἡμέων γάρ φασι κακ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγε' ἔχουσιν.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli.

Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis

Vecordi præter fatum sint mente dolores.

135 δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

136 Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις πείθεσθαι, τῶν οὔτι μεταστέτομαι οὐδ' ἀλεγίζω.

Me tu præpetibus parére uolucribus ipsum

Mandas, quas equidem temnoq;, animo recuso.

713 πολυΐστωρ. Multiscius.

141 τὴν ἐξαίφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρμενίδης. Parmenides.

τὸ δὲ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἕτερον.

Repēte enī tale uidetur quippiā significare, qd' in alterū trāseat.

πραγήματα. Bellaria.

νουθεσία. Commonitio.

κόλασις. Animaduersio scilicet & punitio.

παραίνεσις. Monitio.

τιμωρίαν. Pœnam. Pagina 143

παράδειγμα. Exemplum.

προσήκει δὲ παντὶ, τοῦ μὲν τιμωρουμένου ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένου βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνήσασθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται.

Id est autē conueniens, ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris sit, quo uidentes alij male affectum, præ metu reddantur meliores.

παραιτοῦμαι. Deprecor, excuso. 144

QVAE IN QVATERNIONE K.

ῥαθυμότερον ῥαφῇ. Desidiosius iunctura. 148

ἀναγώστως. Duriter. 149

εἰ δὲ σε ἔμελεν, ὡς σὺ φῆς κτείνειν τόσις. 152.

χρὴ καὶ σε μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν δῆθεν.

Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occisurū esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

αἰσθήσεις. Sensus. 156

ὄψιν. Visum.

ἀκοὴν. Auditum.

γεῦσιν. Gustum.

ἁφὴν. Tactum.

ὄσφρησιν. Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

τὰ δὲ ἁφὴν, καὶ τὰ γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων.

Tactū uero et gustū omnia habent præter animantiū imperfecta.

Pagina 158 καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδεν περὶ Δικαιαρχείαν Δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπομένου φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενον ὁ ἰχθὺς, ἀνεσπάσθη σὺν παιδὶ ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε. καὶ ἱππόλιν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνήγετο σταδίων. ἔξεχεε δ' ἄρα ἡ ῥώμη, καὶ πᾶσα Ἰταλίς θεασαμένη ἰχθὺν νηχόμενον ὑπ' ἔρωτος.

Et quidem nos uidimus apud Puteolos Delphinum amantem mire puerum inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnae aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectũ sibi corpus laceraret, receptumq; equitis modo insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisque Italia confluebat, ut piscem amoris causa uectorem pueri spectaret.

160 ἄσωτον. Prodigum.
ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.
ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.
ἢ ἄχρηστον. Vel inutilem.
ἢ κακόηθες. Vel improbum.
ἢ μιαρόν. Vel sceleſtum.

QVAE IN QVATERNIONE L.

162 χειριδωτοῖς. Tunicatis.
χειριδωτούς. Tunicatas.
163 χαρακτῆρας. Formas.
ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον.
Sublime, tenue, medium.
164 περὶ ἐδεσμάτων. De eduleis.
165 ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν λυσῖν μόνων
λιμητῆρος ἀκτῆς. πώματος, θ' ὑδροχόου;
ἄτινα πάρεστι καὶ πίφυχ' ἡμᾶς ἔχειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή. ζυφῇ δὲ ζῆ
ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Nam

Nam quid mortalibus sit usu, præter duo illa modo, Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere, quorũ satias nunq; est, luxus aũt sunt cæterarũ epularũ imagines.

ἢ δ' ἐτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ Pagina 170
ἢ χιόνι ψυχρῇ δεῖ ὕδατος κρυσάλλῳ.
Grandinis est similis, ruit æstate altera, uel iam
Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ.
λάαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε πρὸς λόφον.
Saxum sursum impellebat ad cumulum.
περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente. 173
ἁμαρτεῖν ἔχειν. Incurrere aliquid. 174
ἀπαρτεῖν πρίεσθαι. Auertere, atq; depellere
εἰς ἄρτους. In panes
ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Dignus igitur est argento.
ἀνήκοος. Qui non audierit. 176
ἀνθρωποφάγους. Carne humana uescentes.

QVAE IN QVATERNIONE M.

σαρκὸς εὐσθενὴς κατάστημα 178
Corporis constantem habitum.
μανεῖην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην.
Insanirem potius quàm oblectarer.
ἡδονῆς τέλος πόρνης δόγμα. ἀπόστω πορνεία, οὐδὲν πόρνης δόγμα 179
Voluptatis finis meretricis decretum est. tolle Venerem, nullum meretricis erit decretum.
τὸν δὲ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων λειόμενον οὐκ ἔστι μὴ 180
πλειόνων δεῖσθαι. ὅτι δ' ἔχω προσδιαμοῦσι, ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι ὅτις ἔχω.
Enimuero qui decem milibus, & quindecim milibus uestimentorũ egeat, is quo minus indigeat, fieri nõ potest. Cum enim plus q̃ habeam, ego, detrahens ex ijs quæ habeo, acquiesco.
βάλλει καὶ μάλοισι τὸν ἀτρέμα ἀκλαρίσας
τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἀδλύτι πρὸ πυλιάδος δέει.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, suaue quid canit, insusurrat.

Pagina. 181 Τίτυρε μὶν ὸ καλὸν πιφιλαμένε βόσκε τὰς αἴγας,
καὶ πατὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε, κὰ, ὸν ἀνθρχαν
ὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο μή τυ χορύσσῃ.
Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fonteis age Tityre, sed coleatum
Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret.
ὅτι δ' ἄρτεμις ἔισι κατ' οὔρεα ὸχ ἰαίρα
ὰ κὰ τὺγκεν περιμάκεα, ὰ ὲρύμανθον
τερπομένα κάπροισι, κὰ ὠκείας ἐλάφοισι,
τᾷ δὶ β' ἅμα νύμφαι χοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρονόμοι παίζουσι, γέγαθε δὶ τε φρένα λατώ.
πασάων δ' ὔπερ ἦγε κάρη ἔχει, ὅδι μίτωπα.
ῥᾴτα δ' ἀριγνώτα πέλετ', καλοὶ δὶ τε πᾶσαι,
ὡς ἦν' ἀμφιπόλοισι μετίπρεπε παρθένος ἁδμής.
Montibus it qualis studiosa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti spatiosa iuga aut Erymanthi,
Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucri.
Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlite natæ,
Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.
Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,
Et pulchras omneis inter clarissima fulget.
Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

182 γέγαθε δὶ τε φρένα λατώ.
Latonæ pectora gaudent.
ῥᾴα δ' ἀριγνώτα πέλετ', καλοὶ δὶ τε πᾶσαι
Pulchras omneis inter clarissima fulget.

183 παρθενικὰν ζώνην, καὶ λέκτριον ἱμερόεν.
Virgineum soluit cæstum, legemq; cubilis.
καὶ ἔργα φιλοτήσια Et munus amoris.
τὸν μὲν ἄρ' ἐντροπίοισι κατευνάσατ' ἐν λίχεσσιν.

Inq;

Inq; toris illi sculptis cepere soporem,

ἄπρεπον. Dubium. Pagina. 189
τρίτον κὰ τέταρτον. Tertium & quartum. 192

QVAE IN QVATERNIONE N.

φύσει τὰ ὀνόματα ὰ θέσει. 196

Natura ne nomina sint an positu.

τὴν ἔισω θάλασσαν, Internum mare. 197
ἀνατομάς. Dissectiones. 198
σπεῦδε βραδέως. Festina tarde. 199
Ἀρχύτας ὁ ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα κὰ μηχανικὸς ὢν ἐπρῆσε πε 201
ρισπὰν ξυλίνην πεποιήκοτα, ὥ τις ἔτι πρότε καθέδοιτο, οὐκ ἔτι ἀνίσταμένου μέχρι πὸ ζυγοῦ.

Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus uir, columbam ligneam fecit uolantem, quæ si unquam subsedisset, præterea non exurgebat. Hactenus enim.

κατὰ πρόληψιν. Per anticipationem. 204
ἀσωτίαν τινά. Luxumq; 205

σὺ δ' ἢ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκ γέγενῆσθαι. οὐ πὸ ἔτι τί πώ ποτε μὴ κατὰ νόμους ἐπράχθη. σὺ δὶ ζοῦ ἐμὲ μνήσω, διὰ ζοῦ ἀπροφύλακτος ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλ) ἀλίσκοιο. ὥσπερ δὲ ἔτι τις ἁλῶ, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἐγράψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῶς, ἀλλ' οὐ γράψῃς. 207

Verum ne dicas, sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri sic decere. Non enim si quid aliquando contra leges actum iam est, tuq; id secutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis iccirco in te debeat statui. Vt enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minime hæc scriberes, ita stipse in præsentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet.

QVAE IN QVATERNIONE O.

Φιλοσοφία γάρ ζι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χαίρειν ἂν τις αὐζῦ μετίων 209
ἄφητε ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ πράκτέρῳ ζῦν λόγος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν πὶ κὰ πάνυ ἐνφυὴς ᾖ κὰ, πόρρω τῆς ἡλίκι

ες φιλοσοφίᾳ, ἀναίσκυντον πάντ' ἄπορον γεγονέναι ἐσίν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, ὃν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ ἃ τῶν νόμων ἄπορον γίγνονται τῶν κατ' ἀγοράν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν ταῖς συμβολαίοις ταῖς ἀνθρώπων, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπορον γίγνονται. ἐπεδὴ οὖν ἔλθοσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, κατάγελασοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διαπίβασ' ἔλθωσι, καὶ εἰς λόγους, καταγέλασοί εἰσι. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ Εὐριπίδῃ, λαμπρός τ' ἐσιν ἑκάστῳ ἐν ταύτῳ, καὶ ἐπὶ πλεῖσν ἐπέεσι, νέμων δὲ πλεῖσον ἡμέρας ταύτῳ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τοῦ χάριν σπουδάσιος ὤν. ὅταν δ' ἀν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ ταύτῳ. ὁ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίας τῆς ἑαυτοῦ· ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι ὀρθότερόν ἐσιν, ἀμφοτέρ' μεταχεῖν. φιλοσοφίας μὲν οὖν παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν· καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπεδὰν δ' ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφῇ· καταγέλασον ὦ σώκρατες· ὁ χρῆμα γίγνεται· καὶ ἔγωγε ὁμοιότατα ζῶν πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς μελλιζομένους καὶ παίζοντας, ὅταν μὲν δὴ παιδίον ἴδω ὦ σώκρατες ἔτι πρεσβύτερος διαλεγόμενον οὕτω μελλιζόμενον καὶ παίζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγόμενον παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν σοι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι. καὶ ἀνιᾶμαι τὰ ὦτα, καὶ μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις μελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλασον φαίνεται καὶ ἀνανδρον καὶ πληγῶν ἄξιον. τοιοῦτον οὖν ἔγωγε ζοῦσα πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. περὶ νέα μὲν δὴ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα ζῶον τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἂν μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσαντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γενναίου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλαττόμενον, πληγῶν μὴ δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ σώκρατες ὁ ἀνήρ. ὃ δὲ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει ταύτῳ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ πάνυ εὐφυὴς ἦ, ἀνάν-

ἀνανδρίᾳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πράξεως. καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ τριτὸς τὴν ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. κατασκοπικόν τι ᾖ, ὃν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ πλῶν ἢ τεττάρων, θηρεύοντα· ἐλεύθερον ᾖ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι· ἐγὼ δ' ὦ σώκρατες πρὸς σὲ ἐπίσκοπος ἔχω καὶ φιλικῶς· κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὸν ἀμφίονα εὐριπίδης, ὑπὲρ ἐμαυτοῦ. καὶ μοὶ δοκοῦσιν ἄτοπα ἀπείρως πρὸς σὲ λέγειν διὰ περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι· καὶ φύσιν ψυχῆς ὅλης γενναίαν μειρακιώδη τινὶ διαπρέπεις μορφώματι· καὶ οὔτ' ἂν λέγοις βουλαῖσι προσθεῖς ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λαβοῖς· οὐθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο, καὶ δοκεῖ μοι ὦ φίλε σώκρατες, καὶ μοι μὴν ἀχθεσθῆς, εὐνοίᾳ τῇ σῇ· οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν· καὶ ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν δὲ εἴ τις σοι λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὅτου οὖν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀπεκεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἷσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅτι χρήσαιο σαυτῷ· ἀλλ' ἐλεήσεις ἂν καὶ χασμᾷ, οὐκ ἔχων ὅ, τι ἔτερον καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρει τυχὸν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀπροθύμοις ἂν εἰ βούλοιτο θανάτου τιμᾶσθαι· καὶ ζῇ πῶς σοφὸν ζῆν ἐσιν ὦ σώκρατες, εἴ τις εὐφυῆ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν ἀυτῷ (οὐ δυνάμενον) ξυνοικεῖν· μήδ' ἑκοῦσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν περισωθῆναι πᾶσαν τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς δ', ἄτυμον ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὸν βιοῦντα. ἔτι καὶ, ἀγροικότερον ἐρεῖσθαι, ἔξεσιν· ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλίσχων, πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, ἴτε ῥητορεύματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φυναρίας. ἃ δὲ νῦν κενοῖσιν ἐκκαζικίσθαι λόμοις· ζηλῶν, οὐκ ἐλίσχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' ὅις ἐσι καὶ ἔθος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Philosophia sanè o Socrates, res est elegans, si modice quispiam per ætatem attigerit: at si supra modum tempus in ea contriverit,

hominũ est corruptela. Nam si quis uel amœno sit acriq; ingenio, ultraq; ætatem philosophetur, necessum est eum rerũ omnium esse imperitũ, quarũ usu calleat oportet, quisquis honestus probusq; est futurus. Legũ enim ciuilium peritia & orationis, uacat: quibus, in actionibus ac cõmertijs cũ hominibus, tum priuatim tũ publice uti cõuenit. Voluptatũ item, atq; cupiditatũ humanarũ, & morũ euadunt prorsus insolentes. Cum itaq; in ullam quampiã incidunt priuatã publicã' ue actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri ciuiles ipsi, ubi uestra adeunt studia & disputationes, irridentur. Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & diei partẽ illi plurimã impertit, in qua ipse se exuperet: cõtra, in qua stupidior ac nihil sit, inde effugit, eãq; cõtemnit: alteram uero sui beneuolentia cõmendat, arbitrans ita sese laudare. Sed præstat (sicuti opinor) utriusq; esse particepẽ: philosophiæ inquam, quoad illius honestas sinit, disciplinæ gratia cõpotem fieri: Neq; turpe habetur adolescentẽ philosophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicula res o Socrates geritur. Atq; equidem ita penes philosophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentesq;. Cum enim puerulũ uideã, cui decorũ adhuc est, sic lingua balbutientẽ ac ludentẽ, demulceor, resq; mihi quidẽ festiua & liberalis uidetur, puerilíq; ætate cõgruẽs: Quod si uolubiliter puerulum loquentem audiam, acerba quæpiã res mihi oboritur, & aures meæ molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid esse seruile. At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deridenda & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior sane eorum qui philosophantur ratione. Vbi enim in adolescente philosophiam aspicio, oblector exosculorq;, & id mihi uidetur perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc esse hominẽ iudico: è contrario, si non philosophatur, illiberalẽ, et sese nunquam re ulla dignum, uel honesta uel ingenua arbitrantem. Verum cum seniorem iam hominem philosophantem adhuc, necdum faciẽtẽ finẽ persentio, uerberibus egere cõmodum uir ille mihi uidetur.

Quod

Quod enim modo dixi, id homini isti accidit, ut si sit admodum ingeniosus, uilis atque abiectus efficiatur, cum mediam ciuitatem forumq; defugiat, in quo pocta inquit uiros excellere. Abdat se uero, & uitæ reliquum cum adolescẽtulis tribus aut quatuor degat, in angulorum aliquo cõmurmurans, ingenuum aut quicquam magnum dignum' ue haud unquam loquatur. Equidem o Socrates, pro mea erga te beneuolentia atque humanitate, uideri mihi uideor affici in præsentia eodem modo, quo Zethus respectu Amphionis apud Euripidem cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoque eiusmodi quædam, tecum ut fabuler, in mentẽ uenit, qualia cum fratre ille. Neglectui habes o Socrates ea quæ debes curare, animíq; naturam tui usque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro senatui' ue orationis quicquam recte affers, neque probabilem aut consentientem ullam rationem inueneris, neque uero pro alijs consilium integrum cæpisti. Atqui amice Socrates, quod ægre ne feras uelim, (loquor enim tua causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere existimo, & cæteros qui ultra iustum pergant philosophari? Nam si quis te nunc, aut alium eiusmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intulisse arguẽs, qui culpa omni uacues, nosti' ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac cõsilij inops oscites qd dicas, quid agas. In iudicio item suggestum conscendens, si improbus admodum ac nequam aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verũ quo nam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquem præstãtem ingenio uirũ nacta, deteriorem illum effecerit? qui neq; sibi ipsi auxilio esse possit, periculisq; extremis liberare neq; se nec alium quenquam, sed ab inimicis bonorũ omniũ facultate spoliari necesse sit, & palãm quidem infelicem degere. Liceat enim quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, pœnas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atque à redargutionibus istis te abstine, rerum' que elegantiam

cole,

cole, & eã sane unde recte sentire uideare, alijs missa faciens ista arguta siue deliramenta siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atq; sequens non eos, qui exigua ista reprehendunt, sed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidentur.

Pagina 212 εἰς τετάρτην, καὶ εἰς πέμπτην.
In quartam & in quintam.

217 ἰταλοὶ — Vituli.

218 κατ' ἀντίφρασιν. — Per contrariam dictionem.

220 ἢ ἢ ἀξίωμα κ' ἂν κακῶς λέγῃ ἢ σὸν
πείσει· λόγος δ' ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
κ' ἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει.
Autoritas uero, & si male dicat, tua
Persuadebit, nam ab inexistimatis proficiscens oratio,
ualet Et ab existimatis, eadem haudquaq̃ tãtundem * uacat.

ἀντὶ ἀδοξούντων. — Pro eo quod inexistimatis.
ἀντὶ δοκούντων. — Pro existimatis.
ἀδοξοῦσι. — Inæstimati sunt.
ἐνδοξοῦσι. — Existimati sunt.
σκεπτικοί. — Commentantes.

221 ὂν μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως
Haud magis sic se hoc q̃ illo habet modo, aut q̃ neutro.
πυῤῥωνίων τρόπων. — Pyrrhonicorum modorum.
σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀτρρητικοί.
Commentantes, obligantes, ambigentes.
τῶν πρός τι. — Eorum quæ ad aliquid.

222 ὀψιμαθίαν. — Tardidiscentiam.

223 ἐν πωλουμένοις. — In uendentibus.
ἀπειρόκαλος. — Ineptus.

224 συναγχεῖν, — Anginam pati.
συνάγχην. — Anginam.
ἀργυράγχην. — Argentanginam.

QVAE

QVAE IN QVATERNIONE P.

παραγωγὰς. — Deductiones & deriuationes. Pagina 228
ἐπιβόλως. — Ingeniose & apte. 229
περὶ πολυπραγμοσύνης. — De curiositate.
πολυφιλίαν. — Multorum amicitiam. 230
πολυτροπίαν. — Multiplices ac uarios mores.
πολυσαρκίαν. — Corpulentiam.
πολυπραγμοσύνην — Curiositatem.
Οὐκ ἄρασοί γε πατὴρ ἦν ἱπτήρτα πηλεὺς, 235
οὐδὲ θέτις μήτηρ, γλαύκη δέ σε τίκτε θάλασσα,
πέτραι τ' ἠλίβατοι· ὅτι τι νόος ἐστὶν ἀπηνής.
Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,
Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor.
Aeriæq; rupes, mens quod tibi dura, ferox est.
ἐννθυμήματε. — Commentatione 238
κωλόν. — Laxum intestinum. 240

QVAE IN QVATERNIONE Q.

ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. 241
Indoctius rudiusq; quodammodo loquere, et aptius ac clarius fare.
τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. — Primigenia.
ἀναλγησία. — Indolentia. 242
ἀπάθια — Impassibilitas.
κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι. 246
Peius esse iniuriam facere quàm peccare.
πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ἅπανθ' ὁρῶν, 247
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.
Nihil occulte, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.
ἀνθ' ἑνὸς ὑπηκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν. 253
Pro uno subiecto, fatum, & naturam.
μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον αἴδος εἰσαφίκηαι.
Ne' ue obstante domum fato penetrabis auerni.

περὶ

περὶ στεφάνου. De corona.

ὁ μὲν γὰρ γονεῦσι νομίζων μόνον γεννᾶσθαι, τὸν τῆς ἑαυτοῦ μοίρας καὶ τὸν ἀναγκαῖον θάνατον, περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν, ἀποθανεῖσθαι ἑαυτῷ προαιρήσεται.

Nam qui parentibus tantum se natum putat, fatalem, atque spontis suæ mortem manet. Qui uero etiam patriæ ob id, ne in seruitutem redactam illam uideat, occumbere præoptabit.

τὸν προπρωμένην καὶ τὸν ἀναγκαῖον θάνατον.

Fatalem, & spontis suæ mortem.

Αὐτόματος θάνατος. Spontanea mors.

Pagina 256 ἡδίων ὁ λέσβιος. Suauius Lesbium.

προσῳδίας Accentus.

ἡ δὲ λεαίνα, ἐὸν ἰχνοβάτον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τὸ κατὰ ἓν τίκτουσα ἐπὶ συνεκβάλλασι τέκνα τοῖς μόσχοις. τὸ δὲ αἴτιον τοῦτό ἐστιν, ἐπειδὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρᾳ ἐῶν ἄρχηται διακινεόμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλῶν πάντα ὀξυτάτους, ἀμύνασθαι τοῖς μόσχοις ἀνεξανόμενός τε δὴ πολὺ μᾶλλον ἐπικνίζῃ καταγράφων πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστί, καὶ τὸ παράπαν λείπει δαυτίων ὑγιὲς οὐδὲ ἕν.

Cum autem animalium acerrimũ sit leæna & audacissimum, semel omnino in uita & unũ parit. Enitendo enim, cum fœtu pariter matricẽ proijcit. Rei uero huiusce causa est, quod cum in matrice manẽs motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarũ lõge omniũ acutissimus matricẽ discerpit: tum in maius continuo augescens, multo magis dilaniãs prodit. Instante uero iam nixu, prorsum relinquitur eorum integrum & sanum nihil.

QVAE IN QVATERNIONE R.

857 ἐπίκοινον. Promiscuum.

εἰσήκῃ ὡς τίς τε λέων περὶ βίσι τίκτεσιν
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσαντε ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Vtq; leo in sylua stabat sua pignora circum
Cui manus occurset catulos nemus inter agenti.

Venatrix

Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα σεσαχὼς, ὥς τε λὶς ἠϋγένυς
ᾧ ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἑλαφηβόλος ἄρπασεν ἀνήρ.
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὃ δέ τ' ἄχνυται ὕστερος ἐλθὼν
πολλὰ δέ τ' ἄγχι ἐπῆλθε μετ' ἀνέρα ἴχνι ἐρευνῶν
ἔπρεσεν ἐξεύροι μάλα τε δριμὺς χόλος αἱρεῖ.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, absenti uenator si catulum audax
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;
Deinde nemus uersat, scrutans uestigia, si quo
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτι μὲν οἰχνεύει ὄπισθεν, καὶ ἔστιν ὀπισθουρητικὸν εἶρηται πρότερον. οἰχνεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκας) μοῦνον. τίκτει μὲν οὖν ἓν ἔαρος, τίκτει δὲ ὡσεπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μὲν πλάσσει ἓξ. τίκτει δ' οἱονεὶ καὶ, ἕν. ὃ δὲ λιχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τοὺς ὑστέρους τίκτοντα, λυπώδης ἐστίν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας. ἀπροῦνοος δὲ αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθεῖναι. εἰκὸς δὲ γὰρ τῶν λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ τοῦτο. ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τοῖς μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέστου ποταμοῦ. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ ὄντως, ὥς τε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. δι' ἐνιαυσίων λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε. εἶτα ἀεὶ ἓνὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἄρρην ὁ λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν, βάλλει δὲ ἑξαμηνιαῖος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Leonem auersum coire, urinamq; retro reddere, dictũ iam est. Coit, & parit, non omni tempore, singulis tamẽ annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leæna fertur, uuluam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est; nec rationem cur ita esset comperire autor ille fabulæ

bulæ poterat. Rarum hoc enim est, nec multis nascitur loais, sed Europæ totius ea parte solum, quæ inter Acheloũ amnem & Nessum est. Parit leæna quoq; adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiãt ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariũt, primũ quinq;, post uero subinde pauciores, deinde steriles degũt. Caret leæna iuba. maris hæc propria est. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos superius, totidem

Pag. 259 inferius, idq; sexto mensæ ætatis fit.

πανδέκτας. Promiscua & omnimoda continẽtes.
οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à suibus.
260 ὕειν. Pluere.
261 ἐτύμῳ. Veriloquio.
βιωφελῆ Vitæ utilitatibus conducentia.
πέμμασιν. Placentis, concoctione.
226 πέψει. Panibus secundæ mensæ.
παροιμιώδης. Prouerbio tritus.
πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.
Σοφοὶ τύραννοι τῶν Σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.
267 αἴας ὁ λόκρος. Aiax Locrensis
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.
Senex senem ego teipsum erudiero.
φιλοκτήτης. Philocteta.
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμήθει. In ignigero Prometheo.
σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.
Tacensq; ubi opus est, & opportuna loquens.
σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.
269 Silere ubi opus est, & tutò loqui.
270 εὐφωνία. Vocalitas.
271 ἀέρα βαθεῖαν. Caliginem, & nebulam profundam.
κολοιούς τε ψῆράς τε. Graculosq;, sturnosq;.

ψήρων.

ψήρων. Sturnorum.
τῶν δ' ὥς τε ψάρων νέφος ἔρχετ' ἠὲ κολοιῶν.
Horum, ut de sturnis it nubes, graculis ue.
κρηπίδας. Crepidulas. Pagina 272

QVAE IN QVATERNIONE S.

νηρείδας. Nereidas. 273
σκιαμαχία. Vmbratilis pugna.
κριομαχία. Arietum pugna.
δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴσχυλος, 276
ἥκω δὲ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι,
νὴ τὸν δί' ὥσπερ εἴ τις εἴπρι γείτονι,
χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.
Bis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.
Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio:
Ast uenio idem est, quod accedo postliminio.
Ita per Iouem atq; si quis uicino dixerit,
Accommoda tu mactram, uel si libet, arcam panariam.
μάκτρα καὶ κάρδοπος. Mactra, & arca panaria.
ἀπομνημονεύειν. Commemorare. 277
ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοίμου.
Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, & de
Cæde uirûm abduxit, de sanguine, deq; tumultu.
ἰσμινάι τε, μάχαι τε, φόνοι τ', ἀνδροκτασίαι τε.
Prælia, conflictus, cædes, hominumq; necatus.
μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.
Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.
μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε. 678
Telemachoq; proci letum fatumq; profecto.
θάνατον καὶ μόρον. Letum & fatum.
πολεμίζετε, καὶ μάχεσθον. Bellate, & pugnate.

 Vade,

βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε. καὶ, βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα.
Vade, i somnium agens. & alibi. Vade, & perge iri citata.
ἐκ παραλλήλου. Ex geminatione.
Pag. 279 προσῳδίαν. Voculationem.
280 γλαύκῳ, καὶ νήρῃ, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ.
Glauco, Nereiq;, atq; maris genio Melicertæ.
νεωτερικότερος. Audacior & iuuenilior.
ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον δὲ προσῃδάωνι.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; taurum.
281 ἐμφατικώτερον. Expressius.
282 ἐν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente unguentum.
πρόσωπον. Personam.
285 παχυμερέστερον Crassius, & pinguiori Minerua.
288 λοσικὰ ζῶα. Rationalia animalia.
νευρόβατα. Neruis mouentia.

QVAE IN QVATERNIONE T.

294 παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἦφθαι τὸ παράπαν.
Institutionem autem minime recte attigisse.
295 περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς. De honesto, & uoluptate.
296 Παρθένος δὲ εἶναι λέγετε, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μὴ δὲ προσίεσθαι, μήτε τὴν ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφετε, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα ὥς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμπριεῖν. τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος, τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου. τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους.
Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptam, improbis nunq; concedere, non orationem modestam, non precationem, non adulationem, non deniq; quicquã aliud pati. Quas ob res merito tristis etiam ac contracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contento & toruo, ut iniustis terrorem incutiat, iustis fidutiam præbeat: quando huiuscemodi facies iustis grata, iniustis molesta est.

σειρῆνες

σειρῆνες Sirenes. Pagia 297
εὐρύκλεια. Euryclia.
ἐν τῇ ἔσῳ θαλάσσῃ. In interiore mari.
κατὰ ἀρίσταρχον. Iuxta Aristarchum. 298
ἐν τῇ ἔζω κατὰ κράτητα. In exteriore iuxta Cratetem.
ἰσόψηφοι. Pares.
παραστιχίς. Continua series.
ἠμαθία. Emathia.
αἱμονία. Hæmonia.
προσῃδώνειον. Neptunium, & locus Neptuni.
ὄναιό σου. Proficiat tibi.
ταύτης τῆς πολυμαθίας. Huius multiuagæ disciplinæ gratia.
ὅπτι τοι ἐν μεγάροισι κακὸν ἀγαθόν τε τέτυκται,
Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.
αὐέρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, 304
καὶ ἄβρομοι ἀνίαχοι.
Prima supinarunt, necuere, exuta dedere
Pellibus, absq; sono, & muti.

QVAE IN QVATERNIONE V.

ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνειῶτος, 306
ὄντοτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ.
ὥς τοτέ τις ἐρέει, τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.
Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine cessit.
Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.
Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.
ἀνδρασταθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.
Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedentibus, suscipientibusq; stationem meam.
περὶ ψυχῆς. De anima. 309
εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Exigit à me argentum. 312
περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs. 314
ἐνταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις. 315

In prioribus thesmophorijs.
Νῦν οὖν ἀπάσαισι παραινῶ, κοὐ λέγω
ζῆν ἂν κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν ὕνεκα.
ἄγριαι δ' τινὰ ὦ γυναῖκες ἀρᾶται, ὧν ἀγρίοις
ἔν λαχάνοις ἀνὴρ βαφείς.
Omneis igitur nunc admoneo, & dico
Virum hunccine ulcisci, multis de causis.
Agrestia etenim quædam matronæ agit, ut qui
In agrestibus enutritus oleribus sit.
Ὁ τὴν ἀναξαγόρου βόμιν ἀρχαίου
σκυθρωπὸν μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσφέρειν
κἀμβρίλιος, κὐ τωθάζῃν οὐδὲν πάροινον Fort. παρ' οἶνον
μεμαθηκώς· ἄλλοτι γράφεται ζῆτ' ἄν Forta. ἀλλ' ὅτι
μίλιζος κοὐ σφόνων ἐτετύχη.
At Anaxagoræ alumnus ueteris ille
Durus quidem ad salutandum uidetur
Et ridendi exosus, & iocari ne ad unum quidem
Consuetus. uerum quicquid scripserit, id
A' melle & sirenibus profluit.
Οὔποτε σὸν μνῆμα εὐριπίδης ὄλιζε ποτ'.
Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.
Pagina 317 ἀνανιοῦτι. Reuiuiscit.
318 λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνειν διὰ τῶν κειμένων.
Oratio, in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessariò consequitur per ea quæ posita sunt.
320 κατ' ἀνδροτίωνος, κοὐ κατὰ τιμοκράτους.
In Androtionem, & in Timocratem.

QVAE IN QVATERNIONE Aa.

321 πολιορκητής. Vrbium expugnator.
318 ἐνθυμημάτιον. Commentatiunculam.
ἂν τὶ πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὀλίγου πόνου οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει.

μένει. ἂν τὶ πράξῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει.
Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestũ manet.
Si cum uoluptate turpe feceris quippiã, quod suaue est, abit: quod turpe est, manet.
διαιρέσεων. Diuisionum. 324
ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν συμπίεσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ τοῖς ἐπιπάνυ ἀσιτοῦσι καὶ προαίρεσιν ἐν ταῖς πρώταις χρόνοις ἢ πεῖναι παρακολουθεῖ, ὕστερον δ' οὐκέτι.
Cogitabamus itaq; propter nimiam uentris compressionem summam esse inediam: nam & ij qui sponte abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, post autem minus.
εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, χώραις πλατείαις τὴν κοιλίαν διαζωννύειν ὡς τῆς πενίας αὐτῇ μὴ πολὺ ἐνοχλούσης. χειμὼν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ διὰ τὸ πίνωμα ἐν αὐτῇ μᾶλλον εἶναι, διὰ ταῦτα οὐ πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπωκυῖα ᾖ, πίνωμα οὐκ ἔχῃ.
Scythæ etiã cõsueuerũt, si quãdo cuiusptiã rei causa imediã ferre cõgũtur, latioribus fascijs uentrẽ cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre aũt ferè pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum aũt uenter cõpressus admodũ est, caret inanitate.
ἄτροφον δὲ καὶ σκόμμυον ἐπισιτίου, καὶ ἐπὶ ζύθου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διατὶ ἐν ταῖς ψύχεσι, μᾶλλον τὸ σύμπωμα ταῦτα γίνεται, ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις. 325
Dubium est indigens q; considerationis, tum in hoc tum in cæteris famelicis, quare in frigoribus magis huiusce modi casus accidat, quàm serenis temporibus.
οὐδετέρως Neutro scilicet. 330
εἰσαγωγάς. Introductiones.
περὶ ἀξιωμάτων. Pronuntiatorum.
ἀξίωμα. Pronuntiatum.
λεκτὸν αὐτοτελές, ἀπροφανὲς ὃ ὅλον ὑφ' ἑαυτοῦ ἐστι.

Dicibile per se perfectum, enũtiabile quantum ex semetipso.

	ἀξίωμα.	Propositum.
331	συνημμένον ἀξίωμα,	Connexum pronuntiatum.
	συμπεπλεγμένον.	Copulatum.
	παραδιεζευγμένον.	Vitiose disiunctum.
332	ἀδιαφορεῖν.	Indifferens esse.
335	ἀπὸ τοῦ ἐρρεῖν.	A pereundo.
	ἔρρε κακὴ γλήνη.	Pereas mala pupilla oculi.
	ἔρρε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέχιστε ζωόντων.	
	Ocyus o pereas uiuorum ex insula abusus.	
	βάσκανον.	Inuidum.
	βασκαίνειν.	Inuidere.
	φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον.	
	Facile apparẽs ab apparendo ad id, quod melius ac benignius est.	

QVAE IN QVATERNIONE Bb.

338	ὀπτική.	Perspectiua.
	κανονική.	Regularis.
	ῥυθμός.	Modus, numerus
	μέλος	Modulatio, cantus.
	κανονικῆς.	Regularis.
	μετρική.	Dimensiua.
343	σόλοικον.	Solœcismi uitium.
	θεῖναι εἰς μέσον.	Ponere in medium.
	ἐφόδιον.	Viaticum.
	τεμένων ἱερά.	Templorum sacra.
345	καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυντο.	
	En ligna eputrent ratium, & sparta in cariem sunt.	
	σπάρτους.	Ex agris satos.
346	κηφισιεὺς ὢν, ἐκ διοπείθου παρτὸς,	
	πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ' ἓξ,	
	ἔλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτοῖν.	
	Cephisieus genere ex Diopete patre.	

Quinq;

Quinq; & centum cum scripsisset fabulas.
Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικοί.	Artificiales.	
ἀπόδεικτικῷ.	Demonstratiuo.	Pagin. 347
ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου.		
Dubium pro confesso & certo.		
ἀπόδειξιν.		
Expressionem & demonstrationem.		
μὴ γελᾶτε, ἔνι τοὔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε ὅια φρίκη περὶ τὸ ὄρθρον γέγο-		350
νε τήμερον, κεκρυστάλλωτο.		
Ne ridete, inest oleum: uerum uos nescitis qualis matutino dilucu		
lo hodie rigor fuerit, itaq; gelu concretum est.		
αἴθοπα οἶνον.	Calidum uinum.	351
σκυτάλη.	Lorum quo epistolæ inuoluũtur.	352

QVAE IN QVATERNIONE Cc.

τᾶς ἐρεύγοντο μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μοιχῶν παγαί· τρταμοὶ
δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι, ῥόον καπνοῦ
αἴθων'· ἀλλ' ἐν ὄρφνεσι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλόξ, ἐς βαθεῖ-
αν φέρει τόνου πλάκα σὺν πατάγῳ
κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει· τέρας μὲν θαυμάσιόν τι ἰδέ-
σθαι· θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

A qua sane eructãtur inaccessi ignis purissimi ex imis fontes. Flu mina uero interdiu quidem inundant fluctũ feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluenta serpentia emittit sæuissima, monstrum profecto tum uisu tum auditu mirabile.

Pagina. 353 ῥόον κάπνυς αἴθωνα. Fluxum fumi calidum.
κρουνούς Fluenta.
ἀκύρως. Improprie.
Ἰαχεῖα. Dura.
354 πάντι πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περισύλλεγει.
Pulmonem uino, summum enim contrahitur.
ἡ κάτω κοιλία. Inferior uenter, & alum.
Ἰαχεῖα ἀρτηρία. Aspera arteria.
ἐπιγλωττίς. Apposita lingula.
τὴν Ἰαχεῖαν ἀρτηρίαν. Asperam arteriam.
357 ἄλλοτε μητηρ πέλε ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.
μία μητρυιὰ, δύο μητέρες. Vna nouerca, duæ matres.
361 ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν.
Sine ulla actione ad dicendum parati.
ἄνθρωπε ὅρα ἐλλαβών, σκέψαι εἰ καθαρὸς ὁ ἀνθρώπιον. ἐὰν γὰρ εἰς τὴν διάνοιαν αὐτὸς βάλλῃς, ἀπώλεσε. ἂν σαπῇ, σύρος, ἢ ὅλως γένοιο ἄν, ἢ τὶ ζώντων χεῖρον.
Homo ubi iam mittis, considera nunquid purgatum uas sit. Nam si ad inanem opinionem ea inuergas, prorsum interierint. Sin cõ putrescãt, in urinã aut aceti uertẽtur, aut si qd ijs ipsis ẽ deterius.
362 κυνικώτερον. Magis cynicum.
ἀνίεχου καὶ ἀπέχου Patere, & abstine.
πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ φ' ἑαυτῆς πρακτικὴ, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρὰ, οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πίνειν, ἢ λαλεῖν, ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι ζητεῖν ἀνδρὶ καλὸν οὐσίαν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πράττῃ ζητοῦν ἀπίθει. καλῶς μὲν γὰρ πρακτόμενον, καὶ ὀρθῶς καλὸν γίνεται, μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρόν. οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶσι, ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προϊέμενον ἐρᾶν.
Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta, neque turpis est: quemadmodum sunt quæ nũc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui, aut disputare. Non enim est

est horum honestum per seipsum quicquam, sed in actione, ut quidem est actum, eiusmodi euenit. Nam honeste gestum, et recte, honestum fit, contra uero turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem honestus est, neq; commendatione omnis dignus, uerum is, qui amare honeste nos adhortatur.
ἐνθύμημα. Commentum.
ὁδοῦ πάρεργον.
Superuacanee, extra numeris propositum, quasi ex diuerticulo.
ἀπαίδευτος. Ineruditus. Pagina. 363
συγχρονισμούς. Contemporationes.
ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. 366
Vir fugiens & denuo pugnabit.

QVAE IN QVATERNIONE Dd.

τῆς πολιτείας Reipublicæ 371
κοινὰς τὰς γυναῖκας. Communes mulieres.
νήπιοι οὐδὲ ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
Ignorant stolidi quam toto sit medium plus.
Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.
μοχθηροὺς καὶ φορτικούς. Improbos atq; graues. 374
ἀναγνώστην. Lectorem.
Φρισέίας Inani sapientia. 376
ἐπιμαίνεσθαι Furere, & insanire. 377
μελαγχολία Atra bilis.
ἀλλὰ εἶναι χειρόν τι τὸ πάθος ζῶον ἡρωϊκόν.
Et affectionem ferè hanc heroicam esse.
μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου. Neq; tẽporis, neq; modi.
ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα. 378
Similiter finientia, & similiter cadentia.
ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα.
Similiter finientia, & æqualiter desinentia, & comparia, & similiter cadentia.

ἀπῤῥόκαλοι — Inepti.

Pagin. 379 ἄνδρα μοι ἔννεπε μῦσα — Dic mihi musa uirum.

ἄεισατε νῦν μοι μοῦσαι — Pandite nunc Musæ mihi.

ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι, καὶ εἰπεῖν.

Ab eo quod est sequi, & dicere.

ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός.

Si attrectaris uenam eius.

380 ἀγγεῖον. — Vas, & conceptaculum.

σφυγμός. — Pulsus.

σφυγμός, ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.

Pulsus, est disparatio & contractio indiuisibilis arteriæ et cordis.

σφυγμός, ἐστι παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς ἢ ἀρτηρίας.

Pulsus, est subsultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ et arteriæ.

QVAE IN QVATERNIONE Ee.

385 διαλέξεων. — Disputationum.

ζήνωνος — Zenonis.

συγκαταθέσεις — Assensiones.

386 Τὰς τοιαύτας φαντασίας. — Eiusmodi imaginationes.

οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει.

Non assentit, neque coopinatur.

καὶ προσεπιδοξάζει. — Et coopinatur.

οὐ συγκατατίθεται. — Non approbat.

αἰσθήσεις. — Sensus.

ἀκολάστους. — Libidinosos, et intemperantes.

ἀκρατεῖς — Incontinentes.

ἀκολάστους. — Incastigatos.

387 Διατὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνόμενην ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς βοφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδὺ. ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν βοφῇ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενοι γηράνθ φάρυγγας εὐχεῖ ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν σύνεστι, ἢ διὰ τὰς

τὰς ἀπὸ βούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἁπάντων καὶ βοῦς ἀλλοις ζώοις. ἅτε οὖν οὔσας κοινὰς, ἀτιμότατας εἶναι εἰσί. διὸ καὶ μόνας ἐπονείδιστον. ὥστε ἐν ὑπὸ βούτων ἢ πλώμενον φέγομεν, καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χρείσεων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα (ὥσπερ δύο μόνων τῶν προφερομένων ἡδέων, ἥ τε διὰ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐκ ἡδέως, ἢ ἧττον συμβιβώσκοις βούτοις παρέχει. ὁρᾶν μὲν γὰρ ὁρῶν, ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πλησθῇ, οὐδὲν τὰ τοιαῦτα ἡδέα ἀπέχει, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ βοῦ παρέχους ὀδμὴ ὅταν ἄδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν ἦν ἀηδεῖς ὦμεν, ἡδεῖα. ἡ δὲ βέβλου ἀεὶ ἡδεῖα.

Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectãdi aut gustandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes uocamus. Ciborum tamen non eadem ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua mouet suauitate. Vnde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uero qui in uidẽdo audiendo'ue modum excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam uoluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum cæteris animãtibus habemus? Ergo ut communes spernimus & notamus, solas'q; omnium, aut maxime probro damus. Itaque hominem ijs deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemq; appellamus, quod uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinq; sint, cætera animalia duobus tantum quæ modo dixi, uoluptatem sibi acquirunt: cæteris uel nihil omnino delectant, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tãtisper gaudet quoad gustus tactus'ue fruiscatur. Cumq; genus idipsum concupiscendi expleuit, illorum quoque suauitas desit: ut nobis salsamenti odor cum indigemus, suauis est: ubi satiati repleti'que sumus, amplius suauis non est. Rosæ autem odor semper suauis est.

τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum esse paruum morbum comitialem.

Pagina 388 ψυχροποιητικήν. Frigus facientem.
ἡ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὸν χίονα.
Ignis aũt cõcretum resoluit, & gelu cõstrictũ, ut niuem sol.
389 Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι πανὸς ὕδατος πηγνυμένου ἡ λεπτότατον διαπνεῖτε, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει· σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνετε ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν· ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγρωτάτου, ἀνάγκη ἡ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.
Cur aquæ ex niue glacie' ue liquatæ sint uitiosæ? an quia, cũ aqua quæuis gelu concrescit, pars tenuissima difflatur, et leuissima euaporatur? Indicium illud est, quod deliquata fit minor q̃ antea fuerit, q̃ concresceret. Cum itaq; quod salubrius est defuerit, deterius sit quod relinquitur necesse est.
Διατὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων· ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖτε ἡ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥς τε ἐπιπολάζειν, τοῖς δὲ φοβηθοῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥς τ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν.
Quam ob causam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, cum istæ affectiones similes inter se sint? An quoniam pudefactis sanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut superficiem occupet, metu uero perculsis contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus defiat?
390 αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.
Pudor iustæ uituperationis est timor.
ἀκύρως, ἢ κατ' ἀντίφρασιν.
Improprie, uel per oblocutionem.
392 ἑνικῶς. Singulariter.
393 ἀπαραμύθητον. Absq; consolatione.
πληθυντικῶς. Pluratiue.
394 ἀνακρεόντεια.
Anacreõtia, & anacreontis uersus.

ἐλε-

ἐλεγεῖα. Elegos, hoc est lugubria carmina.
ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & uenusta.
ἦν ἀργυροῦν τορεύσας. Argentum tornans,
ἥφαιστέ μοι πρίησον. Fabrica Vulcane mihi,
πανοπλίας μὲν οὐχί. Non hominem armatum.
τί γὰρ μάχαισοι κἀμοί; Quid enim cum bellis mihi?
πρτήριον δὲ κοῖλον. Sed cauum poculum cude.
ὅσον δύνῃ βάθυνον. Quantum uales maxime.
καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ Inq; eo neq; astra
μή τε ἄστρα, μή τ' ἁμάξας, Neq; plaustra facias.
τί πλειάδων μέλει μοι, Nam quid cum Pleiadibus,
τί δ' ἀστέρος βοωθέω; Quid cum Boote mihi?
ποίησον ἀμπέλους μοι, Vites fabrica quæso intus,
καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ, Et racemos pariter,
καὶ χυσέους πατοῦντας Aureosq; pulchre calcantis
ὁμοῦ καλῶς λυαίῳ, Comites Lyæi.
καὶ ἔρωτα βάθυνον. Amoremq; excude simul.
ἀσωτίᾳ Luxu, prodigalitate.
ἀναφροδισίας. Inuenustatis.
τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔχον. Pagina 398
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.
Suauia dans Agathoni animam ipsa in labra tenebam.
Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.
οὐκ ἄμουσος Non inelegans.
ἀπάθειαν. Tranquillitatem. 399
πάθη. Passiones.

QVAE IN QVATERNIONE Ff.

ἀκλαής. Minime plorans. 401
οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται Liberi patris artifices. 410
προβλήματα ἐγκύκλια. Quæstiones circulares.
Διατὶ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρνηροί εἰσιν; ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας

χνας τρὶ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν. ὅτι δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Cur genus id hominũ, quod Dionysiacos technitas, id est artifices bacchanales, appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueuerunt? An quia minime sese studio sapientiæ dedunt? eo scilicet quod in artibus necessarijs magnam partem ætatis suæ consumunt, uitam plurimum traducunt incontinenter, partim etiam tum inopia, quod quidem utrunq; uitia & gignit & auget.

ἐξωτερικά	Extraria, uel extrinseca.
ἀκροαματικά.	Auscultatoria.
ἀκροαματικήν.	Auscultatoriam.
ἐξωτερικάς.	Extrarias.
δειλινὸν περίπατον.	Pomeridianam ambulationem.
ἐωθινόν.	Dilucularia.
ἐξωτερικοί.	Extrarij.
ἀκροαματικοί.	Auscultatorij.
ἀκροαματικάς.	Auscultatorias.
ἀκροαματικούς.	Auscultatorios.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐτρίησας ἐκδοὺς τὰ ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι τὰ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσοντες κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔῤῥωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀτῤῥήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ δεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔῤῥωσο.

Alexander Aristoteli salutem.

Haud recte fecisti, quod auscultatorios libros edideris. In quæ enim re à cæteris nos itẽ præstabimus, si disciplinæ in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes? Equidem malim in rerum usu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Aristoteles

Aristoteles regi Alexandro salutem.

Scripsisti ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere: sed tu eos & esse editos, & minime editos scito. Cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. Pagina 412

Habeo curam uestrum, & consulo rebus uestris.

ὑμῶν.	Vestri.	
συμπάθειαν.	Consensum.	414
κηρίον.	Fauum.	417
κέρας ἀμαλθείας.	Copiæ cornu.	
πινακίδιον.	Indicem.	
ἐγχειρίδιον.	Pugillarem, aut tabellam.	
διατριβάς.	Exercitationes, & studia.	
περὶ τρικίλας ἱστορίης.	De uaria historia.	
βιβλιοθήκην.	Librariam.	
ἐπιπτείδων.	Spectaculorum.	
συγγραφήν.	Historiam.	

FINIS.

Coloniæ in ædibus Ioan. Soteris.

ציר אמונים למרפא

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.

Οὐκ ἐστὶ ὑγιέας κρέπτον οὐδὲν ἐν βίῳ.

ለአእፃ:ዘሀጥበብ:ኤውአ::

ὁ βίλεμενὼν ἐτέχε η

Ὀνκ

580